

הישיבה השמונים ושמונה של הכנסת השמינית

יום חמישי, כ"ז אב תשל"ד (15 אוגוסט 1974)

ירושלים, הכנסת, שעה 8.32

א. חוק קרן וולף, תשל"ד—1974 * (קריאה ראשונה)

היו להתארגן כתאגידים, ובכל זאת, בגלל חשיבותם, קיבלו מעמד חוקי, כך מבקשת מעמד חוקי קרן וולף, ואני ממליץ שהכנסת תעניק לה מעמד כזה.

מדוע נבחרו המדע והאמנות כתחומים שבהם יינתנו הפרסים? משום שהתורמים סבורים שאפשר להתייחס אליהם במונחים וקריטריונים אובייקטיביים של שיפוט והערכה.

הפרסים יוענקו למועמדים שהצטיינו ביותר בשנה הקודמת או השוטפת בעבודתם, בהמצאתם או בגילויים שיש בהם משום תרומה לאנושות. המדובר בשטחים: פיסיקה, כימיה, רפואה, חקלאות ומתימאטיקה. המייסדים או המועצה, שיהיו אחראים לחלוקת הפרסים, רשאים לקבוע פרס שישו בתחום האמנות, המוסיקה, הציור, הפיסול או הארכיטקטורה, או להעניק במקום אחד הפרס סים פרס בתחום האמנות, כלומר, במקום אחד משטחי חמדע האמורים.

מובטחני שהקרן תתרום להאדרת שמה של מדינת ישראל כמרכז מדעי ואמנותי. התרומה לא תעלה למ-שלה בסכומים נוספים כל-שהם. הקרן היא כה גדולה עד שאין צורך להוסיף עליה "מטשינג", כדי להגיע לפרסים ראויים לשמם. עם זאת תהיה הממשלה נכונה לתרום לקרן מדי שנה שיעור תרומה מסוים, שייקבע על-ידי שר האוצר.

רבותי חברי הכנסת, הקרן הופקדה בידיה של המדינה. מקום מושבה יהיה בישראל. בהתאם לתקנות הקרן, שתאורגן כתאגיד ותעמוד לביקורת המדינה, יהיו המייסדים גאמני הקרן. עם מותם או אם ייבצר מהם למלא את תפקידם, יהיו גאמני הקרן אנשי כלכלה בישראל. במסגרת ההנחיות של הנאמנים תנהל את הקרן מועצה שתמנה לא יותר מתמישה-עשר חברים. בראשה יעמוד שר החינוך והתרבות, והיא גם תמנה את חברי ועדות הפרסים. הפרסים יוענקו מדי שנה בשנה במשכן הכנסת, ותחני הפרסים יקבלו אותם מידי נשיא המדינה. כן תהיה לקרן מנהלה מורכבת מאנשי כלכלה ישראלים, שתדאג לניהול הקרן, תשגיח על נכסיה ותורה על השקעות חדשות.

רצוני לנצל הזדמנות זו כדי להודות לתורמים הנדיבים, הנשארים בעילום שמם, ואומר, שאם כי הם נשארו בעילום שמם, נזכרת המשפחה שממנה יצאו בשם הקרן — קרן וולף.

אני מאחל, אדוני היושב-ראש, בסיום דברי, לתורמים ולנו, שהקרן תזכה למעמד בין-לאומי בדומה לקרן פרסי נובל, תהיה לכבוד למדינת ישראל, והעיקר —

היו"ר ב. צ. קשת :

הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הסעיף הראשון בסדר-היום הוא חוק קרן וולף, תשל"ד—1974, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, שביא את הצעת החוק.

שר-החינוך והתרבות א. ידלון :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לפני הכנסת, לקריאה ראשונה, את הצעת חוק קרן וולף, תשל"ד—1974.

המדובר בקרן ובה תון התחלתי של 10 מיליון דולר. קרן זו נתרמה על-ידי תורם שביקש לא לגלות את שמו והוא בן למשפחה יהודית חמה, ציונית ואוהבת ישראל. זו תרומה מיוחדת במינה שיש להעלותה על גס, הן משום התורמים והן משום המשימה שנועדה לה התרומה. התרומה נועדה לקרן שמטרותיה העיקריות הן כפי שצויינו בהצעת החוק : (1) לקדם את המדע לכל תחומיו ואת האמנות לכל צורותיה ; (2) להעניק פרסים לאנשי מדע ואמנים נודעים בעד הישגיהם למען האנושות ולמען יחסי ידידות בין עמים, בלי הבדל אזרחות, גזע, צבע, דת, מין או השקפה פוליטית ; (3) לתת מילגות והלוואות לקידום המדע והאמנות.

כספי הקרן יושקעו בצורות שונות שייקבעו על-ידי הנאמנים, והכנסותיה יוקדשו לביצוע מטרותיה. ניהול הקרן ונכסיה ואירגון הענקת הפרסים יהיו על-פי תקנון אשר עובד על-ידי התורם בהתאם לתקנון פרס נובל. גם סכומי הפרסים שיוענקו לאנשי המדע הדגולים יגיעו, בדומה לפרסי נובל, לרובבות דולרים לכל פרס. אבל מה שחשוב לצייין הוא, שבנוסף על כך יישארו בלא ספק מהכנסות הריבית של הקרן עוד סכומים ניכרים שנקדיש אותם למילגות והלוואות לסטודנטים מוכשרים ונוקדים שאין ידם משגת לכסות את הוצאות לימודיהם.

התורמים הציעו — וזאת לכבוד של הקרן ושל מדינת ישראל — כי הקרן תזכה למעמד מעוגן בחוק, בדומה לפרסי נובל, וכי הקרן תהיה פטורה ממס הכנסה, מהגבלות הפיקוח. על מטבע-חוץ ומשאר מסים המשרתים למדינה או לרשויות מקומיות, נוהל שהוא מקובל לגבי קרנות מסוג זה.

חשובה קביעת מעמד חוקי לקרן, משום שאין היא בעצם קרן פרטית של משפחה פלוגית או אלמונית או של מוסד פלוגי או אחר, אלא קרן גדולה שנתרמה למדינה ושהמדינה מופקדת עליה. זוהי קרן בעלת אופי ממלכתי. וכשם שהוענק מעמד חוקי לגופים כגון "יד בן-צבי" או האקדמיה הלאומית למדעים, שגם הם יכולים

אלפרד נובל רצה שפרסים מן הקרן יינתנו לעידוד מדענים צעירים, ולמעשה הם הפכו להיות פרסים בעד הישגים של שנים ולפעמים בעד הישגים של חיים ארוכים של עבודה קשה. אבל שנה, ואפילו שנה קודמת — איך עושים זאת?

ודבר נוסף, אדוני השר. מניין תיקח שלושה "סופר-מנים" לוועדת הפרסים שיוכלו, כוועדת פרסים, לקבוע עדיפות לפרס במתימאטיקה, בפיסיקה, בכימיה, ברפואה, ועוד? לפי סברתו של נובל — את הפרס לכימיה ולפיסיקה קובעת האקדמיה למדעים בשטוקהולם. הפרס בתחום הרפואה נקבע על-ידי המוסד לרפואה בשטוקהולם; הפרס לספרות — על-ידי שלוש אקדמיות לספרות שב-שלוש מדינות יחד; הפרס לשלום — על-ידי הפארלאמנט של נורבגיה. אבל אצלנו צריך למצוא שלושה "סופר-מנים" שהם יהיו ועדת פרס אחד לכל הדברים. זה מפוקפק מאוד. אני רוצה לומר שחובה נוספת שמוטלת על ועדה זו היא לא להיות קרתנית. דורשים שזה יהיה פרס עולמי לחתני הפרס שייבחרו מן האנושות כולה. דרוש לכך רוחב-לב כדי שלא ניכשל. כי פרס כזה עתיד לא בסכום של הקרן ולא בסכום של הפרס, אלא בקבלת החלטות ועדת הפרס או של המועצה — על-ידי האנושות כולה. יש ויכוחים וביקורת הרסנית, בלתי-הוגנת וחריפה, המלווה את מתן פרס נובל. ובכל זאת יש איוו אוטוריטה. להגיע לאותה אוטוריטה, זו חובה עצומה.

אומר עוד דבר ובכך אסיים. בימים שהייתי בגיימנסיה ואחר-כך באוניברסיטה ידעתי שיהודי בארץ גויים שרוצה להצליח, גזירה עליו להיות הראשון; הראשון בכיתה, הראשון בגיימנסיה, הראשון בפאקולטה והראשון באוניברסיטה, שאם לאו הוא אבוד. זה היה לחץ גדול וגם אי-צדק. מדוע אסור לאדם להיות בינוני? בארץ, ברוך השם, התנאים נוחים יותר לנוער שלנו. הם יכולים ללמוד כמו גויים, בלי לחץ להיות הראשון, בלי לחץ להצליח יותר מאחרים. אבל לגבי פרס נובל, התוצאה של המצב הזה בגולה היא בכך שהיהודים בין חתני פרס נובל שנקבעו על-ידי השבדים והנורבגים, ואפילו הספרדים, הם אחוז עצום בולט, בלי שום יחס למספר היהודים בין העמים — פי עשרים, פי חמישים או אולי פי מאה. בעיני סופרים רבים זהו מין סימן לעלינות מוח מסויימת של היהודים. אינני מוכן להיות שותף לדעה זו; אבל בודאי סימן הוא למאמץ מיוחד.

בישראל, במשך עשרים ושש שנה, בתנאים נוחים שלנו, כמה אישים יעלו אצלנו ויקבלו פרס נובל? קיבלו יהודים במשך עשרים ושש שנה פרסי נובל, לא ישראלים.

אדוני היושב-ראש, כדי שתהיה קרן וולף לעידוד גם לאנשי מדע בישראל, צריך שנתייחס באכזריות רבה ללחצים מקומיים. כי קרן זו היא גם אתגר לאנשי המדע הצעירים בישראל ובעולם כולו, ויש סיכוי שזו תהיה קרן לא פחות חשובה, אולי חשובה יותר, מקרן נובל. אבל זהו פרס למועצת קרן וולף ולוועדת הפרסים של קרן וולף, שהן תהיינה ראיות לאותה מתנה. לאותה תרומה אדיבה שמייסדי קרן נובל תרמו לקידום המדע בעולם כולו.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פלומין, ואחריו לחבר-הכנסת אולמרט.

תתרום לקידום המדע והאמנות לטובת כל בני-האדם בכל אחר ואחר. יהיה בכך משום ביטוי לשאיפתה של מדינת ישראל לתרום לתרבות האנושית ולקידום רווחתה ושלומה של האנושות כולה.

היו"ר ב. צ. קשת:

אני מודה לשר החינוך והתרבות. הדיון על הצעת החוק יהיה אישי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר, ואחריו לחבר-הכנסת נסים.

יוחנן בדר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הקרן, שקבוצת היהודים הידועים בשמם רק לנשיא המדינה רוצים לתת בנאמנות למדינת ישראל, היא דבר גדול גם מבחינת ההישג, הסמכות והמעמד, וגם מבחינת החובה הקשורה בעניין.

מוצדק לגמרי שקרן זו תקבל כל אותן הקלות וית-רונות מבחינת המיסוי בישראל, אשר הצעת החוק קובעת לה. הפעם אין זו חברה הנקראת "לישראל", שהיא למעשה חברה מישראל, המושכת מישראל; אין זה עניין עסקי הדורש הקלות במס, אלא זה מוסד ציבורי חשוב, וההקלות האלה מוצדקות.

החוק מציע למוסד זה מנגנון כבד למדי: מייסדים, נאמנים, מועצה, מנהלה, ועדת הפרסים. אולי מוטב היה שיהיו הדברים פשוטים יותר, אבל זהו עניין אירגוני שעליו אפשר לדון בוועדות.

רצוני לומר כמה דברים לא על הצד האירגוני אלא על הצד הפינאנסי בלבד של העניין. מדובר בקרן של 10 מיליון דולר כיום. פירוש הדבר, סכום קרוב למיליון דולר בשנה, שיעמוד לרשות פעולות הקרן, וצפויים חמישה פרסים בשנה בשיעור של 60,000—100,000 דולר ויותר לכל פרס. ידוע מה אירע לפרס נובל מבחינה זו. כשהייתי צעיר היה הפרס 300,000 פרנק זהב, הרי זה יותר מ-300,000 דולר כיום. אבל יש פיתוח בעולם, וקשה לשמור על ערכו של פרס שהוא החלק החמישי או השישי, ובכל זאת סכום של 100,000 דולר איננו מבוטל. איך אפשר לקבוע למי ובעד מה נותנים אותו?

ישראל זרועה כשלונות חמורים במתן פרסים. בתחום הספורט, למשל, כאשר שולחים מתחרים לחוץ-לארץ, הם לא תמיד המצליחים ביותר בענף. לאחרונה התקיים טורניר בין-לאומי לשח, והנציג שנשלח על-ידי ישראל לייצגה קיבל אחר-כך בתחרות לנוער לשח בישראל רק את המקום השביעי. למה לא שלחו את מי שהיה במקום הראשון? ואני מדבר על דבר קטן זה, כי שם קנה-המידה אכזרי מאוד וחמור. אי-אפשר להחליט בוועדה מי הוא האלוף הגדול ביותר בשח. זהו דבר מוחשי שאפשר לקבוע אותו: בנקל, ואם אפילו בעניין זה יש טעויות, על אחת כמה וכמה אפשר להיכשל בטעות בהענקת פרס מקרן וולף.

ההצעה שלפנינו היא בניגוד למה שקיים בקרן של פרסי נובל. היא מגבילה את הזכות לקבל את הפרס להישגים בשנה השוטפת ובשנה הקודמת.

אדוני השר, איזה דיסטאנס אתם רוצים? האם דיסטאנס של חודשים או של שנה, כדי שנדע האם הישג בפיסיקה, בכימיה או במתימאטיקה הוא דווקא הבולט ביותר? לדעתי, זהו תפקיד שהוא מעל ליכולתו של מישהו לבצע.

הקרן, המכוונת בעיקרה לשרת רעיונות והישגים של כלל האנושות.

עקבנו לא פעם בדריכות אחרי יומתם של הכינוסים הבין-לאומיים הקרויים "כינוסי רחובות". משום-מה הועם זהרם בשנים האחרונות, אף-על-פי שמדינת ישראל יש לה בוודאי גם כיום מה לחת ומה להעניק לעולם המדע. והרי בכינוסים אלה לא הוקדשה תשומת-הלב רק לסייע לארצות מתפתחות בלבד. היו כינוסים שבהם גדונו בעיות חברתיות בעלות חשיבות ראשונה-במעלה גם לעולם המפותח, לארצות המתועשות ולמדינות הרווחה.

נזכר אני בהרצאה של הפרופ' אהרן קציר המנוח, שבועות אחדים קודם שנרצח באופן טראגי בשונו משליחות חשובה בחוץ-לארץ. בהרצאה זו קבע הפרופ' אהרן קציר כי מדינת ישראל נמצאת בקבוצה הקדמית של ארבע-עשרה המדינות בעולם המייצרות 90% מכלל במויות המדע העולמי. הוא מסר מספרים מאלפים על הדרכים למדידת כמויות המדע המופקות על-ידי מכוון וייצמן לעומת קבוצות שלמות של מדינות ביבשות אחרות, וכן על תפוקת המדע העיוני והשימושי בשאר מוסדות המדע שלנו בישראל.

חברי הכנסת, אלפי אנשי המדע מכל המיגורים חות-רים להיפגש על יסוד ההנחה כי אין אוניפורמיות כיום לא במדעים הריאליסטיים ולא במדעי הטבע, לא בחברה האנושית ולא במדעי החברה. מעורבותו של האדם במדע הולכת וגוברת, ודווקא בגילויים התעשייתיים נעשה האדם פחות ופחות מכאני. ייתכן שיהיה מי שיחס לדברי על קרן זו תקוות מוגזמות. אבל, רבותי, קרן שהיונו של ה הוא בסדר-גודל של 10 מיליון דולר ומעלה, אשר מראש מתכוונת למשוך את תשומת-לבם של אנשי מדע ורוח ברחבי העולם, יוצרת לעצמה מעמד רב-משקל.

ירושלים בירת ישראל תהיה המקום שבו יוענקו פרסי העידוד, ובה תינתן ההכרה בחשיבות ההישג של איש המדע או האובייקט המדעי הראוי לפרס. מירושלים בירת ישראל תצא ההכרה, ובה ייקבע הבסיס הרעיוני למערכת כולה. אין לי ספק כי מי שמעמיד את הקרן הזאת לרשות מדינת ישראל כמרכז לפעילות מדעית, ומי שיוזם את הקמתה — ראויים להוקרה גדולה.

עם זאת, יורשה נא לי להעיר כמה הערות להצעת החוק עצמה בשלוש נקודות, ואני מניח שאפשר יהיה לחשוב עליהן בעיבוד הנוסף של הצעת החוק ולתקן כמה דברים לקראת הקריאה השנייה והשלישית, גם בהסכמתם של התורמים.

ראשית, אני מפקפק אם יש לכלול בין מטרות הקרן גם הלוואות לאנשי מדע במקום פרס או מילגה. מתן הלוואה בהכרח מוריד את הערך המיוחד שיש לקרן כזאת, כאשר צריך לעסוק בקבלת הלוואות, חתימה על התחייבויות והחזרת ההלוואות. אינני יודע מקום אחר של קרן בעלת מעמד בין-לאומי חשוב כזה, שיעסקו דווקא בהלוואות לאנשי מדע ולמקבלי הפרס.

שנית, אינני מצויר בנפשי חבר נאמנים של הקרן בלי נציג מוסמך וישיר של עולם המדע והאמנות.

שלישית, אני משתומם שבמניין הפרסים, לאחר קביעת המדעים הריאליסטיים, כאשר נוגעים בענייני-אמנות, לא נכללה הספרות בתחום האמנות, ליד המוסיקה, הצויר, הפיסול והארכיטקטורה, הנמצאים בחוק.

יחזקאל פלומין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדינת ישראל רגיי לה להיות במוקד תשומת-הלב של דעת-הקהל העולמית. במדינה יחסית לשטחה ולגודלה תופסת ישראל מקום נכבד ביותר בכוהרות — בעתונות וביתר אמצעי התקשורת. לצערנו ולהותוננו, זכינו לכבוד מפוקפק זה בשל הצער והסבל שנפלו בחלקנו זה שנות דור. מלחמות, מעשי טרור, דם, קרבנות, מתיחות — כל אלה העלונו לכותרות והקנו לנו דמות מוטעית של מדינה החיה על חרבה בלבד.

והנה, מובאת לפנינו כעת הצעת חוק שלפיה תוקם קרן נכבדה אשר פירותיה ישמשו להענקת פרסים לאנשי מדע ואמנות מכל קצווי תבל בעד הישגיהם ותרומתם לאנושות בתחומי פעולותיהם השונים. בהתאם להצעת תקנון הקרן יחולקו פרסים, בסדר-גודל של רבבות אלפי דולרים כל אחד, לבחירי אנשי המדע והאמנות מדי שנה בשנה. פרסים אלה עשויים בהחלט לקנות להם מקום של כבוד בצד פרסי קרן גובל ולקנות להם שם עולם תוך זמן קצר ביותר. בהצלחת פעולותיה של הקרן ובמו-ניטין שייצא לפועליה תתברך המדינה. כשם שפרסי קרן גובל העלו את קרנו של מדינות סקאנדינאביה, כך יש לקוות שמדינת ישראל תזכה אף היא לפירסום ולמוניטין בין-לאומיים בזכות הפרסים והמילגות המתחלקים מקרן שמושבה וניהולה בישראל, והמתחלקים על-ידי נשיא ישראל במשכן הכנסת בירושלים. כתוצאה מכך יש לקוות שדמותה של ישראל בעולם כמדינת סייפא תאוו על-ידי הדגשת הספר, ובכך אולי נזכה לתחילתו של הגשמת חזון נביאנו "כי מציון תצא תורה". על שום כך יש לקבל בברכה את תרומת הנדבנים האלמוניים, ואת הקווים הכלליים של החוק והתקנון לניהול הקרן. עם זאת, פרטים מסוימים כגון גיוון הרכב חבר הנאמנים, בין השאר על-ידי הוספת אנשי מדע ותרבות, או פרטים אחרים הקשורים בדרכי ניהול הקרן ובזכויות המוענקות לה, טעונים עיון ודיון נוספים. לא זו הבמה לבחינת נקודות אלה. זאת נעשה בעת הדיון על הצעת החוק בוועדה. נוכח אופי המיוחד של חוק זה, כדאי לשקול את האפשרות שהצעת החוק תועבר לדיון בוועדה משו-תפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת הכספים.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אולמרט. חבר-הכנסת אולמרט איננו באולם.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אפרת, ואחריו לחבר-הכנסת פעיל.

אהרן אפרת (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעניין רב קראתי את החוברת הכחולה על היסודות החוקיים והנהוליים של קרן וולף. הרעיון המונח ביסוד הקרן הזאת הוא אוניבר-סאלי. הוא מוציא את ישראל מתחום לוקאלי, ולפעמים אפילו מתחומן של קרנות פרובינציאליות, אל מרחבי המושבה וההגות העולמיים.

כל קרן כזאת נתונה לשבט ולחמד בידי אלה שיהיו ממונים על הביצוע. אך במקרה זה דווקא, כאשר נתבקשה הכנסת לקחת תחת חסותה את הקרן ולתת לה מעמד בחוק מיוחד, הנני מייחס חשיבות רבה שהאישור יהיה חם, בעל אופי חגיגי, ושהפירסום והצעדים הראשונים של הפעלתו יהיו הולמים את הרעיון המונח ביסודה של

ואותו אדם הוא שר האוצר לשעבר מר פנחס ספיר, שאינו כאן כיום, אלא נמצא באמריקה הלטינית בשליחות דומה. אם ראוי משהו להוקרה על פעולה זו ועל פעולות דומות, הרי הוא האיש. רק שלוש ראיתי שעתוני הבוקר מדברים על "קרן ספיר". אין דבר כזה. קרן ספיר זו קרן וולף. כל תרומה הניתנת על-ידי נדבן למטרה מוגדרת, זו קרן ספיר. לא אני ולא ספיר מבק-שים כספים לקרן זו, אלא משמשים כשדכנים בין הנדב לבין המוסד המקבל את התרומה. קרן וולף היא מוסד כזה, שמקימים אותו למען קבלת תרומות למטרה חיונית ביותר.

אני שמח על הזדהות כל חלקי הבית בעניין, ואני רוצה לשלוח בשמכם, בשם כל הדוברים, תודה למשפחת התורמים למפעל יפה כל-כך, העשוי להוסיף ולהביא כבוד לישראל, העשוי לעודד גם אנשי מדע צעירים מתחילים וגם לתת הוקרה והכרה לאנשי מדע דגולים ברחבי העולם ובישראל.

היו"ר ב. צ. קשת :

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, ששייב למש-תתפים בדיון.

שר-החינוך והתרבות א. ידלין :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמחתי על תמי-מות-הדעים שבאה לידי ביטוי בדיון. רצוני רק להעיר הערות הבהרה אחדות בעקבות דברי המשתתפים בו.

ישראל נתברכה בשנים האחרונות בקבלת תרומות. רוב התרומות היו מיועדות להקמת בניינים, והיו מות-נות ב"מטשינג" ישראלי. לאחר מכן צריכה היתה מדינת ישראל לשאת בעול האחזקה השוטפת והיקרה, במידה יחסית, של הבניינים. יש סימנים ראשונים לסוגים חד-שים של תרומות לישראל, ואני ממך עליהם. למשל, לאחרונה קיבלנו תרומה לאחזקה שוטפת של הפרויקט להכנה קדם-אקדמית של תלמידים יוצאי ארצות האיסלאם. לא לבניין, לא לאבנים, אלא להפעלה שוטפת של מפעל חינוכי. גם קרן זו, שאנו דנים בה היום, איננה מחייבת את מדינת ישראל לאמצעים מקבילים משלה. בכל זאת החלטנו שגם מדינת ישראל תוסיף, ולוא גם תרומה סמלית, לקרן הזאת.

אני יודע שחברי הכנסת קיבלו מכתבים מן הטכניון, ובהם טוענים נציגי המוסד שקרן זו פוגעת בקרן הקיימת בטכניון, הידועה בשם "קרן הרווי", ואכן, קרן הרווי בנויה על תרומה של מיליון לירות, אבל תמורת "מט-שינג" ישראלי של מיליון לירות, והיא קרן של מוסד אחד, של הטכניון. הפעם אנחנו מדברים על קרן גדולה ביותר, בסך 10 מיליון דולר, ללא "מטשינג" ישראלי, ואני יודע שהתורמים מתכוונים להגדילה. אך בשלב זה יפה השתיקה לדברים.

חבר-הכנסת בדר היקר, תהינה ועדות שונות לפרסים השונים, והדבר מסור למועצה הציבורית שבראשה יעמוד שר החינוך והתרבות. אני מאמין שבמצא די אנשי מדע, גם בישראל וגם בעולם, שייטיבו לשפוט מיהו הראוי לכל אחד מן הפרסים.

אין גם מנגנון מסורבל, חבר-הכנסת בדר. יש תפיפה בין המייסדים ובין הנאמנים כל עוד המייסדים בחיים. כאשר המייסדים לא יהיו בחיים, לאחר מאה ועשרים, יהיו הנאמנים את המינהלה. לא אנשים שונים יהיו את

הספרות זהו מכשיר חינוכי וחיוני, מן החוקים באמנויות, ולא צריך להיגרע חלקה.

חברי הכנסת, יש המשווים הזדמנות זו שניתנה לנו לייסד קרן כזאת לרעיון שמונח ביסוד פרס נובל. ואמנם יש דברים בעלי חשיבות גם בצד החיצוני, הנה נשיא מדינת ישראל יהיה האיש שיעניק את הפרס לזוכה בו לפי השיפוט של חבר שופטים רם-מעלה בעולם המדע. אף אם קשה לדעת אם אמנם יש להשוואה זו יסוד, הרי בידנו להוכיח זאת. הבה נקווה שקרן זו והפרסים שייצאו ממנה ישאו אתם למרחבי עולם את בשורת השלום והיצירה האנושית למען קידמה ושלוש.

היו"ר ב. צ. קשת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל. חבר-הכנסת פעיל איננו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין. חבר-הכנסת לין איננו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביעד יפה, אחרון המשתתפים בדיון זה.

אביעד יפה (המערך) :

אדוני היושב-ראש, ראויה הקמת קרן וולף, על מטרותיה, על היקפה ועל נדיבות המשפחה התורמת, שנדון בה בישיבה האחרונה של המושב הנוכחי של הכנסת. ואני שמח שאכן כך נעשה. ראוי מפעל זה גם להערכה שהוא זוכה לא מכל חוגי הבית, מפי הדוברים מן הסיעות השונות, ואני שמח לצרף גם את דברי לכל הקודמים לי.

בזמן האחרון, בשלוש השנים האחרונות בערך, יש לי הזדמנות להיפגש לעתים מזומנות עם תורמים, עם אנשים המעוניינים לעזור לישראל. לעתים רחוקות אתה נתקל במשפחה, שלמעשה כל ימיה חיפשה דרך לעזור, בהזדמנויות שונות ומשונות, לסובלים, לשכבות נדכאות, לאנשים שמשתחררים מעול עריצות במקומות שונים בעולם, עד שהגיעה לכור מחצבתה, לישראל, והיא נותנת עתה כמעט את כל כספה כדי לעזור לעם הבורה מחדש את עצמאותו, לפתח אותה ולפתח מעמדו בעולם גם מבחינות מדעיות ותרבותיות. חבל שעדיין לא הגיע הזמן לספר מי הם האנשים. אבל זו באמת משפחה שכבוד הוא שאנחנו מאשרים חוק על הקמת קרן בזכות תרומתה.

רציתי להעיר שתי הערות לדוברים שדיברו לפני. חבר-הכנסת בדר, החוק מאפשר במפורש ועדות פרסים ולא ועדת פרס, לא שלושה מומחים בכל השטחים. בסעיף 14(א)(3) לתוספת — תקנות קרן וולף — נאמר: "המוסדות והאישים שהיו ראויים להציע מועמדים לפר-סים, הדרך שבה יבחרו ועדות הפרסים את חתני הפר-סים"; ואני מקווה שהמועצה, בבואה לדון בעניין, תתן דעתה על הערותיך. על כל פנים, זו כוונת המחוקק.

עוד הערה לדבריו של חבר-הכנסת אפרת : יש הרבה תחומים במדינה, בעולם, של תרבות ומדע הראויים והזכאים לסיוע. המשפחה התורמת היא אשר בחרה תמי-שה—שישה תחומי התעניינות, ואין שום אפשרות להר-חיבם או להוסיף עליהם. כבר יש פרסים לספרות בישראל, ויהיו גם פרסים אחרים.

במשך כמה שנים היו לי הזדמנויות לעקוב אחר הפעולות האלה, ואני רואה כזכות לי לציין שאותה משפחה הלכה והתקרכה לישראל במשך עשר שנים ומעלה. יש אדם אשר תרם לכך יותר מכל אדם אחר,

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת חוק קרן וולף, תשל"ד—1974, לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות	
— רוב	תרבות
— 0	נגד
— 1	נמנעים

ההצעה נתקבלה.

היו"ר ב. צ. קשת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, להנמקת הימנעותו.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההימנעות שלי נובעת משלושה טעמים, שכולם נוגעים לציפוי הממלכ-תי הבלתי-מספיק שיש לקרן זו. הקורא את הצעת החוק כלשונה יכול לקבל תמונה, כאילו המדינה וממשלתה נהפכים לאמרגן של רצון טוב. אני אומר "רצון טוב", כי קרן זו יש לה כוונות טובות. הייתי מציע שלושה תיקונים להצעת החוק. אילו היו מתקבלים שלושת תיקונים אלה, הייתי מצביע בעד הצעת החוק.

התיקון הראשון — אם בוחרים בישראל להיות אמרגן של רצון טוב, נדמה לי שצריך לתת לקרן זו שם ישראלי ממלכתי ; למשל — קרן ישראל לעידוד המדע ותרבות העולם. בלאו הכי שמו של התורם הוא פסב-דונים. נדמה לי שאם היה ניתן לקרן זו השם — קרן ישראל לעידוד המדע ותרבות העולם — כי אז היינו מוצאים עצמנו מנצלים הון לא שלנו, מוסיפים עליו את שם ישראל ועל ידי כך מוסיפים לו כבוד. הדבר היה מתבטא לא רק בחלוקת הפרס בירושלים אלא בכך כי לישראל יהיה מעמד ממלכתי מכובד יותר.

התיקון השני — בהצעת החוק ובתקנון יש סממנים הנראים בעיני לא במידה מספקת ממלכתיים. המייסדים הם חבורת אנשים שלפי הכתוב בחוק אין יודעים מי הם. חבורה זו קובעת יותר מדי. יש טעם לפגם בכך, ששלושה אישים — עם כל הכבוד להם — מקבלים בתוקף חוק ישראלי מעמד מעניין. הייתי שמח אם יוחלפו מר ספיר, מר זנבר ומר נאמן — ואין לי דבר נגדם אישית — בפונקציונרים של מדינת ישראל. כך יהיה ברור שפונק-ציונרים אלה מהווים את הקבוצה הישראלית הקובעת במועצת המנהלים ובחבורת המייסדים. נדמה לי שזה ממלכתי יותר ומכובד יותר.

הדברים אמורים גם לגבי סעיף 5 לתקנון, בו נאמר שלקרן תהיה מועצה של לא יותר מחמישה-עשר חברים ושר החינוך והתרבות ישמש יושב-ראש המועצה. זה רעיון הגיוני. אך נאמר עוד ש"שאר חבריה הראשונים ימונו בידי המייסדים". מי הם המייסדים ? שוב, אלה הם נעלמים וקובעים יותר מדי, וכאן יש להכניס את התיקון השלישי.

אילו היו בהצעת החוק שלושת התיקונים הללו, הייתי מצביע בשקט בעד הצעת החוק. מאחר שאינם נמנעתי. כי אני מאמין —

שר-החינוך והתרבות א. ידליו :

זה מוצע לתקופת מעבר.

המינהלה, אלא הנאמנים, אנשי כלכלה בישראל, הם שיהיו את המינהלה. המועצה היא גוף שבו יהיו אנשי תרבות, חינוך ומדע, בראשות שר החינוך והתרבות, כאמור, והם ימנו את ועדות הפרסים. אינני יודע באיזו מידה נוכל להכניס שינויים בתקנון המצורף לחוק. התורמים דבקים כמעט בכל תג של התקנון. הוועדה של הכנסת תוכל לבוא איתם בדברים, אם כי הם רוצים בעילום שמם.

לחבר-הכנסת אפרת : אין מדובר בהלוואות לאנשי מדע. הקרן תעניק פרסים נכבדים, אבל יישארו הכנסות מן הריבית והן מיועדות לשני דברים : (א) למילגות לסטודנטים נזקקים שאין בידם לכסות את הוצאות לימודיהם ; (ב) הקרן תהיה רשאית להעניק מילגות למוסדות השכלה ומחקר. כלומר, האוניברסיטות בישראל יוכלו ליהנות מהלוואות בריבית נמוכה מקרן זו. בכך תהיה משום הקלה גדולה לתקציב המדינה, שיוכל להתפנות יותר לדברים אחרים.

אהרן אפרת (המערך):

דווקא לכך אני מתנגד. לא צריך לערבב את הקרן הזאת בצרכי תקציב המדינה.

שר-החינוך והתרבות א. ידליו :

אבל קרן זו היא קרן ענקית, קרן שיהיו לה הכנסות גדולות. גם אם תחלק חמישה פרסים ותגיע ל-100,000 דולר לפרס, עדיין יישארו סכומים רציניים. מדוע לא נעזור לאוניברסיטה לפתח תחום חדש ? העניין יהיה ביד הנאמנים. הנאמנים הם אנשי המדינה, כגון נגיד הבנק או מנהל הבנק של המדינה. הם יפעלו לפי הנחיות והוראות של כל ממשלה ישראלית, שתכהן באותה שנה.

מורי ורבותי, קרן זו מכוננת פרס, שאני בטוח שיוזכה ליוקרה שאינה נופלת משל פרס נובל. ויוקרה נוספת כרוכה בה, בזכות המקום ששם יחולקו הפרסים — ירושלים הבירה, ירושלים המאוחדת, בירת הנצח של ישראל, שאליה יעלו גדולי העולם לקבל את הפרס מידי נשיא מדינת ישראל בכנסת ישראל.

האתגר הבין-לאומי של ימינו הוא קידום מדעי של העולם הנחשל וקידום הומאניסטי של העולם המפותח. ואני מקווה שקרן זו תתרום לימושו של אתגר זה.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, שהצעת חוק זו תועבר לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות של הכנסת. זו הצעת חוק שיש בה יסודות פסקאליים, והממונה על ביצוע החוק יהיה שר החינוך והתרבות. אי לזאת, דומני שיהיה זה נכון שהצעת החוק תועבר לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות.

היו"ר ב. צ. קשת :

אני מודה לשר החינוך והתרבות. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. נוסח הצעת ההחלטה שאני מביא להצבעה הוא : "הכנסת מחליטה להעביר את הצעת חוק קרן וולף, תשל"ד—1974, לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות. ועדת הכנסת תקבע את הרכב הוועדה ואת יושב-ראש הוועדה."

מועצת המנהלים יהיו אנשים שיתמנו על-ידי המייסדים וחלק ניכר, חלק-הארץ, יהיו מאנשינו. אזי נוכל לומר שהמדינה לא רק עושה מצווה אלא עושה מצווה באורח ממלכתי מאורגן; לא כאמרגן אלא כמדינה המכבדת את עצמה.

מאיר פעיל (מוקד):
אני הייתי מעדיף שמלכתחילה ייקרא לקרן בשם "קרן ישראל לעידוד המדע ותרבות העולם"; שבין המייסדים תהיה קבוצה ישראלית של פונקציונרים, ממלאי תפקידים קונקרטיים; ומועצת המנהלים תמונה בשיטות ממלכתיות על-ידי המדינה ומוסדותיה; חלק מחברי

ב. שאילתות ותשובות

שר-הבטחון ש. פרס:
האמת היא שהיה טיפול בנושא כל הזמן. הקושי הוא שכל נושא השכר הועלה על המחשב והמחשב "התבלבל". מה שנעשה בעניין זה הוא, שאלה שנפגעו, ניתנו להם הלוואות ומפרעות כדי למנוע קשיים בחייהם היומיומיים. חשבנו שקודם צריך לפצות את אלה שסבלו ורק אחר כך לטפל באלה שנהנו יותר על המידה.

היו"ר ב. צ. קשת:
חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאילתות ותשובות.

379. תשלומי-יתר למשרתים במילואים

חבר-הכנסת י. פלומין שאל את שר הבטחון ביום י"ב באדר תשל"ד (6 במרס 1974):

נתרפרס לאחרונה בעתונות כי עקב טעות שילמה מת"ש סכום העולה על עשרה מיליון לירות למי שלא היו זכאים לקבל מקדמות על חשבון תגמולים למשרתים במילואים.

לפי הנוהלים המקובלים היו אלה שקיבלו תשלומים שלא הגיעו להם יכולים להשתמש בספח ההמחאה כאס-מכתה לדרישה ולקבלת תשלום בעד השלמת תגמולים מקרן ההשוואה לתשלום תגמולים למשרתים במילואים.

שאלותי הן:

1. האם אכן נבדקה האפשרות שאלה שגבו המח-אות בעד מקדמות, שלא הגיעו להם כדין, ניצלו את ספחי ההמחאות לגביית תשלומי השלמה מקרן ההשוואה?
2. אם נתגלו מקרים כאלה, מה היקף הסכומים שנגבו כאמור שלא כדין מהקרן?
3. האם קיים תיאום בין המת"ש, השלישות הראשית וקרן ההשוואה לתשלום תגמולים למשרתים במילואים למניעת תשלומי-יתר כאלה?

4. מה האמצעים שבדעת השר לנקוט כדי לגבות חזרה סכומים ששולמו שלא כדין, הן כמקדמות והן כהשלמות מקרן ההשוואה?

שר-הבטחון ש. פרס:

1— מספרם של מקבלי תשלומי-היתר ידוע, אך ייתכן שיש כאלה אשר פנו גם לקרן ההשוואה לקבלת השלמת השכר.

הדבר נבדק עתה על-ידי צה"ל וקרן ההשוואה.

3—4. מוקמת מערכת מיוחדת לטיפול בתשלומי-היתר אשר תחל לפעול ב-1 באוקטובר 1974.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת פלומין.

יוקאל פלומין (הליכוד):

השאילתה שלי הוגשה ב-3 במרס 1974. שאילתי היא — ואין לי טענה לשר הבטחון הנוכחי, כי הוא בוודאי אינו אחראי למחדל זה — האם טיפול מזורז בנושא מאז הוגשה השאילתה לא היה מנוע תשלומי-יתר שבוצעו מאז?

1093. ביקורת על חלוקת דלק במחנות צה"ל

חבר-הכנסת א. אפרת שאל את שר הבטחון ביום כ"ח בסיון תשל"ד (18 ביוני 1974):

במאמר ב"דבר" מ-3 ביוני 1974 ניתן תיאור חמור ביותר של ביזבז דלק וחוסר פיקוח על העברת כמויות דלק במרחבי סיני. צורף לשאילתה זו קטע מתוך מאמר זה.

רצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד הבטחון מצב העניינים החמור בהספקת הנוזל, היקר מאוד בימינו במחנות בסיני?
2. האם נוכח הפירסומים על ביזבז זה מוכן משרד הבטחון לדאוג לתיקון מהיר ביותר של המיתקנים לחלוקת דלק?
3. האם יכול השר להבטיח שבמסגרת צה"ל פועל מנגנון פיקוח יעיל על חלוקת הדלק לגורמים השונים?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. עד כה ידוע למטה על מקרה חריג שאירע בתחנה אחת, זו הנוכחת בכתבה.
2. לאחר חקירת המקרה ניתנה הוראה להפסיק את הספקת הדלק לאותה תחנה שאליה מתייחסת הכתבה עד אשר יתוקנו כל הליקויים.
3. חוליות בדרג הפיקוד והמטכ"ל מופעלות לאחזקת תחנות דלק ולביקורת על חלוקת הדלק.

1112. פיצוין בית שבו התגורר חשוד במעשה חבלה

חבר-הכנסת ח. שמעוני שאל את שר הבטחון ביום כ"ט בסיון תשל"ד (19 ביוני 1974):

לפי העתונות לפני שבועות מספר אירע מקרה שכו-חות הבטחון הרסו בית שבו התגורר חשוד במעשה חבלה. ולאחר מכן התברר כי הבית לא היה שייך לו ואף לא לאיש מבני משפחתו, אלא הוא סתם התגורר שם.

שאלותי הן:

1. האם נכון מידע זה?
2. אם כן — האם פיצו את הבעלים של הבית, וכיצד?

אבקש לדעת :

1. האם מתפקידו של הרמטכ"ל להכריז הכרזות פוליטיות כאלה ?
2. האם ההכרזה הנ"ל תואמת את עמדת הממשלה ?
3. האם הדיבורים על האופציה לפתוח במלחמה מבשרים שינוי בעמדתה של ממשלת ישראל ?
4. האם מוכן כבוד השר להורות לרמטכ"ל להימנע ממתן הכרזות פוליטיות מסוג זה ?

שר-הבטחון ש. פרס :

- 1—4. אין לי מה להוסיף לדברי בישיבת הממשלה מיום 2 באוגוסט 1974. הדברים פורסמו בעתונות ביום 4 באוגוסט 1974. העתק הדברים מצורף בזה לנוחיותו של חבר הכנסת השואל.

1258. פיגורים בתשלום השכר למשרתים
בצבא הקבע

חבר-הכנסת י. ארידור שאל את שר הבטחון ביום י"ד בתמוז תשל"ד (4 ביולי 1974):

בחודשים האחרונים נגרמים פיגורים בתשלומי השכר למשרתי קבע בצה"ל עקב ליקויים במינהל התשלומים של צה"ל.

אבקש לדעת :

1. מה הוא אופי הליקויים במינהל התשלומים של צה"ל ומתי יתוקנו ?
2. מתי יפוצו במלואם הנפגעים מליקויים אלה ?

שר-הבטחון ש. פרס :

- 1—2. מחלקת התשלומים במטה הכללי נמצאת בפיקוד גור זה שנתיים והדברים החמירו עקב המלחמה. בינתיים הורה הרמטכ"ל לקציני שלישות בפיקודים להחזיר לכל אנשי הקבע את החוב וכן לתת להם הלוואה ללא ריבית כפיצוי על השכר.

בימים אלה קיימתי דיון עם הרמטכ"ל ועם כל הגור-מים הנוגעים בדבר במערכת הבטחון ואני מקווה שהדבר ירם ימצאו את פתרונם בעתיד הקרוב.

1312. הסיבות להטלת צו להגבלת תנועה
על מר גאזי שביטה

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום כ' בתמוז תשל"ד (10 ביולי 1974):

גאזי שביטה מהכפר טירה שבמשולש הוא חבר הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית — רק"ח. באמצע חודש מאי הופיע בביתו שוטר מתחנת המשטרה של כפר-סבא והודיעו על ריתוק לאזור השרון ועל איסור יציאתו מאזור מגוריו ללא רשיון מיוחד מהמשטרה. הודעה על כך נמסרה בעל-פה תוך סירוב לתת למרותק את ההודעה בכתב.

בתחילת יולי ביקש גאזי שביטה רשיון יציאה משטח מגוריו לעכו כדי להשתתף שם בכינוס אזורי של המפלגה הקומוניסטית הישראלית שצריך היה להיערך ב-5—6 ביולי 1974. האזרחי בתחנת המשטרה הודיעו שלא יינתן לו הרשיון ליומיים כפי שביקש, אלא ליום ישישי בלבד, וגם זאת עד השעה 8 בערב, שבה עליו להימצא כבר באזור מגוריו, וזאת בשעה שהכינוס שבו רצה גאזי

3. מה הם הכללים שלפיהם קובעים איזה בית להרוס ?

4. אילו בדיקות עורכים על-מנת למנוע טעויות כאמור לעיל ?

5. מה מידת ההרתעה שבאמצעי זה ?

6. היכן משכנים את דיירי הבתים שמפוצצים, במקרה שלא כולם מעורבים במעשי החבלה ?

שר-הבטחון ש. פרס :

- 1—2. התשובה שלילית.
- 3—4. לאחר בדיקה עניינית של כל מקרה ובהתאם להוראות החוק.
5. רבה מאוד.
6. דיירי הבתים משתכנים לרוב בבתי-קרוביהם.

1169. החיפזשים אחרי גופות חללים כסיני

חבר-הכנסת י. שערי שאל את שר הבטחון ביום ו' בתמוז תשל"ד (26 ביוני 1974):

אבקש לדעת :

1. כמה גופות חללים נתגלו בסיני מאז חידוש החיפזשים בסוף חודש מאי ?
2. כמה חללים עדיין נעדרים ?

שר-הבטחון ש. פרס :

1. 10.
2. 58.

1185. מניעת התנחלות בלתי-חוקית

חבר-הכנסת ד. זכין שאל את ראש הממשלה ביום ז' בתמוז תשל"ד (27 ביוני 1974):

ביום 24 ביוני 1974 הופיעו בכמה עתונים דיווחים על מסיבת עיתונאים בהשתתפות כמה ממתנחלי ישיבת חברון. הם הודיעו כי בקרוב יתנחלו ביריחו, גם אם הממשלה לא תאשר את התנחלותם.

אבקש לדעת :

אילו צעדים נוקטת הממשלה כדי למנוע בעוד מועד נסיון התנחלות בלתי-חוקי זה ?

שר-הבטחון ש. פרס :

ראש הממשלה העביר לתשובתי את שאילתתך מס' 1185.

כל זמן שאין החלטה על נקודת התיישבות חדשה תעשה הממשלה למניעת הקמתה.

1225. הכרזת הפוליטית של הרמטכ"ל
ר/א מרדכי גור

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר הבטחון ביום י"ב בתמוז תשל"ד (2 ביולי 1974):

בראיון עם עורכי "במחנה" אמר הרמטכ"ל רב-אלוף מרדכי גור : "אנחנו מוכרחים לשמור לעצמנו את האופציה לפתוח במלחמה, אם מתעננים השמיים. זה חשוב לנו, זה חשוב לעולם, זה חשוב לאויבנו שיידעו כי האופציה הזאת שאנחנו נפתח במלחמה ויתפתחו תנאים מסויימים — פתוחה".

מועצות העיריה בבית-לחם, בבית-ג'אלה ובבית-סאחור. העניין הגיע עד למשרדו של שר הבטחון, אבל התשובה היתה שלילית.

הנני שואל :

1. מה הן הסיבות לסירוב משרדו להרשות לבני משפחתו של כליל סאלים להביא את הגופה ולקברה בעיר בית-לחם ?
2. לפי איזה חוק מנע המשרד את בקשת המשפחה ?
3. האם לא חושב כבודו שהדבר מנוגד לעקרונות ההומאניים הפשוטים ביותר, שלפיהם יש להרשות לקבור גופת האדם בעיר מולדתו ?
4. האם כבודו חשש שהלווייתו של כליל סאלים תהפך להפגנה פוליטית נגד השלטונות ?
5. האם כבודו מוכן לברר את העניין ולנקוט את הצעדים המתאימים כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד ?

שר-הבטחון ש. פרס :

- 1, 4. הנפטר רצה עונש מאסר לפני גירושו בשל פעילות באירגוני חבלה ולא בגלל השתייכותו למפלגה הקומוניסטית. המושל הצבאי שקל את העניין לאור עברו האמור של הנפטר.
2. על-פי צווי המושל הצבאי.
3. לנוכח האמור לעיל — התשובה שלילית.
5. התשובה שלילית.

1370. ידיעה על החזרת האלוף גונן

והאלוף (מיל.) שרון לשירות סדיר בצה"ל

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את שר הבטחון ביום כ"ו בתמוז תשל"ד (16 ביולי 1974):

בימים האחרונים נתפרסם בעיתונים כי האלוף גונן ביטל תלונתו נגד האלוף (מיל.) אריאל שרון, וכי שני קצינים אלה עלולים לחזור לתפקידים בכירים בשירות סדיר של צה"ל.

רצוני לשאול את כבוד השר :

1. מדוע אין דוחים את החזרתם של הקצינים הבכירים הנ"ל לשירות פעיל בצה"ל עד לאחר ההגשה, הדיון והסיכומים של דו"ח ועדת אגרנט ?
2. לנוכח החומר שנתפרסם בעתון הסטודנטים של הטכניון בחיפה ("אפסילון", גליון מס' 73 מיום 7 במאי 1974) על האלוף אריאל שרון, כלום לא יהא מוצדק להמשיך בהליכי חקירה גם לאחר שהאלוף גונן ביטל את תלונתו ?

3. האם מצבת הקצונה הבינונית והגבוהה בצה"ל, וכן איכותה, הן כה חמורות עד שאין ברירה אלא להחזיר אל שורות צה"ל קצינים בכירים קשישים ?

4. האם אין כבוד השר סבור שהחזרת קצינים אלה אל שורות צה"ל עשויה לערער את מערכת היחסים בקרב הפיקוד הבכיר המתגבש עתה מחדש בצה"ל על סמך הסקת לקחי מלחמת יום הכיפורים ?

שר-הבטחון ש. פרס :

- 1—4. הפירוטונים אינם מדויקים. שני הקצינים לא הוחזרו לשירות סדיר בצה"ל.

שביטה להשתתף עמד להיפתח בשעה 7 בערב ולהימשך כל יום שבת.

רצוני לשאול :

1. מדוע הוטל צו הגבלת תנועה על גאזי שביטה ?
2. מדוע גמנע ממנו להשתתף בכינוס מפלגתי בעכו ?
3. האם נוכח כבוד השר לבדוק אפשרות לבטל את צו הגבלת התנועה של מר גאזי שביטה ?

שר-הבטחון ש. פרס :

1. מטעמי בטחון המדינה.
- 2—3. לא נמנע מגאזי שביטה להשתתף בשני ימי הכנס. הוא נתבקש רק בלילות ללון בכפרו כאמור בצו. איגני מוצא סיבה להתערב בשיקולי המפקד הצבאי שהטיל את הצו.

1353. רמת חייהן של אלמנות-מלחמה

חבר-הכנסת ה. זיידל שאל את שר הבטחון ביום כ"א בתמוז תשל"ד (11 ביולי 1974):

1. מה הוא סכום התגמול החודשי שקיבלה אלמנת מלחמה עם שני ילדים בחודש יולי 1974 ?
2. כמה אלמנות מלחמה הצליחו להשתלב בעבודה קבועה וכמה מהן מסתפקות אך ורק בתגמולים החודשיים ?
3. האם עשה משרד הבטחון סקר על רמת הכנסתן ורמת חייהן של אלמנות המלחמה וילדיהן לעומת רמתן שלפני נפילת ראש המשפחה ?
4. אם לא — האם יפעל משרד הבטחון לעריכת סקר כזה ?

אם כבר נערך סקר כזה — אילו הם ממצאיו ?

שר-הבטחון ש. פרס :

1. בחודש יולי שולם תגמול בעד יוגי, וזה הסתכם ב-1,152.13 לירות. התגמול בעד חודש יולי יסתכם ב-1,259.98 לירות. הסכום הוא נטו ואינו כולל הטבות אחרות ואף אינו מושפע מהכנסת האלמנה ממקור אחר, אם יש כזו.

2—4. אגף השיקום במשרד הבטחון מעבד כעת נושא אים לסקר יסודי שייערך בקשר למכלול הבעיות של אלמנות ויתומי צה"ל לאחר מלחמת יום-הכיפורים. עריכת סקר כזה נמשכת חודשים רבים ויש להניח שרק בעוד כשנה נדע את תוצאותיו. סקרים דומים נערכו בעבר בין מלחמת ששת-הימים לבין מלחמת יום-הכיפורים.

1368. סיבת הסירוב לתת רישיון לקבור את גופתו

של כליל סאלים בבית-לחם

חבר-הכנסת ת. זיאר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בתמוז תשל"ד (14 ביולי 1974):

כליל סאלים מבית-לחם, אשר נפטר ב-25 ביוני 1974 בעמאן, היה כל חייו עד 1968 תושב העיר בית-לחם. הוא גורש מבית-לחם בשנת 1968 לאחר שריצה את עונשו חודשים מספר בבית-הסוהר בגלל פעילותו הפוליטית במפלגה הקומוניסטית הירדנית.

אחרי מותו פנתה משפחתו, המתגוררת עדיין בבית-לחם, לשלטונות בבקשה להרשות לה להביא את הגופה מעמאן ולקבור אותה בבית-לחם. למטרה זו התערבו גם

2. מה היתה הסיבה לאיחור בתשלום המשכורות, ומה היה היקף שיבוש זה ?
3. אילו צעדים נקט משרד הבטחון כדי למנוע בעתיד תקלות כגון אלו ?

שר-הבטחון ש. פרס :

1. 241.

- 2-3. תשובה מפורטת השיבתי על שאילתה וזה מס' 1258 של חבר-הכנסת ארידור.

1415. הופעת להקה מיסיונרית בכית-הכראה לפצועי צה"ל

- חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בתמוז תשל"ד (17 ביולי 1974):

חייל, פצוע מלחמת יום הכיפורים, מסר לי שבהיותו מחלים בבית-הכראה צבאי ב"בית קיי" בנהריה הופיעה לפני החיילים להקה אמריקנית, אשר במסווה של תכנית אמנותית ניהלה תעמולה מיסיונרית. לפי דברי החייל, נאמר לחיילים אשר התקבצו בבית התרבות של המקום, שחברי הלהקה הם נוצרים אמריקניים, האוהדים את ישראל. לאחר ששרו כמה שירי עם, עברו לשירים המשבחים את ישו וכן הסבירו את הדת הנוצרית כשביל הזהב. הלהקה שרה אנגלית, וכל הדברים תורגמו על-ידי ישראלי שילווה את הקבוצה.

רצוני לשאול את כבוד השר :

1. האם נכונות ידיעות אלו והאם העובדות ידועות לו ?
2. מי מאשר הופעות של להקות מחול לפני חיילי צה"ל ?

3. אילו צעדים ננקטים על-ידי כבוד השר למניעת תעמולה מיסיונרית ישירה או עקיפה בקרב חיילי צה"ל ופצועי צה"ל ?

4. אילו צעדים ינקוט כבוד השר כדי להבטיח שלא יישנו מקרים כאלה בעתיד ?
5. אילו צעדים ינקוט כבוד השר נגד האחראים למעשה ?

שר-הבטחון ש. פרס :

- 1-5. קצין חינוך ראשי הוא המאשר הופעות בידיור בצה"ל. אולם, למפקד "בית קיי" הרשות להזמין הופעות על דעת עצמו. כאמור, במקרה המדובר לא ידוע היה למפקד אופיה המיסיונרית של הלהקה. קצין רפואה ראשי הורה למפקד "בית קיי" להורות שלא יישנו מקרים כאלה.

1421. עמדת משרד הבטחון בעניין התארגנות "יחידת יוליו"

- חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום כ"ח בתמוז תשל"ד (18 ביולי 1974):

בעתון "הארץ" מיום 7 ביולי 1974 הופיעה כתבה מתחת לכותרת: "מתבקשים מתנדבים ליחידת יוליו". הכתבה מוסרת על הקמת אירגון ששמו "יחידת יוליו" (ראשי תיבות של ייחיד ולא יעבור) בבאר-שבע, הקוראת לכל המעוניינים (חיילים במילואים ובשירות חובה) להצטרף ל"אגודת מתנדבים" שתפעל לחיסול מחבלים בב-סיסיהם. הכתבה קוראת לכל המעוניינים לשלוח גלויה ליחידת יוליו ת"ד 37435, תל-אביב, ובה בקשה בוז

1375. איכותו של הכרוז שהופץ בפעולת צה"ל

בחוף דרום לבנון

- חבר-הכנסת י. שריד שאל את שר הבטחון ביום כ"ו בתמוז תשל"ד (16 ביולי 1974):

בעת פעולת צה"ל האחרונה בחופי דרום לבנון הופצו כרוזים בערבית, שנועדו להסביר לתושבי הסביבה ולדייגי הכפרים המקומיים את מטרת הפעולה.

סופר "הארץ" לעניינים ערביים פירסם רשימה בע-תונו בתאריך 12 ביולי 1974, ובה עמד על שגיאות חמורות ומבישות שנפלו בנוסח הכרוזים ובצורתם. אבקש את כבוד השר להשיבני :

1. האם מאז פירסום הרשימה ביקש השר לבדוק רמת איכותם של פירסומי אמ"ן לערבים — סגנונם, תכנם וצורתם ?
2. האם על סמך בדיקה זו יכול השר לקבוע שה-פירסום האמור אינו מאפיין את רמתם הכללית של פירסומי אמ"ן לערבים ?
3. אם כן — כיצד קרה שכרוז קלוקל כזה ראה אור ?
4. האם ננקטו האמצעים שכרוזים נוספים ברמה ירודה כזאת לא יראו אור בעתיד ?

שר-הבטחון ש. פרס :

- 1-3. אמ"ן וצה"ל אינם מפרסמים בדרך כלל פיר-סומים כל-שהם בערבית לערבים. עיקר פעולת ההסברה למדינות ערב ולגורמים ערביים נעשית בכלים הממלכ-תיים השונים — רשות השידור וכו'. הכרוז הנדון הוכן בלחץ זמנים דוחק ביותר, וכתוצאה מכך לא היתה שהות לבדוק את רמת התרגום ולהבטיח צורה אסתטית נאותה של ההדפסה.

4. התשובה חיובית.

1385. שיבושים בכרוז שהופץ בפעולת צה"ל בנמלי לבנון

- חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר הבטחון ביום כ"ו בתמוז תשל"ד (16 ביולי 1974):

במסגרת הפעולה האחרונה של צה"ל בנמלי לבנון פוזרו אלפי עותקים של כרוז בערבית כתוב כתב-יד צפוף, צורתו דוחה, סגנונו מיושן, רצוף שגיאות כתיב, פונה אל האוכלוסיה, פעם בלשון רבים פעם בלשון יחיד, מכיל מלים שמשמעותן שונה מכוונת המחבר (כפי שעולה מהשוואה עם הנוסח המקורי העברי של הכרוז).

אבקש את כבוד שר הבטחון להשיבני :

1. מה מקור השיבושים והפגמים בכרוז האמור ?
2. האם האחראים לחיבור הכרוז בערבית ולעיצוב צורתו נדרשו ליתן הדין ?

שר-הבטחון ש. פרס :

- 1-2. ראה תשובתי לשאילתה 1375 של חבר-הכנסת שריד באותו העניין.

1401. איחור בתשלום משכורות לקציני קבע ולחיילי קבע

- חבר-הכנסת י. שערי שאל את שר הבטחון ביום כ"ז בתמוז תשל"ד (17 ביולי 1974):

אבקש לדעת :

1. כמה קובלנות הגיעו לקצין הקבילות בקשר לאי-חור תשלומי המשכורת של קציני קבע וחיילי קבע ?

אדם מעולה במידה מספקת בחיל. הנחתו היא ששיפור התנאים יביא לחיל אנשים מתאימים, ששירותם יתרום לחסכון משמעותי בתקציב צה"ל בכלל ובתקציב חיל האוויר בפרט. הצעה בדבר שיפור תנאי שירותם של משתדלים הקבע נמצאת זה ימים מספר בבדיקה במשרד האוצר.

1436. כישוריו של נשיא בית-הדין הצבאי לעירעורים

חבר-הכנסת י. פלומין שאל את שר הבטחון ביום ד' באב תשל"ד (23 ביולי 1974):

בימים אלה מתפנית כהונת נשיא בית-הדין הצבאי לעירעורים, והרמטכ"ל עומד להמליץ על מינוי נשיא חדש לבית-הדין הצבאי. לאור העובדה שנשיאי בית-הדין שכיהנו עד כה לא היו משפטים, אודה לכבוד השר אם יודיעני:

1. מה השיקולים שעמדו ביסודם של ההמלצה למי-נוים של קצינים שאינם משפטים לכהונת נשיא בית-הדין הצבאי?
2. האם לא הוברר, לאור נסיון העבר, שחוסר נסיון המשפטי של נשיא בית-הדין הצבאי פוגם ביכולתו לבצע כראוי את כהונתו הרמה?
3. האם אין לשקול שינוי במדיניות הקיימת ולמנות משפטן כנשיא בית-הדין הצבאי לעירעורים?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. השיקול העיקרי הוא שבראש המערכת המשפטית יעמוד קצין מנוסה בפיקוד ובהדרכת אנשים ובעל נסיון רב בצה"ל, דבר שנותן למלא התפקיד מעוף רחב בשי-פוט. קצין כזה מוצא את הנתיב הנכון בין צרכי הצבא והצדק המשפטי והאיש.

2. בכל הרכב של בית-הדין משתתפים קצינים משפטים.

3. אין אני רואה מקום לשינוי המדיניות הקיימת בנושא זה.

היו ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת פלומין.

יחזקאל פלומין (הליכוד):

בבית-הדין הגבוה של צה"ל, בבית-הדין הצבאי לעיר-עורים, נדונות שאלות בעלות אופי משפטי מובהק. לפעמים יש מחלוקת בין שני השופטים המשפטים, והשופט שאינו משפטן חייב להכריע בין שתי הדעות. האם העובדה שהשופט השלישי איננו משפטן איננה פוגמת ביכולתו של בית-הדין הצבאי למלא תפקידו כראוי?

שר-הבטחון ש. פרס:

צה"ל, ביסודו של דבר, הוא גוף צבאי הנוטל חלק בניהול מלחמות, ורוב העבירות שמדובר בהן הן עבירות בעלות אופי משמעתי או מלחמתי. דווקא כאן הצד האזרחי הוא הצד הקטן יותר ולא הגדול יותר. על כן, כאשר מביאים בחור או חייל שחטא או לא חטא, מואשם בחטא בשעת מלחמה, צריך להיות בטוח שהקצין השופט והקצין השומע את העירעור מבין כהלכה את התרחשויות המלחמה ואת חובת המשמעת. אבל, כאמור, בהרכב בית-הדין יש משפטים אשר מוכנים לייצג את האספקט המשפטי. הדבר המכריע הוא צרכי המלחמה והמערכה.

הלשון: "לכבוד שר הבטחון, אני מבקש להעבירני מיחי-דתי הנוכחית במילואים (בשירות חובה) לאוגדת המת-נדבים שתוקם במטרה לחסל את המחבלים בבסיסהם במיבצע ללא מדי צה"ל וללא סימני היכר ישראליים וללא פקודה מגבוה, כאשר אני וחברי לנשק בחופשה בתשלום. בכבוד רב (חתימה)".

בכתבה נאמר עוד שעם יוזמי הפעולה הזאת נמנים מספר אנשים ששימשו במלחמה האחרונה קצינים באוגדת האלוף אריק שרון.

הגני שואל את כבוד השר:

1. הידועה למשרד הבטחון התארגנות זו להקמת "יחידת יולי"?
2. האם יומה זו להתארגנות לפעולה מזויינת היא באישור הממשלה?
3. האם קיבל שר הבטחון פניות כאלו המוזכרות לעיל?
4. האם אין בפנייה כנ"ל של חייל במילואים או בשירות חובה, לבצע פעולות לוחמה ורצח מחוץ לשטחה של ישראל, עבירה על החוק?
5. מה יחסו של משרד הבטחון ליזמה כזאת של אזרחים ישראליים להקמת מסגרת לפעולה מזויינת בשם מדינת ישראל על-ידי חיילים הנמצאים בחופשה בת-לום?
6. האם אין בהתארגנות כזאת עבירה על החוק המחייבת פעולת ענישה?
7. האם אין בדעת השר לפעול לפירוק התארגנות בלתי-יחוקית זו ולענוש את מייסדיה?

שר-הבטחון ש. פרס:

לשאלות 1, 3, 5: במשרדי נתקבלה רק פנייתו של אזרח בודד, ומשרדי הדויע לו שאין זה מתפקידו לטפל בנושא.

לשאלה 2: התשובה שלילית.

לשאלות 4, 6, 7: עד כמה שידוע לי, אין התארגנות כזאת.

1422. דרכים לחסכון בתקציב חיל האוויר

חבר-הכנסת ח. שמעוני שאל את שר הבטחון ביום כ"ח בתמוז תשל"ד (18 ביולי 1974):

בראיון עם מפקד חיל האוויר שפורסם ב"דבר" מיום 12 ביולי 1974 אמר מפקד חיל האוויר שהוא מוכן לחסוך 20% מתקציב החיל לטובת קופת המדינה, אם יאפשרו לו להחליט על איוון נכון בין כוח-אדם וציוד.

שאלותיו הן:

1. מה דעת השר על עמדה זו?
2. האם מוכן השר לבדוק את הצעותיו של מפקד חיל האוויר?

שר-הבטחון ש. פרס:

1-2. מפקד חיל האוויר התייחס בדבריו לתנאי השי-רות והשכר בצה"ל, ונתכוון לציין שעקב הפער בינם לבין מה שמוצע לאנשי מקצוע בשוק האזרחי אין כוח-

— שאילתות ותשובות (גולן, פרס, ארידור, ג. כהן, קורפו); חוק מס עזבון (תיקון מס' 4) (קשת, ארליך) —

1456. כוננות האספקה בצהל

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר הבטחון ביום ו' באב תשל"ד (25 ביולי 1974):

לאחרונה פורסם בעתונות כי שר הבטחון ערך ביקור-פתע במחסן לאספקת נשק של צה"ל כדי לוודא את מידת כוננות האספקה.

אבקש לדעת:

1. מה העלתה בדיקה זו?
2. האם ערך שר הבטחון ביקורי בדיקה כאלה בקרב צה"ל גם בתחומי אספקה אחרים?
3. האם סבור השר כי מיישמים בצהל את לקחי מלחמת יום הכיפורים בקצב הדרוש ובצורה הולמת?

שר-הבטחון ש. פרס:

1. מצאתי כי היחידה האחראית לבסיס עושה כמיטב יכולתה לשמירה על כשירות הכלים.
2. הנני מבקר ביחידות צה"ל, לרבות יחידות אג"א-יות, לפי הצורך.
3. ככל שניתן — כן.

1459. תנאי השירות למשרתי קבע בחיל האוויר

חבר-הכנסת י. ארידור שאל את שר הבטחון ביום ו' באב תשל"ד (25 ביולי 1974):

במסיבת כתבים צבאיים שנערכה ביום 7 ביולי 1974 אמר מפקד חיל האוויר, האלוף בנימין פלד, כי מצב ההתגייסות לקבע אינו טוב, וכי יש לשפר את תנאי השירות.

רצוני לשאול את כבוד השר:

מה מתכוון כבוד השר לעשות במגמה לשפר את תנאי השירות למשרתי קבע?

שר-הבטחון ש. פרס:

תשובתי לשאלתה זהה 1422 של חבר-הכנסת שמעוני היא גם תשובה לשאלתך.

1542. מידת סמכותו של הרמטכ"ל בהצהרותיו הפומביות

חברת-הכנסת ג. כהן שאלה את שר הבטחון ביום י"ב באב תשל"ד (31 ביולי 1974):

לאור ריבוי הצהרותיו של הרמטכ"ל, בכלל זה דבריו מאתמול בארוחת צהריים בלשכת המסחר ישראל-אמרי-

קה, דברים שגבלו בפרשנות פוליטית כגון "הערבים למדו ממלחמת יום הכיפורים כי האחדות הערבית פועלת לטובתם" או סדרת השאלות ביחס ליציאת האו"ם מאזור החיץ, ביחס למידת הסיכון שאנו יכולים או רוצים לקחת, כמו גם ביחס לכך אם נסכים לצעד הבא של הערבים או נקדים ונעשה צעד ראשון ("מעריב" מיום י"א באב תשל"ד — 30 ביולי 1974), — אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מה הן ההוראות הקיימות לגבי מה שבגדר סמכותו ומה שאינו בגדר סמכותו של הרמטכ"ל בהצהרותיו הפומביות?

2. האם עבר הרמטכ"ל בדבריו הנ"ל בלשכת המסחר על הוראות אלו, ביניהן על הוראת הקבע "יד לפה", ואם כן — מה בדעת כבוד השר לעשות כדי למנוע תופעה זו בעתיד?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—2. אין לי מה להוסיף על דברי בישיבת הממ-שלה מיום 2 באוגוסט 1974, דברים שפורסמו בעתונות ביום 4 באוגוסט 1974. העתק הדברים מצורף בזה לנוחיותה של חברת הכנסת השואלת.

1579. העברת הכספים שנתרמו בגרמניה למען קרוביהם של הנפלים במלחמת יום הכיפורים

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר הבטחון ביום י"ח באב תשל"ד (6 באוגוסט 1974):

בכתבה בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 25 ביוני 1974, מאת סופר העתון בחיפה מר צ. טל, נתפרסם שסך 360,000 מארק נתרם בגרמניה למען קרוביהם של הנפלים במלחמת יום הכיפורים. לפי הכתבה הנ"ל, פנה הורה שכול מחיפה מר יוסף חכם למוסדות שונים בארץ ובתוכם "מרכז יד לבנים" על-מנת לברר אם תרומה זו הגיעה אליהם, אך נענה בשלילה.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה בדבר התרומה?
2. אם כן — האם ידוע לשר לאיזה מוסד הועברה התרומה ועל-ידי מי?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—2. נמסר לי שהסכום הנזכר נמסר לשגריר ישראל בבון. משרד החוץ העביר את הכסף למגן דוד אדום.

ג. חוק מס עזבון (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974 *

(הצעת חבר-הכנסת ש. ארליך)

שמחה ארליך (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להביא לידיעת הכנסת כי ב-24 ביולי העליתי בכנסת הצעת חוק פרטית לתיקון חוק מס עזבון (תיקון מס' 4), ולא אחזור על הדברים שאמרתי מעל במה נכבדה זו לפני

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק של חברי הכנסת. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארליך, שיביא את הצעת חוק מס עזבון (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974.

להעביר את הצעת החוק הפרטית שלי לדיון מוקדם בוועדת הכספים.

היו"ר ב. צ. קשת :

אם אין הצעות אחרות אני ממליץ להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק של חבר-הכנסת ארליך לוועדת הכספים, לדיון מוקדם.

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק מס עובון (מס' 4), תשל"ד—1974, לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

שלושה שבועות בערך. בגלל אי-הבנה הוסרה ההצעה מסדר-היום. אבל שר האוצר הגיע למסקנה שיש להעביר את הצעת החוק לוועדה. לכן אני מביא אותה מחדש. הנימוק העיקרי להגשת הצעת החוק הוא שהתיקון האחרון לחוק נתקבל בשנת 1964. מאז ועד היום חל שינוי ניכר בערך הלירה. ערך הלירה השתנה אפילו בשלושת השבועות האחרונים מאז הגשתי את הצעת התיקון. גם בשבועות אלה חל שינוי ניכר בערך הלירה. לכן יש צורך לעשות מדי פעם התאמה לא רק לפי הנוחיות של האוצר אלא גם למען האזרח.

אני מסתפק בהערות קצרות אלה ומבקש מהכנסת

ד. הצעות לסדר-היום

1. בעיית העובדים היומיים

במשך 11 שנים, שבהן התחלפו ארבעה שרי עבודה, איש לא נתן את דעתו על ביטול העוול, לא אלון, לא אלמוגי, לא רבין ועדיין לא ברעם. איש לא נתן דעתו למחוק מספר החוקים את האפליה.

ודאי, איש איננו תובע שוויון בשכר. מעל מינימום מסויים חייבת להיות הפרשיות, אם כי גם לחוק שכר מינימום מתנגדת הממשלה הסוציאליסטית. אבל אי-אפשר להשלים עם אפליה בתנאים סוציאליים. אם מגיעים פיצויי פיטורין מדוע יקבל העובד היומי פחות מהעובד החודשי? איזה בסיס מוסרי וסוציאלי יש לאפליה זו? או אולי יש לה בסיס בסוציאליזם?

אלה הסוציאליסטים מדברים הרבה על חובתנו כלפי פועלי הייצור. אולם פועלי הייצור הם בעיקר הפועלים היומיים, והם הפועלים המקופחים. לא מס-שפתיים דרוש להם, אלא פעולה ממשית לביטול האפליה נגדם. הם מקופחים לא רק בחוק, גם בהסכמים הקיבוציים הנחתמים בשמם. הסכמים אלה מנצחים בצורות שונות את אפלייתם גם בתחומי פיצויי הפיטורים וגם בתחומים אחרים.

על-פי הסכמים אלה בשנת 1974 צריך פועל יומי לחכות 10—12—15 שנה כדי להגיע למעמד של עובד חודשי, לא משום שהוא עובד לא טוב, הוא ממלא את תפקידו כראוי, אלא בגלל הסטאטוס, המעמד, הנצחת הקיפוח.

אביא דוגמאות מספר. בענף התופנים פועל יומי יגיע למעמד כזה לאחר 10 שנים. בענף השוקולדה וה-ממתקים הוא יגיע למעמד הזה לאחר 12 שנות עבודה. בענף היין — לאחר 15 שנה. בעוד פועל הייצור, פועל התעשייה, צריך להמתין שנים כה רבות לקבלת הסטאטוס של חודשי, זכאית לכך כל כתבנית, שיכולה להיות בתו, מהחודש הראשון לעבודתה.

אי-אפשר להשלים עם עוול כזה, שלילת סטאטוס מעובד כדי לשלול ממנו זכויות. לקיפוח מצטבר זה השלכות, תוצאות ותוספות לא רק בתחום פיצויי הפיטורין.

באמנה הבין-לאומית בדבר חופשה שנתית נושאת שכר, שאושרה בוועידת אירגון העבודה הבין-לאומי ב-24 ביוני 1970, נאמר בסעיף 3: "חופשה שנתית לא תפחת בשום אופן משלושה שבועות של עבודה לשנה אחת של שירות" בשום אופן לא תפחת; בישראל מצאו את האופן. האם ישראל חייבת להימצא, בעיקר באשר

היו"ר ב. צ. קשת :

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת יורם ארידור: בעיית העובדים היומיים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור.

יורם ארידור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההצעה לסדר-היום שאני מביא לכנסת דנה בבעיה של קיפוח העובדים היומיים.

יש אפליה שאין מדברים עליה, אבל היא רשומה בחוק; יש אפליה שאין מפגינים נגדה, אבל היא מתח-דת מדי שנה בשנה בהסכמים הקיבוציים; יש אפליה שאין עושים מאומה לביטולה, אבל היא מכרסמת ופוגעת במאות אלפי מפרנסים בישראל. האפליה הזאת היא אפ-ליה מצד המשטר הקיים נגד העובדים היומיים בישראל. זוהי אפליה נגד כ-350,000 מפרנסים, שהם ובני משפחו-תיהם מונים יותר ממיליון נפש, יותר משליש האוכלוסייה המתפרנסים למחייתם בשכר יומי או שבועי, והתחיקה הסוציאלית של ישראל והסכמי העבודה שנחתמים על-ידי ההסתדרות דנים אותם בשלטון סוציאליסטי סוג א' להיות עובדים סוג ב'.

אפליה זו מקורה עוד בזמן המאנדאט, ו-26 שנות שלטון סוציאליסטי בישראל לא הספיקו כדי לבטלה. לא היה רוב לביטולה, אדוני שר העבודה? מישור הפרע לכם לבטל את האפליה? ודאי לא האופוזיציה. ואף-על-פי-כן גלגלי הקידמה הסוציאלית נעצרו, והם נעצרו אצל העובד היומי.

תעודת דראון היא ההוראה בחוק פיצויי פיטורים המפלה בין עובד בשכר לבין עובד במשכורת. הוראה זו קובעת בסעיף 12(א): "שיעורם של פיצויי הפיטורים הוא: שכר חודש אחד לכל שנת עבודה לעובד במש-כורת אצל מעביד, או באותו מקום עבודה, ושכר שבועיים לכל שנת עבודה לעובד בשכר כאמור."

עובד במשכורת — דהיינו, העובד החודשי; עובד בשכר — דהיינו העובד היומי, השבועי.

ובל ייאמר שלא ניתן היה לתקן את העוול הזה, או שהאופוזיציה מפריעה. לפי סעיף 12(ב) לחוק: "שר העבודה רשאי, לאחר התייעצות בשר האוצר וב-אישור ועדת העבודה של הכנסת, להגדיל בתקנות את שיעור פיצויי הפיטורין לעובד בשכר".

חוברת כ"ט, ישיבה ט"ח
— הצעות לסדר-היום (ארידור, קשת, ברעם) —

אותו מסדר-יומה עד אשר יבוטל הקיפוח וייעשה צדק לעובדים היומיים בישראל.

הי"ר ב. צ. קשת:
רשות הדיבור לשר העבודה, לתשובה.

שר-העבודה מ. ברעם:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע לכנסת להיענות להצעתו של חבר-הכנסת ארידור לקיים דיון בכנסת על מעמדו של הפועל היומי. אחרי כל מה שנאמר פה על-ידי חבר-הכנסת יורם ארידור אני רוצה לדעת אם זו באמת דעתה של סיעת הליכוד בכנסת.

יורם ארידור (הליכוד):
אני דיברתי בשם סיעת הליכוד. זו לא הצעה פרטית שלי.

שר-העבודה מ. ברעם:
אני רוצה לדעת אם זו דעת סיעת הליכוד בכנסת. יכול להתקבל הרושם שמדינת ישראל היא מדינת עושק וגזל כלפי פועלי הייצור וכלפי הפועלים היומיים, עד כדי כך שצריך היה לעורר את I.L.O. ואמנות בין-לאומיות. אני רוצה להרגיע את הכנסת: אין כל טענה מצד המוסדות הבין-לאומיים כלפי מדינת ישראל בעניין השכר והתנאים הסוציאליים הנהוגים לגבי פועלים יומיים. יש טענות בשטחים אחרים, שאנחנו עדיין לא חושבים שיש להעלות אותם.

אינני רוצה לגזול מזמנה של הכנסת. אני בהחלט בעד דיון בכנסת. אני רוצה רק לדחות את הטענה בכל התוקף המוסרי שיכול להיות: פועלי הייצור במדינת ישראל אינם הפקר, הם אינם זקוקים להגנת הכנסת. פועלי ייצור רבים עובדים על-פי חוזים חתומים על-ידי נציגיהם ומעוגנים בחוזה עבודה. התנאים שלהם הושגו בזכות מאבקה של ההסתדרות ביחד עם הפועלים, והם הגיעו להישגים נכבדים מאוד. אבל נכון הוא שה-מדיניות המקצועית של ההסתדרות איננה הפקר, המדיניות של ההסתדרות מתחשבת במשק —

יורם ארידור (הליכוד):
כלומר, אתה בעד המשך הקיפוח.

שר-העבודה מ. ברעם:
— והמוצר שלנו צריך להתחרות עם מוצרים אחרים בעולם, הוא צריך להימכר בשוק העולם. אילו קיבלנו בפשטנות את התיאוריה שדיבר עליה חבר-הכנסת יורם ארידור, אפשר היה להציע הצעה הרבה יותר טובה: נעשה קומונה כללית של פועלי ישראל כולם.

יורם ארידור (הליכוד):
אין לך תשובה לעניין.

שר-העבודה מ. ברעם:
אדוני היושב-ראש, חשבתי להציע להעביר את הנושא לוועדה, אבל בהתחשב בכך שחבר-הכנסת ארידור צריך את הנאום הזה, כנראה, לקראת ועידה של סיעת תכלת-לבן, איני רוצה לוותר על הודמנות זו, ואני מציע לכנסת לקיים על נושא זה דיון במליאה.

לעובדים יומיים וגם לגבי אחרים, מתחת לסטאנדארט זה? שהרי לפי החוק הקיים עובד סתם בשנים הראשונות לעבודתו זכאי רק לשבועיים חופשה בתשלום לשנת עבודה. ובכן ישראל חייבת להיות מתחת לסטאנדארט הבין-לאומי.

נוסף על הקיפוח קיימת האפליה. בהתאם לחוקת העבודה של הרשויות המקומיות, עובדים חודשיים לאחר 8 שנים מקבלים חודש חופשה לשנה, עובדים יומיים אינם זכאים לכך. על-פי חוק חופשה שנתית שיעור חופשתם של עובדים לאחר 8 שנים הוא 22 יום לרבות השבתות. הבדל ב-33%. מדוע העובד החודשי ברשות המקומית, שעבד 8 שנים, זכאי ליותר חופשה מעמיתו העובד היומי, שנכנס לעבודה באותו יום כמוהו ועבד אותן 8 שנים? האם הוא עובד קשה יותר? האם הוא צריך לנוח יותר? מדוע האפליה הזאת? איך אתם סובלים אפליה כזאת?

אם הממשלה, אם המערך, אם הסוציאליסטים משלי-מים עם עוול זה — תצא-נא מהאופוזיציה הקריאה לצדק סוציאלי, להשוות את תנאיהם הסוציאליים של שכירי-יום ועובדים חודשיים.

באותה חוקת עבודה של הרשויות המקומיות זכאי עובד חודשי לחופשת מחלה של חודש לשנה במשכורת מלאה עם זכות לצבירה. העובד היומי, על-פי החוקה, אינו זכאי לכך. הוא תלוי בתנאי קרן הגימלאות שלו, וזו — כמו "מבטחים", למשל — אינה משלמת 100% משכרו בזמן מחלה, אלא בגבולות 80% בלבד.

קיימת אפליה גם בשעות העבודה. עובדי "הצווארון הלבן" — העובדים החודשיים — זכאים בדרך כלל לשבוע עבודה בן 45 שעות, ובקצ' אף פחות. עובדי "הצווארון הכחול" — העובדים היומיים — חייבים בדרך כלל בשבוע עבודה בן 47 שעות. הפרש השעות הוא ללא כל תמורה, שעות אלו אינן נחשבות שעות נוספות. האם עובד הייצור פחות ממחר במשפחתו ביום השישי מאשר חברו העובד במשרד באותו מפעל? אינו מין אפליה זו בין "צווארון לבן" ו"צווארון כחול" על-ידי אלה הנושאים דגל אדם?

אפליה זו נמשכת גם בתנאי השכר. אין ביכלתי לספק לכנסת מספרים מדויקים על חלוקת ההכנסות ורמת ההכנסות של הפועלים היומיים בתור שכאלה. לא שלא חיפשתי. לא נערכה סטאטיסטיקה כזאת, לא בלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה ולא במשרד העבודה. העדר חומר סטאטיסטי גם הוא מלמד. הוא מלמד על אדישות לבעיה, על אי-מודעות. הרי צריך היה לחקור — ודבר זה לא נעשה. ואף-על-פי-כן אני יכול לקבוע, על סמך בדיקה לא סטאטיסטית, ששכרם של פועלים יומיים מפגר אחרי שכרם של אותם עובדים שהם בסטאטוס חודשי. אבל הדברים לא נבדקו באופן יסודי. לקיפוח של יותר ממיליון מפרנסים ובני משפחותיהם לא הושם לב, ושוו-עתם גוועת בין דפי ספר החוקים וכרכי ההסכמים הקיבוציים.

אדוני היושב-ראש, אין לעובדים היומיים לאן לפנות — אלא לכנסת. ישועתם לא תבוא מהממשלה האדישה לגורלם. עורתם לא תגיע מההסתדרות, המשלימה עם אפלייתם. אולי תבוא עורתם מכאן, מן הבית הזה, שהוא חייב לייצג גם אותם.

לפיכך מן הראוי שהכנסת תעלה את הנושא הזה של קיפוח העובדים היומיים לסדר-היום שלה, ולא תסיר

יורם ארידור (הליכוד):

שם דואגים לפועלים יותר מאשר אצלך.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, לפנינו הצעתו של חבר-הכנסת ארידור, שנתמכה על-ידי שר העבודה, לקיים דיון במליאת הכנסת על בעיית העובדים היומיים.

יורם ארידור (הליכוד):

הנושא הוא קיפוח העובדים היומיים.

היו"ר ב. צ. קשת:

חבר-הכנסת ארידור, הנושא שהונח על שולחן הכנסת הוא: בעיית העובדים היומיים. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה לקיים במליאה דיון על הנושא נתקבלה.

2. תכנית הממשלה להקים עיר בת 80,000 איש בחולות ראשון-לציון

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת ירידיה בארי על הנושא: תכנית הממשלה להקים עיר חדשה בת שמונים אלף איש בחולות ראשון-לציון. אבקש את המציע להגיש את הצעתו.

חיים קורפו (הליכוד):

מי ישיב על ההצעה של חבר-הכנסת בארי?

היו"ר ב. צ. קשת:

ישיב או לא ישיב שר הפנים.

חיים קורפו (הליכוד):

הוא לא יוכל להשיב.

היו"ר ב. צ. קשת:

שר הפנים נמצא בבית.

יורם ארידור (הליכוד):

שר הפנים נפגש עכשיו עם שר המשטרה.

היו"ר ב. צ. קשת:

חבר-הכנסת בארי יציע את הצעתו. אני מקווה ששר הפנים ייכנס מיד, יקשיב וישיב.

חיים קורפו (הליכוד):

איך ישיב שר הפנים כשהוא לא מקשיב לדבריו? הסטנוגראמה לא תהיה מוכנה. הוא יקרא את הסטנוגראמה בעוד שעתים וישיב בעוד חצי שעה?

יוסי שריד (המערך):

כדאי בכל זאת לחכות לשר הפנים.

היו"ר ב. צ. קשת:

לא נצפה ולא נחכה לשר הפנים. ההערות שלכם נרשמו בפרוטוקול. הן ודאי תגענה לעיני שר הפנים. אבקש מאת חבר-הכנסת בארי להתחיל.

חיים קורפו (הליכוד):

תציע לדון על ההצעה במליאה, אין מי שישב, וזה יעבור.

יוסף תמיר (הליכוד):

אני מוכן להתנדב להגיש את הצעתי ובינתיים יגייסו את שר הפנים.

היו"ר ב. צ. קשת:

אני בטוח ששר הפנים יבין את הרמז מכל מה שנעשה פה. אבקש להתחיל.

ירידיה בארי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום 12 בינואר 1965 החליטה ועדת השרים לעניין פיזור האוכלוסיה להמשיך בהקפאת מכירתם והקפאת החכרתם של מקרקעי המדינה ברצועת החוף, וקבעה כי החלטה זו לא תהא מוגבלת בזמן ולא תהא טעונה בדיקה תקופתית. כבר קודם לכן, למעשה מאז קום המדינה, הוכנו מדי פעם תכניות לפיזור האוכלוסיה כדי למנוע צפיפות-יתר בשפך לת החוף ולאכלס אזורים בלתי-מיושבים. נסיונות אלה, בדרך כלל, לא הוכתרו בהצלחה, ודאי לא בגוש דן.

האזור המטרופוליטאני של תל-אביב נתון ללחץ גובר והולך להקצאת שטחים לבנייה, ובד-בבד מצטמם צמים והולכים שטחים פתוחים במקומות שם הם נחוצים ביותר. מן המפורסמות, שאינן טעונות ראייה, כי תהליך האורבאניזאציה כרוך בצפיפות ובדחיסות, במחסור ב"רי-אות ירוקות", במפגעי רעש, בזיהום מים ובזיהום אוויר, בעומס של כלי רכב בכבישים ועוד תופעות מקללות הציביליזאציה, הפוגעות בבריאותם הגופנית והנפשית של בני-אנוש ובאיכות חייהם. אין זה סוד שדווקא בערים הדחוסות גדל שיעור הפשיעה, גוברים הלחצים החברתיים והפסיכולוגיים על הפרט, והדבר נותן אותותיו במערך החברתי.

בגוש דן חמור המצב באופן מיוחד. נשאר בממוצע כ-10 מ"ר שטח חפשי לנפש, בעוד שבהולנד, שבה הצפיפות בקנה-מידה ארצי גדולה מזו שבישראל, יש כ-50 מ"ר לנפש.

חרף נסיבות אלו, ועל אף החלטתה של ועדת השרים לעניין פיזור האוכלוסיה משנת 1965, מתוכננת כיום עיר חדשה, המיועדת לכ-80,000 תושבים והאמורה להשתרע על 6,000 דונאם בערך בלב לבה של שפלת החוף, מערבה לראשון-לציון ודרומה לחולון.

השטח האמור מהווה כיום את ראשיתה של רצועת השטח הפתוח העיקרי שמדרום לאזור המטרופוליטאני. עם חיסול נתח נכבד מרצועה זו יהיו אגני החימצון המפורסמים, שאליהם מוזרמים שפכי הישובים של גוש דן, הגבול שבין השטח האורבאני לבין יתרת השטח הפתוח.

למותר להרחיב את הדיבור על ההשפעה ההרסנית שתהיה לעיר נוספת זו: מבחינה פיסית — על הסביבה; מבחינה חברתית — על איכות החיים. מטבע הדברים ירבו כלי הרכב הבאים לתל-אביב והיוצאים ממנה, תרבינה הסתייגות בדרכי התעבורה, יגדל עומס השפכים שה-מדינה מתחבטת כה קשות בסילוקם, יוחמרו הרעש וה-

עצמו מפירם. אולי זו ההזדמנות לומר מעל במת הכנסת, כי ברחוב פרישמן בתל-אביב מצוי בית-דואר במבנה של דירה שהוסב לבית-עסק לצורך זה, תוך הפרה של חוק הבנייה. העירייה מאשרת את העובדה. השימוש הוא "שימוש חורג". העסק מתנהל ללא הרשיונות הדרושים, לא מבחינת הבינוי ולא מבחינת העיסוק. אמנם הוגש כתב-אישום, עקב לחץ השכנים, אבל המצב הזה נמשך.

או אותו חוק שכבר הזכרתי בעבר — חוק רשויות נחלים ומעיינות — שעל ביצועו ממונים שר החקלאות ושר הפנים. החוק מסמך את השרים להקים רשות נחל לכל נהר ולכל נחל, למעשה לכל מקור מים, כדי למנוע מפגעים חבראיים מזהימים של דרכי-מים, וכדי לשמור על "מתנות הטבע והנוף" משני צדיהם. התשובה שניתנה מעל במה זו, הן על-ידי שר החקלאות והן על-ידי שר הפנים, היתה: מאז הוחק אותו חוק, הווי אומר משנת 1965 — כמו החלטת הממשלה בדבר הקפאת הקרקעות ברצועת החוף, שגם היא נתקבלה ב-1965 — זה כתשע שנים לא נעשה שימוש בחוק. זאת — כשאנשי הממשל עצמם מודים: אמת ונכון, הנהרות והנחלים במדינת ישראל נעשו תעלות ביוב פתוחות.

זמן קצר לפני הגשת התכנית הכלכלית החדשה הובטח לנציגי ההסתדרות שלא תהיה העלאה במסים — והכל יודעים כיצד עמד שר האוצר בהבטחתו זו. הפעם מדובר במדיניות מוצהרת ובהחלטות ממשלה תקפות, בנוות שנים רבות. האם נוסף חטא על פשע בנושא זה?

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, התכנית להקים ישוב חדש מערבה לראשון-לציון ודרומה לחולון — כל כולה שלילה; אין למצוא אפילו נקודה אחת לזכותה.

יוסף תמיר (הליכוד):

רק בעלי המגרשים ייהנו; זה הכל.

ירידה בארי (הליכוד):

אני מציע שמליאת הכנסת תדון בנושא, בתקווה שתקבל החלטה האוסרת מכל וכל להקים ישוב זה.

היו"ר ב.צ. קשת:

אבקש מאת שר הפנים להשיב.

שר-הפנים ש. הלל:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אני תמים-דעים עם מרבית הדברים שהציג כאן חבר-הכנסת בארי — — —

יוסף תמיר (הליכוד):

כל הכבוד.

שר-הפנים ש. הלל:

ככה. אמרתי "מרבית"; תשאר לי משהו גם למעט. אבל אני שמח שבמרבית הדברים, בכל הדברים המתית-סים לצורך פניור האוכלוסיה, והייתי אומר גם לתוצאה העגומה של העדר פניור אוכלוסיה — אני שותף אתו לחלוטין. גם לגבי הצורך, ולדעתי גם לגבי חוסר יכולתנו להביא למימוש המדיניות של פניור האוכלוסיה הלכה למעשה.

אני מסכים לגבי הצורך מכל הבחינות, מן הבחינה הלאומית, מן הבחינה האנושית, מן הבחינה האסטרטגית, ומכל בחינה ובחינה שאפשר למנות. ובעניין זה אין בינינו כל ויכוח. כשם שאין בינינו כל ויכוח שלצערנו,

זיהום, יגברו הדחיסות והצפיפות, ובעקבות כל אלה — המתחים והחיכוכים החברתיים, האלימות, העבריינות והפשעה — ומי כמוך, כבוד השר, העומד גם בראש משרד המשטרה, מודע לקורלאציה.

אדוני השר, מה בדבר האספקט הבטחוני של הנושא? בשים לב לתנאיה הגיאוגרפיים של מדינת ישראל ונוכח היחסים השוררים בינה לבין המדינות השכנות, כלום מחייב המצב פיזור האוכלוסיה או ריכוז? כאשר מסבירים לנו כי הטילים הנמצאים כרגע ברשות האויב, והמסוגלים להגיע אל לב הארץ, אינם מדויקים קלוע במטרה — האם ישוב רצוף, מגאלופוליס, המשתרע על שטח רחב, מקטין או מגביר את הסכנה הטמונה בטילים אלה?

ומה בדבר הצורך הדחוף באיכלוסן של עיירות-הפיתוח, בייחוד הגליל וכיוצא באלה, משימות חיוניות ודחופות, שעליהן מצהירה הממשלה השכם והערב, ואשר ביחס אליהן אין חילוקי-דעות בינה לבין האופוזיציה? כמה מחשבה ואמצעים מוכנים כולנו להקדיש, ובפועל מקדישים, לביצוע משימות אלו, ולעת-עתה ללא תוצ-אות-ממשיות? אחת הטענות נגד הקמתה של עיר בפתח-רפיה, שמטרתה בטחונית-לאומית מובהקת, היתה: למה להשקיע משאבים חמריים ואנושיים בפיתחת-רפיה, כשעיר-הפיתוח זקוקה להם כאוויר לנשימה? ומה בדבר המשאבים הנחוצים להקמת עיר סמוכה לראשון-לציון ולחולון?

אדוני היושב-ראש, ידוע לי שגם בחוגי הממשלה קיימת מורת-רוח מעצם התכנית להקים עיר חדשה במ-קום המיועד. אף-על-פי-כן ממשיכה חברת ערים בע"מ בתיכנון העיר, ואנשיה צוחקים צחוק של לעג בהסברים כי גם במקרה דנן חזקה מציאות החיים ממדיניותה המוצהרת של הממשלה.

ברם, אדוני היושב-ראש, שום "מציאות-חיים" אינה יכולה לגבור על החלטה נחושה של הממשלה לאסור הקמת ישוב במקום. אם רשויות התיכנון לא תאשרנה ואם תימנע בנייה בלתי-חוקית — לא יוקם ישוב כאמור. אמנם, כפי שנמסר לי, אישרה עד כה הוועדה המחוזית לתיכנון ולבנייה, בעקבות האגף לתיכנון שבמשרד הפ-נים, שכונה המיועדת לכאורה ל-10,000 נפש. אך אנו יודעים מן הנסיון כי לשכונה כזאת לא יהיה קיום עצמאי, ולאחר שתקום יהיה הכרח להרחיבה, על כל המשתמע מכך. מכל מקום, גם 10,000 נפש, וגם פחות, הם גורם נכבד למדי, שרבות מערי-הפיתוח לא היו דוחות מעליהן.

אחרון אחרון, אדוני היושב-ראש וכבוד השר, הח-שוב מכל בעיני מאחר שהוא נוגע באיכות החברה הישראלית ובחסנה המוסרי: כלום לא הגיע הזמן לשנות את היתס אל החוק ואל הצהרות והבטחות של הממשל? האם נגביר את הציניות ופער האמינות? כלום עדיין לא למדנו לקח? אך כדי להביא את השינוי הדרוש, על הממשלה, בראש וראשונה על הממשלה, לשמש דוגמה ומופת לכלל. בפועל משמש הממשל מופת שלילי.

דוגמאות רבות לכך הובאו בחודשים האחרונים מעל במה זו, ולא רק מספסלי האופוזיציה. כבוד השר יודע היטב שחוקים האוסרים זיהום אוויר, רעש, זיהום מים ובנייה הנוגדת החוק מופרים בריש גלי ואין הממשל עושה את הדרוש לאכיפתם. יתר על כן, פעמים שהא

של כלל גידול האוכלוסיה — 46.5%, לעומת שיעור גידול ממוצע ארצי של 67%. והגידול צריך להיות: למחוז הצפון — 74%; למחוז ירושלים — 98%; למחוז הדרום — 92%, ולמחוז חיפה — 66%. התכנית כבר עובדה בקוויה הכלליים, והיא תובא לאישור המ- שלה בזמן הקרוב; וכאמור, כוונתי להשקיע את מיטב המאמצים על-מנת שתוספת האוכלוסיה תתרכז יותר במקומות שהזכרתי, ומיעוטה אמנם יופנה לאזורים של מרכז הארץ.

אבל, כאמור, אף במקרה כזה יהיה צורך להועיד גם במרכז הארץ שטחים מסויימים — קטנים, אני מקווה — לתוספת של שיכון. ומכל השטחים שאפשר להועיד במרכז הארץ, שיש בהם כדי לתת פתרון לגי- דול הדמוגרפי, גם המצומצם, כפי שאנחנו מקווים, שיהיה במרכז הארץ, השטח הזה של ראשון-לציון הוא השטח הרצוי, בגין כמה שיקולים. שאזכיר אחדים מהם. קודם כל, קירבתו לאזורי תעשייה והימצאותו על הציר של אשדוד. ולכן אין סתירה בעצם הקמת ישוב, למעשה הגדלתו של הישוב, או הקמתו — השאלה הזאת איננה מוכרעת, לפי מיטב ידיעתי. מכל מקום, תוספת או- לוסיה באזור זה יכולה להשתלב במערכת עורקי התח- בורה מבלי להכביד עליהם, כי זה פחות או יותר על הציר המהיר לאשדוד, וזה לא יוסיף מפגעי תחבורה רבים; להיפך, הוא ינצל את מה שקיים ואת מה שמתוכנן. יתר על כן, וזאת אחת הנקודות החשובות, שבכל אופן בעיני מוכריה: זהו שטח חולות; כלומר, בניה שם לא תבוא על חשבון קרקע חקלאית ומחיצות הנוף הפתוח והירוק שהן כל כך חיוניות מבחי- נת איכות הסביבה וצרכי הנופש, והאזור לא ייפגע. מדובר כאן בשטח שאיננו שטח שיכול להיות שטח חקלאי, אלא שטח חולות גרידא, שלא יכול להיות לו כל שימוש אחר פרט, כמובן, להשארת שטח בלתי- מעובד ובלתי-מיושב לחלוטין. מכל השטחים אשר נמצאים באזור, לפי מיטב ידיעתי, זה אחד מהשטחים הבודדים שאיננו שטח חקלאי ושאיננו מתאים כלל לחקלאות; נמצא שאם מדברים על צורך כלשהו, ולו גם מינימאלי, להועיד מקומות מספר לגידול האוכלוסיה במקום, השטח הזה מתאים יותר מכל השטחים האחרים, בניגוד לקריאת- ביניים של חבר-הכנסת יוסף תמיר שרק בעלי המגרשים היו הנהגים. היפוכו של הדבר הוא נכון: מדובר על שטח שרובו, כמעט כולו, נמצא בבעלות המדינה, והספ- סרות במגרשים בסביבה היא ספסרות באדמות חקלאיות העוברות מיד ליד מבלי שיכולה להיות לגביהן תכנית לבנייה, אלא שהציפיות הן שבכל זאת יינתנו רשויות בניה. זה דבר שאני אתנגד לו בתוקף סמכותי. כאמור, יש שם ספקולאציה באדמות חקלאיות והשארת המצב הקיים היא שיוצרת את הספקולאציה הארוכה בראשון- לציון. השטח הנדון נמצא בבעלות המדינה.

אם נועיד שטח באזור המרכז, מבלי לקבוע את קצב הגידול, נראה לי שהשטח הנדון הוא המתאים מכל השטחים האחרים אשר, כפי שאמרתי, הם שטחים חק- לאיים או ניתנים לעיבוד חקלאי, והבעלות על השטח אין בה כדי לתרום לספקולאציה במגרשים.

אני חוזר ומדגיש שהמגמה של כולנו להביא לפיזור אוכלוסיה, אבל יש להיות ריאליסטיים ולהגיד שגם אם נצליח במגמה ובתכנית יהיה צורך להועיד מקומות שיכון במרכז הארץ לשיכוןם של זוגות צעירים או של

אולי כתוצאה ממצאות גם כלכלית, גם חברתית וגם מוסרית שקיימת במדינה, אנחנו נתקלים בקושי גדל והולך במגמה של פיזור האוכלוסיה. במקום להגיע לאיכלוס הגליל, הנטייה היא הפוכה: של נהירה למעשה מהגליל למרכז הארץ.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
זאת גזירה מהשמיים שאין לה תקנה?

שר-הפנים ש. הלל:

לא דיברתי על השמיים ולא דיברתי על גזירה. אמרתי שאני מסכים עם חבר-הכנסת בארי; אינני יודע איפה חלמת על שמיים. אמרתי שאני מסכים אתו שזוהי מגמה חיובית שלצדדי נכשלה, או לפחות לא הצליחה. אני מסכים אתו, ואתה רוצה שאדבר עכשיו על השמיים? אני מדבר על הארץ ועל המצוי בה.

אין לי ספק שתובחנו לנסות לעשות כל אשר לאל ידנו כדי להביא למגמה החיובית, הציניית — הייתי אומר, של פיזור האוכלוסיה. וכידוע לחברי הכנסת, כיום הממשלה מרכוזת מאמצים, מחשבה וגם אמצעים בכיוון זה. ועדת השרים לעניין עיירות-פיתוח שוקדת על כך היטב. הממשלה כולה מחפשת דרכים להביא לאיכלוס הגליל, לאיכלוס צפון יותר של הגליל — ולא רק של הגליל. אני מקווה שנוכל בעניין זה להביא לשינוי משמעותי.

התוצאה העגומה היא במידה מסויימת, כפי שאמרתי, גם תולדה של המצב הכלכלי, אולי גם של המצב התח- רתי שאנחנו נתונים בו. בשל כך המדיניות של המ- שלה, לרבות של משרד הפנים — ולא רק לזכותו של השר הנוכחי, גם לזכותו של השר הקודם — היא לעבך תכניות המכוונות לפיזור האוכלוסיה; כלומר — להמעיט את מספרם של אלה שיתיישבו במרכז הארץ ולהגדיל את מספרם של אלה שיתיישבו בגבולות הארץ או בכל אופן ברחבי הארץ, מכל הטעמים שהוזכרו כאן. אבל כשאני אומר להרחיב או לצמצם, אינני יוצא מתוך הנחה — ואני חושב שגם חבר-הכנסת בארי איננו יוצא מתוך הנחה — שאמנם נוכל להגיע לכך שבתקופת השנים הקרובות לא ייבנה אפילו בית אחד באזור המרכזי. הכוונה היא להמעיט את מספרם של אלה, ולהגדיל על-ידי עידוד, עידוד מוסרי או כלכלי, את מספרם של אלה שרוצים ללכת לעיירות-פיתוח. ואני שומע שאחד מחברי הכנסת — שמעתי כבר אפילו על שניים — המוכן להעתיק את מקום מגוריו לעיירות- פיתוח, ואני רואה בזה באמת סימן טוב וברכה רבה. אבל גם פיזור זה איננו מניח שנוכל לומר: לא נקצה אפילו שטח קטן אחד, משום שלא ייבנה אפילו בית אחד, באזור המרכז.

אנחנו מדברים בטווח מסויים, בטווח קצר, על או- לוסיה של 5 מיליון בארץ. והתכנית לחלוקה הגיאוגרפית הרצויה, לדעתנו, של אוכלוסיה בת 5 מיליון — שעובדה על-פי הוראה של המועצה הארצית לתיכנון, בהשתתפותם של שבעה משרדים הנוגעים בדבר: פנים, אוצר, שיכון, תעשייה, חקלאות, קליטה ובטחון, אחרי מחקרים יסודיים רבים, וכאשר המדיניות של פיזור האוכלוסיה על כל השלכותיה היתה נקודת-מוצא המכוונת את התכנית — התכנית הזאת הגיעה ביעדיה לצימצום הגידול הדמו- גראפי של מרכז הארץ, והגידול הזה לפי הערכתנו צריך להגיע, יכול להגיע, רק לסדר-גודל של פחות מ-50%

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ח

— הצעות לסדר-היום (הלל, אליעד, לוי, קשת, קורפו, י. תמיר) —

בשום תכנית של הרחבת שטחים ירוקים, נכון להועיד אותו לבנייה, מבלי לקבוע את קצב התפתחותו. ואני חוזר ומדגיש, שכל מה שמאושר הוא שכונה של 4,000 נפש, 1,000 יחידות, ואם תהיה התפתחות — אין להעלות על הדעת שמספר התושבים יגיעו כאן מעל 40,000.

דוד לוי (הליכוד):

האם לממשלה יש תכנית מפורטת לפיזור האוכלוסיה? האם הכנסת רשאית לדעת עליה? האם יש בכלל תוכנית?

שר-הפנים ש. הלל:

אינני יודע היכן היית כשדיברתי על תוכנית.

דוד לוי (הליכוד):

לא שמעתי פרטים.

שר-הפנים ש. הלל:

תגיש הצעה ותבקש פרטים.

יש הצעה המדברת על אחוזים כאלה וכאלה. התכנית, אמרתי, תובא לאישור הממשלה.

דוד לוי (הליכוד):

עניין עיירות-הפיתוח הופך לשיגרה. הכנסת איננה מתייחסת מעשית לעניין של עיירות-הפיתוח אלא כדי לצאת ידי חובה. שוב חוזרת האימרה: אנחנו עושים מה עושים?

היו"ר ב. צ. קשת:

חבר-הכנסת לוי, זה נאום ולא קריאת-ביניים.

שר-הפנים ש. הלל:

נאום לא לעניין.

בהצעת הבאתי את העניין של מדיניות הממשלה לפיזור האוכלוסיה. אם יש לך הצעה, מחוץ לקריאות-ביתניים, תעלה אותה ואתייחס אליה בדרך-ארץ מלא.

חיים קורפו (הליכוד):

ההצעה היא להעביר את המשפחות האלה, המיועדות לראשון-לציון, לעיירות-הפיתוח.

שר-הפנים ש. הלל:

לכל בנייה יש צורך להועיד שטחים שלא יגרמו לספרות באדמות חקלאיות, ואתם יודעים שהיא קיימת.

יוסף תמיר (הליכוד):

הבנייה הנוספת הזאת לא תמנע את הספרות.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

למה הממשלה צריכה לעשות זאת? תנו זאת לקבלנים.

שר-הפנים ש. הלל:

השאלה אם הממשלה או קבלנים פרטיים יעשו זאת היא שאלה משנית.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

השאלה היא מי יכוון לשם את האנשים.

שר-הפנים ש. הלל:

אתה מדבר כאילו אתה העלית את ההצעה. אם יש לך הצעה — תעלה אותה. בינתיים הועלתה הצעה ובה השאלה מדוע רוצים לבנות עיר של 80,000 נפש.

אנשים שלא נרצה להעבירם בכוח או של אלה שעבודתם תהיה במרכז הארץ.

יש הגומה בתיאור שהנה הולכת להיות מוקמת פה עיר חדשה של 80,000 נפש. לפי מיטב ידיעתי לא קיימת תכנית כזו. לפי מיטב ידיעתי מדובר כאן על הקמתה של שכונה צמודה לראשון-לציון. אינני יכול לקבוע עכשיו באופן סופי מה יהיה מעמדה וייעודה של שכונה זו ואסתפק בציון כי מדובר על שכונה בסדר-גודל של 4,000 נפש בלבד, ולא 10,000 כפי שציין חבר-הכנסת בארי, מספר שיש בו הכפלה של 250%. עד כמה שידוע לי, זה מה שמתוכנן ומוסכם בינתיים.

אם אמנם במשך הזמן, במסגרת התיכנון הכללי לפיתוח ופיזור האוכלוסיה, ינוצל שטח זה של החולות, חולות בלבד, שאין בו אף לא דונאם אחד, אף לא מטר אחד של אדמה חקלאית או אדמה המיועדת לחקלאות, גם אם שטח זה כולו ינוצל בצורה מתוכננת של רווחים בין בית אחד לשני, אני סבור שהדבר המאקסימלי שאפשר להגיע אליו באזור זה הוא אזור מיושב שבו עד 40,000 תושבים. לא שמעתי על 80,000 נפש. כאמור, מדובר עכשיו בשכונה שאיננה מנותקת מראשון-לציון, שיש בה כדי להוסיף 4,000 נפש. אם אמנם התכנית כולה תבוצע וכל אזור החולות הזה ייהפך לשטח של שיכון, ברווחים מתאימים בין בית לבית ובתיכנון מת-אים, אפשר יהיה להגיע בו לאוכלוסיה של 40,000 נפש. לכן יש הגומה בתיאור הדברים שהושמע כאן.

גם אם אנחנו מאמצים לעצמנו את המדיניות הצודקת של פיזור אוכלוסיה, לא מעשי לומר שאסור לתכנן שכונה של 4,000 נפש.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

זה נוגד את המדיניות של פיזור האוכלוסיה.

שר-הפנים ש. הלל:

גם במסגרת המדיניות לפיזור האוכלוסיה לא נאמר שלא ייבנה אף לא בית אחד באזור המרכז.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

יש הבדל בין בית אחד לבין 4,000 נפש.

שר-הפנים ש. הלל:

חבר-הכנסת אליעד, לא מדובר על עיר ובוודאי לא על 80,000 נפש.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

4,000 נפש זה לא מעט. יש עיירות של 4,000 נפש.

שר-הפנים ש. הלל:

אני מדבר על תכנון. אם מדברים על מעבר לתיכון — גידול עלול להיות בכל מקרה.

אנחנו לא יכולים לבוא ולהגיד שבשום מקרה אין אנחנו מייעדים אפילו מטר אחד להמשך הבנייה באזור המרכז. המדיניות של פיזור האוכלוסיה איננה יכולה להיות אי-הוספה של אפילו בניין אחד באזור המרכז. כאשר דיברתי על התכנית להגיע למאקסימום של איכלוס באזורים המרוחקים, גם אז אמרתי שהגידול הצפוי הוא של 45%—46% תוספת שתלך לאזור המרכז, ולכן תוספת של 4,000 נפש, כלומר 1,000 יחידות, באזור המרכז, במקום היחיד שיש אפשרות לבנות בו מבלי לפגוע באדמות חקלאיות. המקום היחיד שאין פוגעים בו

— הצעות לסדר-היום (אליעד, הלל, בארי, קשת); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (קשת, לורד); הצעות לסדר-היום (קשת, דרובלס) —

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
נכון.

שר-הפנים ש. הלל :

אבל לא אתה העלית את השאלה. לא אתה "בעל-הבית" על ההצעה ולכן אבקש לא להפריע לי.

אני חוזר ומדגיש שלפי דעתי גם בתכניות האופ-טימאליות ביותר אנו חייבים להועיד שטח בתוך המרכז שיוכל לקלוט אותו מספר אנשים שיגדל בתכניות האופ-טימאליות ביותר.

אני מציע בחינה מפורטת של ההצעה, עם מפות ותיאורים שאני יכול להביא לכנסת. אם על הכנסת טוב, נעביר את העניין הזה לוועדת הפנים של הכנסת, שתבחן את ההצעה המפורטת; כאשר אני חוזר ומדגיש שהצגת העניין יש בה כדי להשלות. לא מדובר על 180,000 איש; מדובר על הקמת שכונה בשולי ראשון-לציון, ובשלב זה מדובר רק על 4,000 איש. אבל אין לי התנגדות, כאמור, להיכנס לפירוש העניין ולבדיקתו בצורה מפורטת בוועדת הפנים.

ידידיה בארי (הליכוד):

המספרים 180,000 ו-10,000 הגיעו לידיעתי ממקורות של הממשל.

שר-הפנים ש. הלל :

יכול להיות. אם תגיד לי מאין זה הגיע, תעזור

לי. אני אמנם שר, אבל גם אני יכול להתפרנס רק מזה שאנשים נתנו לי את המספרים. ואם יש מישהו שהטעה את השר, זה חמור מאוד. אני יכול לסמוך על אנשים שהם עובדי מדינה שהם צריכים לחדש אינפור-מאציה מהימנה. יכול להיות שיש משגה; אפשר לבדוק זאת, אם אדע פרטים יותר מדויקים. לפי מיטב הכרתי ולפי מיטב הכרתם של אלה שנתנו לי את האינפורמאציה, מדובר על 4,000 איש, ואם השטח יאושר, יוכל להגיע ל-40,000 איש. אבל יכול להיות שיש הערכות שונות, או טעות או הטעיה. אני מציע שהעניין הזה ייבדק באופן מפורט בוועדת הפנים.

היו"ר ב. צ. קשת :

חבר-הכנסת בארי, האם אתה מסכים להצעת השר ?

ידידיה בארי (הליכוד):
כן.

היו"ר ב. צ. קשת :

אם כן, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעתו של חבר-הכנסת בארי לוועדת הפנים של הכנסת. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ב. צ. קשת :

נשמע כעת הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכיר הכנסת נ. לורד :

ברשות היושב-ראש, הגני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת, מטעם הממשלה, לקריאה רא-שונה, חוק למניעת הונאה בכשרות, ותשל"ד—1974. עוד

הונח חוק לתיקון דיני עונשין (דרכי ענישה) (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974, הצעת חבר-הכנסת יורם ארידור, שוועדת החוקה, חוק ומשפט הכינה לקריאה ראשונה.

כמו כן הונח דין-וחשבון ועדת הפנים ואיכות הסביבה על עבודתה במושב הראשון של הכנסת השמי-נית.

ו. הצעות לסדר-היום

1. טמיעתם של בני נוער בגלויות ונשירתם של רבים מחיק העם היהודי

היו"ר ב. צ. קשת :

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מתתיהו דרובלס: טמיעתם של בני-נוער בגלויות ונשי-רתם של רבים מחיק העם היהודי.

מתתיהו דרובלס (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שאלת ההתבול-לות ומצבה של היהדות בגולה נעשתה אחת הבעיות החשובות והחיוניות, שיקבעו את גורלה ועתידה של האומה היהודית. אין סכוי להמשך קיומו של העם היהודי אם יהדותו תיכנס לשלב של ניוון והתכחשות. אם כי נמצאים אנו כעת בחזית הראשונה הגורלית לעצם קיומה וחיווקה של מדינת ישראל, אין להתעלם מן העובדה כי קיימת חזית שנייה, חזית הקיום הלאומי-רוחני של העם היהודי.

בפברואר 1971 נערך דיון במליאת הכנסת בשאלת

החינוך היהודי בתפוצות. לפי הסטאטיסטיקה של אז היו בעולם החפשי כ-1,700,000 תלמידים יהודים, בגילים 5 עד 17, מהם קיבלו חינוך יהודי חלקי רק כ-700,000 תלמידים, ומתוכם כ-160,000 תלמידים לחינוך יהודי ראוי לשמו. כבר אז המספרים הדאיגו בחריפותם.

בסיום הדיון במליאת הכנסת, אדוני היושב-ראש, הוחלט: "הכנסת רואה בחינוך היהודי בגולה מן המשי-מות הראשיות של התקופה, שמדינת ישראל חייבת לשתף עצמה בביצוען". בנוסף על כך נערך ב-26 לאוקטובר 1970 הסכם בין משרד החינוך והתרבות לבין ההסתדרות הציונית העולמית בדבר הרחבת החינוך היהודי בגולה והעמקתו ובדבר האמצעים שינקטו לביצוע מטרה זו.

כנסת נכבדה, אם בשנת 1970 המצב היה חמור, הרי ב-1974 המצב חמור שבעתיים. אנו לומדים מהפיר-

חבורת כ"ט, ישיבה פ"ח
— הצעות לסדר-היום (דרובלס, קשת) —

והחלוץ נמצאים כיום ברחבי העולם 120 שליחים בתקן מלא. כיצד יוכלו 120 שליחים להקיף ולרכז את פעולתן של כל תנועות הנוער הציוניות בכ-30 ארצות? אנו חייבים לדעת שיש ביניהן ארצות רחבות-ממדים כגון ארצות-הברית, דרום-אפריקה, אוסטרליה, בразיל וכו'. לא ייתכן להטיל על כתפו של ציבור מצומצם כזה של שליחים עבודה שהיא כה חיונית למדינת ישראל ולעם היהודי כולו.

יש לציין בסיפוק את העבודה הגדולה הנעשית על-ידי מחלקת עליית הנוער בהבאת בני-נוער מהגולה ובחינוכם בארץ. אין ספק שמחלקה זו עושה רבות וגדולות למען הצלת הנוער היהודי בגולה מפני ההתבוללות. אך המחלקה הזאת מוגבלת באמצעים. אילו עמדו לרשותה האמצעים הדרושים, אין לי ספק שניתן היה להגיע לתוצאות ברוכות עוד יותר.

אדוני היושב-ראש, התמונה הקודרת ביותר מצט-יירת לנגד עינינו כאשר מתבוננים אנו בעלייה המדאיגה של אחוז נישואי התערובת. יש האומרים שמדי שבע שנים מאבד העם היהודי בהתבוללות כמיליון מבניו. המצב הולך ומחמיר. מדי יום ביומו, ואם לא נעצור את ההתדרדרות כעת, הרי נהיה עדים לכליון רוחני של עמנו, חס-חלילה, מה שעשתה השואה לעמנו מבחינה פיסית, עושה ההתבוללות מבחינה רוחנית. וכמשך הזמן התוצאה של ההתבוללות והטמיעה תהיה חמורה עוד יותר אם לא נעצור אותה בעוד מועד.

חברי הכנסת, לנוכח העובדות העגומות שהעליתי עלינו לתת בדחיפות את הדעת כדי להפסיק את ההשמד הרוחני של עמנו. אני מציע להקים רשות משותפת של ממשלת ישראל וההסתדרות הציונית העולמית, בשיתוף עם גורמים יהודיים מקומיים, אשר תפעל להחדרת החינוך והמסורת היהודיים בתפוצות ולהעמקתם. יש להעמיד לרשותה של רשות זו את כל האמצעים הדרושים על-מנת שתוכל למלא תפקיד נכבד וקשה זה. יש צורך להגביר את קצב הביקורים של בני-הנוער היהודי מן התפוצות בארץ, ולו לתקופות קצרות, למען יתרשמו ויראו מן המעשים הכבירים הנעשים בארץ. יש צורך דחוף להכשיר מורים במספר מספיק על-מנת שיוכלו להתמודד בהצלחה עם האתגר הגדול של חינוך הנוער היהודי בעולם החפשי. יש צורך להעמיד לרשות מחר לקת הנוער והחלוץ את התקציב הדרוש לה לשם הגברת פעולתה הברוכה בקרב תנועות הנוער הציוניות בגולה. יש לעדכן ולתקן את ספרי הלימוד הנשלחים לבתי-הספר בגולה, ולהכניס בהם פרקים של מחשבת ישראל, אהבת מולדת, תולדות מלחמות ישראל, המחמורות הלור חמות, גיבורי ישראל, ומעל לכל — הכמיהה ציונה.

חברי הכנסת, כפי שכבר אמרתי המלחמה בהתבוללות בגולה היא לנו חזית שנייה. אל נזנח חזית זו כי בנפשנו הדבר. מעל במה זו אני קורא לבית ולעם היהודי באשר הוא: ניתן כולנו יחד יד להצלת עמנו מהתבוללות, למען עתידה של האומה היהודית ולמען חיווקה של מדינת ישראל.

היו"ר ב. צ. קשת :

אתה מציע לקיים דיון בנושא במליאה?

מתתיהו דרובלס (הליכוד):

אני מציע, אדוני היושב-ראש, להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות.

סומים האחרונים כי יש סחף גדול ונשירה מדאיגה במספר התלמידים המקבלים חינוך יהודי בגולה. בארצות-הברית בלבד יש ירידה של 5% בשנה במספר התלמידים המקבלים חינוך יהודי כלשהו. במלים אחרות, מאז נערך הדיון בכנסת ב-1970 ועד היום חלה ירידה של כ-20% במספר התלמידים היהודים בעולם המקבלים חינוך יהודי. חברי כנסת, האם מספר זה בלבד אין בו די כדי להמחיש כי אנו מתקרבים לאסון בשטח הקניית החינוך היהודי בגולה, שמשמעותו היא התרחקותם של בני הדור הצעיר בגולה מהיהדות והתרופפות הקשר בינם לבין המדינה? כיצד ומדוע הגענו למצב זה?

אדוני היושב-ראש, לפי פירסומים רשמיים של ההסתדרות הציונית העולמית ושל מחלקת הנוער והחלוץ חסרים מדי שנה כ-2,500 מורים עבריים בגולה. המכונים בארץ מסוגלים להכשיר במקרה הטוב ביותר כ-450 מורים בשנה. הפער הולך ומתרחב. הזמן פועל נגדנו, ההתבוללות אוכלת חלקים ניכרים של הנוער היהודי בגולה. האם נשב בשקט וניתן למצב כאוב ומסוכן זה להתדרדר יותר?

צאו וראו מה מתחולל בקאמפוסים האוניברסיטאיים שבהם מהווים הסטודנטים היהודים אחוז גבוה מאוד ביחס לכלל האוכלוסיה היהודית. אומדים את מספר הסטודנטים היהודים בארצות-הברית בכ-400,000. כמה מהם מגלים רצון להשתייך לקהילה היהודית? בארגון טינה למודים באוניברסיטאות כ-30,000 סטודנטים יהודים. כמה מהם מאורגנים במסגרת יהודית או ציונית כלשהי? אף לא מאות ספורות. הנה לנגד עינינו דור שלם, מבני 18 עד 30, מנתק עצמו מן היהדות.

תקציב ההסתדרות הציונית לחינוך בגולה מגיע השנה ל-5,000,000 דולאר בערך. ואילו הסוכנות היהודית אישרה תקציב של 220,000,000 דולאר לשירותי החינוך בישראל, לרבות החינוך הגבוה. כולנו מתברכים בעזרה שמושיטים לנו אחינו מהגולה. אך כלום ייתכן שניעזר בלי שנעזור? כל ישראל ערבים זה לזה. כלום אין זו חובתנו לראות בכל השקעה בחינוך הדור הצעיר בתפוצות השקעה למען עתיד המדינה ובטחונה? תפקיד הצלת העם היהודי מהחלוץ לאומי, כמשימה היסטורית גורלית לישראל, תובע מאתנו, חברי הכנסת, כי נראה את צרכי החינוך בגולה בצד שאר הצרכים החיוניים ביותר של המדינה.

אשר לציבור הסטודנטים היהודים בעולם החפשי — מטעם המוסדות הציוניים בישראל מוחזקים שישה שליחים המיועדים לטפל בסטודנטים בעולם. אומדים את מספר הסטודנטים היהודים בעולם החפשי בכ-700,000. כנסת נכבדה, האם שישה שליחים, ויהיו טובים ומסורים ככל שיהיו, מסוגלים לטפל בציבור כה גדול? אנו חייבים לתת את הדעת על כך.

אחד הסכרים הטובים ביותר למניעת סחף ההתבוללות בנוער היהודי בגולה הוא חיווקן והרחבתן של תנועות הנוער הציוניות בגולה. למרות העבודה המסורה של ראשי מחלקת הנוער והחלוץ וההסתדרות הציונית ושליחי תנועות הנוער הנשלחים לעבודה בקרב הנוער היהודי בגולה אין להתכחש למצבן האמיתי של תנועות הנוער הציוניות בתפוצות. מתוך שיחות עם ראשי הנוער והחלוץ ועם בני-הנוער שהגיעו מהגולה מצטיירת תמונה עגומה למדי. תנועות הנוער הציוניות פועלות כיום בכ-30 ארצות בעולם החפשי. מטעם מחלקת הנוער

במדינות רבות יורדת קרנו של החינוך העברי. הדבר מתבטא, בין השאר, בירידת מספר תלמידי בתי-הספר היהודיים, בעריקת המורים הטובים ובמשברים כספיים קשים ובתלי-פוסקים. התפתחות שלילית זו אף עלולה ליהפך למפולת שתהרוס לא רק את החינוך היהודי אלא גם את הקהילה כולה.

כמובן, קיימות גם נקודות אור בחינוך העברי בתפוצות. אפשר להצביע על קהילות שהקימו מערכת חינוך עברי לתפארת; על בתי-ספר מעולים, על מאות מחנכים שליחים מישראל הפועלים בתפוצות; על תלמידיים מהתפוצות המגיעים לישראל לתקופת חינוך אינ-טנסיבי וכאן מעוצבת דמותם היהודית והציונית; על סמינארים למורים לתפוצות הנערכים בישראל, ועוד כהנה וכהנה. אך נטעה אם נראה בנקודות אור אלו חשיפה המציאות בתפוצות. הן מצביעות על הניתן להיעשות למען החינוך העברי בתפוצות אילו העמדנו לכך את הכלים והמשאבים הדרושים.

עוד בשלהי שנת 1970, חברה-הכנסת דרובלס — והיה זה בזימתי, כאשר כיהנתי כסגן שר החינוך והתרבות — הוסכם בוועדת התיאום של הממשלה והסוכנות היהודית על שיתוף פעולה בינינו בתחום החינוך העברי בתפוצות. הוקמו ועדות משותפות ומינינו במשרד החינוך והתרבות מתאם לחינוך העברי בתפוצות.

שיתוף הפעולה משתרע על פני כמה תחומים עיקריים: הכשרת מחנכים שליחים מישראל לתפוצות; סיוע בעיצוב תכניות לימודים, ספרי לימוד ועזרי לימוד; הבאת נוער מהתפוצות לשהות חינוכית בישראל.

הקימונו לאחרונה — ממש בשנים האחרונות — עתודה למחנכים-שליחים מישראל לתפוצות. משרדנו, בשיתוף עם המחלקות לחינוך ולתרבות בגולה של ההסתדרות הציונית העולמית, מאתר ומכשיר מחנכים ישראלים מעולים לשליחות חינוכית בתפוצות.

יש לציין כי מתוך יותר מ-20,000 מורים המשמשים בחינוך היהודי בתפוצות יש כ-400 שליחים מישראל. רבים מהם הם השאור שבטיים, וקיום מוסדות חינוך לא מעטים מוטל על כתפיהם. אך אין מספר זה מספק את הצרכים. כדי להגדיל את מספרם, יש צורך בהסברה מקיפה, בתחושת שליחות ובשיפור תנאי עבודתם.

אולם אל נשלה את עצמנו: אין זה בכוחה של ישראל לספק את רוב צרכי הגולה במורים. הרי גם מערכת החינוך הישראלית נתונה במצוקה של כוח-אדם להוראה עד כדי כך שאנו נאלצים להיעזר גם במורים בלתי-מוסמכים. עלינו לפעול ביתר שאת להכשרת מורים מהגולה בשביל הגולה; ישראל תוכל לתרום לכך על-ידי הרחבת המחלקות באוניברסיטאות ובסמינארים העוסקים בהכשרת מורים לגולה ובאירגון השתלמויות בישראל למדריכי מורים, המיועדות למורים נבחרים מהגולה.

לאחרונה הוחלט להקים מכון פדאגוגי בישראל לשי-רות החינוך העברי בתפוצות. מתפקידי המכון להכין תכניות לימוד מעודכנות וחדשות וכן ספרי לימוד, ספרי עזר וחומר פדאגוגי אחר. הייתי רוצה שמוכנו זה יפעל בדומה לפעולת המרכז לתכניות לימודים שבמשרד החינוך הפועל בשירות מערכת החינוך בישראל. למעשה הוחל כבר בהכנת תכניות לימוד וספרי-עזר להוראת הנושא "ישראל" בבתי-הספר בתפוצות. אך עקב מיעוט

היו"ר ב. צ. קשת:

בהתאם לתקנון אתה יכול להציע רק דיון במליאה.

מתיתיו דרובלס (הליכוד):

אני מציע לקיים דיון בנושא במליאה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, לתשובה.

שר-החינוך והתרבות א. ידליון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, העם היהודי בתפוצות ובמיוחד בתפוצה החפשית, נתון בתהליך הת-בוללות מואץ, ובנקודה זו אני מסכים עם חברה-הכנסת דרובלס. רבים, ובייחוד צעירים, בוחרים להיטמע בגויים, שזה כיום לא רק אפשרי, אלא אף נוח וקל ברוב המדי-נות. סימן ההיכר לתהליך הטמיעה הוא שיעור נישואי התערובת העולה בהתמדה. לפי מחקר שנתפרסם ב"אמ-ריקן ג'ואיש ייר-בוק 1974" הגיע שיעור נישואי התע-רובת בקרב יהודי ארצות-הברית בשנים 1950—1959 ל-6% בקירוב. כלומר: מכל 100 יהודים שנישאו התחתנו 6 עם לא-יהודים, כשכל אחד מבניהם-הזוג לא המיר את דתו. אולם בשנים 1965—1972 הגיע שיעור נישואי התערובת ל-36%. תהליכי טמיעה בקצב ובמהירות דומה עוברים גם על קהילות ישראל באמריקה הלאטית ובארצות הקומונוולת הבריטי. בצרפת ובמדינות אחרות באירופה שיעור נישואי התערובת אף גבוה מזה, ומגיע ל-60% ויותר. והשאלה איזה עם יהודי יהיה לנו נאמר בשנת 2000 היא שאלה כואבת והיא צריכה להטריד את מנהות כלנו.

היו סכרים מסורתיים בפני התבוללות וטמיעה: (א) דחיית הגויים; (ב) כוחה של האמונה; (ג) החינוך היהודי. כל אלה נתערערו ונחלשו מאוד. הגויים אינם דוחים. האמונה נחלשה. החינוך היהודי — חישוקי מתפוקים. ונכון הדבר שלנו, בישראל, ניתן להשפיע בעיקר בתחום השלישי: חינוך, העמקתו והרחבתו של החינוך העברי בתפוצות.

אכן נכון הדבר, החינוך העברי מקיף כיום כ-700,000 תלמידים, פחות מ-40% מכלל ילדי ישראל שבגיל בית-הספר בתפוצה החפשית. אך גם רובם של הילדים הור-כים בחינוך עברי כלשהו מקבלים זאת במסגרת בית-הספר המוסף, בימי ראשון או ימים מספר בשבוע בשעות אחרי-הצהריים, לרוב בין שעתיים לשש שעות בשבוע. רובם נושרים מבית-הספר היהודי בגיל בר-מצווה, מבלי שקנו בבית-הספר ידיעות של ממש ביהדות או בלשון העברית; ואף הודעותם הנפשיות עם ערכי היהדות רחוקה מלהיות איתנה. רק מיעוט המונה כ-150,000 תלמידים לומדים בבית-ספר עברי כל-יומי שבו משמשים לימודי העברית והיהדות חלק נכבד ואינטגרלי בתכנית הלימו-דים. מעטים עוד יותר התלמידים המגיעים לשהות חינוכית ולימודית בישראל. מדי שנה מגיעים לישראל אלפים אחדים לתקופת חופשת הקיץ, וכמה מאות לתקופת לימודים ממושכת יותר, לטרימסטר, לסמסטר או אף לשנת לימודים מלאה. לצערי, רוב בתי-הספר היהודיים בתפוצות, ובמיוחד בתי-הספר המוספים, סובלים ממח-סור במורים טובים, מתכניות לימוד מיושנות וממחסור בספרים ובחומר פדאגוגי חדיש. לא אחת נופלת רמת מרמת בתי-הספר הציבוריים. רמה ירודה עלולה לדחות תלמידים לא רק מבית-הספר היהודי אלא גם מיהדות בכלל.

אם יעמדו על רמה נאותה, עשויים למשוך אליהם גם בני נוער ציוני וליהפך למהדורה מחודשת של רשת החינוך העברי "תרבות" שבמזרח-אירופה בטרם שואה.

התכניות והאפשרויות שציינתי מותנות, כמובן, גם בכלים ובמשאבים. כיום פועלות למען החינוך העברי הפורמאלי שתי המחלקות לחינוך יהודי בגולה בהסתדרות הציונית העולמית. תקציבן השנתי הכולל מגיע לכדי 20 מיליון לירות בשנה. ברור שבסכומים בסדר-גודל זה לא ניתן לבצע את התכניות וההצעות הנוכחיות בהיקף הולם. אני גם מסכים עם חברי-הכנסת דרובלס שיש לעודד את תנועות הנוער החלוציות והציוניות בגולה ויש ליצור מגעים של השראה והשפעה עם הסטודנטים בקאמפוסים. העם היהודי הצעיר הוא כיום עם אקדמי.

לסיום, אדוני היושב-ראש, אני סבור שחינוכו של ילד יהודי בתפוצות להזדהות יהודית, קל וחומר לעלייה לישראל, אינו נופל בחשיבותו לעמנו מחינוך ילד בישראל. אבל כשר החינוך והתרבות אני מוכרח להגיד את האמת: איני סבור שהאמצעים למטרה זו צריכים לבוא על חשבון האמצעים המצומצמים שהוקצבו לחי-נוך בישראל. העם היהודי צריך ויכול להעמיד אמצעים נוספים למטרה זו, ומשרד החינוך והתרבות יהיה מוכן לסייע לחינוך היהודי בתפוצות בכוחות מחנכים, בהתארגנות ספציפית, בתיכנון ובמחשבה חינוכית, ומעל לכל — בקבלת אחריות משותפת לכל משימה חינוכית שנבקש בה להשתתף.

לא הייתי מתנגד לקיום דיון בנושא חשוב כזה בכנסת, אבל כבר הוכח שהדיון כשלעצמו אינו פותר דבר, והייתי ממליץ להעביר את הנושא לוועדה. אולי הוועדה המתאימה היא ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

האם חברי-הכנסת דרובלס מקבל את הצעת השר להעביר את הנושא לוועדה?

מתתיהו דרובלס (הליכוד):
כן.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

יש הצעה אחת — להעביר את הדיון בהצעתו של חברי-הכנסת דרובלס לוועדה. ועדת הכנסת תקבע את האפשרויות שהדיון ייעשה במשותף על-ידי שתי ועדות או בכל מסגרת אחרת.

(קריאה: זה כבר מוסכם.)

ועדת הכנסת תחליט.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת חברי-הכנסת דרובלס לוועדה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

המשאבים שהוקצו לפעולה זו — 1½ משרות — אין לצפות לתוצאות מפליגות בעתיד הנראה לעין. הייתי שמח אילו הסוכנות היהודית היתה מגדילה במידה משמעותית את האמצעים המוקדשים למכון זה. ואנחנו נושט לו את כל העזרה הפדאגוגית. כמו כן הצעתי לסוכנות היהודית להקים בישראל מרכזיה פדאגוגית מרכזית בירושלים — לשירות החינוך היהודי בתפוצות.

אני סבור שהתחום העיקרי בו נוכל לפעול בישראל למען החינוך העברי בתפוצות הוא הבאת נוער מהתפוצות לשהות חינוכית בישראל. לישראל עשויה להיות השפעה מכרעת על עיצוב דמותו הרוחנית של נוער מהתפוצות העושה בה תקופה מסוימת. כשם שהבאנו לישראל סטודנטים ללימודים באוניברסיטה, כך הגיעה השעה להביא תלמידי תיכון רבים ללמוד בישראל. יש כבר התחלות. יש שנת לימודים לתלמידי תיכון מארצות-הברית המתקיימת בקיבוץ כפר-בלום, וצריך להרחיב גם לישובים אחרים. אפשר לעשות זאת בפנימיות של בתי-ספר ישראלים. אפשר לקיים בישראל טרי-מסטרים או סמסטרים לתלמידי בתי ספר כל-יומיים יהודיים מהתפוצה. יש כבר כמה תכניות: "תכנית מיאמי" המיועדת לתלמידי בתי-ספר ציבוריים הלומדים עברית ותרבות ישראל; תכנית "גשר אחווה" לתלמידים מחצי כדור הארץ הדרומי; מחנות קיץ משותפים לנוער ישראלי ויהודי מהתפוצות בישראל. אבל נדמה לי שהדרך הראשית היא שמשפחות ישראליות תאמצנה תלמידים מחו"ל, שילמדו בבתי-ספר תיכון בישראל. התנועה הרפורמית התחילה בתכנית מסוג זה.

אולם קיימות מגבלות לביצוע תכניות. המגבלות הן באמצעים לבניית כיתות ופנימיות לקליטת בני-נוער מהתפוצות, הכשרת מורים ומחנכים מתאימים לביצוע תכניות חינוכיות בלתי-שיגרתיים.

הייתי רואה בעין יפה אילו הוזלו באופן משמעותי דמי הטיסה לישראל לבני-נוער הבאים לישראל למטרות חינוך יהודי וציוני.

נקודה נוספת שהייתי מבקש להפנות אליה תשומת לב קשורה בריכוזים ישראלים רבים שהתפתחו במרכזים שונים בעולם. מעריכים שקרוב ל-200,000 נושאי דרכונים ישראלים עושים בחוץ-לארץ. חלקם שוהים בחוץ-לארץ בשליחות ממלכתית, ציבורית או עסקית או בלימודים ובהשתלמויות. אחרים ירדו; אך גם מבין אלה, לא כולם ירדו סופית. יש שהילדים דוחקים לחזור. יש ערים כגון ניו-יורק, לוס-אנג'לס, מונטריאול, סאן-פאולו, סידני ועוד, שבהן מתרכזים אלפים ואף רבבות ישראלים. אך רק בערים מעטות כמו פאריס, בריסל וטוראן הוקמו בתי-ספר ישראלים, המאפשרים לישראליים להמשיך במתן חינוך עברי נוסח ישראל לילדיהם. לפי דעתי, בתי-ספר ישראלים, אם יוקמו בכל הערים שבהן מתרכזים ישראלים רבים, עשויים לא רק להקל על משפחות השליחים מישראל, אלא אף למנוע מישראליים רבים ליהפך ל"יורדים", וכן לסייע לעולים-בכוח להכין את ילדיהם לעלייה. בתי-ספר ישראלים אלו,

2. משימות הגדנ"ע בהיערכות החברתית בישראל

בינינו כזה — אם הוא בעד החזרת שטחים או החזקתם, אם הוא מאמין בבוא השלום או מהסס להאמין — שאינו משוכנע שהתנאים של שנות ה-50 עדיין מתקיימים ואנו זקוקים, ביתר שאת, להחזיר בנוער שלנו את רוח הגבורה, החברות האנושית, חינוך מולדת ואזרחות.

חברי הכנסת, כיום פועל הגדנ"ע על-פי הוראות של שתי רשויות, הוראות יפות, מנוסחות. הוראות משרד החינוך והתרבות קובעות: "הגדנ"ע הוא מסגרת ממלכתית שניתן בה חינוך בתחומי-לאומי לנוער העברי והוא מהווה חלק בלתי-נפרד מהמסגרת הלימודית-חינוכית במערכת החינוך העל-יסודי". לפי הוראות אלו מטרת הגדנ"ע הן: "העלאת הכושר הגופני וכושר הקליעה למטרה; פיתוח כושר פעולה ותושיה בתנאי שדה; הקניית הרגלי סדר ומשמעת; טיפוח תכונות והדרכה; הכרת המולדת ואהבת המולדת; טיפוח נאמנות לנשוא ולמדינה; פיתוח התחושה והערנות לבטחון; טיפוח רעות ורוח-צוות על-ידי הנכונות להעדיף את טובת הכלל; הנכונות להתחייב בצרכי החבר ולסייע לו; הנכונות לפעול בתוך צוות מרוצן וביעילות". הן מנוסחות יפה מאוד.

הוראות מקבילות של משרד הבטחון קובעות את יעדי הגדנ"ע כך: (א) מתן חינוך בטחוני וציוני לכלל הנוער והגברת זיקתו ואמונו כלפי צה"ל; (ב) קידום חברתי ותרבותי של הנוער טעון הטיפוח לקראת שירות חיובי בצה"ל; (ג) הפעלת הנוער במשימות של שעת-חירום.

רבותי, חברי הכנסת, לצערי הרב הוראות לחוד — ויישום לחוד.

בואו ונראה מה עשינו אנחנו מבנינו ומבניהם של אותם גיבורים שהכרנו אותם כצעירים ותיארתו כאן לפניכם חלק מפעולות הגבורה שלהם. אנחנו פינקנו אותם, פינקנו את נערינו, ילדינו, בנינו. ספגו מאתנו את האשליה — הנה, הנה, אנו מתקרבים לשלווה ולשלום; חתרנו כל הזמן להרחיק מהם כל דיבור על צבאות, כי זה לא נאה לעידן השלום. העדפנו להרביץ בהם עוד שעה של הומאניזם, עוד שעה של אוניברסל-ליזם שאיננו קיים. הרחקנו אותם מהרוח שספגנו ערב קום המדינה. רבים ודאי מהיושבים כאן זוכרים את מסגרות חג"ס והגדנ"ע ערב המלחמה, איך פעלו, ומה היו המוטיבציות של הנערים ערב המלחמה. וכאשר בן-גוריון, פרס ודיין דגלו בסיסמה "הטובים לטיס" קמו חלק מפרופסורינו והתקוממו נגד הרוח הצבאית שכאילו הפחנו בנוער. מי לא זוכר את התקפות אנשי הרוח בשנות 1960–1965, ומי אינו זוכר את ההתעוררות בסוף שנות השבעים וערב מלחמת יום-הכיפורים, שהם מלדבר על צבא, הם מלדבר על תקציב בטחון מוגדל? אנחנו ספגנו את השפעת וייטנאם, אלג'יריה, מרד הסטודנטים — התקנו הכל אלינו, ללא סלקציה, בעידודם של חלק ממבוגרינו.

לראשונה מתעוררים ספקות בלב צעירינו אם יש לנו זכות על ארץ זו. לי אין כל ספק, חברי הכנסת, שיש לנו זכות על הארץ הזאת. אני שייך לשבט שחי בארץ הזאת והוגלה ממנה. אבות אבותי הוגלו לארץ רחוקה. והיתה לי הזכות, יחד עם אחרים, להביא אותם חזרה למדינה. אין לי ספקות לגבי זכויותינו. אין לי חינוך

היורי. דרניצקי (יורין):

אבקש מאת חברי-הכנסת מרדכי בן-פורת. להביא את הצעתו לסדר-היום: משימות הגדנ"ע בהיערכות החברתית בישראל.

מרדכי בן-פורת (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בסיפורים על מעשי גבורה של נערים במלחמת השיחרור מספרת שרה בן-אור: "בין הגדנ"ע היו ילדים בני 15 שפנו מהעיר העתיקה, ועליהם מספר מפקד פלוגת גדנ"ע בגדוד 'מודיעין' הדתי: 'ילדים אלה היו נהדרים. איזה קור רוח, איזה זריזות. הם היו מאומנים בלחימה בשטח בנוי. הם היו מחוסנים בפני השפעת ההפגזות. מסביב התנפצו פגזים, שמענו את שריקת הרסיסים המתעופפים, והילדים שומרים על דממה, אורבים ליד החלונות עם בקבוקי מולוטוב בידים הרוזות שלהם ומחכים למשור-ייני הלגיון'. בפלוגת הקשרים שבתוך העיר העתיקה היה נער בן 12, מוטקה מזרחי, המספר: 'הפעם הראשונה שקיבלתי כדור היה לאחר שהעברתי ידיעה מבית-הכנסת 'פורת-יוסף' בו היה המטה לבית-החולים 'משגב לדרך'. כפרס הרשה לי המ"מ, אברהם אורנשטיין, לירות כדור אחד בסטן. מאז נעשיתי הרץ שלו. קיבלתי סטן, רימון וכובע פלדה ולא היה קץ לגאוותי'. בשכונת התקווה הקימו צעירי הגדנ"ע גדר-תיל לאורך קו הגבול בינה לבין סלמה. מחציתם היו בנות. במרץ רב ובגילוי גבורה אישית נפלאה המשיכו הנערים בהקמת הגדר — סיר אחד המפקדים שיעודו לגדנ"ע אחרי קום המדינה.

חברי הכנסת, ידועים לנו סיפורי גבורה למכביר, לא נשכח גם איך נעצרו הטאנקים ליד גדר הדגניות. אפשר להפליג בסיפורים על-אודות התפקידים שמילאו נערי הגדנ"ע, חג"ס ואירגוני המחתרת בימי מלחמת השיחרור בכל חזיתות הארץ. אך לא אעשה זאת. אפסח על כך ואתאר את התפקידים שיעודו לגדנ"ע אחרי קום המדינה. בדיון על חוק שירות הבטחון (תיקון) ב-19 באוגוסט 1952 מוסר דוד בן-גוריון ז"ל לכנסת: "אם נקח בגדנ"ע כל 100,000 הנערים והנערות בני 14–18, נשכלל מער-כות בטחוננו וגם נעלה הרמה התרבותית של הנוער והעם". והוא ממשיך: "חובה ליצור מסגרת חינוכית בגדנ"ע בשביל כולם ולהביאם לחודש-חודשיים למחנה נערים בערבה, בבאר-אורה, באילת, בגליל העליון, בס-ביבות ירושלים. אם דבר זה ייעשה במשך ארבע שנים, הם ילמדו נקיון, סדר, עבודה, יכירו הארץ, תולדותיה, יראו ויפיה, יעמדו על אפשרות הציריה בתוכה, יטעו עצים, ילמדו להשתמש ברובה ובתותח, ינהגו סירות ומטוסים, וכאשר ייכנסו לצבא יתקדמו מהר באימוניהם ובהכשרתם והיו אחר כך לאזרחים מועילים וברוכים בארצם". בתשובה להסתליגות לחוק האמור אמר דוד בן-גוריון ימים מספר לאחר מכן: "גדנ"ע אינו בא רק כדי לתת חינוך צבאי. זה רק חלק אחד וחשוב בו. אני הייתי מגדיר את החינוך בגדנ"ע כחינוך מולדתי, כחינוך אזרחי לחיי מולדת מלאים".

רבותי חברי הכנסת, אם נערוך השוואה של התקופה ההיא עם תקופתנו אנו ונשאל את עצמנו: האם השתנו המשימות הלאומיות? האם סכנת המלחמה והרצון להש-מיד את ישראל רפו? האם להטו של בן-גוריון היה טוב רק לתקופה ההיא או זקוקים לו גם כיום? דומה שאין

בשבוע בגדנ"ע. תשובתה: חצי שעה מתלוצצים עם המדוויכה ומספרים בדיחות.

יגאל הורביץ (הליכוד):
בדיחות עצובות.

מירכי בן-פורת (המערך):

מה הן המסקנות שאני מסיק מפעולות הגדנ"ע ומה השינויים שהייתם לדעתי לחול? — יש לאחד את המסגרות של הגדנ"ע ואין להמשיך בשתי הבעלויות של משרד הבטחון ומשרד החינוך והתרבות; יש להעניק לגדנ"ע חינוך קדם-צבאי. יש לעשות מבן 17 גבר. יש לטפח בהם את המנהיגות בעוד מועד. בכרטיסו האישי של יוצא-צבא צריך להיות רשום אילו תכונות מנהיגות יש לו וכך להפנות את תשומת-לבם של המגייסים אל נער זה ואל נער אחר; מסתבר שטיפוח יוקרה ומנהיגות בנוער השכונות משפיע השפעה ויזיבת ביותר גם על לימודיו של אותו נער בבית-הספר. כאשר נער בשכונה מסויימת מתפתח בגדנ"ע ומשיג הישגים, גם אם איננו מצליח בלימודיו בבית-הספר — הוא מקבל תאוצה רבה מאותה הצלחה בגדנ"ע וזה משפיע מיד על הלימודים בבית-הספר. הוא מגלה פתאום שיש לו אפשרויות רבות לפתח את יתרונותיו; יש לכוון את המדריכים הטובים ביותר לשכונות וליושבי עולים. כיום אין הרמה משביעה רצון; יש להנהיג את האימונים בכלל בבית-הספר. כיום פועל הגדנ"ע ב-250 בתי-ספר בלבד מתוך 380; יש לשלב את הנערים ביושבי העימות, בפעולות המשמר והאזרחי; יש לעודד פעולות משרד החינוך להקמת מסגרות של חלוצים בכיתות השונות בבתי-הספר השונים; יש לתקן את חוק הביטוח הלאומי ולבטח את הנערים בכל פעולותיהם; ואחרון, אחרון, כבוד היושב-ראש, אני אציע לחוקק חוק גדנ"ע שבו יותוו מסגרתו, מגמותיו, תכניו, וחלקו במשימות החברתיות. אם הממשלה לא תכין הצעת חוק כזו, קיימת גטייה אצל כמה חברי כנסת להגיש הצעת חוק פרטית בנושא זה. כיום האיכוור היחיד שיש לגדנ"ע הוא ב"חוק כלי ירייה", תש"ט—1949, הקובע את הדרכים שבהן ניתן לצייד נער שמלאו לו 14 שנה, לאמנו בנשק, ואותן הוראות שהזכרתי של שני המשרדים.

כבוד היושב-ראש, אילו היו מתקנים את התקנון לפי הצעתי כדי שחבר כנסת המציע הצעה לסדר-היום יוכל להציע לקיים עליה דיון בוועדה, הייתי מציע להעביר את הנושא לוועדה משותפת של ועדת החוץ והבטחון וועדת החינוך והתרבות. הואיל ואינני רשאי להציע זאת — ואני מקווה שהשר יציע את ההצעה — אני מציע לקיים דיון במליאה.

3. בדיקת פעולות הגדנ"ע ואיחודו במסגרת אחת

לבין העם והארץ, להגביר את תודעתו הבטחונית ולהכ- שיר אותו לאימונים הצבאיים בעתיד ולחיינו כאזרח במדינה הזאת.

הגדנ"ע הוא תולדה של המציאות הישראלית ויש בתפקידיו שני צירים עיקריים: בטחון וחברה. חברי הכנסת, כפי שכבר הוצג הנושא על-ידי קודמי, התפקידים הם חשובים והכרחיים, אבל הביצוע בתקופה האחרונה הוא כושל ביותר. הגדנ"ע איננו ממלא כיום את תפקידיו.

אחר לחנך את ילדי, זה החינוך היחיד: להידבק לארץ בזכות מלאה. לי אין אפשרות אחרת, אין אלטרנאטיבה. אנחנו חייבים להסתגל וחייבים לאמץ חלק מהשיטות של מחיישי העלייה השנייה. נעשה כפי שעשו. הם לא חיפשו, לא שאלו את עצמם: יש זכות, או אין זכות — הם אמרו: יש זכות, ופעלו בהתאם לכך, ללא נישול אחרים, אלא מתוך רצון להתיישב יחד אתם בשותפות וביחסי שכנות ושלום.

אבל האווירה ההברתית הזאת שנוצרה לאחרונה, לצערי, בחלקה הובילה — היא אחד הנימוקים — למה שראינו ב"מעלות". ב"מעלות" ראינו דבר שאסור לנו לגזור ממנו גזירה שווה לגבי חינוכם של כל הנערים שלנו בכל בתי-הספר בארץ. זו היתה תופעה מסויימת, אבל זו היתה תוצאה של שיטה, שבמשך שעות ארוכות של היום, כשהאסון הגדול קרה לא ידעו מה השפעתו של החוט הזה המוביל אל חמרי החבלה ומפעיל אותו ואם ניתן לנתק אותו ברגע מסויים. האם יש הבדל אם לקאלאשניקוב יש מחסניות או אין לו, איך הוא פועל? היו להם הזדמנויות מספר, אך קשה מאוד לשפוט. אבל ניתן לשער שאילו אימון הגדנ"ע, אילו החינוך שאנחנו נתנו לנערים, היה אחר, שהמצב היה טוב יותר. אינני יכול לקבוע איזה מצב יכול היה להיווצר, אבל אני בטוח שיכול היה להיות טוב יותר.

השיעור האכזרי שלמדנו ב"מעלות" ובמקומות אחרים מביא אותנו לכמה מסקנות מצערות: שנערינו בני 18—18 חסרים את הקשיחות הדרושה לנער ישראלי בתנאים שלנו; חסרים את ההכרה שכל נער עלול להיתקל ברוצח על סף ביתו והוא חייב לדעת להתגונן; חסרה הכשרה בשימוש בכלים, כגון: רימון, חומר חבלה, רובה, קאלאשניקוב, אפילו קפ"פ; הגער חסר מוטיבציה לפני גיוסו לצבא. בהעדר הכנה מתאימה קורה שהוא נשבר במסגרת הצבאית. יש לנו תהום בין גילאי 16 לבין גילאי 18. הנער המתגייס לצבא רואה לפניו צוק כאשר הוא ניגש למסגרת הצבאית; הוא חסר כושר גופני שיוכל להתמודד בו בתכנית האימונים בתקופת השירות הצבאי; חסר הערכות הדרושה לתקופה של פיגועים העלולים לקרות בכל מקום; השירות הלאומי איבד את האורייני-טאציה. צריך לבדוק את הצורך בשינויים מרחיקים לכת. נערים שלנו ההולכים לשירות לאומי חוזרים מתוסכלים, לא יודעים לאן הם נשלחים ולמה. רבותי, חברי הכנסת, דיברתי עם נערים אשר אמרו: העסיקו אותנו כחדרנים בבתי-הבראה, לשרת ולנקות את החדרים הריקים בשביל מבריאים במשקים. זה לא תפקידו של הנוער שלנו. יש לי בת בגדנ"ע ואני שואל אותה על מעשיה בשעה אחת

היו"ר י. דרניצקי (יורין):

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שערי בנושא דומה: בדיקת פעולות הגדנ"ע ואיחודו במסגרת אחת. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שערי.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגדנ"ע הוקם כמסגרת קדם-צבאית וחיוכונית שצריכה להיות מרכיב חשוב בפעילות בתי-הספר התיכוניים והמקצועיים ובפ-עילות הנוער בכלל, כדי להדק את הקשר בין הנוער

גדנ"ע בשתי מסגרות, עם פעולות נפרדות ומדריכים פה ושם, כאשר לבסוף מתברר שהפעולה היא לקויה ביותר.

שנית, יש צורך לשנות גם את התכנית של פעילות הגדנ"ע. יש פעולות המתבצעות על-ידי גורמים אחרים, ואין הכרח שהגדנ"ע יעסוק בהן. אין ספק כי מבחינה חינוכית הגדנ"ע יכול למלא תפקיד חשוב ביותר בהכרת הארץ על-ידי טיולים במרחביה, בהגברת הקשר ההיסטורי בין העם והארץ, ביצירת מסגרת משותפת לנוער משכבות שונות, בטיפול בנוער מקופח וכדומה. יש צורך לעדכן את התכניות. שמעתי מפי אלה העוסקים בכך שזה כבר עשר שנים לא חל כל שינוי בפעילות של הגדנ"ע, באופיה ובתכנה. במרוצת עשר השנים האלה קרו הרבה דברים ונשתנו הרבה דברים במדינת ישראל.

שלישית, יש צורך בפעילות חינוכית לא רק בעירות-הפיתוח. יש לנו נוער טעון טיפוח גם בערים הגדולות. יש צורך להחדיר מודעות לאומית ובטחונתית גם בקרב הנוער בערים הגדולות. יש גם להבטיח שהפעילות של הגדנ"ע והטיולים במסגרת זו יתבצעו בצורה שלא תסכן את חיי הנערים והנערות. אינני רוצה לחזור ולהכיר את האסון של מעלות, שהוזכר גם על-ידי קודמי. הוא הפגין בצורה טראגית באיזו מידה היתה הזנחה בתחום זה. אין ספק שהגדנ"ע יכול למלא תפקיד חשוב ביותר כמאגר כוח שהולך לצבא, בהכשרה לחיי צבא ובעשיית סלקציה לתפקידים השונים בצבא, והוא יכול גם להכשיר את הנוער למלא תפקידים של מבוגרים בשעת חירום. איננו יודעים מתי תהיה לנו שוב בשעת חירום מוגברת, מתי יהיה צורך לפנות אל הנוער כדי שהוא ימלא את התפקידים של המבוגרים.

בסיכום אני רוצה להגיד שכיום, כאשר תנועות הנוער נחלשו בפעילותן ובהיקפן ואנו כמעט לא מרגישים את השפעתן על הנוער; כאשר אנו נמצאים בשעת מעבר קריטית ביותר, כאשר קיימת בעיית המוראל של האוכלוסיה ושל הנוער — נועד לגדנ"ע תפקיד מכריע. ואני מצאתי הגדרה יפה מאוד בעתון "מעריב", מפי העתונאי אלי אייל, לשאלה מהו המוראל — וזוהי שאלה מרכזית בחינוך, ואני מצטט: "מוראל, אם לסכם ולתמצת הגדרות שונות על מושג זה, הוא מצב או הרגשה של הזדהות היחיד עם מטרות הכלל. יש שהמוראל מתבטא בסיפוק צרכים חמריים וחברתיים והוא המגיע את היחיד; יש שמוראל מתבטא בהרגשת ליכוד לקראת השגת מטרות הנראות חשובות וצודקות; יש שמוראל הוא סך כל הגורמים בחיי הפרט, המביאים את היחיד להשתתף במרץ וביעילות בפעולות הקבוצה".

הבעיה של המוראל היא בעיה מרכזית בחיי העם וגם בחיי הנוער. בעיית ההזדהות של היחיד עם מטרות האומה והמדינה היא בעיה מרכזית. ולכן יש להפוך את הגדנ"ע לגורם משפיע ומכריע במילוי המשימות המרכזיות שצינתי.

עלינו לקיים דיון בנושא זה ולראות אותו כנושא מרכזי הקובע לא במעט את עתידו של הנוער, ועל-ידי זה גם את עתיד החברה, הצבא והמדינה שלנו.

חברי הכנסת, אני מסכים שבהחלט לדברים שנאמרו על-ידי קודמי, אבל לא הייתי מציע שנעמיד חינוך צבאי מול חינוך המואניטארי, המואניסטי, כפי שעשה קודמי. לדעתי, על מושג זה, למלא את שני התפקידים

על-ידי העלאת הנושא לדיון במסגרת הצעה לסדר-היום בכנסת ברצוני לקבל על העזובה ועל ההזנחה הקיימות בתחום זה, על פיצול הגדנ"ע בין גדנ"ע הפועל במסגרת משרד החינוך לבין גדנ"ע הפועל במסגרת משרד הבטחון. ברצוני להתיר על הקפיאה על השמרים, על העדר מחשבה הדשנית, על אי-התאמתה של המסגרת החשובה הזאת שיכולה להיות גמישה ביותר, ליעדים החשובים והתפקידים החשובים שנועדו לה, על אי-הכללת כל הנוער במסגרת הגדנ"ע. כפי שכבר נאמר על-ידי קודמי רק חלק של הנוער פועל במסגרת זו. רק 250 בתי-ספר מתוך 350 מאורגנים במסגרת הגדנ"ע, וחלק ניכר של הנוער לא הולך בכלל לבתי-ספר תיכוניים ומקצועיים והוא לא כלול במסגרת זו. כן ברצוני להתאונן על אי-קיום סדרי בטחון נאותים בטיולים של הגדנ"ע — והמקרה הטראגי של מעלות יוכיח — על העדר כוחות הדרכה מתאימים, על העדר מודעות בטחון, ניהול ידע צבאי וכושר גופני של הנערים והנערות.

חברי הכנסת, כפי שכבר תואר הנושא על-ידי קודמי, בימי ההגנה — איזו התרגשות ליוותה את הצטרפות הנוער לשורותיה, איזו פעימת לב, ציפייה ונכונות להתנדבות, להיענות לקריאה. ואת התוצאות ראינו במלחמות ישראל.

ועכשיו, כאשר משבר פוקד חלק ניכר של הנוער, כשהריקנות הנפשית מקננת בחלק של הנוער, כשקיימת מבוכה בעם ובנוער וספקות אוכלים כל חלקה טובה בנו — הרי אם כי חלק גדול של הנוער, אפשר אולי להגיד החלק המכריע, ממלא את תפקידיו בצורה של הקרבה עילאית, אין להתעלם מתופעות שליליות ומהסכנות האור-בות לנו. ולכן על הגדנ"ע לחזור לימי הזהור שלו כמסגרת מושכת, בעלת ייעוד ותפקיד, המסוגלת לחשוף את מעיינות ההתנדבות וההקרבה הטמונים בכל נוער טוב.

אם נאפוליון אמר בשעתו שהצבא צועד על קיבתו, אפשר להגיד שהצבא שלנו צועד על הרוח. יש לטעת את הרוח הזאת של קשר עם העם והמולדת, את הרוח של הנכונות להקרבה, בקרב הנוער, כי בנוער הזה תלוי גורלנו בעתיד.

לכן, חברי הכנסת, רצוני להעלות כאן הצעות מספר שאני חושב שיש לטפל בהן בדחיפות כדי להפוך את הגדנ"ע למסגרת המתאימה לייעודה בשעה זו.

דבר ראשון שיש לעשותו הוא לאחד את המסגרות. אין הצדקה שתהיה מסגרת נפרדת לגדנ"ע במשרד החינוך ומסגרת נפרדת במשרד הבטחון. התוצאה היא שאין נוף צוותים, אין בעלי מקצוע, יש חילופים רבים בין המדריכים העוסקים בנושא. יש צורך לשלב בפעולות אלה גם עובדים סוציאליים ופסיכולוגים.

שר-החינוך והתרבות א. ידלין:

איפה צריכה להיות המסגרת המאוחדת של הגדנ"ע?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אינני רוצה בשלב זה לקבוע איפה היא צריכה להיות. על כך יש לקיים בירור. אבל אין הצדקה שתהיינה מסגרות נפרדות. הייתי נוטה לכך שזה יהיה במסגרת משרד הבטחון, אך ייתכן מאוד שהסניין שהצטבר במשרד החינוך, וגם התפקידים החברתיים הקשורים בכך, מדב-רים גם בזכות האפשרות של השתייכות למסגרת של משרד החינוך. אבל אין הצדקה שיהיו שני סוגים של

האלה ביחד: גם חינוך למודעות בטחונית וגם חינוך לחיי חברה וחיים של אזרח טוב במדינה הזאת.

היו"ר י. דרנצקי (יוריו):

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, לתשובה.

שר-החינוך-והתרבות א. ידלון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רואה בפעילות של הגדנ"ע חלק לא נפרד של מערכת החינוך בישראל. מערכת החינוך בישראל צריכה לשקוד על הוראה מחנכת ועל חינוך לערכים. והגדנ"ע, לידידי, הוא בראש וראשונה מסגרת חינוכית, מסגרת חינוכית לגאווה לאומית, לגאומנות למדינה, לאהבת הארץ, לתחושה בטחונית ולהענקת חינוך להגנה עצמית לבני עם במצור.

(קריאה: איפה הליכוד? רק חבר-הכנסת אברהם יפה מתעניין בנושא זה?)

אסתר הרליין (המערך):

כאשר מדברים על חינוך, הכנסת מתרוקנת.

שר-החינוך-והתרבות א. ידלון:

לטעמי, הגדנ"ע הוא מסגרת מחנכת לחיי חברה, לפעילות והכרת השדה, ולאהבת הארץ. יש אלמנטים במסגרת הגדנ"ע שיש עליהם חותם בטחוני, או קדם-צבאי. אבל תהיה זו טעות לראות את המסגרת של הגדנ"ע, כאחת ממסגרות החינוך המשרים במערכת החינוך, אך ורק כמסגרת קדם-צבאית. חבר-הכנסת שערי, היה זה לפני שקמה מדינת ישראל, שההצטרפות לגדנ"ע היתה באמת קשורה בהתרגשות מיוחדת אצל בני-הנוער. זאת, משום שבימים ההם היתה זו, למעשה, הצטרפות למחתרת, לענף של ההגנה. היום הגדנ"ע הוא בראש וראשונה מסגרת חינוכית. נכון שאחד האלמנטים המכריעים במסגרת זו הוא טיפוח התחושה הבטחונית, פיתוח התודעה הבטחונית, ההכרה בכוח ההתגוננות, שדיבר עליה חבר-הכנסת בן-פורת, טיפוח היכולת לחיות את הגורל המיוחד של מדינת ישראל כמדינה במצור. אבל בשבילנו הגדנ"ע הוא מסגרת המופעלת לצורך העמקת הפעולה החינוכית הכוללת.

כאשר אנחנו מקיימים שירות לאומי — אני מסכים אתך, חבר-הכנסת בן-פורת, שהמשימות חייבות להיות גמישות ומשתנות ולהידבק מדי פעם מחדש — הרי בעיני אחד האלמנטים של השירות הלאומי הוא, בפשטות, חינוך לעבודה. כאשר אנו מקיימים שירות לאומי במשקים של ההתיישבות העובדת, הכוונה היא לחנך את בני-הנוער לעבודה ולהכיר אורח חיים, צורת חיים במדינה מובן שההפניה לעבודות צריכה להיעשות בשכל ובתבונה, וצריך לתת עדיפות לעבודה בחקלאות, ולא דווקא במלונאות. אבל ביסודו של דבר שירות לאומי בהתיישבות הוא חינוך לעבודה. המשימות גוונות, יש גם שירות לאומי בבתי-חולים, יש שירות לאומי בשימור ושיפור הטבע והנוף, יש שירות לאומי בחשיפת שרידי העבר בחפירות ארכיאולוגיות. החפירות בירושלים של פרופסור מור, למשל, שחשפו את סכיבות החומה, לא היו מתבצעות ללא עזרת הגדנ"ע בשלב הקריטי שלהן. יש גם שירות לאומי בתעשייה הצבאית. תלמידים מהחינוך המקצועי נותנים למשימות אלה, ואני חושב שבשנת הלימודים האחרונה תרמו התלמידים כמיליון ימי עבודה.

אסתר הרליין (המערך):

מדוע לא נותנים שירות לאומי בעירות-הפיתוח ואצל נוער במצוקה?

שר-החינוך-והתרבות א. ידלון:

יתנו, במידה שיהיו לכך תנאים ואמצעים. ההגבלה של שירות לאומי בעיר-פיתוח היא שבאים לשבועיים, וזה לא מספיק. עובר זמן עד שמתקשרים, ולא מספיקים לעשות עבודה חינוכית. לכן השירות הלאומי המתאים בעירות-הפיתוח הוא אותה התנדבות של בוגרי י"ב לשנת שירות נוספת על שירותם הצבאי. לשמחתי, פונים לכך עכשיו לא רק בני קיבוצים, אלא גם חבריהם מתנועות הנוער החלוציות.

כאשר עורכים טיול, הכוונה היא לטיול מחנך לאהבת הארץ, להכרת תקופות עבר ולהכרת תקופות של שיבת ציון של ימינו. טיול איננו רק מסע צבאי.

דוד קורן (המערך):

שיהיו טיולים בכל רחבי הארץ.

שר-החינוך-והתרבות א. ידלון:

אם זה יהיה תלוי במשרד החינוך והתרבות, יהיו בכל רחבי הארץ. כל זמן שזה תלוי במשרד הבטחון ובמש-טרה, יש הגבלות. אני מקווה שגם שם תהיה מחשבה חוזרת.

אני מצטער שאינני מקצר בדברים, כפי שרציתי לעשות.

חבר-הכנסת שערי השתמש בביטויים, שהייתי מציץ לו לשקול אותם מחדש. בכלל, רצוי להשתחרר קצת מהאופנה של קיטורג טוטאלי. אין הזנחה ואין עזובה. לא כל דבר הוא משופר, זה נכון, אבל לא הייתי מדבר על הזנחה ועזובה בפעולות גדנ"ע. הדברים נבחנים בכל פעם מחדש, וההוראות נבדקות מחדש.

גם לאחר המאורעות הטראגיים הקשורים במסע הגדנ"ע של תלמידי צפת ובאסון מעלות, בדיקת ההוראות של הגדנ"ע, שנעשתה על-ידי ועדת-חורב, הראתה שה-הוראות מקיפות את כל הצרכים ואת כל הבעיות, להוציא מקרים חמורים כגון זה שהיה במעלות, שאיש לא יכול היה לחזות מראש את הגיונו המטורף. איני מקבל את פסק-הדין על הזנחה של הגדנ"ע במקרה מעלות. אל נעשה לעצמנו חיים קלים לתקוף את מי שלא ראוי לתקוף: טיולים שסיכנו חיי נערים ונערות. מדריכי הגדנ"ע פעלו בדיוק לפי כל ההוראות, פעלו לפי הנחיות המשטרה, הלכו ללון במקום שהמשטרה אמרה להם ללון. הם בכלל התכוונו ללון בשדה.

מרדכי בן-פורת (המערך):

אתה צודק בהחלט.

שר-החינוך-והתרבות א. ידלון:

בשביל מה הדיבור הקל הזה על הזנחה ועזובה?

(חבר-הכנסת י. שערי קורא קריאת-ביניים)

זה באמת מרגיז. חבר-הכנסת שערי, אני לא הפרעתי לך, אל תפריע לי. שמעתי את דבריך, אם כי רגזתי. צריך להשתחרר מהדבור על הזנחה ועזובה טוטאלית. הוא לקח יותר מלולים מאשר נדרשו לפי ההוראות.

אברהם יפה (הליכוד):

וראינו מה קרה עם המלווים.

שר-החינוך והתרבות א. ידלין:

זה עניין אחר. הם לא הוכנו לזה. מי הוכן לזה? כמה זמן אני מתחנן שיחננו לי, המשטרה והצבא, תדריך איך מתנהגים במקרים כאלה? האם אנחנו משרד בטחון? אגיע לעניין של איחוד הגדנ"ע. אין הגדנ"ע מקיף את כל התלמידים? — זה נכון. אבל זו בעיה "לירית", כלומר, לא נותנים לנו אמצעים בשביל להקיף את כל התלמידים. מוחקים כל פעם את ההצעות שאנחנו מציעים בשביל שנוכל להקיף את כל תלמידי בתי-הספר התיכוניים בגדנ"ע. חברי הכנסת אינם רשאים לעשות לעצמם חיים קלים: לא להגדיל תקציבים כאשר זה מגיע לדיון בוועדת הכספים ולדחות הכרעות על גביית יותר מסים, — ואחם יודעים כמוני שאין שירותים בלי מסים, — ואחר כך לנאום בהכללות, כאשר לכל אחד יש בכיסו הצעות טובות ומגבירות שחקים.

אני מקבל את דברי חבר-הכנסת שערי ביחס להצטרפות לגדנ"ע. זה נכון שהתרגשו כאשר הצטרפו לגדנ"ע בטרם קום המדינה, כי זה היה במחתרת. אבל תוצאות החינוך של מדינת ישראל, חברי-הכנסת שערי, כל-גרועות? האומנם? האם רק אז ידעו להילחם והיום, כלום היום אין הנוער הישראלי יודע להילחם במלחמות ישראל? מגיין הקיטרוג הזה? עם כל הכבוד, אבל דור המדינה טוב יותר מדור הפלמ"ח, טוב יותר מהדור שהצטרף לגדנ"ע בהתרגשות. הבן שלי טוב ממני. מדוע הקיטרוג הזה על הדור הצעיר בישראל בהזדמנות שרוצים לתקן דבר זה או זה בגדנ"ע? תנועת הנוער נחלשו? לא. הן לא נחלשו. הן היו מיעוט גם בתקופת הזוהר שלפני קום המדינה. אני לא מכיר את הפלמ"חניקים בישובי הפלמ"ח, הם אינם. הם בערים או בחוץ-לארץ. ואילו דור הנח"ל ישנו, דור המדינה קיים. ואם קיימים הישובים שקמו לפני קום המדינה, יריאה הנקודות, זה משום שבמקום יושב דור הנח"ל. בקיבוץ שלי אני בקושי סופר על שתי אצבעות הידיים את המייסדים, והקיבוץ הזה מתקיים היום בזכות דור המדינה. הוא מברך בנחת באזנות, אבל הוא לא פחות נאמן לערכים.

צריך להיזהר בדיבור ולהשתמש פחות בהכללות. אין חולשות? — יש חולשות, יש פגמים, יש צללים. מדוע יש לקטרג באופן טוטאלי — הזנחה, עזובה, הדור לא ראוי?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
לא אמרתי שהדור לא ראוי.

שר-החינוך והתרבות א. ידלין:

חברי הכנסת, כתוצאה מהמאורעות האחרונים, כתוצאה מסכנת הטרור — שהוא טרור מסוג חדש, של רצח לשם רצח — אנחנו בוחנים מחדש את הדברים, גם בגדנ"ע, בככל מסגרת אחרת. הורחבו תכניות בתחום פי-תוח הכושר הגופני, ובמיוחד קרב-מגע; הורחבה תכנית לימוד העזרה הראשונה; תוכננו תכניות להכשרת כלל התלמידים לדריכות וערנות בכל הקשור לאפשרות של פיגועים, לרבות ידיעה וזיהוי של חמרי חבלה ולכלי נשק והדרכים המתאימות לטיפול במצבים כאלה. קבוצות תלמידים נבחרות בכל בית-ספר מקבלות אימון מיוחד שיכשיר אותן להיות כוח העומד לרשות הנהלת בית-ספר לקיום שמירה ואבטחה על בית-הספר, שליטה ופיקוד

על אוכלוסיית התלמידים במקרה הצורך. אלפי תלמידים בכיתות הגבוהות בישובי קו העימות והישוב במרכז הארץ קיבלו כבר בחופשת הקיץ, במחזורי אימון מרוכזים, הכשרה לשילובם בפעולות הגנה עצמית ולשילובם במשמר האזורי; מאות תלמידים הוכשרו בתקופת הקיץ לתפקידי פיקוד בקורסים למדריכי כיתות.

אין לנו ברירה. אנחנו צריכים להפעיל את הגדנ"ע בשמירה על בתי-הספר, כי משרד הבטחון וצה"ל אינם רואים עצמם פנויים להגן על בתי-הספר במדינה. והמשטרה טוענת שאין לה כוח-אדם להפקיד שוטרים על כל בית-ספר ועל כל פעולה חינוכית, על כל טיול ועל כל קייטנה. משרד החינוך הוא גם משרד האוצר כאשר הוא גובה שכר לימוד מדורג; והוא גם משרד הבטחון כאשר הוא חייב לשמור על המוסדות — בעזרת הגדנ"ע ובעזרת ההורים.

עכשיו מעוררים את השאלה של איחוד הגדנ"ע של משרד הבטחון וצה"ל. בשעתו, עד 1953, הפעולות של הגדנ"ע בבתי-הספר נעשו באמת על-ידי סמלים וקצינים של צה"ל. העניין הזה לא החזיק מעמד משתי סיבות: ראשית, התברר שבבית-ספר, במסגרת חינוכית אורחית, אין יכולים לפעול חיילים הכפופים למסגרת חיצונית; שנית, הצבא לא העמיד את כוח-האדם הראוי לפעולות הגדנ"ע. את מי שלח הצבא כמדריכי גדנ"ע? — את הצעיר שרק עכשיו סיים את בית-הספר. הוא לא שלח אלינו את הטובים. את הטובים הוא שלח לטיס ולחילות אחרים. הוא שלח את אלה שנשארו פנויים. ואז הגענו יחד, גם משרד החינוך וגם משרד הבטחון, למסקנה שלצורך פעולות הגדנ"ע נגייס מדריכים אורחיים שסיימו את שירותם בצה"ל. הם יותר מבוגרים, הם סיימו כבר את השירות בצה"ל, יש להם נסיון צבאי גדול יותר מאשר לצעיר שזה עתה התגייס לצה"ל ועושה את העבודה הזאת במסגרת השירות שלו. ודאי, רצינו שיהיו קצינים. אבל איזה קצין הולך לעבוד במשרד החינוך? הולכים לשוק הפרטי. בקושי מוצאים סמלים. אבל אלה אנשים טובים.

רק עכשיו הייתי בקורס של סמלים, וחלקם גם קצינים, אנשים שלחמו במלחמת יום-הכיפורים והחליטו — ואני מעריך אותם — ללכת לעבוד במסגרת משרד החינוך כמדריכי גדנ"ע. במה הם פסולים? מה האידיאל הגדול באיחוד? איחוד במשרד הבטחון? — בבקשה, אלא שצה"ל, קרוב לוודאי, לא יקבל זאת. איחוד במשרד החינוך? — תודה. לא. אני מקיים יחסים טובים עם משרד הבטחון. כשאין חיים במסגרת פיאוואלית, אלא רואים את העניין ראייה כוללת, אפשר להגיע לשיתוף פעולה בין משרדים. יש דברים מיותרים שאפשר אחד, ויש דברים שאין סיבה לאחד אותם.

מה שנעשה במסגרת משמר החינוך אחראי עליה הוא: יטולים, שירות לאומי, שיחות על צה"ל ותולדות המדינה. כאשר אנחנו צריכים לשלוח את התלמידים ללמוד את החינוך הקדם-צבאי, את הנשק, — הם יוצאים למחנות צה"ל ובמחנות צה"ל הם מקבלים את הפיקוד של צה"ל. ירצו להכניס שינוי? — לי זה לא מפתיע.

אני מתחנן בפני הצבא שייגד מהו החינוך הקדם-צבאי שדרוש היום לגדנ"ע. אני רוצה לפסוק בזה. אני מומחה ואיני רוצה להיות מומחה בתחום זה. הלוואי שצה"ל יירחם יותר כדי לקלוט במחנות הצבא יותר גדנ"עיים ולהדריך אותם על-פי המתחייב מצרכי הזמן.

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ח

— הצעות לסדר-היום (ידליו, דרניצקי, בן-פורת, שערי); חוק לתיקון פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (תיקון מס' 6) (דרניצקי, י. תמיר, פעיל, רונן) —

על הקמת ועדה משותפת כזאת. אני שואל את המציעים אם הם מסכימים להצעה.

מרדכי בן-פורת (המערך):
מסכים.

יהודה שיערי (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מסכים.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

יש לנו הצעה אחת: להעביר את שתי ההצעות לסדר-היום לוועדת הכנסת, אשר תחליט על המשך הטיפול בהן. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את שני הנושאים לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

בעיית הגדנ"ע היא בעיה חשובה. היא ראויה לדיון לא מפני שיש הונחה, לא מפני שיש עזובה, לא מפני שהכפילות הורסת — לא כל כפילות הורסת. אני בהחלט ממליץ להעביר את הנושא הזה לבדיקה מחודשת. כדי שהעניין באמת יקודם וישופר — ותמיד יש מה לקדם ולשפר, ואני רוצה להביא את זה"ל ליטול על עצמו את האחריות הזאת, כי לצה"ל יש יותר כסף מאשר למשרד החינוך ויותר קל לו להשיג כסף נוסף — אני מציע להעביר את הנושא לוועדה משותפת של ועדת החוץ והבטחון וועדת החינוך והתרבות.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

השר מציע להעביר את ההצעה לדיון לוועדה משותפת של ועדת החוץ והבטחון וועדת החינוך והתרבות. אנחנו יכולים להעביר זאת רק לוועדת הכנסת, אשר תחליט

ז. חוק לתיקון פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (תיקון מס' 6),

תשל"ד—1974 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אני יכול להוסיף כאן רק נימוקים קצרים אחדים. הנימוק הראשון — פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) מקורה בשנת 1945. ובימים ההם 5,000 לירות, לפי הבדיקה המקובלת: "כשבגרוש עוד היה חור" — היו 5,000 לירות דומות ללירה-סטרילינג, ויחסית לימים ההם זה היה סכום עצום. בינתיים קרה מה שקרה, ונתחלפה הלירה כמה וכמה פעמים, ו-5,000 לירות בימים אלה, יחסית ל-5,000 לירות דאז, לפני שלושים שנה, זהו ממש לעג לרש. לכן נדמה לי שהצעת כי במקום 5,000 לירות ישראליות — שבעונותינו הרבים הן פחותות בערכן יחסית ללירה-סטרילינג — תהיה התיקרה 25,000 לירות עדיין לא מגיעה לממדים שגור המחוקק באותם ימים. מה גם שנזכור שהימים היו ימי השלטון הבריטי, והרשויות המקומיות, רשויות מוניציפאליות, היו יהודיות או ערביות, ובוודאי לא בריטיות. אם בתקופה ההיא הרשו הבריטים לרשויות המקומיות לגבות כך, נדמה לי שאנחנו צריכים הפעם להעלות את התיקרה הרבה יותר.

זה הנימוק העיקרי שרציתי להביא כאן. ונדמה לי שההכפלה מ-5,000 לירות 10,000 היא ממש תרומה דלה וקלה, שהיא בבחינת עיפוף עין ולא יותר.

אליעזר רונן (המערך):

וזאת רק רשות. אין חובה. תוסיף את זה.

מאיר פעיל (מוקד):

אני יודע. תודה לחבר-הכנסת רונן. מה גם שהעלאת התיקרה היא רשות, ותלויה בהחלטת הרשות המקומית. הסתייגותי השנייה נובעת מהראשונה; היא ממש פועל-יוצא מהראשונה. נדמה לי שכולנו יחד נעשה חסד לעם ישראל, גם לרשויות המקומיות, אם נאפשר להן לגבות יותר מסים מבעלי העסקים. מה גם שבלאו-הכי הסכום מנוכה, במידה מסוימת, מתחשיבי מס הכנסה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אבקש מאז יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה להביא לכנסת הצעת חוק לתיקון פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (תיקון מס' 6), תשל"ד—1974.

יוסף תמיר (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני מביא לקריאה שנייה, ולאחר מכן לקריאה שלישית, את התיקון לפקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (מספר 6), תשל"ד—1974, ובו שני סעיפים:

הסעיף הראשון קובע שבמקום 5,000 לירות תיקרת מס עסקים, יעלה הסכום ל-10,000 לירות. והסעיף השני קובע שבשנת 1974 — דהיינו שנת התקציב 1974 — הסכום לא יעלה על 50% מהסכום שנקבע כרגע. יש הסתייגויות לחוק, אדוני היושב-ראש, ואבקש לשמוע אותן.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

לסעיף 1 של הצעת החוק יש הסתייגות של חבר-הכנסת מאיר פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנמק את שתי הסתייגויותי, כי הנימוקים והם, לא רק דומים.

במכתב ההסתייגות ששלחתי לוועדת הפנים נימקתי את הצעתי להעלות את התיקרה של מס עסקים ל-25,000 לירות במקום ל-10,000 לירות, וגם את הסעיף השני, במשפט הבא: "נוכח העובדה שבמשך השנים האחרונות נוסדו והתפתחו עסקים גדולים יחסית בשטח השיפוט של הרשויות המקומיות, דוגמת סופרמארקטים ובתי-מלאכה גדולים — יש טעם להעלות את תיקרת מס העסקים באורח משמעותי יותר".

— חוק לתיקון פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (תיקון מס' 6) (דרניצקי, בארי, רונן, י' תמיר) —

אינטרס חמרי, ללא ספק. המפרנס העצמאי חייב מסים בשיעור העולה על זה של מסי השכיר. למשל: דמי ביטוח לאומי. פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) היא דוגמה קיצונית מאלפת לאפליה זו.

אם מבחינת צרכיהן של הרשויות המקומיות מוצדקת ההכנסה המגיעה לקופתן ממס עסקים — ובמאמר מוסגר ניתן לומר, שלא אחת דובר על הביובו הרב ועל ההוצאות הבלתי-מוצדקות ברשויות המקומיות — מדוע לא ישאו בנטל שכירים ועצמאים כאחד, בהתאם לגובה הכנסותיהם, בדומה למס הכנסה? ניתן היה, על-ידי גביית סכומים אלה, בצמוד לגבייה של מס הכנסה, לחסוך הוצאות המנגנון העוסק כיום בגבייתו של מס העסקים, ואף המס גם היה פרוגרסיבי, לא רגרסיבי.

אליעזר רונן (המערך):

האם אתה מציע להעלות את מס הכנסה השולי?

ידידיה בארי (הליכוד):

האון למה שאני עומד להציע. אני חושש שלא תסכים להצעתו.

אליעזר רונן (המערך):

נקווה.

(ק ר י א ה : מפני שהיא לא טובה.)

ידידיה בארי (הליכוד):

הואיל והצעת החוק עברה את הקריאה הראשונה ואנו עוסקים בהסתייגויות, אני מעלה הסתייגויות בשם הבר-הכנסת יוסף תמיר ובשמי. במקום סעיף 3 לפקודה יבוא: רשות מקומית רשאית בחוק-עזר להטיל על כל אדם המפיק הכנסה בתחומה מס בשיעור שייקבע בחוק-עזר, ושלא יעלה על חמשת אלפים ואחת לירות, בהתאם לגובה ההכנסה ובצמידות למס הכנסה שעל אותו אדם לשלם.

אם הצעה זו לא תתקבל, אנחנו מציעים שבמקום "עשרת אלפים לירות" יבוא: "חמשת אלפים ואחת לירות".

אני מבקש מן הכנסת לקבל את ההסתייגויות.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

בטרם אבקש מאת יושב-ראש ועדת הפנים להשיב להסתייגויות רצוני לשאול אותו האם הוא לא חושב שנוסף על תשובתו צריכה להיות תשובה של נציג הרוב בוועדה?

יוסף תמיר (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לחבר-הכנסת מאיר פעיל: הן במליאת הכנסת והן בוועדה הודו נציגי כל הסיעות — ומעל לזוהן זה אמר שר הפנים כנציג הממשלה — שהמס הזה כפי שהוא מוצע שרוי במחלוקת. וזו הגדירו זאת במלים "איננו מאושרים מהמצב הקיים". מכאן שההגבהה של התיקרה עד לממדים שאתה מציע יכולה להיות צודקת, לכאורה, אילו המס היה צודק, כי מה היא ההצדקה שבגן ישלם 10,000 לירות ובעל עסק — 3,000 לירות? אבל מכיוון שביטודו תלוי המס במחלוקת — בוודאי במשך הזמן תבוא פעולה לתיקון המושגים של מס עסקים — אין הוועדה סבורה שצריך להעלות את התיקרה מעל ל-10,000 לירות. זו עמדת הרוב.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בארי, להנמקת הסתייגו-תו והסתייגות חבר-הכנסת יוסף תמיר לסעיף 1.

ידידיה בארי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבר נודמן לי, בעת הדיון בקריאה הראשונה לתיקון המוצע, להעיר שאילו היתה במדינת ישראל חוקה בעלת הוראות גוף-שות, חוק זה, פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים), היה בטל ומבוטל. אילו חוק-היסוד: זכויות האדם וה"אזרח כבר היה בתוקף, הרי גם אם לא היתה חוקה שלמה ומקיפה, לא היתה פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) יכולה לעמוד — בהתעלם כמובן מהוראת הסעיף 20(ג) להצעת חוק-היסוד: זכויות האדם והאזרח, האומרת: חוק-יסוד זה אינו גורע מתקפו של חוק, שנתקבל לפני תחילתו.

נאמר בסעיף 2(ב) להצעת חוק-היסוד: זכויות האדם והאזרח כי אין מפלים בין אדם לאדם מטעמי גזע, מין, לאום, עדה, ארץ מוצא, דת, השקפה, מעמד חברתי, השתייכות אירגונית או פוליטית. אני מדגיש המלים "מעמד חברתי". והנה, מס עסקים המשולם לרשויות המקומיות הוא מס מעמדי מובהק. הוא מוטל על מפרנס עצמאי באשר הוא עצמאי, מכוח הוראה מפורשת, by definition; אין הוא חל על שכיר, אף לא במקרים שבהם עולה הכנסתו של זה על הכנסת העצמאי. מה ההצדק לאפליה זו?

קיימים קריטריונים שונים למסים. קיימים מסים פרוג-רסיביים ומסים רגרסיביים. אך מס, שהקריטריון להחלתו הוא מקור הכנסתו של האזרח, וכאילו אין די בכך, אדוני היושב-ראש, הרי לפי הפקודה המבחינים להטלת המס על מלאכות ועסקים גם הם אינם אחידים. יכול שיהיו המבחינים היקף העסק או היקף המחזור, מספר המועסקים או שטח המפעל, הספק המכונות או צריכת החשמל ועוד. שמענו גם במליאה וגם בוועדה, שקיימים הפרשים ניכרים ביותר בין שיעורי המס המוטלים בתחום רשות מקומית פלוגית לבין השיעורים בתחום רשות מקומית אלמונית.

אדוני היושב-ראש; אחד השקרים המוסכמים הגדולים בחברה הישראלית הוא ההכללה שלפיה כל שכיר נמנה עם מעמד המנוצלים-המקופחים, ואילו כל מפרנס עצמאי הוא בגדר מנצל בעל זכויות-יתר. מס זה הוא מס מעמדי פאר-אקסלאנס. מדוע מנהל חשבונות פרטי חייב לשאת בו, בעוד שפקיד בכיר בהסתדרות או בסוכ-נות, ברשות מקומית או בממשלה יהיה פטור ממנו? אף-על-פי שכאמור הכנסת שכירים מסויימים עולה על הכנסת עצמאים מסויימים; אף-על-פי שיש מפרנסים שכירים, בעיקר במגנטונים הציבוריים, הנותנים תרומה ועומה ביותר — אם בכלל — למשכורתם, "אבטלה סמויה" בלשון נקיה, ומשכורת זו, בצירוף ההטבות שאינן נכללות בתלוש המשכורת, עולה לקופת המדינה רבבות לירות בשנה; אף-על-פי ששכירים נהנים מתנאים סוציאליים — fringe benefits — גלויות או סבויות, כגון: חופשה בתשלום, שעות נוספות (גם למי שבשעות רגילות אינו עובד), ימי מחלה, דמי הבראה, ותק ועוד. לעומת השכיר אין העצמאי נהנה מכל אלה.

לא מעטים העצמאים העובדים קשה, ללא חשבון של שעות, לפעמים גם לא של ימים — אמנם מתוך

חבורת כ"ט, ישיבה פ"ח

— חוק לתיקון פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (תיקון מס' 6) (י. תמיר, דרניצקי);
הצעות לסדר-היום (דרניצקי, פרוש) —

התיקון החילופי של חברי-הכנסת י. בארי
וי. תמיר לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת מ. פעיל לסעיף 2
לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק לתיקון פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים)
(מס' 6), תשל"ד—1974, נתקבל.

להסתייגויות של חבר-הכנסת בארי ושלי. רוב החברים בוועדה הביעו את דעתם שבהתחשב בשינויים שחלו, אדוני היושב-ראש, בנוף הכספי והמשקי, ההגדרה הזאת טובה. לפיכך לא נותר לי אלא להביא את הצעת הממשלה עם ההסתייגויות כפי שהן.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תיגש להצבעה על הצעת החוק בקריאה שנייה.

ה צ ב ע

התיקון של חבר-הכנסת מ. פעיל לסעיף 1
לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת י. בארי וי. תמיר
לסעיף 1 לא נתקבל.

ח. הצעות לסדר-היום

1. שמירת כבוד המת

טומיה, שני פסיכיאטרים, פסיכולוג והמשנה לדקאן הפאקולטה. שמות חברי הוועדה: פרופסור נ. גיטלין, פרופסור י. שגן, ד"ר מ. אדלר, ד"ר א. סקלס, ד"ר י. אבני ומר ח. מנדלר.

לאחר שהוועדה גבתה עדויות על המקרה מפי סטודנטים, המליצה הוועדה להעביר את המקרה לממונה על המשמעת באוניברסיטה ולהמליץ בפניו על נקיטת צעדים משמעתיים נגד המעורבים בפרשה. המלצת הוועדה הפנימית הזאת של הפאקולטה לרפואה הועברה לשלטונות האוניברסיטה והפרשה כולה הועברה לממונה על המשמעת באוניברסיטה. בשל חומרת העבירות המיוחסות לסטודנטים החליט הממונה על המשמעת ד"ר אהרן יורן כי יישב בדינם של הסטודנטים בצוותא עם סגנו הפסיכולוג פרופסור דני כהנמן, וזאת אף-על-פי שכרגיל יושב בדיון אדם אחד.

ועדת המשמעת, שדנה בפרשה במשך ישיבות מספר, גבתה עדויות מפי הנאשמים ומפי סטודנטים אחרים בפאקולטה לרפואה, ובשבוע שעבר חרצה דינם של חמשת הסטודנטים: הרחקה מן הלימודים לתקופה של שנתיים. בפסק-דינם קבעו חברי ועדת המשמעת: "העדויות אשר הובאו לפנינו לא הותירו בלבנו ספק כי התקיימה שיחה אשר במהלכה הציבו ארבעת הסטודנטים אתגר בפני החמישי בדבר יכלתו לאכול ממוח אדם וכי הוא עמד באתגר וקיבל תשלום בעד מעשהו".

הביירוים התנהלו חודשים, כי עוד בחודש אפריל הגישה הוועדה הפנימית על ששת חבריה את הדיון וחשבון שלה, ופסק-הדיון של ועדת המשמעת ניתן רק לפני שבוע. מסקנת ועדת המשמעת היא חד-משמעית. העדויות אשר הובאו לפנינו על הותירו בלבנו ספק שאכן נעשתה התועבה. וכאן אני רוצה לומר ברורות: הלוואי והיה נשאר אצל הוועדה ספק. אולם כשהם קובים עינם שלא נשאר בלבם ספק כי אכן נעשתה התועבה הזאת, מי זה אשר יכול לשתוק, להשתק, לטשטש ולהתכחש לחובתנו, חובת כל אחד מאתנו שתועבה כזאת יכולה היתה להתבצע? ועלינו לשאול את עצמנו כיצד ואיך הגיעו למעשה תועבה כזאת.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תחזור לדון בהצעות לסדר-היום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, שינמק את הצעתו לשמירת כבוד המת.

מנחם פרוש (חזית דתית תורתית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. עם ישראל — עם התורה, העם שבאור תורתו האיר את העולם וזרקורי ערכיו הקדושים האירו לנו את הדרך בחשכת גלותנו ותמיד שמרנו על רום מעמדנו וערכנו והיינו נס להתנוסס, סמל ודוגמה, אות ומופת בעיני כל אומות העולם, העם הנבחר, עם הספר, אתה בחרתנו מכל העמים.

עמוק בתודעתנו חקוקה ההכרה כי האדם הוא יציר כפיו של ריבון כל העולמים ובצלם אלוקים נברא האדם, ולאדם נשמה, ולנשמה גוף, והגוף הוא הנרתק לנשמה. יסודות אמונת ישראל מתריעים ברטט ורתיעה על פגיעה כל שהיא בגוף עם עליית הנשמה. כולו אומר קדוש. כך חונכנו כל הדורות, ותודעה זו חקוקה וחבויה עמוק בלבבנו. משום כך הוחרדנו כולנו ממה שקרה ב"הדסה", בבית-הספר לרפואה של האוניברסיטה ב-ירושלים, כי לזאת לא פיללנו, עד כדי כך — לא.

מי מאתנו לא הודעוץ ומי אינו מזועזע עד הרגע מהתועבה של אכילת המוח? כל מי שקרא זאת, כל מי ששמע זאת, נרתע אינסטינקטיבית וכאילו קפץ לאחור. וכך דיברו השבוע בכל פינה שפנו, לא האמינו — היאך, מה אתה שח, אכלו מוח אדם? כמעט ואינני זוכר תגובות אינסטינקטיביות של בחילה, של שאט נפש ושל חוסר אפשרות לבטא את ההרגשה למשמע התועבה. שאלו, היכן זה קרה? — ב"הדסה" שם בבית-הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית בירושלים. מי עשה זאת? — סטודנטים מתלמידים המתעתדים להיות רופאים, מה אתה אומר, אמרו, אכלו מוח אדם? סחרחורת. מי אומר זאת, מי קבע זאת? הייאמן כי יסופר? כן, הנה העובדות. שלטונות הפאקולטה לרפואה לא יכלו לעבור בשתיקה נוכח הסיפורים והשמעות על אכילת המוח ומינו ועדה פנימית בת שישה חברים כדי לחקור את התועבה ואת המסתתר מאחוריה. בוועדה היו חברים שני מרצים לאנא-

לא נהא כנים עם עצמנו אם לא נסיק את המסקנות שחינוך ללא תורה, ללא יראת שמיים, ללא מוסר היהדות, מידרדר עד לדיקטת התחתונה הזאת. כמו שנאמר "רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגוני". הגאון מזוילנה היה עושה השוואה בין קריאת-שמע לעשרת הדיברות והיה אומר: זה שנאמר "ושננתם לבניך" בקריאת-שמע, הוא זה אשר מורה לנו כי בלי קיום צו זה של "ושננתם לבניך" מגיעים לעבור על "לא תרצח".

חברי הכנסת, הביטו וראו לאן הגיעו בני-נוער כשהם מנוערים מתורה ויראת ה'. נסיק את המסקנה המתבקשת מהמעשה הזוועתי של אכילת המוח; נדע כי החינוך המעורטל מערכינו הקדושים מוליך ומביא למעשה תועבה כזאת.

והמסקנה השנייה המתבקשת היא להיענות סוף סוף לקול קריאתנו ובקשתנו על יחס הכבוד לאדם אחרי מותו. הביטו וראו למה הגיעו. ואצטט כאן מ"הארץ" מיום כ' באב, 8 באוגוסט: "גם מי שיועד כי נימת הדיבור בשעת לימוד אנאטומיה אינה תמיד נקייה מסממנים של גסות, נרעד לשמע ידיעה זו" — כלומר, התועבה של אכילת המוח. לימוד האנאטומיה איננו נקי מסממנים של גסות. האם פלא לאן הגענו ולאן התדרדרנו?

כיצד חונכנו, כיצד גודלנו? אנו חונכנו ביראה וב-חרדה כי אסור לפגוע בצלם האלוקים. כי בצלם אלוקים נברא האדם, וגופו של האדם זהו הנרתק של נשמתו. כמה דיו וכמה דם נשפכו כבר במערכה על כבוד האדם, במאבק לשמור על כבוד האדם. והאמינו לנו, קשה לנו להבין איך וכיצד מתעקשים לא להיענות למשאלה כה כנה, כה מינימאלית. מה אנו מבקשים? — לא לפגוע בגוף האדם בלי רשות. ואין שומע לנו. לא רוצים להיענות לנו. ההתכוושות למשאלה מינימאלית וכנה זו לא לפגוע בגוף האדם ללא רשות, הוילול הזה והרצון להצדיק את הוילול הזה, הפגיעה הזאת בגופו של אדם לאחר מותו ללא רשותו, ההתכחשות, ההתעלמות והגלגנות לבק-שתנו — אלה הם שהולידו והולילו את הסטודנטים האלה, שמחדירים בתודעתם לעג והתעלמות מתביעתנו לכבוד את המת. זהו הגורם שגרם לאבדן התחושה ולעשיית מעשה התועבה של אכילת מוח אדם, ועוד לתת פרס על כך. וברור כי תשתית התודעה של התעלמות מכבוד המת הביאה למעשה התועבה.

הזעזוע שנודעו לנו כולנו ממעשה התועבה חייב לה-ביא אותנו לשתי מסקנות: חינוך מעורטל מערכי התורה מערטל גם ממידות ומוסר, ומוליך לשחיתות עד כדי כך שיקחו לאתגר גבורה כזאת לאכול מוח אדם. וזה אשר אומרים חכמינו: ישראל כשהם עולים — הם עולים עד לרקיע; וכשיוורדים — הם יורדים עד לתהום. והמסקנה השנייה: לשים קץ לאווירת הוילול בכבוד המת, לשים קץ להתכחשות מהתביעה לא לנתח אדם ללא רשות. יחס הוילול וההתכחשות לכבודו של מת המיט עלינו את החרפה אשר מחריפנו ומשטינינו לא חלמו כי נגיע לכך, שצעירים מזה ישראל יעשו תועבה כזאת, לאכול מוחו של אדם, דבר אשר בחלומות שחורים לא יכולנו להעלות על דמיונו.

אני פונה לפאטרוני "הדסה" והאוניברסיטה אשר ברשותם נעשתה התועבה: הם חייבים לשים קץ לוילול בכבוד המת. רבבות תומכיהם בארץ ובתפוצות חייבים להשמיע את קולם. אם יושם קץ לוילול בכבוד המת, לא יגיעו למעשה תועבה כזה שקרה.

כפי שאפשר לראות, עשו ראשי "הדסה" והאוני-ברסיטה כל המאמצים שהדבר לא יתגלה. ברור כי הת-ביישו. ברור שוויה בושה וחרפה. ברור שווה אות קלון. לכן החזיקו את זה בסוד. זה קרה עוד בחורף. באפריל כבר הגישה הוועדה של ששת האישים בעלי הרמה הגבוהה את הדין-וחשבון המביש. אולם אחרי שהדבר נודע לציבור, אחרי שוועדת המשמעת קובעת שלא נותר בלב חרירה ספק שאכן נעשתה התועבה, כל מי ששותק וכל מי שמשתתק וכל מי שלא מסיק מסקנות נושא את האחריות של מדשתקו שמע מינה ניחא ליה. והשאלה הנשאלת והוועקת היא איך וכיצד הגיעו להת-דרדרות כזאת.

נכון, העתונות וזעזעה וזיעזעה את דעת-הקהל. איר-גוני הסטודנטים גינו. המזכיר האקדמי של האוניברסי-טה העברית הגיש השבוע עירעור על קלות העונש. ד"ר פדה, מנכ"ל משרד הבריאות, מגנה. אבל נתבונן — את מי מענישים ואת מי מגנים. וכי רק את הסטודנט שלשם את המוח צריך להעניש ולגנות? וכי רק ארבעת הסטודנטים שהתערבו, שהתלוצצו, שראו כיצד לועסים מוח אדם ולא נודעו, לא נרתעו, לא התעלפו אלא עוד נתנו לו פרס של חמישים לירות? האם רק את אלה החמישה יש להעניש ולגנות? למה לא נעניש, למה לא נגנה את אלה שגרמו לכך, את אלה שהביאו לכך? כי הרי, לצערנו ולבושתנו, לא היה כאן מקרה חריג. רק עכשיו מגלים לנו כי כדבר הזה של אכילת מוח אדם קרה כבר גם לפני ארבע שנים, והיטמנה שערות הראש למשמע שורה של פרשיות מזעזעות נוספות, בדוקות ומבוססות, של חילול כבוד המת. אני מצטט מהעתון "הצופה" מיום כ' מנחם-אב, 8 באוגוסט, בשם הוועדה הציבורית להגנת כבוד האדם: "סטודנטית צעירה סיפרה כי לפני חודשים אחדים הטמינו סטודנטים באר-נקה אצבעות מספר של כף יד אדם ופרצו בצחוק נורא כאשר התעלפה כמעט שעה שגילתה את האצבעות. במקרה זה נגנבו האיברים שנועדו לצרכים רפואיים ונעשה בהם שימוש סאדיסטי-חוליני. בידי חברי הוועדה מצויה תמונה מתוך בטאון הסטודנטים לרפואה ובה נראית גולגולת אדם כאשר סיגריה דלוקה תקועה בפייה. בדיקה מעבדתית שערכו אנשי המעבדה הוכיחה כי תמונה זו היא אותנטית ואינה פוטו-מונטאז'. נראה כי הסטודנטים ביוז את הגולגולת, הניחו בפיה סיגריה והציטו אותה כדי לצלם תמונה פיקאנטית. נודע כי בשיעור הראשון באנאטומיה, כאשר סטודנטים לרפואה נכנסו לראשונה לאגף הגוויות והאיברים, התיישב מרצה בכיר, אשר שמו שמור, על גווית אדם כשסיגריה בפיו, וזאת כדי להרגיל את הסט-דנטים להתייחס "כראוי" לגוויות בעת השעורים".

אם כך, האם יש להעניש רק את חמשת הסטודנטים, והאם יש לגנות רק את חמשת הסטודנטים? למה נע-בור בשתיקה ולא נוקיע מה שגרם ומי שגרם וכיצד גרמו להתדרדרות כזאת? ואל לנו לשכוח כי חמישה סטודנטים אלה וכמותם גם אלה שעשו המעשה לפני ארבע שנים, וגם אלה שהטמינו בארגן הסטודנטית אצבעות של מת, אלא אלה שהתעללו בגולגולת אדם, הם סטודנטים שעברו כל שלבי החינוך החילוני. הם אינם צעירים משולי החברה. כי כדי להתקבל לפאקולטה לרפואה עוברים סלקציה וזוכים לכך מעטים שמנפים אותם מתוך ציבור גדול. ואלה הסטודנטים מהווים את העילית, והם הם אשר עשו את התועבה.

המת וחילול כבודו. אם נתעמק בשורש הבעיה נגיע לידי מסקנה כי הרקע לכל זה הוא התדרת המחשבה בקרב הציבור, כי אחרי מות לא באה פרשת קדושים, ואין צורך להתייחס לגופו של הנפטר ביראת כבוד, בשמירה על שלמותו ובזהירות מלגוול ולפגוע בו.

אלו הן ההשלכות ואלו הן התוצאות. האם יספיק המקרה הזה לעוררנו וללמדנו לקח? האם נכה על חטא ונודה כי החינוך הערטיילאי הוא בעוכרי מעשים כאלה? האם יש בכוחנו אפילו לתאר את האכזריות הנוראה שיש באכילת מוח אדם על-ידי סטודנט, כשארבעה אחרים מסתכלים ומשקיפים בשוויון נפש, מבלי שתתעורר בהם איזו נימת מצפון קלה ויגידו: הרף? לא, מביאים את המשחק עד הסוף. אוכלים את המוח לתיאבון ולהכעיס. לתיאבון — תמורת בצע כסף של התערבות; ולהכעיס — נגד מצפונם הרפואי והבטחתם והצהרתם, עם הצטרפותם להיות סטודנטים לרפואה, כי לא יפגעו במת ובאבריו, אלא לצרכי לימוד באמצעותו.

המוח והלב הם האברים הראשיים של האדם, שבלעדי אחד מהם לא יחיה האדם. על רבי שמעון בן גמליאל, שהיה אחד מעשרה הרוגי מלכות, נאמר בפיוט של מוסף יום-הכיפורים: "אלה אוכזה: נאץ בליעל דבר זה לעשותו, להפשיט עורו מעל פניו שאלה מאתו, ולא עכב דבר זה לעשותו, וכשהגיע למקום תפילין צרח בקול מר ליוצר נשמתו". המות, מקום הנחת התפילין, נאכל בידי אדם בישראל, בתוך האוניברסיטה העברית בירושלים, המתפארת שהיא כליל החכמה והמדע.

יצחק נבון (המערך):

האם אתה בטוח שהוא אכל אותו, ובתיאבון?

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):

הוועדה קבעה זאת במפורש.

מרדכי בן-פורת (המערך):

הוועדה לא קבעה במפורש. מותר לציין שהעובדות שבידיך אינן עובדות. המשטרה חוקרת. לא צריך להרבות מד בתיאורים. זה לא נכון.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):

אני ציטטתי במפורש מדו"ח הוועדה, והיא ועדה מוסמכת של האוניברסיטה, שגם הסיקה מסקנות.

יצחק נבון (המערך):

קצת יותר זהירות. אתה מתאר את זה בתאווה רבה, בהנאה גדולה.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):

כי כך היה הדבר. טוב שנדע את הדברים כמו שהם, ואל נתעלם מהם. האם לא ינועו על כך אמות הסיפים של מדינתנו? האם לא תזדעזע מדינתנו ארבע מאות על ארבע מאות פרסה?

הזוהר בבראשית קל"ח מביא, כי המוח איננו בבטן אלא בראש. אך אי לו למי שמחליף את הפונקציות של האברים ועושה את הבטן לכלי קיבול למוח; או לא רק שהוא מגיע לקטנות דמוחין, אלא קדקדו גם מתרוקן כליל מכל רקמה של מוח, ואז לא בן-אדם הנהו אלא פרא-אדם.

אין העניין דתי מובהק, אלא אנושי טהור, הנובע מלב יהודי חם והגיון כריא ומקורי. אמנם הרמב"ם

אני פונה לראש הממשלה, לשר החינוך ולשר הבריאות בבקשה לבלום את התדרדרות החינוך. והגיע הזמן להיענות למשאלתנו ולבקשתנו לכבד כבוד המתים ולא לזלזל בהם ברצונם שלא תגותח גופת אדם לאחר מותו ללא נטילת רשות. ילמדו לקח לאן הגיעו בזילזול בכבוד המת.

בבקשתי לדיון בנושא זה מעל במת הכנסת אני רוצה לתת ביטוי במלוא החריפות למחאתנו נגד מעשה הזווטה, לדרישתנו להחזיר כבודנו אשר חולל, אשר הושפל, וזאת רק בריפוי שרשי. הביטוי וראו לאן הגענו, לאן הגעתם, ומי יודע לאן עוד נגיע אם לא נחזור לערכינו ואם לא נשמור על קדושת האדם.

וויז"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שינמן להצעה באותו נושא.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זה שבועיים אנו נמצאים תחת רועם מדא במדינה עקב העובדה כי נמצאים בקירבנו, וזווקה בתוך החברה הגבוהה, אוכלי אדם, אשר אין להם כל מעצור ומחסום, ובמעשיהם מגיעים למצב של פראי-אדם שאין להם אף ודוגמה בחברה הישראלית.

הדיו של המעשה הוואנדאלי הזה הם כה חזקים ומרעידים עד שהספיקו לזעזע את העם כולו, על כל שכבותיו, השואל בצדק: האם כסדום היינו ולעמורה דמינו? מסופר כי בסדום היתה להם מיטה, שהיו משכיבים בה אורחים. אדם ארוך — קיצרוהו; קצר — מתחוהו. בזמננו האנשים החיים ייאבוק ויעמדו על זכותם לחיות, ולא יתנו את עצמם ואת גופם לכלייה. אך במתים — הפקר. במתים מותר לעשות את אשר עשו כסדום עם החיים.

כמה כואב וזדבר כי צעירים אשר למדו בבתי-ספר, השיגו בהם תעודות בגרותם והחליטו להיות רופאים בישראל, מתייחסים בזילזול משוע כזה לאברי האדם, שעתה הוא מת, אך לפני זמן-מה היה חי כמוהם. איך הרשו לעצמם לעשות משחק על חשבוננו של המת ול-התהרות על אכילת מוחו? זה אינו רק גובל עם ואנדאליסם ובארבאריות, אלא זו ממש שחיתות המידות ופראיות חיתית פרועה. אפילו אם זה לא היה אמת, של מעשה קונדס וצחוק, גם אז אף ואבוי ליחס של לעג כזה היורד עד לשתיין של הנשמה. אבל, לצערנו ולבושתנו, נתאמת הדבר. וכבר קבעה ועדת המשמעת של האוניברסיטה בצורה חד-משמעית ומפליה כדלהלן: "העדות אשר הובאו בפנינו לא הותירו בלבנו ספק כי התקיימה שיהא אשר במהלכה הציבו ארבעת הסטו-דנטים אתגר בפני החמישי בדבר יכלתו לאכול ממוח אדם, וכי הוא עמד באתגר וקיבל תשלום בעד מעשהו". הוועדה אמנם הסיקה גם מסקנות, אך הן בהחלטת בלתי-מספיקות ומספקות.

ועתה, אחרי שהוכחנו שווי עובדה שאין עליה עוררין, הרי עלינו לכבוש את פנינו בקרקע על גידולים אלה שגודלו בקירבנו והוכנסו להיכל המדע והרפואה. על כן אמרתי: לא ייתכן שהכנסת הריבונית לא תתייחס ולא תדון במעשה זוועה זה כדי להוקיע את הדבר מחד גיסא, ומאידך גיסא למנוע המשך זילזול בגופו של

ומה הוא הלקו שחייבים ללמוד השלטון והציבור כולו? וזיכרים להפסיק באופן אבסולוטי ניתוחי מתים, זילזול בכבוד המת ופגיעה ברצון המשפחה. חייב להיות פיקוח יעיל על אברי האדם הנמצאים בחדרי הדיס-קציה, כדי שלא יעשה בהם כל אשר עולה על לבו של כל סטודנט הלומד רפואה.

על הלומדים רפואה חובה להיות מחוסנים נגד אכזריות. ועליהם בא הצו המיוחד "רק חזק בלבתי אכול הדם, כי הדם הוא הנפש". הם נזקקים ליותר חינוך.

ידוע הסיפור על אותו שוחט בעיירה, שנצטוו להיות מכניס אורחים גדול. וכשפעם נכשל במצווה זו ולא קיבל לביתו אורח שבא העירה, ציווה הרב להעבירו ממלאכת השחיטה. וכששאל השוחט על מה ולמה עליו לשמור על מצוות הכנסת אורחים יותר מאשר כל בני העיר, בענה על-ידי הרב כי אחרי מצוות עיר הנידחת אומרת התורה "ונתן לך רחמים ורחימך". לאמור: אחרי שריפת עיר הנידחת רב החשש שתדבק באדם מידת האכזריות. על כן יש לעקור אותה על-ידי ריבוי מעשי הסני — "ונתן לך רחמים ורחימך". גם השוחט העוסק באומנות של שפיכת דם, רב הפחד כי הוא יידבק באכזריות זו. ולכן נדרש הוא במיוחד לעסוק במעשים טובים ולהיות בעל רחמים מכניס אורחים יותר משאר בני העיר.

כן גם אלה היושבים יום יום בחדרי הדיסקציה, חובה עליהם להיות נתונים יותר למידת החסד והרחמים, לעדינות ולאצילות. וזה יועיל להם גם לאחר שהיו כבר רופאים מושלמים.

המסקנות הן :

יש להעניש את העבריינים עונש מאסרימאלי ולאסור עליהם לימוד רפואה לצמיחתם, כי ברור הדבר שאין הם ראויים להיות רופאים בישראל ;

יש לקיים פיקוח יעיל על אברי האדם ולמנוע כל זילזול ואי-כבוד מהנפטרים ואבריהם.

יש להפסיק כל ניתוח גופות של מתים, שאיננו ברצון המשפחה, ולמנוע על-ידי כך גיוול המת, מפח נפש, התמרמרות וסיכסוכים.

תנקוט וזכנסת עמדה ברורה ותגיד דעתה על בעיה זו שהתעוררה. ולמען העם, הציבור והמשפחות בישראל — תוקיע בפומבי את המעשה המתועב, כדי שלא יישנה כדבר הזה עד עולם.

אני מציע לקיים דיון בנושא במליאת הכנסת.

פוסק בהלכות מאכלות אסורות פרק ב', כי "האוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי, בין מן המת, אסור הוא בעשה; שהרי מנה הכתוב שבעה מיני חיה ואמר בהן : וזאת החיה אשר תאכלו. הא, כל שהוא, חוץ מהן, לא תאכלו, ולא הבא מכלל עשה — עשה".

אולם יש דברים אשר אפילו אינם כתובים בתורה למדים אותם מן החיים, כגון : צניעות מחתול, גזל מנגמלה, עריות מיונה, דרך-אריך מתרגגול וכו'. אך את הבארבאריות שבמעשה אכילת מוח אדם יש ללמוד מן הזוהרים שבבריאה, כי אף חיה ובהמה לא תטרפו ולא תאכל מבשר מינה. הרי אפילו לחיות-בר לא דמו "האיסטנסיים" הללו, שהיו לאוכלי אדם וקאניבאלים.

והשאלה היא : מה הביא למעשה מוזעזע זה? היכן נחש שרשי התעלול הזה, שהיה למשל ולשגיגה בקיר-בנו? גרד אל מעמקי הדברים כדי לחשוף את הסיבות ואת המניעים שגרמו לזעזוע הגדול. נוכחנו לדעת כי יש כאן מעילה במצפון, מעילה במידות טובות ומעילה בהצהרות והתחייבויות לאוניברסיטה.

וכן אומר בעל ההתם סופר על הפסוק "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו". אם אדם מעלה מעל בה', אם האדם הוא רע לשמיים, כי אז בסופו של דבר הוא גם "וכחש בעמיתו", הוא נעשה רע גם לבריות. מעילה בה' בתורתו ובמצוותיו גוררת אחריה גם מעילה בזולת, בחיי אחרים מותר. התיווך הערטילאי, ללא תורה וללא מורשת אבות, שהביא לפריקת עול שמיים ועול הציבור, הוא שגרם לאנדרלמוסיה נפשית ורוחנית בלבנות הנוער, עד שאינו מבחין בין טוב ובין רע ומוכן למעשים מוזעזעים יוצאי דופן.

למדנו מכאן עד כמה משפיעה לרעה ההינתקות מציבתנו העשירי : מה גורמת ההתכחשות לכל הקדוש לנו. עבירה גוררת עבירה. ומתוך כך מגיעים לאיבוד צלם האלוקים, להרס ערכי האדם המקודשים ולחילול כבוד האדם ולביונו.

טוב שלא התעורר במקרה זה רגש הסולידאריות ולא הושמעו הצהרות של הזדהות מצד אירגוני סטודנטים, המקובלים כמגינים על חבריהם. נהפוך הוא, כל אירגוני הסטודנטים הארציים והמקומיים, וכן הפרופסורים באוניברסיטאות, השמיעו מחאותיהם והודעו עליהם והעלו תביעתם לעשות רביזיה של העונש שהושם עליהם. ואמנם שאלתי היא : מדוע לא נקטה המשטרה צעדים מתאימים ולא לקחה את העניין לידה? מדוע לא חקרה את המעשה הזה? ואם כן חקרה, מה תוצאות החקירה? האם יש רצון לטשטש ולהסתיר את הדבר? הלא טוב דווקא לברר את העניין עד תום, לשפוט ולהעניש את הראויים לעונש, למען יישמעו ויראו ולא יזידון עוד.

2. המקרה בבית-הספר לרפואה

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מנחם הכהן : המקרה בבית-הספר לרפואה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת הכהן.

מנחם הכהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בין תופעות-הלואי הקשות והחמורות הפוקדות את החברה הישראלית של-אזר מלחמת יום-הכיפורים בולטת במיוחד העובדה

המדאיגה והמצערת, כי דווקא בימים קשים אלה אבדו לנו כשרוננו ויכלתנו, סבלנותנו וסובלנותנו לראות דב-רים באורם הנכון ; לבחון אירועים והתרחשויות במבטנת והגיון והשכל הישר ; להתייחס למעשים באמות-מידה נכונות ונבונות, ורק לאחר מכן להסיק מסקנות ולפסוק פסק-דינה של החברה מתוך שיקול-דעת אזוראי, המבוסס על הליבון והבירור והעומד על היושר, האמת והצדק. כאשר אני בא היום להתריע בפני הכנסת על עצם

התערטלות של סטודנטיות בקאמפוס התל-אביבי, כאשר הפרס למתערטלת המהירה — נסיעה לחוץ-לארץ; הישג מרשים של אגודת הסטודנטים בבאר-שבע; מגורים בחדרים משותפים לסטודנטים ולסטודנטיות; ועוד כהנה וכהנה הישגים "תרבותיים" הבאים לביטוי בבטאנוי הסטודנטים, שאף הם בחינת "סטריפטז" רעיוני וחברתי כאחד.

אם לא די בכל אלה, עדים אנו גם לתופעה שבין הסטודנטים הבאים מחוץ-לארץ — ואנו רוצים שיבואו — מצויים כאלה שהם סוטים ומעשני סמים. ושוב אני רוצה להדגיש, שאל לנו להיתפס להכללות. רוב רובו של ציבור הסטודנטים, הן מבני הארץ והן מחוץ-לארץ, הם עילית שבעילית בעולם הסטודנטיאלי. אף רוב עסקני אגודות הסטודנטים ועושים מלאכתם ביושר וב-מונה. עם זאת חובה על הכנסת ועל משרד החינוך והתרבות לשים לב לתופעה של קבוצת המיעוט הפסבדו-מתקדם בעולם הסטודנטים, לבל ירעיל הבארות ויזהם האווירה ולבל יצמיח פרי באושים המהמר על עתידו ושמו הטוב של הסטודנט הישראלי.

אני מציע לכנסת להעלות נושא זה לדיון כדי למצוא דרכים נאותות אשר עם היותן שומרות על החופש האקדמי יבטיחו שמירה והקפדה גם על כללי האתיקה וה-מוסר המתחייבים בחברה תרבותית בכלל ובעולם התורה והמדע בפרט.

היו"ר י. דרניצקי (ירדון):

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, לתשובה.

שר-החינוך והתרבות א. ידלון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הידיעות על מה שמכונה "פרשת המוח" בבית-הספר לרפואה באוני-ברסיטת ירושלים זיעזעו את כולנו. הפרשה החמורה והמדאיגה הזאת זכתה לסיקור נרחב בוותר באמצעי התקשורת ולדיון שהתנהל זה עתה, ובצדק, בכנסת. אם אכן נעשה המעשה, ויש אמת בעובדה שבעטייה הורחקו הסטודנטים מן האוניברסיטה לשנתיים, אם אכן בלע אחד הסטודנטים פירורי מוח של גוויה כדי לזכות בסכום כסף שהתערב עליו עם חבריו, הרי זה מעשה חמור ביותר, מעורר סלידה, ולדעתי: אף מעשה של אי-שפיות דעת.

נמסר לי כי המשטרה ממשיכה בחקירותיה. עד כה לא הוכח למעלה מכל ספק כי המעשה החמור והמביש אכן נעשה. ועדת המשמעת של האוניברסיטה קבעה אך זאת — ודבריה צוטטו זה עתה בכנסת, — שלמעלה מכל ספק הוא, שאכן היה ההימור הנפשע והבלתי-מתקבל על הדעת, אבל טרם נקבע בהחלטיות ובפסקנות שגם מעשה האכילה עצמו הוא בגדר עובדה נחרצת. ולכן מן הראוי הוא לא למחר להוציא פסק-דין פסקני ומוחלט קודם שתסתיים חקירת המשטרה, שהרי גם לחשודים בפשעים גוראים יש זכויות להגנה כל עוד לא הוכחה אשמתם באינטסטנציות המשפטיות המוסמכות.

אני מבין, ובצדק, את הסיבות שגרמו לסערה הציבורית המתחוללת ואני סבור שסערת רוחות זו היא לכבודה של החברה הישראלית. קדושת החיים וכבוד המת הם מהיסודות העמוקים של הציביליזציה היהודית וכל פגיעה בהם היא מעשה שלא יסולח ולא יכופר. ועל מעשה כגון זה אין ללמד זכות בנימוקים כאילו בא הדבר כתוצאה מזעזוע או הלם נפשי של הסטודנטים

ההימור הקאניבאלי יוצא הדופן שאירע בבית-הספר לרפואה — ואין זה חשוב אם נאכל המוח או רק הימרו על אכילתו — רוצה אני קודם כל לנסות להתחקות אחרי המדגרה ששימשה חממה למעשה נפשע ומטופש זה, מעשה שהעביר זעזוע וחלחלה בחברה כולה. אך קודם שאעשה זאת רואה אני צורך וחובה להדגיש הדגשה שאינה משתמעת לשתי פנים, כי דווקא הרגשת הזעזוע הכנה מחייבת אותנו שלא להיתפס לאווירת ליג' והאשמות קולקטיביות, לא לאבד את האיוון הנפשי ולא להתדרדר לקיטוב של הכללות.

מדאיגה ומצערת התופעה כי במקום לחקור את העניין עד תומו — ואם יתברר כי אכן נעשתה התועבה, בלודד את ההוטאים, להעמידם לדיון ולהוציאם אל מחוץ למחנה — יש בתוכנו רבים המכתימים את בית-הספר לרפואה ומטילים שיקוצים בבוגריו ובתלמידיו ובמיוחד באנשי מדע האנאטומיה והפאטולוגיה.

וכדי שלא יפרשוני שלא כעניין ושלא כהלכה מוסר אני מודעה כי בעניין נתיחת מתים נמצא אני במחנה אחד עם אלה הסבורים כי זכותו של אדם על גופו במותו אינה פחותה מזכויות האזרח על גופו ואורח חייו בחייו, ועומד אני בתוקף על כך כי לא ינותח אדם לאחר מותו ללא הסכמתו או הסכמת קרוביו. זאת נוסף על בעיות הלכתיות רבות שאין להתעלם מהן בבואנו לעסוק בעניין ביוחיים מתים. אך זוהי סוגיה לעצמה ואין לשרבב עניין זה בנושא העומד על הפרק. עם זאת חייב אני לומר כי אני רואה ברפואה הפאטו-לוגית עבודת קודש אם היא נעשית מתוך כובד ראש והקפדה על כללי האתיקה המתחייבים משמירה על כבוד המת, למען ערך קדושת החיים.

חברי הכנסת, אך לפני חודשים אחדים, בעיצומם של קרבות מלחמת יום-הכיפורים ולאחריה, העלינו על גס את מעשי תועות, מסירותם והקרבתם של אנשי חיל הרפואה של צה"ל אשר חרפו נפשם להצלת חיילי ישראל שנפגעו במערכה. בעינינו ראינו את הצוותים הרפואיים ההולכים תחת אש תופת לחלץ פצועים ולהציל נפשות. רבים מבין צוותים רפואיים אלה נפלו במערכה. לא סרתם קרב מתו מות גיבורים, כי אם בסערת רוח ולב במלחמתם על קדושת האדם והצלת חייו. צוותים רפואיים אלה הם הם הבוגרים והתלמידים של בתי-הספר לרפואה במוסדות האוניברסיטאיים בארץ. על כן, בסערת רוחנו על המחריד והמוזעזע, ניהור לבל נטיל בהם דופי.

אמרת כי בכונותי לאתר את הקרקע שהצמיחה את זרע הפורענות, ואכן זה זמן רב אני מתחקר ועוקב בחרידה אחר מופעי ה"תרבות", נשפים והווי סטודנטים, המתקיימים בחסות אגודות הסטודנטים לגוניהם השונים. בעוד רוב רובו של ציבור הסטודנטים בארץ חי במתחים של פרנסה, לימודים וחובות בטחונות, קיים סוג מסוים של עסקנים באגודות הסטודנטים, אשר מתוך רצון להיראות אנשי "העולם הגדול" ולא להיות, חלילה, פרויבנציאליים, יצרו לעצמם עולם דמיוני של מתירנות אקדמית, המתקיימת רק בשולי החיים האקדמיים בעור-לם החפשי, והיא המשמשת להם דגם ודוגמה לחיים סטודנטיאליים ערים ותוססים. ואין המדובר כאן בהשתתפות במאבקים ובהפגנות למען ענייני הכלל והמדינה, שמכך אין הסטודנטים שלנו סובלים. די אם אוכיר אחדים מן המופעים ה"תרבותיים" האלה: ההתערבות על התפשטות גברים ומרוץ עירומים ברחובות חיפה; הימורי

מקום להעמיד את הסטודנטים המעורבים לדיון פלילי. ביתניים, אל ניתן לעצמנו להיגרר אחרי קיטרוג טוטאלי על הנוער הישראלי ועל הסטודנטים לרפואה ועל החי-נוך בישראל. האם משום שנמצא תלמידים בחמ"ד — חבר-הכנסת שינמן — שהגיעו לאפיקורסות או להתנהגות נלווה, נעז לגנות את החינוך המורשתי הממלכתי-דתי שלנו? האם משום שנשטרי-קרתא נוהגים אלימות בהפגנות ופוגעים במדינת ישראל, יורדת בעינינו כהוא-זה קרנן של תורת ישראל ומורשת ישראל? אל ניגרר להכללות חסרות צידוק, אני מזהיר אוהרה חמורה מפני קיטרוג טוטאלי, מה עוד שכל אחד מהגורמים הפוליטיים מכה, לצערי, רק על חזהו של הוולת.

חבר-הכנסת מנחם הכהן, אני מסכים שיש סכנות בתרבות מתייגית. לא במקרה עלול הווי סטודנטיאלי להיות נגוע בהן. הפער בין הבגרות הביולוגית של האדם כאיש צעיר, יחסית, לבין הבגרות האמצינואלית וה-סוציאלית שלו, כאשר הוא הופך להיות בעל משפחה ואב לילדים — הפער הזה נושא אתו מתחים, ולא כל אחד עומד בהתנהגות נורמטיבית נכונה, ולו גם בלתי-קשוחה. יש לתת את הדעת כיצד להילחם בגילויים אלה, האופייניים, לשמחתנו, רק לקבוצה שולית. כמובן, נגד שימוש בסמים יש להילחם מלחמת חרמה.

אדוני היושב-ראש, הנושא שהועלה על סדר-היום הוא נושא ראוי להתייחסות, אם כי אני מבקש וחוזר ומבקש לשמור על איוון נפשי בדיון בנושא זה ולהימנע מהכללות חסרות שחר. היה דיון בכנסת — שלושה חברים הציגו את העניין, שר החינוך והתרבות השיב, ולפיכך הייתי מייעץ לכל המציעים להסכים להעביר נושא זה לטיפול נוסף בוועדה. אני מגיב שהוועדה תתייחס לנושא לאחר שיהיו לפניה גם הממצאים של המשטרה.

הואיל והנושא נזון מן ההיבט החינוכי שלו — אני מציע שהוא יועבר לדיון בוועדת החינוך והתרבות. אני נרתע מלהציע היום עוד ועוד משותפות.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

חברי הכנסת, השר מציע להעביר את שלוש ההצעות לסדר-היום לדיון בוועדת החינוך והתרבות. אני שואל: האם חבר-הכנסת מנחם פרש מסכים להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

מנחם פרש (חזית דתית תורתית):
כן, מסכים.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

האם חבר-הכנסת פנחס שינמן מסכים להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):
כן.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

האם חבר-הכנסת מנחם הכהן מסכים להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

מנחם הכהן (המערך):
מסכים.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

יש הצעת חבר-הכנסת פעיל להסיר שתי הצעות מסדר-היום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל.

הצעירים, המתשקים להסתגל לפגישה עם גוויות בשי-עורי האנאטומיה.

עם זאת אני סבור כי קיימת הגזמה רבה — והייתי מציע לחברי הכנסת הנכבדים להיזהר ממנה — בהתקפה בלתי-מרוסנת של חוגים הלוחמים מלחמת חרמה נגד נתיחת מתים. כבודה של המלחמה הזאת במקומו מונח. הוויכוח לגיטימי בסוגיה הזאת. חלקי עם אלה המנסים להבין את החוגים הלוחמים נגד נתיחת מתים שלא על דעת המשפחה, אבל הבעיה היא רצינית, היא מסובכת, בלי זה אין התפתחות רפואה, בלי זה אין דאגה לחיים — לחיים יותר ארוכים, לחיים ללא מחלות של הדורות הבאים. צריך להיזהר מהתנפלות בלתי-מרוסנת זו של חוגים הלוחמים מלחמה לגיטימית על ציבור הסטודנטים לרפואה, על הנוער הישראלי ועל החינוך.

יש משום אי-צדק ועיוות בניצול מעשה מחפיר של כמה יחידים לצורך הטחת האשמות בלתי-מבוססות על הנוער הישראלי, על ריקנותו, כביכול, על חוסר ערכו ועל החינוך במדינת ישראל, כלומר על החינוך שאיננו מושתת על השקפת עולם דתית אורתודוקסית. אני מזהיר את כולנו מפני היגירות "מעשה לינץ" בציבור-ריס שלמים. הסטודנטים לרפואה ובוגרי בתי-הספר לר-פואה הם אותם סטודנטים שלפני שבוועת לא מעטים, כולנו — לרבות העתונות ואמצעי התקשורת — היללנו אותם, שיבחנו אותם ואת מעשי גבורתם בימי המלחמה ומלחמות ההתשה. אלה הם אותם רופאים צעירים וחוב-שים עולי-ימים המסורים לחיי אדם ולהצלחתם בשדות המערכה, שלגבורתם, לקור-רוחם ולידע המקצועי שלהם חבים רבים מחיילינו את חייהם. זאת ועוד: רבים מבוגרי בית-הספר לרפואה ותלמידיו מסרו את נפשם על קדושת החיים, על הצלת חיי אדם, ורצוי לזכור זאת, חברי הכנסת, גם כאשר הרוח נסערת אל נוכח תופעות חרי-גות, שמותר וחובה לגנות.

זאת ועוד, אני דוחה מכל וכל את ההתקפה הכוללת הזאת על האוניברסיטה העברית. הרי זו אותה האוני-ברסיטה, שכאשר נתגלה בתוכה המעשה החמור, הביאה אותו לדיון לפני ועדת משמעת; זוהי אותה אוניברסיטה שהמוכיר האקדמי שלה עירער על קולת העונש של ועדת המשמעת ודרש החמרתו, אם אכן יוכח שהמעשה נעשה; זוהי אותה אוניברסיטה גדולי המורים בבתי-הספר לרפואה בתוכה הם גדולי הרופאים שלנו, וזכויות רבות גם להם בהצלת חיי רבים מאתנו, שבתרומתם לרפואה הם תרמו לא מעט גם לבריאותם של רבים מהמתקפים אותם כעת. אם אותם רופאים מעידים — בכל אופן כך העידו לפני — כי לימודי האנאטומיה בפאקולטה לרפואה, לרבות נתיחת אברים, נעשים תוך שמירה קפדנית על כבוד המתים וכי פרשת המוח היא מקרה חריג אחד במשך 25 שנות קיומה של הפאקולטה לרפואה, אינני מציע לכפור באמינותם; זאת ועוד: יש לגנות כל נסיון לנצל את המעשה החמור הזה לצרכים של מאבק ציבורי או פוליטי. השאירו את אלה לתחומים אחרים, בסופו של דבר רלבנטים ולגיטימיים. פיתוחו של מדע הרפואה בישראל הביא כבוד למדינה, וכמובן — וגם זה חשוב ביותר — בריאות לתושביה. ישראל הולכת וכובשת את מקומה בין העמים כמרכז רפואי עולמי ואין לנו אלא להתנאות בכך.

אני מקווה כי המשטרה תסיים את חקירותיה בהקדם האפשרי ועם קבלת מסקנות החקירה ייקבע האם יש

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ח,
— הצעות לסדר-היום (אולמרט, פעיל, קורפו, נוף, בן-פורת, מועדי) —

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב, אפשר להציע להסיר רק הצעה אחת.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להסיר מסדר-יומה של הכנסת את ההצעות של חבר-הכנסת מנחם פרוש מס' 639 ושל חבר-הכנסת פנחס שינמן מס' 651 בדבר שמירת כבוד המת.

חיים קורפו (הליכוד):

אתה טועה במספרים.

מאיר פעיל (מוקד):

תודה רבה. אני מניח שזה יתוקן בלאו-הכי.

חיים קורפו (הליכוד):

שניהם התייחסו להצעה אחת.

מאיר פעיל (מוקד):

לא, שניהם רשומים בשתי הצעות.

מארבעה טעמים צריך, לדעתי, להסיר את ההצעות האלה מסדר-היום:

סיבה ראשונה — העניין בלאו-הכי נמצא בטיפול משפטי, בבחינת סוביידיזציה, גם בחקירה של המשטרה, שמא יש כאן עבירה פלילית, וגם עירעור מטעם הסט-דנטים לפני ועדת העירעורים של הסנאט של האוני-ברסיטה העברית. זוהי סיבה ראשונה לכך שאין טעם שהכנסת תתערב בעניין, עד שלא נתברר מה היה שם בדיוק.

סיבה שנייה — אין ספק שהממונים על חינוך הרופ-אים בבית-הספר לרפואה באוניברסיטה העברית גילו רגישות רבה, ואפילו רבה מאוד, לכל הפרשה הזאת. הם התנהגו גם בדיסקרטיות וגם בעומק רגשי. דומני ששום איש מבין היודעים מה שקרה, או מאלה ששמעו עליו, לא גילה אפילו צל של רבב באשר לכנותם בטיפול בפרשה זו. משמע ששלטונות האוניברסיטה העברית מודעים לאחריות המוסרית והערכית המוטלת עליהם, ואין טעם שנלמד אותם תורה בדבר שהם רגישים לו מאוד ממילא.

סיבה שלישית — הנושא נידון בוועדת החינוך של הכנסת. היתה ישיבה תמימה של ועדת החינוך של הכנסת, שהופיעו בה סגן הרקטור, מנהל בית-ספר לרפואה והמנהל הכללי של משרד הבריאות. הופיעו גם נציגי הסטודנטים. העניין נדון באריכות. היה דיון מלא בנושא זה. אין טעם להביא זאת שנית לפני הוועדה, בבחינת הצעה לדון בדבר שכבר דנו בו.

הטעם הרביעי והאחרון, ולפי דעתי העיקרי —

עקיבא נוף (הליכוד):

אתה מתכוון לומר שזה יהיה בילבול מוח.

מאיר פעיל (מוקד):

אני אפילו לא השתמשתי במלה זו. הגועל שיש במעשה הוא מספיק. אני מודה על התוספת.

— והסיבה הרביעית — אין ספק שפרשה זו מנוצלת באורח לא הוגן כדי לנהל מסע תעמולה, כמעט בנוסח של "ציד מכשפות", נגד ניתוחי מתים בלימודי הרפואה ובמחקר הרפואי ועל-ידי כך להחזיר באורח אוב-ייקטיבי את המחקר הרפואי בארצנו אל ימי-הביניים. האם רוצים חברי הכנסת שרמת המחקר תהיה כה נמוכה עד שניאלץ לשאוב את המידע החשוב ממחקר רפואי חדיש המתנהל מעבר לים ובמדינות אחרות וניהפך לפרובינציה רפואית? ממה נפשך, הרי אותן גופות המשמשות את תלמידי הרפואה לצרכי לימוד במסרות בדרך כלל בישראל לכל בית-ספר לרפואה, על סמך צוואות מפורשות והסכמים מפורשים. מה טעם לעורר את הבעיה מה היה ההסכם עם המשפחה או עם האדם לפני מותו, כאשר ברור וידוע שבלימודי האנאטומיה בבית-ספר לרפואה, בלאו-הכי, אם עוסקים בנתיחת גופות, הרי במתים מסוג זה עסקינן.

לכן, לפי דעתי, יש להסיר את הנושא מסדר-היום. עכשיו המצווה היא להפסיק את ציד המכשפות שמוגה לים נגד בית-הספר לרפואה, נגד הסטודנטים ונגד אותם פרופסורים המלמדים אותם.

היו"ר מ. בן-פורת:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה של חבר-הכנסת מאיר פעיל לא לכלול בסדר-היום את הנושא שהועלה על-ידי חברי-הכנסת פרוש ושינמן.

הצבעה

ההצעה לא לכלול בסדר-היום את הנושא שהועלה

על-ידי חברי-הכנסת מ. פרוש ופ. שינמן

לא נתקבלה.

היו"ר מ. בן-פורת:

אני מעמיד להצבעה את הוצעת השר, שהמציעים הסכימו לה, להעביר לוועדת החינוך והתרבות את הנושא-אים שהועלו על-ידי חברי-הכנסת פרוש, שינמן והכהן.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושאים לוועדת החינוך והתרבות

נתקבלה.

3. מצבם של התלמידים בבתי-הספר הערביים בארץ

היו"ר מ. בן-פורת:

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום מס' 589: מצבם של התלמידים בבתי-הספר הערביים בארץ — הצעת חבר-הכנסת ג'בר מועדי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת מועדי.

ג'בר מועדי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם שאדבר על הנושא שהעליתי על סדר-יומה של הכנסת, הוא נושא

החינוך במגזר הערבי, רצוני לברך את כבוד שר-החי-נוך-והתרבות מר אהרן ירלין בקבלו לידו את המשטרה החינוכית במדינה, באשר משרד החינוך קיבל על עצמו לחנך את הדור הצעיר ולהכשיר אותו למלא חובתו בצורה טובה ביותר ולשרת את חברתו. אני בטוח כי יעלה בידי מר ירלין להגשים את משימות משרדו, מאחר שהוא ניתן בתכונות המסבירות את השקידה שלו כדבר טבעי, וכן ביכולת המשרות הרגישות שמילא.

הכנסת ג'בר מועדי שהפנה את תשומת-לבה של הכנסת לבעיות מערכת החינוך במגזר הערבי והדרוזי. מצבה של מערכת החינוך במגזר זה ידועה לנו. אנחנו ערים לכל הבעיות, הן של בתי-הספר, הן של התלמידים והן של המורים. אולם, למרבה הצער, אנו חייבים לפעול בתחום זה בהתאם ליכולת ובמסגרת התקציב העומד לרשותנו.

נכון הדבר, והוא מדאיג אותי מאוד, שקיים פער בין רמת הלימודים במגזר הערבי ובין זו שבמגזר היהודי. אבל אנחנו צריכים להביא בחשבון, שמערכת החינוך במגזר הערבי והדרוזי היא ממש יצירת יש מאין. עם הקמת המדינה ברחה האינטליגנציה של המגזר הזה, והיה עלינו להכין הכל מבראשית, לא רק במבנים וב-בניינים, אלא גם בכוח-אדם, בתכניות לימודים בספרי לימוד.

אם בסקירת על תקציב משרד החינוך ציינתי כי בשנת הלימודים הבאה נגיע בכל מערכת החינוך בישראל למיליון תלמידים, פי 10 ממספר התלמידים עם קום המדינה, הרי הגידול של מספר התלמידים במגזר הערבי והדרוזי היה פי 14. ב-1948—1949 היו 11,000 תלמידים במגזר הערבי והדרוזי, והשנה — קרוב ל-140,000. החינוך העל-יסודי כמעט לא היה קיים. כיום קרוב ל-12,000 תלמידים לומדים בחינוך העל-תיכוני. השנה לומדים באוניברסיטאות 1,500 סטודנטים במגזר זה, לרבות במכניות, ואינני כולל בזה תלמידים במכללות, שבהן לומדים בוודאי יותר מ-100 תלמידים. אם אני נוטל רק את שנת תשל"א, הרי בשנה זו למדו 545 תלמידי-די, ובעשור 1960—1970 קיבלו 325 תלמידים תעודות בוגרי האוניברסיטה; ואילו בשנה זו בלבד יקבלו תעודות בוגר באוניברסיטה מספר סטודנטים הווה למספר הסטודנטים שקיבלו תעודות כאלה במשך עשור שלם.

אני מודה, לפני 5 שנים כמעט לא היה תקציב פיתוח לבתי-ספר ערביים. השנה מגיע תקציב הפיתוח ל-10 מיליון לירות. לדעתי, זהו סכום קטן, מדאיג, ואני מקווה שבשנה הבאה נוכל להגדיל את תקציב הפיתוח למגזר הערבי.

ומה שחשוב לא פחות, לפני שנים מספר עמדנו על כך שתכניות הלימודים אינן מתאימות. לפי דעתי, תכניות הלימודים צריכות לעמוד גם על המורשה המיוחדת הסגורה לית של המגזר הערבי ושל המיעוט הדרוזי, שיש לו מורשה חשובה משלו. ובאמת הוקמו ועדות מקצועיות להכנת תכניות לימוד חדשות בתחום ההיסטוריה והמורשה הרוחנית של העדות השונות במגזר הלא-יהודי.

מובן שאנחנו מתרגמים לערבית את תכניות הלימודים במדעי הטבע, מאתמאטיקה וחקלאות, שהן תכניות אוניברסאליות ומתאימות לתלמידים בכל מגזר ומגזר. לא הייתי רוצה להאריך את יומה האחרון של הכנסת לפני היציאה לפגרה, אבל אני חייב להזכיר, אדוני היושב-ראש, את הדגש החזק ששמנו בתחום שנראה לי המרכזי ביותר, והוא הכשרת המורים והשתלמות המורים הבלתי-מוסמכים, שנאלצנו לקלוט במערכת בשנים הראשונות של הקמת המדינה. בגלל המחסור במורים פתחנו סמינר ביפו, נוסף על הסמינר בחיפה, שקודם חזק והורחב. יש להניח שלקראת שנת הלימודים הבאה לא נזדקק עוד למורים חסרי הכשרה פדאגוגית. בשנה הקרובה נרחיב את שני בתי-המדרש הללו בעוד שלוש כיתות, אחת בסמינר בחיפה ושתיים ביפו.

בבואנו לדון במצב החינוך במגזר הערבי חייבים אנו לחזור אחורה אל השנים הראשונות של קום המדינה ולהצביע על המאמצים העילאיים שהושקעו בקידום החינוך מנקודת האפס, לאחר שהשכבה המשכילה, שרוב אנשיה התרכזו בערים, עזבה את הארץ. אולם למרות הקשיים הצליח משרד החינוך לבצע את החוק לחינוך חובה, לעצב תכניות לימוד חדשות ולקבוע את היסודות לחינוך במגזר הערבי.

משרד החינוך הגביר את המאמצים מדי שנה בשנה, והם נתנו פרי טוב. אלא שבכל זאת לא היה בכוחם של מאמצים אלה לתת תשובה מניחה את הדעת לדרישות ההולכות וגדלות. שכן מספר התלמידים הולך וגדל מדי שנה בשנה ומספר המורים המוכשרים להוראה אינו גדל באותו שיעור. הוא הדבר לגבי המבנים של בתי-הספר.

השלוכותיו של מצב זה משתקפות במספר העוברים את בחינות הבגרות, שאינם עולים על 50%. נכון שקיימים בתי-ספר מקיפים בירכה, ג'ולס ואבו-סנאן, דבר שהוא כשלעצמו נחשב להתפתחות בחינוך במגזר הדרוזי, אלא שכמיהתם של הצעירים הדרוזים ללימודים מחייבת טיפול, בדיקה ופתרונות מתאימים.

הכפרים הדרוזיים זקוקים לבתי-ספר נוספים. כן יש להתאים את תכניות הלימודים וספרי הלימוד להתפתחות שחלה בכל שטחי החיים של העדה הדרוזית.

רצוני להסב את תשומת-הלב לבעיה החשובה של החיילים הדרוזים המשוחררים המבקשים להצטרף לסגל ההוראה. בעיה זו מחייבת עריכת קורסים להכשרתם של החיילים הדרוזים למקצוע ההוראה. אמנם נערכו למטרה זו שני קורסים בעבר, אלא שקורסים אלה הופסקו, למרבה הצער.

יש גם בעיית הצעירים הדרוזים שסיימו את לימודיהם באוניברסיטאות, ואשר מסוגלים למלא את חובתם כיעילות וככשרון בתחום ההוראה, אך הם מחכים שתינת להם הזדמנות על-מנת שיוכלו לשירת את אומתם ומולדתם.

אני סבור כי הדרוזי בוגר האוניברסיטה הלוקה חלק בשדה ההוראה כמוהו כחייל הדרוזי התורם את חלקו בהגנה על המולדת. בנידון זה אסתפק במתן דוגמה אחת ואומר כי יש 14 בתי-ספר שאינם מנוהלים על-ידי מנהלים דרוזים הגם שבקרב העדה הדרוזית יש עשרות דרוזים בעלי תארים אקדמיים בכל התחומים. כן דורש אני למנות מפקחים דרוזים נוספים.

כאשר אני דורש לתת יתר תשומת-לב לנושא החי-נוך במגזר הערבי, לא אוכל שלא להעלות על נס את המאמצים שנעשו בעבר על-ידי המחלקות המטפלות ב-עניינים הערביים, ולהפנות את תשומת-הלב לכך שחינוך הוא ללמוד את הבעיות המעיקות על החינוך במגזר הערבי ולמצוא להן פתרונות כדי לשמור על הישג היעבר ולהבטיח את ציפיות העתיד.

תקיותי רבה כי השר ידלין יעשה לשיפור המצב הנוכחי של החינוך, באשר גדולה השפעתו של החינוך על קביעת יסודות בריאים ואיתנים להבנה בין שני העמים, הערבי והיהודי.

היו"ר מ. כן-עזרת :

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, לתשובה.

שר-החינוך והתרבות א. ידלין :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה לחבר-

שתהיה היענות מצד הרשויות המקומיות לא נוכל להת-קדם. נכון, בשנים האחרונות חל שינוי. יש ישובים לא מעטים שגברה בהם המודעות לצרכי החינוך ואני מקווה שבשיתוף פעולה בין הרשויות המקומיות לבין משרד החינוך, על אף הקיצוצים שהיו בתקציב משרד החינוך, תינתן תשומת-לב מרובה יותר לצרכי החינוך במגזר הערבי ובמגזר הדרוזי לשביעות רצונם ורצון כולנו.

הייתי מציע שהנושא הזה יילמד ביסודיות בוועדות החינוך והתרבות. שם נוכל לעסוק בפרטים אופראטיביים. נדמה לי שזה יהיה יעיל יותר מאשר דיון בכנסת. מה עוד שהכנסת יוצאת לפגרה, ועם חידוש מושב הכנסת ודאי יעמדו דברים רחופים יותר על סדר-היום.

הי"ר מ. בן-פורת :

האם חבר-הכנסת מועדי מסכים להצעת שר החינוך והתרבות ?

גיבר מועדי (המערך):

כן.

הי"ר מ. בן-פורת :

אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

4. המצב במוסדות לילדים בארץ

את בעיותיו ואת הבעיות החברתיות הקשורות אליו, זוהי הנחה מוטעית. ואי לכך עולה השאלה מה קורה לאותו ילד מהרגע שהגיע למוסד עד הרגע שהוא עוזב אותו.

יש שלושה סוגי מוסדות לפי גילים: יש בתי-התינוקות המטפלים בפעוטות ותינוקות עד גיל 5, לרבות תינוקות שנולדו מחוץ לישראל, יתומים, תינוקות שהו-ריהם אינם מסוגלים לטפל בהם בבית. יש ביניהם כאלה הנמצאים במוסד זמן-מה וחוזרים אחר כך הביתה או למשפחה מאמצת. אולם כמחצית מהפעוטים המוסדרים בבית-התינוקות נשארים בו עד גיל 5. ואחר כך עוברים למוסד אחר. סוג שני של מוסדות מטפל בילדים גילאי 6—12. ביניהם יש "בוגרי" בתי-תינוקות וילדים אחרים שטובתם מחייבת הוצאתם מן הבית מסיבות של בית הרוס, הורים עבריינים או חולי נפש וכדומה.

הסוג השלישי כולל מוסדות לילדים גילאי 12—18, ביניהם כאלה שממשיכים את הקריירה המוסדית שלהם, וכאלה שמסודרים במוסד כפעם הראשונה בגילים הללו. ילדים אלה סוג שני, בדרך כלל במצב נפשי קשה, כשהם חסרי יכולת תפקוד בחברה הרגילה. כדבריו של מנחם פרידמן במוסד ידוע לילדים גילאי 12—18: "הילד הטיפוסי במוסד הוא יצור אנטי-סוציאלי, אנטי-חברתי, ספוג אלימות או מופנם בצורה קיצונית".

לפיכך ניתן לחלק את תפקיד המוסדות לשניים: האחד — לספק לילדים מחוסרי בית מקום מגורים ומחסה כלומר מזון, לינה, לבוש וכו'. המוסדות הקיימים ממלאים תפקיד זה בצורה מספקת, אם כי יש מחסור חמור במקומות קליטה; השני — לחנך ולשקם את הילד, ולהחזירו לחברה כאזרח המסוגל להשתלב ולהסתדר

לא אעמוד על פרטי מערכת ההשתלמות הגדולה והמסועפת, אבל אציין את הקורס המיוחד למנהלים ותי-קים, שכללות הכל הם שצריכים להנהיג את המורים. התחיל קורס בתשל"ד והוא יימשך גם בתשל"ה. בקורס הזה משתתפים 25 מנהלים ותיקים, ואנחנו מתכננים לשנה הבאה קורס גם למנהלים חדשים, שיהיה קורס מרוכז. במגזר הערבי והדרוזי נפתחו גם מרכזיות פדאגוגיות וחלה התקדמות חשובה בתחום הפיקות וההדרכה. כיום יש 47 מפקחים במגזר הזה, מהם רק 11 יהודים, כי הצמחנו וגידלנו מתוך המגזר עצמו מועמדים ראויים לתפקידים בכירים. 16 מהם הם ערבים מוסלמים, 16 ערבים נוצרים ו-3 דרוזים, ואני מקווה שאחרים עוד יבואו בעקבותיהם.

לא פסחנו במגזר הערבי והדרוזי על החינוך הבלתי-פורמאלי. קיימים בתי-תלמיד בבתי-ספר, ונוסף עליהם קיימים עוד 7 מרכזי-נוער ב-7 ישובים.

לקראת סיום דברי אני רוצה לומר שקיימת בעיה רצינית, חבר-הכנסת מועדי, והייתי רוצה שתתרום את תרומתך בתחום זה. כדי להתקדם בפיתוח החינוך צרי-כות הרשויות המקומיות לשאת גם הן בעול. אין הן יכולות להטיל הכל על הממשלה בלבד. מה עוד שרמת החיים בישובים הערביים והדרוזים, לשמחתנו, הולכת ועולה, ורמת הרווחה היא גבוהה. בונים דירות רבות, מתפרנסים יפה, רוכשים מכוניות, טראקטורים. בלי

הי"ר מ. בן-פורת :

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום, הצעה מס' 354 : המצב במוסדות לילדים בארץ — הצעת חברת-הכנסת מרשה פרידמן.

מרשה פרידמן (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לדעתי המצב הקיים במוסדות הפנימייתיים לילדים ולנוער, לרבות המוסדות לגיל הרך, והצורך בהקמת מוסדות נוספים דורש התייחסו-תנו הרצינית ביותר וטיפול דחוף ומיידי. יש גישה בחברה הישראלית ועל פיה אפשר לפתור בעיות חברתיות של ילדים ונוער על-ידי הוצאתם מהבית וסידורם במוסדות. גישה זו מושרשת כה עמוק, עד שיש שוק פרטי ממש בהקמת מוסדות, וקיימת תחרות בין-משרדית לסידור ילדים בעייתיים בהם. עד כדי כך, שכיום יש כ-50,000 עד 70,000 ילדים מגיל ינקות ועד גיל 18 במוסדות פני-מייתיים. מספרים אלה מהווים כ-5% מהמספר הכולל של בני גילים אלה בארץ. ובכל זאת יש מחסור רציני במקומות קליטה, במיוחד לילדים בני 6—12.

מקור הגישה החיובית למוסדות הוא הצלחתה ביחס לקליטת ילדים ונוער במשך שלושה גלי עלייה. הופעתה האחרונה המכובדת היתה בדר"ח כץ, הממליץ על הקמת מוסדות נוספים כדי לקלוט עשרות אלפי ילדים גילאי 6—12 שנשרו מבתי-הספר או עומדים על סף נשירה. עקרונית אין לשלול גישה זו. אדרבה, ייתכן מאוד שהיא נכונה. אבל מידת הצדקתה תלויה ישירות במה שמתרחש בתוך המוסדות. וכאן יש לי הרושם שהציבור הישראלי — לרבות אלה שהיו צריכים לדעת — יודע מעט מאוד וכנראה אינו רוצה לדעת הרבה על המתרחש. ההנחה היא שאם מסדרים ילד בעייתי במוסד פותרים

לגיל הרך בארץ, שבכמה מהם שוכנים עד 200 תינוקות ופעוטים, הרי ברור שמדובר כאן על אוכלוסיה די משמעותית מבחינה מספרית; ומשמעותית מדי, באופן שלילי, מבחינה איכותית. דהיינו, בכל מחזור מעמידה החברה הישראלית אלפי ילדים שהם מפגרים ועבריינים-בכוה, מבלי שתהיה ערה לכך. מצב זה דורש את תשומת-לבנו המלא והמידית.

כל ילד במוסד עולה היום בין 1,200 ל-2,000 לירות לחודש. כשני-שלישים מסכום זה מגיעים כתרומות מחוץ-לארץ, ושליש מתקציבי המדינה. דהיינו, הבעיה איננה בעיה של חוסר כספים, משום שהסכומים המוקדשים הם עצומים כבר ממילא, אלא היא בעיה של השימוש הנכון בכספים אלה, הדורש כפתרון ריאורגאניזאציה של הגישה לטיפול מוסדי בתינוקות, וריאורגאניזאציה של המערכת מבחינת הבעלות על המוסדות ומבחינת הפיקוח על המוסדות.

מה שמאפיין את רוב בתי-התינוקות מאפיין גם את המוסדות המיועדים לגילאי 6—12 ו-12—18. כאמור, יחד עם בוגרי בית-התינוקות נמצאים במוסדות אלה גם יל-דים שמסיבות שונות הוצאו מן הבית על סמך ההמלצה של עובד סוציאלי בלשכת הסעד, או מורה, או יועץ או מחנך בבית-הספר. כאמור, אנו רואים את תפקידם העיקרי של מוסדות אלה לנסות לבנות את הילד מחדש, לעזור לו להתגבר על כשלונותיו, וליצור אצלו מוטי-באציה חיובית לקראת חייו העתידיים. בקשר לכך הרשו לי לצטט קטעים מפי מנכ"ל העובד באחד המוסדות הידועים:

"המנכ"ל צריך להתמודד עם מצבים קשים ולעמוד בלחצים. אין לו כלים מתאימים לעבודתו כמו חדר-עיון, חומר להדרכה וכו'. אין הדרכה מתאימה למדריכים, הנכנסים לעבוד במוסד. הם נכנסים לתוך קלחת של בעיות, כשמעליהם עומד פיקוח מפקפק של אנשים לא מוסמכים, המעבירים ביקורת על העבודה ומדכאים כל יוזמה. הוראות מגיעות אל המדריכים בצורת מכתבים או פתקים ללא התייעצות אתם. אין מקום לערעורים או להצעות. הדברים נקבעו — ואין להויום. במטבח, למשל, מנכ"ל אינו יכול לבקש תוספת אוכל או שינוי אוכל בשביל חניך. יש חניך חולה-אולקוס שאינו יכול לקבל אוכל מתאים, על אף שהמדריכים הקימו קול צעקה. יש לו ברירה: או להישאר רעב, או לאכול אוכל בלתי-מתאים ולהסתכן בכאבים קשים".

והנה דו"ח ממנכ"ל שעבד זמן-מה באחד המוסדות הידועים לנערות במצוקה: "בארץ קיימים פחות מ-10 מוסדות לנערות. באורח כללי ביותר המצב במוסדות מעונות הינו מדאיג ביותר, משתי סיבות עיקריות: (א) כוח-אדם בלתי-מקצועי מנהל ועובד בהם; (ב) חנ-אים פסיים ירודים בצידור, מבנים, אחזקה לקויה ותקציב דל. משתי עובדות אלו נוצר מצב שהמוסדות הקיימים מנהלים את אורח חייהם לא בהתאם לשיטה טיפולית מסוימת, אלא מפקדים יותר על קיום סדר-היום ונהלי שיגרה. אין התייחסות טיפולית לבעיות. מכאן שהנערה נמצאת במוסד לא עד תום התהליך הטיפולי, אלא עד תום צו בית-המשפט, עד שהיא בורחת ממנו או עד שהמוסד אינו מוכן עוד להתמודד עם חוסר נכונותה לחיות בו. המוסד גדול בארץ לנערות היגד למעשה "בית קיבול" גדול לנערות בעייתיות מכל הארץ, שלתוכו זורקים נערות שלא יודעים מה לעשות אתן, אחד הדברים

בה. לגבי תפקיד זה המצב השורר במוסדות גובל בקאטאסטרופה.

מחקרים רבים מצביעים על כך שתינוק מוזנח מבחינה חינוכית ופסיכולוגית יסבול מפגור שכלי ותרבותי חמור. תינוקות שאינם מקבלים תשומת-לב מספקת וגירויים סביבתיים מספיקים נכנסים לדכאון חמור, וכתוצאה מכך לפגור בהתפתחותם הפיסית והשכלית. במקרים רבים הופכים תינוקות אלה לדמויי-אוטיסטים. מעבר לגיל שש מראה ילד כזה סימנים ברורים של אומללות, של נסיגה חברתית ואדישות. עם התבגרותו עלולים סימפטומים אלה להתפתח להתנהגות תוקפנית, היעדרות מבית-הספר, עבריינות; ואצל נערות — זנונות.

על הרקע הזה אני רוצה לצטט דו"ח על ביקור שערך פסיכולוג חינוכי באחד מבתי-התינוקות הטיפוסיים וה-טובים, יחסית, בארץ:

"הילדים שוכנים מרבית הזמן במיטותיהם. למטפ-לות ולתלמידות העוזרות על ידן יש מעט מאוד זמן להתעסק עם התינוקות, פרט לטיפול הפיסי שהן נותנות לילדים. רק לעתים רחוקות ניתן לראות מטפלת מוציאה תינוק ממיטתו ומשתעשעת עמו. החדרים נקיים והי-תינוקות נראים מטופחים למדי, ובמצב גופני תקין. אך הכל חד-גוני ביותר. מעט מאוד תמונות, ומעט מאוד צעצועים על מיטות הילדים. ילדים בגיל שנה וחצי-שנתיים זוחלים על הריצפה. לילדים מעט מאוד צעצועים, וכמעט שאין משחקים אתם. חלק גדול מהמטפלות יוש-בות באפס מעשה ומסתכלות על הילדים. אין הן עושות כל נסיון לשחק עם הילדים או לדבר אליהם. יש מטפלות מעטות העושות זאת. ילדים בגיל שנתיים אינם מדברים, ומבינים רק מלים בודדות. נראה לי כי המטפלות אינן מקבלות כל הכוונה לטיפול חינוכי בילדים, ואלו שמשה-קות עם הילדים — עושות זאת ביומנות, שוחחתי עם כמה מן המטפלות וקיבלתי רושם כי חלק מהן בעלות רמת השכלה גבוהה ביותר. הן חסרות כל גישה חינוכית, וב-חלקן אף אינן מגלות עניין רב בילדים ובגורלם. היתה קבוצה רב-גילית, המונה כ-12 ילדים בגילים שנה וחצי עד חמש. עם 10—12 הילדים התעסקה בשעות אחרי-הצהריים מטפלת אחת. זמן-מה היתה לידה תלמידה. המטפלת היתה עסוקה כל הזמן בטיפול פיסי: הרמת מכנסים, ניקוי חוטים, הפרדה בין ילדים שרבו. בחדר היו מעט מאוד צעצועים והילדים לא שיחקו והיו עסוקים בהת-רוצצות סתמיות, בישיבה פאסיבית על הריצפה או בהתקו-טות. המטפלת עשתה פעם אחת נסיון נואש לקרוא לילדים סיפור מתוך ספר תמונות, אך מרבית הילדים לא הקשיבו, הפריעו, ודבריה של המטפלת נבלעו בה-מולה הכללית ששררה בחדר. ילדים רבים גרבו אלי ולא הרפו ממני בעת שהותי עמם. ניסיתי לדבר אתם, אך גם בני שלוש-ארבע דברו רק מלים בודדות. התפתחותם הלשונית דמתה לזו של ילדים בני שנתיים או פחות".

עלינו לזכור שהפעוטים המגיעים לבתי-התינוקות אינם מגיעים מטעמי בריאות נפשית או גופנית. כלומר, הם תינוקות נורמאליים, הנולדים מחוץ לגישואין, יתו-מיט, או מבתיים שבהם הוריהם אינם מסוגלים לטפל בהם. מבחינת מצבם הגופני והשכלי הם אוכלוסיה נורמאלית ממוצעת. לכן הפיגורים וההפרעות שמהם טובלים הילדים הם תוצאה ישירה מהטיפול וההתייחסות אליהם במוסד. ידוע שניתן להציל ולשקם ילד כזה על-ידי טיפול אינטנסיבי אינדיבידואלי. אם נזכור שקיימים 20 מוסדות

הוצאת ילדים מבתיהם לשם סידורם בפנימיות, ובמיוחד כשהמדובר בילדים בגיל צעיר — מתחום השירותים הסוציאליים כלומר, במשרד הסעד, ובראש וראשונה ב- לשכות הסעד של הרשויות המקומיות.

גם מבחינה חוקית נמצא נושא זה בתחום אחריותו של שר הסעד, הממונה על ביצוע חוק הפיקוח על המעונות, תשכ"ה—1965, והוא "רשאי להתקין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו".

ואכן במשך השנים הותקנו על-ידי שרי הסעד תק-נות, אשר נדונו בוועדת השירותים הציבוריים של הכנסת, בדבר רישיון לניהול מעון, חידוש רישיון כזה, החזקת ילדים במעון, סדרי קבלת הילדים, קביעת התנאים הפסיים והאמצעים החינוכיים, טיפול רפואי וכיוצא באלה.

הוצאת ילד מביתו וסידורו במעון פנימייתי איננה מטרה בפני עצמה, ההיפך הוא הנכון: שלמות המשפחה וחיוקה הם בעיני שירותי הסעד האמצעי הטוב והיעיל ביותר לטיפול בילד, ואילו מוסדות החנוך לסוגיהם הינם כלי-עזר להשגת המטרה — חינוכו של הילד לחיים מסודרים במסגרת החברה. משרד הסעד רואה בפנימיה רק אחד הכלים, כלי המיועד לסוג מסויים של ילדים, ובמצ-בים מיוחדים של צרכים ונזקקות. לאחר שמוצו כל האמצעים הטיפוליים לחיוקה של המשפחה ולטיפול בילד במסגרת הקהילה — רק אז יש להנחות את הילד לפנימיה המתאימה לטיפול בבעיות המיוחדות שלו, אשר תוכל לשקם את הילד מבחינה חברתית, רגשית ולימודית.

מה הן הסיבות המכתיבות לעובד הסוציאלי לשקול את הצורך להוציא ילד מביתו ?

(א) חוסר משפחה, יתמות מלאה או חלקית או משפחה הרוסה.

(ב) העדר אם, כאשר אין לה מחליף על-ידי הפעלת בני משפחה אחרים או על-ידי שירותים מקומיים מתאי-מים.

(ג) חוסר יכולת או אי-רצון של הורים לטפל ביל-דיהם מסיבות מחלה או הנהגות שליליות.

(ד) ההורים חיים בנפרד.

(ה) תנאי מגורים קשים המפריעים להתפתחותו הת-קינה של הילד. תנאים שאין סיכוי לשפרם תוך זמן סביר.

(ו) הילד אינו מסוגל להתפתח בתוך משפחתו בגלל הפרעות בהתנהגותו, שאינן ניתנות לפתרון בחיק המש-פחה; ליקוי גופני או פיגור שכלי, כשאין במקום אפש-רות לחינוך מיוחד ולמתן הטיפול הדרוש; בריאות לקויה, כאשר אי-אפשר לתת לילד במקום חינוך וטיפול המתאימים למצב בריאותו; צורך במסגרת תומכת ומ-סייעת או במסגרת טיפולית מיוחדת; צורך בהכשרה חינוכית, מקצועית, או חינוך על-יסודי אחר, כאשר נתוניו האישיים או תנאי המשפחה או חוסר מסגרת מתאימה במקום מונעים את החינוך הנדרש או ההכשרה בחיק המשפחה.

ההנחיות של משרד הסעד קובעות כי יש לנסות כל דרך אפשרית להשארת הילד בחיק משפחתו, במסגרת הקהילה, על-ידי חיזוק התא המשפחתי ושיפור מצבו על הילד באמצעים כגון: מתן עזרה כלכלית למשפחה, טיפול והדרכה על-ידי תומכים, טיפול בילד בביתו על-ידי חונך או חונכת, טיפול בילד במוסדות קהילתיים כגון מעון-יום, סידור יומי וכיוצא באלה.

המזעזעים ביותר הינו הביתן הנעול, שבו כולאים נערות עם הגיען למוסד, לצורך איבוחן ובידוד רפואי, ובו כולאים נערות שנתפסו לאחר שברחו. בתוך הביתן הנעול יש חדר קטן, מלוכלך ומוזוה, שממלא פונקציה של צינוק: נערה שמתפרעת בביתן הנעול — כולאים אותה למשך כמה שעות בתוך אותו חדר עלוב. למעשה, הביתן הנעול של המוסד הינו לא רק מוזק והורס מבחינה טיפולית, אלא גם בלתי-חוקי".

ברור שאין כל המוסדות כך. אבל ברור שברובם זהו המצב. מהרגע שהילד מסודר במוסד "מתפטר" החברה מבעיותיו וכביכול פתרה את בעייתו של הילד. אין זה כך, ואסור לנו להשלות את עצמנו. המוסדות נמצאים בבעלות פרטית או בבעלות אירגונים וולונטאריים שאינם ערוכים כלל למלא תפקיד של בתי-ספר פנימייתיים לשיקום ילדים. לפי החוק — חוק פיקוח על מעונות, 1966 — הפיקוח על מוסדות נמצא בידי משרד הסעד, שאינו ערוך כלל לפקח על הצד החינוכי-חברתי-פסי-כולוגי. שטח זה נשאר איפוא חלל ריק והתוצאה היא, שמערכת המוסדות אינה הרבה יותר מאשר אמצעי בידי החברה להרחיק ממנה מספר גדול של ילדים בעייתיים. פתרון זה הוא זמני, במקרה הטוב ביותר. יום אחד, בגיל 18, הילדים אינם עוד ילדים, אינם נמצאים עוד במוסדות סגורים, ואז הם מבוגרים בעייתיים וא-סוציא-ליים העתידיים, בפוטנציה, להסתבך עם המשטרה יום אחד או אחר. ודאי שהם אינם מסוגלים לתרום לפיתוח המדינה והחברה, להיפך — יש הסתברות גבוהה שהם עלולים אף להזיק לה.

מסיבות הומאניטאריות וממלכתיות כאחד, בעיה זו נראית לי כראויה לתשומת-לבנו המיידית והפומבית ולכן אני מבקשת דיון בנושא במליאת הכנסת.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לשר הסעד, לתשובה.

שר-הסעד ו. שם-טוב :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רצוני קודם לגסות למקם את הנושא החשוב שחברת-הכנסת מרשה פרידמן העלתה היום לדיון.

בעיית הוצאת ילדים מן הבית וסידורם במוסדות פנימייתיים נתונה מאז קום המדינה בתחום טיפולו של משרד הסעד, וזה בהמשך למצב שהיה קיים בימים שלפני קום המדינה. גם בימי הוועד הלאומי טיפלו בסוגיה זו השירותים הסוציאליים.

הוצאת ילד מביתו וניתוקו ממשפחתו הקרובה, ולו רק זמנית, בין שזמן זה קצר ובין שזמן זה ארוך, היא אקט בעל משמעות רבה גם לילד וגם למשפחה. קבלת החלטת בעניין זה נכבד וחשוב צריכה לבוא לאחר שיקולים רבים ומעמיקים. שיקולים אלה צריכים להביא בחשבון את היחסים בין כל הנפשות הפועלות במסגרת המשפחה, הם מחייבים התערבות בחיי המשפחה, הם דורשים טיפול בבית המשפחה, בכל אחד מהם בנפרד ובכולם יחד.

הוצאת ילד מביתו, התערבות בחייהם של אנשים וטיפול בהם במצבים של משבר מחייבים כישורים מיו-דים, אשר המוסדות להכשרת עובדים סוציאליים משתד-לים לצייד בהם עובדים אלה. נוכח כל זה מובנת הסיבה וברורים המניעים שהכתיבו לקובעי המדיניות הסוציאלית במדינה את העגנתו של נושא נכבד זה —

13,000 חניכים שמשרד הסעד מחזיק במוסדות חוץ, המוסדות שייכים לגופים ציבוריים, לתאגידים או לאנשים פרטיים, כאשר משרד הסעד מפקח עליהם ומשלם את דמי האחזקה בעד החניכים.

השירותים הסוציאליים, כאמור, רגישים מאוד כאשר מדובר בהוצאת ילד מביתו, אולם יש להדגיש כי מידת הרגישות עולה ככל שגילו של הילד נמוך יותר. מכאן תוכן החלוקה של 13,000 הילדים לפי קבוצת הגיל: בבתי-תינוקות נמצאים 550 ילדים מתוך 13,000; במוסדות לגילאי חינוך יסודי — כ-3,500 ילד, ובגילאי החינוך העל-יסודי — כ-6,150 בני-נוער. בשלב הנ"ל מוחזקים כ-2,000 ילדים במשפחות-אומנה; יותר מ-250 — בקיבוצים; יותר מ-200 נכים ויותר מ-300 בני מיעוטים. מצאתי לנחוץ לתת תמונה על הרכב הגילים ועל מספר הילדים בפנימיות.

חברת-הכנסת מרשה פרידמן העלתה שורה של נושאים נוספים שאני רואה אותם כחשובים ביותר, ואינני רוצה עכשיו להעסיק את הכנסת בנושאים אלה מפני שאני עומד להציע לקבל את הצעתה של חברת-הכנסת מרשה פרידמן ולאפשר לכנסת לקיים על נושא זה דיון נרחב ומעמיק יותר, כי אני רואה בו חשיבות מיוחדת. לכן אני מציע לקיים דיון במליאה על הנושא.

היו"ר מ. בן-פורת :

לפנינו הצעה לדון במליאה בהצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת מרשה פרידמן. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה לדון בנושא במליאת הכנסת נתקבלה.

5. מצבם של שירותי הסעד במדינה

והעדות הישירה והמיידית לכך היא המשבר העמוק הפוגע ביכולת הטיפול של משרד הסעד. למעשה ניתן לומר שמאז כשנה, למעשה מאז שפורסם דו"ח ועדת-כץ, ולכאורה היו צריכים לטפל בו, נוצר מצב שבמשרד הסעד לא מכהן שר שתפקידו הוא רק שר הסעד. זה התחיל עוד לפני הבחירות, כאשר שר הסעד הקודם גויס לתפקיד מפלגתי ולמעשה לא היה פעיל בניהול משרדו — ואני אומר את זאת אף-על-פי שיש לי הערכה רבה לפתיחות שגילה השר הקודם ולנסיונות שלו לחולל שינויים. ומאז הוקמה הממשלה הנוכחית זה מוטל על שר הסעד הנוכחי — ששוב, אין לי ספק לא ברצונו הטוב ולא ביכולתו — כתפקיד מעין זמני, כתפקיד משמטי נוסף על תפקידו המרכזי כשר הבריאות, תפקיד שמטיל עליו, בנוסף על עצם היותו חבר ממשלה, מעמסה ניכרת ומנטרל במידה לא מועטה את אפשרויות הפעולה שלו כשר הסעד. אם היתה דרושה הוכחה נוספת לכך, הנה הידיעה שהתפרסמה בימים האחרונים על כוונתם של מספר ניכר של עובדים בכירים במשרד, וראוי להדגיש — בדרך כלל העובדים המקצועיים היחידים בהנהלת המשרד, להחפזר מתפקידם. אני יודע שלא לגבי כל העובדים שביחס אליהם פורסמה הידיעה היא מדויקת. חלקם התייחסו בנסיבות אחרות, וחלקם לא בעצמם התפטרו; אבל כאשר בדקתי את הנושא עם האנשים הנוגעים בדבר שמעתי צורך כבד ומריר של טענות על הטיפול או חוסר הטיפול של משרד הסעד. ובהקשר זה — דווקא

בכל מקרה של הוצאת ילד מביתו על לשכת הסעד לשקול את הנימוקים בעד ונגד ההוצאה מן הבחינות הבאות: האם עלול המשבר של הוצאת ילד מביתו והעברתו למסגרת אחרת לגרום לילד או לבני המשפחה נזק נפשי, או לעורר רגשי אשם בקרב בני משפחתו, או לפגוע ברגשות בטחונם ובקשרים ההדדיים שהם מקיימים; האם עלול ניתוק ילד צעיר מהוריו להפריע או להאיט את התפתחותו הרגשית, דבר העשוי לגרום לו הפרעות בהסתגלותו החברתית ובהתפתחותו הגורמאלית. האם עשוי הילד להסתגל למסגרת של מעון או משפחה אומנת בכלל, והאם עשוי הוא להסתגל לחיים בחברה רחבה ושונה מזו שהסכים לה עד כה.

בהתאם לכל השיקולים האלה מחזיק משרד הסעד כיום בערך 13,000 חניכים במוסדות ובמשפחות-אומנה. מספר זה אינו כולל חניכים מפגרים וחניכים של חסות הנוער. אינני יודע מהיכן לקחה חברת-הכנסת מרשה פרידמן את המספר 50,000 ילדים הנמצאים בפנימיות. ייתכן מאוד שמספר זה כולל נוער שחי בפנימיות כמו פנימיה צבאית, מוסדות חינוך של התנועה הקיבוצית — ואלה אינם ילדים בעייתיים. המספר הרלבנטי הוא 13,000 ילדים שמשרד הסעד מנתק מן המשפחה.

מרשה פרידמן (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני השר, זה כולל מוסדות לגילאי החינוך על-יסודי, לכן זה מספר כל כך גדול.

שר-הסעד ו. שם-טוב :

המספר הזה של 50,000 עלול להטעות. אין 50,000 ילדים בעייתיים. אם הורים שולחים את בנם לפנימיה הצבאית, זאת אומרת שיש להם ילד בעייתי? אותם

היו"ר מ. בן-פורת :

רבתי, אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: מצבם של שירותי הסעד במדינה — הצעת חברת-הכנסת אולמרט רשות הדיבור לחברת-הכנסת אולמרט.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאז פורסם דו"ח ועדת ראש הממשלה לילדים ונוער במצוקה בראשותו של ד"ר ישראל כץ עברה המדינה חוויה טראומאטית שהצדיקה הדים עמוקים ומתמידים יותר במדיניות הרווחה ובתחום של התמודדות עם בעיות המצוקה בישראל. אולם מאז פורסם הדו"ח עברה המדינה חוויות טראומאטיות אחרות, קשות יותר, הנוגעות לעצם קיומה ואשר מן טרם השתחררנו. אולם תהיה זו טעות חמורה אם בלחץ הנסיבות הבטחוניות והמדיניות ישתבש לחלוטין שיקול-הדעת המאוזן והנכון לגבי המשימות הלאומיות גם בתחום החברתי ובתחום של התמודדות עם בעיות המצוקה בישראל. הביקורת בתחום זה נושאת לעתים אופי של חזרה על מטבעות לשון שהולכות ומשתחזקות, ואשר שוב אינן מעוררות כל הד אמת בקרב אותם גורמים החייבים, על-פי אחריותם הציבורית ותפקידם הממשלתי, לשאת בעול היום-יומי של הטיפול בנושאים הללו.

אדוני היושב-ראש, הממשלה הנוכחית, כך נוצר הרושם, אולי יותר מממשלות אחרות, מגלה התעלמות וחוסר רגישות לצרכים הנובעים מהבעיות בתחום הזה.

מדברים על כך ש"כוח-האדם והאמצעים לשיקום הם זעומים ביותר, ולכן מעטים, ממש קומץ של יחידים מובל בדרך לשיקום. מאחר שהעובדים הסוציאליים קול-טים עד עתה כל כמות הבעיות והפונים, כאשר לא נעשתה בדיקה יסודית מהי מיכסת המעמסה האפקטיבית לעובד, וזאת בנוסף על מאות תקנים בלתי-מאוישים על-ידי עובדים בלתי-מקצועיים, התוצאה היא שעובד סוציאלי יכול להקדיש זמן קצר מדי לכל פונה.

ללא כוח-אדם כזה לא ניתן עתה ובעתיד לבצע כראוי תכניות ופעילויות שוטפות, ולא כל שכן פעילויות מונעות או חדשות ונוספות. מצב מצטבר זה במהלך של שנים רבות, אשר החריף ונגדש בשנתיים האחרונות, הוא בעוכרי כל פיתוח והתקדמות בשירותי רווחה, מאחר שהוא חושף חוסר המציאות של חוסר יכולת ביצוע והגשמת פעילויות נוכחיות בצורה מקצועית מתאימה."

למען האמת, מחקרים שנערכו באוניברסיטה העברית בירושלים מאמתים את הנתונים הללו שמוסרים מהשדה האנשים הנוגעים בדבר. על-פי מחקר שערכו ד"ר אליעזר יפה וגד הררי הוברר שהעובדים הסוציאליים עסוקים 40% מזמנם בפונקציות מינהליות הקשורות בהבטחת הכנסה, למעשה בתחום טכני לחלוטין שקשור בהקצאת תמיכות הסעד החודשיות. וכאשר נעשו נסיונות אחדים להפריד בין התפקידים הקשורים במתן תמיכה כספית לבין מתן שירותים סוציאליים, שזוהו התפקיד הבסיסי של לשכת סעד, נסיונות שנעשו בעיקר על-ידי ד"ר יפה מעיריית ירושלים, הרי שלא היתה פתיחות מספקת, לא היתה היענות מספקת. ובסופו של דבר אותו אדם שניסה להתמרד בנורמות המקובלות של עבודה בתחום הזה סולק מתפקידו.

על יסוד כל הנתונים הללו, אדוני השר, אינני רוצה להשתמש בביטויים קיצוניים מאוד, אבל אין לי שום ספק שקיים תהליך מואץ של התדרדרות קשה בנושא של לשכות הסעד, וההתדרדרות הזאת יכולה לבלוש, בנתונים ובתנאים חברתיים מסוימים, גם דפוסים של תגובה חברתית על-ידי אוכלוסיית המצוקה, שכולנו היינו רוצים להימנע מהם.

אני חושב שבנתונים אלה צפויה נשירה גוברת והולכת של עובדים סוציאליים, אנשי מקצוע מוכשרים שאין להם תחליף, אבל אנשים שהתייאשו ואיבדו את התקווה שניתן לחולל רפורמות יסודיות בתחום זה של העבודה הסוציאלית ושל מדיניות הרווחה.

אני חייב לציין שבתחומים אחרים המצב איננו יותר טוב. חברת-הכנסת מרשה פרידמן שדיברה לפני פריטה את הבעיות בתחום של הפנימיות. בהזדמנות אחרת, כאשר נוסא זה הועלה בכנסת, העיר שר הסעד בצדק — הייתי אומר: צדק פורמאלי — שמרבית המוסדות הללו למעשה מנהלים לא על-ידי משרד הסעד ישרי-רוח, כי אם על-ידי אירגונים וולונטאריים, ואילו משרד הסעד עוסק בעיקר בפיקוח עליהם. אבל האחריות על הפיקוח אינה משחררת את משרד הסעד מאחריות כוללת למצב. שנית, ידוע גם להנהלת משרד הסעד שאפילו בתחום המצומצם הזה של פיקוח לא רק שאין למשרד הסעד התקנים הדרושים, אנשי המקצוע הדרושים לפיקוח זה, אלא שהפיקוח הוא בלתי-אפשרי. ואז מגיעים לאותן מסקנות שאליהן הגיע ד"ר יפה במחקר שערך לאחרונה, שילדי אותן פנמיות הופכים להיות בפוטנציה אלמנט עברייני בחברה, אלמנט בלתי-מסתגל. אינני מדבר על

כאשר מדובר על התפתחותם של עובדים מקצועיים, ונמסר לי שיש בכוונתם של פקידים נוספים להתפטר — ראוי לציין כי בהנהלה הנוכחית של משרד הסעד או בקרב ממלאי התפקידים הבכירים מספרם של העובדים המקצועיים היה מועט מאוד.

משרד זה, המחייב מטבע הנושאים שהוא עוסק בהם התמחות מקצועית ומיומנות ברמה גבוהה, נעדר כמעט אנשי מקצוע מתאימים בכל הדרגים. לדוגמה, מנהלי המחוזות, רובם הגדול אינם אנשי מקצוע. מנהלי השירותים המקצועיים ומנהלי האגפים, מרביתם אינם אנשי מקצוע. אינני רוצה להיכנס כרגע, בהקשר הזה, לקונצפציה שהדריכה את השיקולים של מי שהחזיק במשרד הסעד במשך הרבה שנים, אבל אין לי שום ספק שכתוצאה מזה מוצא את עצמו משרד הסעד, בדרגים הגבוהים שלו, נעדר אנשי מקצוע.

אבל בעיית כוח-האדם במשרד הסעד היא חמורה במיוחד ומחמירה ככל שיוּרדים בדרגי הביצוע, והיא מוזעזת כאשר מגיעים ללשכות, הלשכות שהן מוקד המגע הישיר בין המשרד לאוכלוסיית המצוקה. לפני שבועות מספר השר של הסעד לשאלות שהצגתי לו בנושא הזה. והנתונים שהשר מסר, אף שלא כולם היו שלמים, העידו על מצב חמור ביותר.

על-פי נתונים שבידי מהימים האחרונים מסתבר כי בשלושה מחוזות שאינם כוללים את שלוש הערים הגדולות — ובלי להביא בחשבון מפקחים מחוזיים, פקידים סעד, קציני מבחן, שגם בהם יש מחסור חמור — חסרים 380 עובדים בלשכות. מחסור זה גובר דווקא במקומות שבהם קיימת מצוקה גדולה יותר המחייבת קיומה של לשכת סעד ברמה גבוהה, עם מספר ניכר של עובדים. לדוגמה: בעיירה שלומי חסרים 3 עובדים; בטירת-הכרמל — 10; בעכו — 16; בבית-שאן — 10, באור-עקיבא — 9, בנתניה, עם הפרברים הסמוכים — 14, ברמלה — 19, ברחובות 13, ועוד ועוד. ובנוסף על כך, מבין העובדים שישנם בלשכות הסעד, חלק ניכר מהם, כמעט כמחציתם, אינם עובדים מקצועיים. ולעומת זאת מאות עובדים מקצועיים בעלי הכשרה אקדמית מסרבים לעבוד במקצועם.

יש לכך סיבות מספר. ראשית — תנאי העבודה הקשים, העדר שכר סביר, הצורך בנסיעות ארוכות למקומות מרוחקים ללא אמצעי-העזר המתאימים, והלחץ העצום המוטל על העובדים הסוציאליים בעיקר בלשכות על-פי הנורמה שהציג שר הסעד בכנסת בהזדמנות אחרת מסתבר שעובד סוציאלי אחד חייב לטפל בכ-200 תיקים. ואין מנוס מכך שהוא לא יוכל להתגבר, להתחיל להתגבר, על הטיפול כאשר העומס הוא כזה.

אולם על תנאי העבודה נוסף ממד אשר אין להתעלם ממנו, והוא העדר כל אמצעים וכל תיכנון בתחום של שיקום מקרי הסעד, וכל טיפול אינטגרטיבי בפונקציות השונות המוטלות על לשכות הסעד. כל זה, בנוסף על העומס המינהלי העצום המוטל על העובדים, אשר מנטרל אותם כמעט לחלוטין מכל עיסוק טיפולי ושיקומי של ממש.

ברשותך, אדוני השר, אני רוצה לומר שקיבלתי לפני זמן-מה — ואני מניח שגם חברי כנסת אחרים קיבלו, אולי גם הנהלת המשרד — חוזר של איגוד העובדים הסוציאליים, של העובדים עצמם. בכתורת לאותו חוזר מדובר על "התמוטטות של מקצוע". ובין היתר הם

בכוחות עצמו, משתעבד מיד לתשלום משכנתאות וחובות גדולים. הא לך זוג צעיר שעושה את הצעד הראשון לקראת העוני. זוג צעיר כזה זקוק לעזרה ולהדרכה. הוא זקוק להדרכה גם לגבי תכנון המשפחה, עוד קודם שהגיע לעשרה ילדים. צריך להבטיח את זכותה של המשפחה לקבוע בעצמה כמה ילדים היא רוצה. אבל — — —

דוד לוי (הליכוד):

זאת אומר שר בישראל ובימים אלה ?

שר-הסעד ו. שם-טוב :

בהחלט. על אחרייתי ובמלוא הכרתי. אני מודיע לך : אתה מפרג בחמישים שנה. ואני רוצה להפנות את תשומת-לבך לדו"ח של הוועדה לעניין ההפלות, שיונח על שולחן הכנסת. ועדה זו הגיעה למסקנה, על דעת כל חבריה לרבות אנשים דתיים, שצריך לחנך את המשפחה ב-ישראל, והדבר אינו נוגד את עניין ריבוי האוכלוסיה, אינו נוגד את דת ישראל ואינו נוגד את מסורת ישראל. לאחר שתקרא את הדו"ח אני משוכנע שתתכנע, שאתה מדבר מתוך חוסר ידיעה.

אני אומר : תכנון המשפחה, תוך מתן אופציה פתוחה למשפחה להחליט לאיזה גודל היא רוצה להגיע ; לאפשר לילדים לבחור את המקצוע שהם רוצים ללמוד ובו הם רוצים לעבוד. זאת אומרת לטפל במשפחה הצעירה בשנותיה הראשונות, לתת לה הדרכה בנושא המונוה וכלכלת המשפחה, כדי למנוע את התדרדרותה לעוני. זו הפעולה המונעת החשובה ביותר של השירותים הסוציאליים במדינה מודרנית. ולזה צריך להפנות משאבים גדולים ; כי מטרת הפעולה היא מניעת עוני ולא יצירת עוני.

השטח השני — הפעולה השוטפת של הטיפול במשפחה במצוקה — חייב להיבחן על שיטות העבודה הקיימות בו היום. ללא קשר עם מה שאמרת, חבר-הכנסת אולמרט, מתוך בדיקת העניין נראה לי שצריך לבדוק, אולי על-ידי ועדה מיוחדת — ואני אומר זאת בכל הזהירות — את שיטות העבודה של הלשכות הסוציאליות בישראל. יש לי הרושם שהלשכות הסוציאליות עובדות עדיין על-פי שיטות מתקופת טרום-המדינה. ייתכן שדבר זה צריך להיבדק.

השטח השלישי — הפעולה השיקומית. אני מצטער שחבר-הכנסת אולמרט, שלאחרונה מלווה שטח זה — אני מרגיש בכך בשאליות עם הקילומטראז' הגבוה מאוד שהוא מגיש לי — מתוך להיטות להיצמד לכתבה סנסציונית בעתון, לא נתן דעתו לעניין השיקומי.

אהוד אולמרט (הליכוד):

יכול להיות שהדברים שאמרתי בהקשר זה לא הגיעו לאוזניך. אני הדגשתי שהבעיה שמציגים עובדי הלשכות היא העדר כל מדיניות ותקציבים בנושא השיקום. וה-תוצאה היא שהעובדים הסוציאליים הופכים להיות מתוו-כים המעבירים קיצבאות סעד.

שר-הסעד ו. שם-טוב :

אני מתכוון למשהו אחר.

אין צורך ללמד את משרד הסעד שהפעולה השיקומית היא נשמת העבודה הסוציאלית. אני שמעתי זאת מעובדי משרד הסעד. אחת התביעות הראשונות ששמעתי היתה — שימת דגש בנושא זה.

המוסדות לעבריינים שמצליחים לקלוט במחזוריות כמעט קבועה אותם נערים עצמם הנעים הלך ושוב בין המוסד לרחוב וחוזר חלילה.

כל מכלול הנתונים הללו היה מחייב מסקנות מרחיקות לכת הרבה יותר מאלה שמשדר הסעד, בנתונים הקיימים, ערוך להן. אני חושב, אדוני השר, ששוב אי-אפשר להתחמק מהצורך להתמודד עם המסקנות הברורות, בראש ובראשונה בתחום הפונקציונאלי, בתחום האירגון המוסדי, של דו"ח ועדת-כץ, משום שההתמודדות בנתונים האלה, במערכות הקיימות, נידונה מראש לכשלון. ואני שמח לקרוא שבשבועות האחרונים הממשלה עסוקה בחשיבה על אירגון מחודש של עבודתה ושל מבנה. אני הייתי מציע לשר לשקול ברצינות הקמת ועדת שרים מיוחדת שתדון בנושא אחד בלבד בהקשר הזה, והוא — כיצד לתרגם, מבחינת שינויי המבנה של המשרדים הממשלתיים הנוגעים בדבר, את מבנה הממשלה ולהתאימו למציאות. אני מדבר על ועדה שלא תישאר בתחום של מתן סמכויות על הנייר, בלי פעולה אפקטיבית, כדי לממש בפועל בנושא זה את ההמלצות שהוגשו על-ידי הוועדה שמונתה על-ידי ראש הממשלה.

אני משוכנע שאם תהיה הליכה קדימה בנושא הזה, הפונקציונאלי, האירגוני, הרי כאן טמון הגרעין, מלבד שינויים אחרים שדרושים, לראשיתו של מפנה בתחום הטיפול בשירותי הרווחה. במתכונת הנוכחית, במבנה הנוכחי, גם כאשר השר רוצה ויכול — הדבר אינו ניתן.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הייבור לשר הסעד, לתשובה.

שר-הסעד ו. שם-טוב :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כמו בכל השירותים הציבוריים כך גם בכל הנוגע לשירותים הסוציאליים שמגיש משרד הסעד אנו נתונים במאבקים בלתי-פוסקים בין הצרכים, בין הצורך לספק שירותים ולהרחיבם, בין הצורך להיענות לתביעות הציבור, בין הצורך להיענות לתביעות הנוקשים, ובין האפשרויות המוגבלות של המדינה, על-פי סולם העדיפויות הכללי, להעמיד לרשות שירותים אלה את המשאבים הדרושים בכסף ובכוח-אדם. אני בהחלט מסכים, שתמיד יש צורך לבחון מחדש את מהותם של השירותים הסוציאליים ואת המבנה האירגוני שלהם. וזאת מתוך רצון לצאת מהשיגרה, לחפש דרכים חדשות ושיטות חדשות, כדי להבטיח מתן השירותים תים בדרך הטובה והיעילה ביותר.

אני, למשל, בתקופה הקצרה שהתחלתי ללמוד את בעיות הסעד, הגעתי למסקנה שהכרחי וחיוני לבדוק מחדש את האיוון הפנימי בין הפעולה השוטפת של מתן שירותים סוציאליים, בין הפעולה המונעת — כלומר הטיפול במשפחה ובאוכלוסיות במצוקה — ובין הפעולה השיקומית. אלה הם שלושה שטחי עבודה — פעולה מונעת, פעולה שוטפת ופעולה שיקומית — שאינני בטוח אם בחינה מחודשת שלהם לא תצביע על משקלות שונים של כל אחד מהם לעומת המשקלות הקיימים היום. ואביא דוגמאות מספר להבהרת דברי.

לי נראה שהיעד המרכזי של הפעולה המונעת במי-שור העבודה הסוציאלית חייב להיות המשפחה הצעירה. זוג צעיר שנישא — ואתה יכול לראות גם היום משפחות עניות המוציאות עשרות אלפי לירות לעריכת טקס הנישואין — אם הוא צריך למצוא לעצמו קורת-גג

לו ללכת. ובכתבה נאמר כי אנשים אלה יצאו מפני שלא היה שר; עורך-דין יצחק צוריאלי — התחיל לעבוד במשרד ב-1968, עובד ב-30 בספטמבר 1973 ונתמנה במשרד האפוסטרופוס הכללי לתפקיד בכיר בשתי דרגות לפחות מתפקידו במשרד הסעד. אין שום קשר לשאלה אם היה או לא היה שר; פורסם שמה של עובדת שהתחילה לעבוד במשרד הסעד במשרה שלמה ב-1968 בתפקיד מפקחת ראשית לעבודה קהילתית. במאמר 1969 התחילה לעבוד ב-2 משרה; במאי יצאה לחופשת לידה והמשיכה בחופשה ללא שכר עד אוגוסט 1969. יצאה שוב לחופשה ללא שכר ב-21 ביוני 1970 וחזרה לעבודה לחצי משרה בלבד ב-15 ביוני 1972. ב-14 במאמר 1973 עברה לתפקיד מינהלי במדור עובדים סוציאליים באגף לתיכנון. מ-1 במאי 1974 יצאה שוב לחופשה ללא שכר לפי בקשתה. בכתבה נאמר כאילו עזבה משום שלא היה שר.

יורם ארידור (הליכוד):

מה הקשר בין הבעיות הסוציאליות של עובדי משרד הסעד לבין הבעיות הסוציאליות של משרד הסעד?

שר-הסעד ו. שם-טוב:

אני מכיר את כשרונך לקרא קריאות-ביניים, אבל אתה לא יודע על מה דיבר חבר-הכנסת מסיעתך. הוא דיבר על סמך כתבה זו.

אהוד אולמרט (הליכוד):

זה לא מדויק. התייחסתי גם לעובדה שכמה עובדים פרשו, וזה היה חלק קטן מן הנאום שלי. ציינתי אותן עובדות שמציין השר, אבל אמרתי שחלק מן העובדים שלא פרשו ולא הודיעו על פרישתם עומדים לפרוש.

יורם ארידור (הליכוד):

כנראה, לשר יש כשרון לענות שלא לעניין.

שר-הסעד ו. שם-טוב:

חבר-הכנסת אולמרט, העובדה שאתה זקוק כל פעם לקריאת-ביניים היא סימן שאתה עצמך מרגיש באיזו מידה הופך חבר כנסת להיות לא רציני כאשר הוא עולה על במת הכנסת ומסתמך על כתבה שאיננה רצינית.

אומר כמה משפטים על אותו נושא שהעלה חבר-הכנסת אולמרט בדבריו, גם כאן במספרים לא כל כך מדויקים, על המחסור בעובדים סוציאליים. המחסור בעובדים סוציאליים שנתגלה, כפי הנראה, לחבר-הכנסת אולמרט בתשובתו של שר הסעד לשאלתה בכנסת מוכיחה שהוא אינו עוקב במידה מספקת אחרי עבודת משרד הסעד במשך שנים, ואני מכיר את עבודת המשרד גם מזמן היותי חבר ועדת הכספים של הכנסת. הרי שרי הסעד ועובדי המשרד תיארו תמונה חמורה ביותר בדבר המחסור בכוח-אדם מקצועי, הקיים דרך-אגב לא רק בשירותי הסעד, אלא גם בשירותי הבריאות. המחסור בעובדים סוציאליים, למרות התוספת הניכרת בהעמקתם. כוח-אדם, נובע בעיקר מן הגידול בשירותים והעמקתם. ברם אנשי המשרד שלנו לא הסתפקו בקריאת אזהרה בלבד אלא תרמו להרחיב את מעגל ההכשרה של העובדי דים הסוציאליים בכל הרמות.

מדברי משתמע שגם אני סבור כי כמה וכמה סוגיות טעונות בירור. אינני מסכים עם חבר-הכנסת אולמרט שיש התמוטטות באספקת שירותי הסעד ולא בכך שיש

בפעולה שיקומית עוסק משרד הבטחון; בפעולה שיקומית עוסק הביטוח הלאומי; בפעולה שיקומית עוסק משרד הבריאות; בפעולה שיקומית עוסק משרד הסעד. ומשרד אחד איננו יודע מה עושה משרד אחר ובאילו שיטות הוא פועל. אין תיאום בין המשרדים בנושא זה. אין אחידות בטיפול בנושא זה. ספק אם נקבעה סלקציה מתאימה בנושא השיקום — מה כדאי לשקם ובמה לא כדאי להשקיע מאמץ, כי אין סיכוי לשיקום.

שלושה אלה — הפעולה המונעת, העבודה השוטפת והפעולה השיקומית — טעונים בדיקה. ומה עוד טעון בדיקה? הנושא הגדול של הקמת משרד לרווחה סוציאלית. חבר-הכנסת אולמרט, אתה הצעת שנקים ועדה מיוחדת לבדיקת הנושא. קיימת ועדת שרים מיוחדת הבודקת עכשיו את מבנה משרדי הממשלה ולא רק מבנה משרד הסעד. אני אישית חושב — ואני אומר את הדבר בזהירות רבה, כי לא בדקתי אותו באופן מעמיק — אני אישית חושב שצריך להקים משרד לרווחה סוציאלית. יש מי שחושב שאין מקום למשרד לרווחה סוציאלית; יש מי שחושב שהכרחי להקים משרד לרווחה סוציאלית. אני קרוב יותר לדעה השנייה. אבל גם עניין זה צריך להיבחן ולהיבחן באופן אחראי ואובייקטיבי.

תחילה הכתיר חבר-הכנסת אולמרט את הצעתו בכו-תרת: התמוטטות שירותי הסעד במדינה. אחר כך הסכים בעצמו לשנות את הכותרת. והצעתו הוגשה תחת הכותרת: מצב השירותים הסוציאליים. אני מצטער שחבר-הכנסת אולמרט בנה את נאומו בעקבות כתבה אחת בעתון. חבר כנסת אינו צריך להסתפק בהוכחה שהוא יודע לקרוא כתבה בעתון. הוא צריך לדעת להבחין מה אמת בה ומה סנסאציוני ואינו ראוי לשום תשומת-לב.

אהוד אולמרט (הליכוד):

ציינתי שדיברתי עם הנוגעים בדבר.

שר-הסעד ו. שם-טוב:

הנוגעים בדבר. אני יכול להגיד לך מי הם הנוגעים בדבר. הכתבה מפרסמת שורה שלמה של שמות פקידים שעזבו בתקופות שונות את משרד הסעד. אתה עצמך אמרת שלא כל שם הוא נכון, ואני רוצה לומר לך שכל שם כמעט לא נכון. כל מה שכתוב באותה כתבה קשור ביזה שאין שר במשרד הסעד. הכתב עשה לי חסד מיוחד וכתב שאני לא מטפל במשרד הסעד, כי אני עסוק במשרד הבריאות ובמפלגה. הוא עשה לי חסד, כי באותה מידה יכול היה להגיד שאני עוסק רק במפלגה. נאמר באותה כתבה שמפני שאין שר, פורשים האנשים. והנה השמות: ד"ר מרדכי ורטהימר — התחיל לעבוד במשרד הסעד ב-1961, עזב את המשרד באפריל 1970, אחרי תקופה ממושכת שהיה שר סעד — לאחר שנתמנה לתפקיד היועץ לנציב שירות המדינה, שזו משרה גדולה ורמה מושהיתת לו במשרד הסעד; ד"ר יוסף בן-אור — התחיל לעבוד במשרד הסעד ב-1955. יצא ב-1972 לחופשה ללא שכר, נתמנה לעובד בכיר במכון "תבל" ואחראי בו לתחום של רווחה סוציאלית. אין לזה קשר לשאלה אם היה שר או אם לא היה שר; עורך-דין עמרם בלום — התחיל לעבוד במשרד הסעד ב-1960. ב-15 בדצמבר 1972 נתמנה לאפוסטרופוס הכללי, לאחר שהשאריותו בנידון התחיל בסוף שנות ה-60, לפי בקשת שר-המשפטים דאז מר יעקב שמשון שפירא משר-הסעד דאז השר יוסף בורג, ובסופו של דבר נתנו

— הצעות לסדר-היום (שם-טוב, בן-פורת, אולמרט, גרוסמן, ארידור, קשת, קרגמן, ורטמן, בגין, ידיד) —

היו"ר מ. בן-פורת :
כבוד השר, אמור לי : האם אתה בעד העברת הנושא לוועדה ?

שר-הסעד ו. שם-טוב :
בלי הסכמתו של המציע לכך אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

בן-ציון קשת (הליכוד):
אני מציע להעביר לוועדה.

היו"ר מ. בן-פורת :
בבקשה.

בן-ציון קשת (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לעתים רחוקות נתקלים בתופעה כזו. אני חושב שמישהו — וזה לא מישור, אלא השר הממונה על משרד הסעד — עשה איזה חשבון, שבטוחני שבעבור כמה דקות הוא התחרט עליו. לא ייתכן שנושא כזה יוסר בכלל מסדר-יומה של הכנסת. לאחר שהשר הציע להעביר את הנושא לוועדה, זאת אומרת שיש חשיבות לעניין, אבל הוא רוצה להעניש והקואליציה מצטרפת לדבר הזה אף-על-פי שאין לזה כל קשר לנושא — — —

ישראל קרגמן (המערך):
חבר-הכנסת אולמרט לא הסכים. היה הסכם על העברה לוועדה.

בן-ציון קשת (הליכוד):
אינני יודע אם היה הסכם.

משה ורטמן (המערך):
היה הסכם להעביר לוועדה וחבר-הכנסת אולמרט הפר אותו.

בן-ציון קשת (הליכוד):
נניח שהיה הסכם.

היו"ר מ. בן-פורת :
אני מבקש לא לדבר כאן על הסכמים. תציע בבקשה את הוועדה וזהו.

שר-הסעד ו. שם-טוב :
או שיש הסכם או שאין הסכם.

אהור אולמרט (הליכוד):
מה ההבדל בין ההצעה של חברת-הכנסת פרידמן להצעה שאני העליתי ? מדוע התחום הזה צריך להיות נדון במליאה והתחום, שהוא כולל יותר, ואתה עצמך חושב שהוא מחייב דיון, אינו מחייב דיון במליאה ? את זה אני לא מבין.

מנחם בגין (הליכוד):
השאלה היא צודקת.

היו"ר מ. בן-פורת :
שאלה זו נשאלה כבר פעמים מספר קודם, לפני בואך.

מנחם ידיר (הליכוד):
הסיכום בינינו הוא שכל ההצעות עוברות לוועדה.

משבר חמור באסקת השירותים. בפראקטיקה הקצרה שלי כשר הסעד הספקתי כבר לבקר בעיירת-פיתוח, שאמנם איננה אופיינית מבחינת התמונה המצטיירת בה ; הייתי במגדל-העמק וראיתי את שירותי הסעד באותה עיירה. אני בטוח שבמקומות רבים זה לא כך, אבל אני חושב שכל מדינה מודרנית היתה מתגאה במה שראיתי במגדל-העמק מבחינת הטיפול בזקן, מבחינת הטיפול בילדים, מבחינת השירותים של מעונות ילדים, ש-70% מהם מתקיימים בתמיכת משרד הסעד. ראיתי תיאום מצויין בין משרד הסעד ובין הרשות המקומית של מגדל-העמק וראיתי מה אפשר להשיג כשיש תיאום כזה. אינני סבור איפוא שהתמונה היא של התמוטטות. נהפוך הוא : יש בעיות, יש קשיים מצריכים לבדוק אותם, לבחון אותם ולכן, אדוני היושב-ראש, בהחלט אסכים ואולי אציע שנעביר את הנושא הזה לוועדת השירותים הציבוריים של הכנסת.

היו"ר מ. בן-פורת :
האם חבר-הכנסת אולמרט מסכים להצעה ?

אהור אולמרט (הליכוד):
את הנושא הקודם הסכים השר להעביר לדיון במ-ליאה.

היו"ר מ. בן-פורת :
היתה הצעה וכוונתך לקבל אותה.

אהור אולמרט (הליכוד):
איני רואה כל סיבה שהנושא יופלה מהנושא הקודם שהוא חלק משירותי הסעד. יש לקיים בו דיון במליאה.

היו"ר מ. בן-פורת :
האם אתה עומד על דיון במליאה ?

חייקה גרוסמן (המערך):
יהיה דיון על משרד הסעד.

היו"ר מ. בן-פורת :
חבר-הכנסת אולמרט, האם אתה בעד דיון במליאה ?

אהור אולמרט (הליכוד):
כן.

היו"ר מ. בן-פורת :
נצביע איפוא. אני מעמיד להצבעה את ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת.

ה צ ב ע

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת לא נתקבלה.

היו"ר מ. בן-פורת :
אעמיד להצבעה את ההצעה השנייה, של השר.

שר-הסעד ו. שם-טוב :
אם ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת לא נתקבלה, אני מסיר את הצעתי.

יורם ארידור (הליכוד):
זוהי תגובת שר הדואג לענייני הסעד, שגם ועדת הכנסת לא תדון בזה.

אהור אולמרט (הליכוד):
השר הציע דיון בוועדה, הוא לא יכול לחזור בו.

חבר-הכנסת אולמרט לפני הישיבה וסוכם שנעביר את הצעתו לוועדה; וזאת לא מפני שאני מחשיב את הנושא. מי ששמע את נאומי התרשם שבנושא שהעלה חבר-הכנסת אולמרט אין אף מלה אחת רצינית. אני רק לא רציתי לגרום לסערות ובכל זאת לאפשר לוועדה לשמוע עוד פעם את הנושא. לאחר שנדמה היה שיש רוב להסכם חבר-הכנסת אולמרט בא ומסרב להעביר את הנושא לוועדה.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אדוני השר, הוא ידע שיש לו מיעוט.

שר-הסעד ו. שם-טוב:

אני לא אסכים לשיטות דמאגוגיות כאלה ואין לזה כל קשר עם נצרכי הסעד.

אהוד אולמרט (הליכוד):

זהו פשוט סילוף של הדברים. סוכם שהצעתה של חברת-הכנסת פרידמן תועבר לוועדה.

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, קיימת הצעתו של חבר-הכנסת בן-ציון קשת להעביר את הנושא לדיון בוועדה. אנו ניגשים להצבעה. אבקש למנות.

חיים לנדאו (הליכוד):

רבתי, זה כבר קורה בשנית.

בן-ציון קשת (הליכוד):

כל הכבוד, גם יושבת-ראש ועדת השירותים הציבוריים ריים מצביעה נגד העברת הנושא לוועדת השירותים הציבוריים.

מנחם יריד (הליכוד):

ההסכם היה לגבי כל ההצעות, לרבות הצעתו של חבר-הכנסת אולמרט.

ה צ ב ה

25 — בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה

36 — נגד

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה לא נתקבלה.

בן-ציון קשת (הליכוד):

חברי הכנסת, אני מציע לחברי הקואליציה לחשוב איזה נושא הם רוצים להסיר מכל דיון בכנסת. המדובר הוא בשירותי הסעד, ולא בהסכם של משהו עם משהו.

דוד קורן (המערך):

תגיד את זה לחבר הכנסת שלא הסכים להעביר לוועדה.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אתם הולכים עכשיו להוריד הצעה המדברת על אומללים הזקוקים לסעד.

משה ורטמן (המערך):

זהו הוויכוח.

יורם ארידור (הליכוד):

אני רק רוצה להגיש סעד לקואליציה בתור סעד ממשלתי.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת השירותים הציבוריים.

אביעד יפה (המערך):

ההסכמים אינם עניין שמתחת לשולחן. זה דבר לגיטימי בין חברי סיעות לשוחח לפני כן. הסכמנו בין הסיעות שיחד נצביע שכל ההצעות יועברו לוועדה.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לשר הסעד.

אהוד אולמרט (הליכוד):

כל ההצעות עוברות לוועדה, ולא הצעה אחת.

שר-הסעד ו. שם-טוב:

אני מצטער מאוד שדווקא חבר-הכנסת קשת נקט פה עמדה שאיננה מאפשרת להגיע לידי תיאום מוקדם לפעמים לגופו של עניין, בין סיעות שונות, ובמיוחד בין הקואליציה לבין האופוזיציה. היו שיחות בין ראש סיעת הקואליציה לבין חבר-הכנסת מנחם יריד והסכם שנעביר את ההצעה הזאת לוועדה. בעצמי שוחחתי עם

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: בעיות העלייה וקליטת העולים בארץ, הצעת חבר-הכנסת קשת. רשות הדיבור לחבר-הכנסת קשת.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני עומד ותוהה מה ייעשה בהצעתי זו, מי ישיב עליה. אני רואה ליד שולחן הממשלה את השר לקליטת העלייה — מובן שהוא ישיב לי בענייני הקליטה; ומי ישיב לי בענייני העלייה? ומי ישיב לי בענייני החינוך בגולה, הקשור קשר בל-יינתק בעלייה? גם על הירידה אדבר — מי יענה לי על כך?

היו"ר מ. בן-פורת:

חברי הכנסת, מדברים על העלייה ועל הקליטה, ולא על העמידה. רבותי, או שתשבו או שתעזבו את האולם.

6. בעיות העלייה וקליטת העולים בארץ

בן-ציון קשת (הליכוד):

היכן המוסד הממלכתי שירכו בידי את כל הבעיות הללו? הרי ברור לכולנו שהעלייה וכל הכרוך בה חשובה בשבילנו ודרושה לנו כאוויר לנשימה וכדם לגופו של אדם. אינני רוצה להתווכח בשאלה אם העלייה נמצאת במקום השני או השלישי בסולם החשיבות, אך ברור שבלי עלייה — אנה אנו באים?

ואתם, חברי הכנסת מן הקואליציה, מונעים זה שנים את הקמתה של ועדה מיוחדת לענייני עלייה וקליטה. אני מנסה להבין ואינני מצליח — למה ההתנגדות הזאת? למה אתם מסכימים לכך שבענייני העלייה אין מטפלים כלל במסגרת הכנסת? רק בשבועות האחרונים הוקמה ועדת-משנה לוועדת החוץ והבטחון, אבל מובן שהיא תטפל — אם תטפל — רק בענייני העלייה מארצות ערב ומברית-המועצות. ומה בענייני העלייה מארצות-הברית, מארצות דרום אמריקה, אירופה וכדומה? האם על זה ויתרנו? האם המוסד המטפל בזה הוכיח

בארצות-הברית, אלא להיפך — יש לעודד אותם במלחמה גלויה ואמיצה למען העלייה.

מי מטפל בעלייה במדינת ישראל? קבוצת פקידים, ויהיו המוכשרים ביותר, צוות קטן, שבידו ניתן כל המידע ומידה גדולה של הכרעה ואחריות. עם כל הכבוד לאותם אנשים, בוודאי אין זה מספיק. יש להקים מוסד בעל סמכות ממשלתית עליונה, שיטפל בענייני העלייה.

ובענייני הקליטה — לא אחזור על כל הטיעונים של חברי ושל על המחדלים בתחום זה. הם היו ולעזרי קיימים גם כיום. לא היינו מוכנים לעלייה גדולה, לא הכינוג את הכלים הדרושים לקליטתה, לא יצרנו תכנית לטווח ארוך ואפילו לא לטווח קצר. חיינו ואנו מוסיפים לחיות מן היד אל הפה. בגלל חוסר תכנון נשלח העולה בהגיעו לארץ למקום שיש דירה, בלי כל קשר לאפשרויות של סידורו בעבודה. באולפנים ובמרכזי הקליטה כמעט לא למדנו מן השגיאות ושקענו לתוך שיגרה. אנו מוסיפים להתחמם עולים על ניירות ותווים בלי שנטרית את עצמנו לתרגם אותם לשפה המובנת להם. אנו מוסיפים להריץ את העולה מפקיד לפקיד וממשרד למשרד במקום להגיש לו את המגיע לו עם בואו.

בעניין רכישת דירות וקביעת מחירן הבאנו את המצב לידי רתיחה ממש ולידי התמרמרות עולה וגואה. אינני בא בטענות אישיות אל השר לקליטת העלייה. מקווה אני שהמנכ"ל החדש יצדיק את התקוות שתולים בו. אך אין זה מספיק. דרושות שיטות ותכניות חדשות. דרוש מעוף ממלכתי ומאמץ עליון.

והרשוני נא להעיר עוד הערה. דרושים גישה ויחס של אה המקבל את אחיו החוזר. אבל בתחום זה, אדוני השר, רבות העובדות המוכיחות שאין אנו עומדים בכך. בדברי על כך אני חוזר בפעם המי-יודע כמה שאין אני מתכוון לאותם פקידים טובים של המשרד לקליטת העלייה העושים את מלאכתם באמונה. אני מדבר על אותם אנשים התופסים משרות במשרד והם לרועץ, הם ממריעים לקליטת העלייה, ויש כאלה. אין לי ספק שהשר יודע על קיומם.

אני איש אופוזיציה, אבל חבר-הכנסת ספיר איננו איש אופוזיציה, ואינני רוצה לצטט כל מה שאמר. אני לא השתמשתי במלה "מטומטמים" על פקידי הקליטה. אני לא השתמשתי בביטויים מביטויים שונים, ולא האשמת בצורה חריפה כל-כך את משרד לקליטת העלייה בעצירת עלייה כפי שעשה הוא. אבל אם אינכם מוכנים להטות אוזן לאיש אופוזיציה, אולי תקשיבו לדבריו של יושב-ראש הנהלת הסוכנות. דומני, יושב-ראש הנהלת הסוכנות כיום היה שנים רבות איש מפתח בממשלת ישראל. הוא הותיק בידי הרבה עניינים ובעיקר משא-במים. האם אז לא ידע ולא שמע על כל העניינים האלה? רק היום נודע לו? צר לי שלא אוכל להתייחס ברצינות גדולה מאוד להודעותיו ולהצהרותיו של חבר-הכנסת ספיר על מאה אלף עולים, על פתרון בעיות הדיור תוך חודשים ספורים, וכדומה. אלה הן הצהרות, שלדעתי יש מעט מאוד מאחוריהן.

אנו, אנשי הליכוד, זימנו קבוצות מדענים ובעלי מקצועות אקדמיים מבין העולים. ישבנו אתם, והם הגישו לנו הצעות שונות על קליטת אקדמאים. נעביר זאת לממשלה, נגיש זאת לכנסת. אני מקווה שבקרוב נגיש חכנית כוללת לפתרון בעיות הקליטה ובעיות הקליטה החברתית. האם החברה הישראלית עושה מה שצריך

הצלחה רבה, וגם לו היה מוכיח הצלחה — האם אין צורך בביקורת של הכנסת?

הקליטה נמצאת בטיפול של ועדת העבודה, לא לפי התקנון. בתקנון לא נאמר שוועדת העבודה מטפלת בענייני הקליטה; אבל היא מטפלת בכך מפני שוועדת העבודה מטפלת בענייני שיכון ועבודה, ולכן ענייני הקליטה שייכים לה. ומה תעשה ועדת העבודה אם אני בהצעת אדבר על חינוך עולים, או אם אתייחס בדברי לקליטה חברתית? מי יטפל בנושאים אלה? מלבד זאת, ועדת העבודה מבורכת בבעיות רבות וחשובות ביותר. נגיה שוועדת העבודה דנה בענייני קליטה פעם בשנה או פעמיים בשנה, וגם זה רק לאחר שהמליאה מעבירה אליה הצעה לסדר-היום של אחד מחברי הכנסת. כלום זה מספיק? זוהי ביקורת? זוהי גישה רצינית ואחראית?

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):
אין זו אמת.

בן-ציון קשת (הליכוד):
ממה אתם מפחדים, חברי הקואליציה?

דוד קורן (המערך):
אל תשאל כל-כך הרבה שאלות רטוריות, כי אנו עוד נענה לך. אתה רוצה שנענה לך?

בן-ציון קשת (הליכוד):
מי זה "אנחנו"?

דוד קורן (המערך):
דיברת אל חברי הקואליציה. אולי לא הקשבת למה שאמרת.

בן-ציון קשת (הליכוד):
אני מניח שאקבל תשובה מן השר.

מה אתם מפחדים? — עוד שאלה רטורית, כי אין לה תשובה. מי המפריע לצעד נכון וחשוב כהקמת ועדה לעלייה ולקליטה?

לפני ימים ספורים אמרה חברת-הכנסת הרליץ בראיון בגלי צה"ל, שהיא מתפלאה שאין קיימת ועדה לעלייה ולקליטה בכנסת. למה לך גלי צה"ל? פני נא לחברך בסיעה, פני נא לחברך בממשלה, שאלי אותם למה הם מתנגדים זה שנים בעקשנות בלתי-פוסקת להצעה זו שהוגשה על-ידי סיעת תנועת החירות בשעתה, אחרי כן על-ידי סיעת גח"ל, ובכנסת זו על-ידי סיעת הליכוד. אני מבטיח לכם, חברי הממשלה וחברי הקואליציה, שבקרוב נגיש שוב הצעה להקמת ועדה לעלייה ולקליטה, ומוקווה אני שעד אז תהרהרו ותשנו את עמדתכם המזוהה והמוזיקה.

אדוני היושב-ראש, בענייני עלייה לא אכנס לפרטים, גם מחוסר זמן וגם מפני שכל חברי הכנסת מכירים את המצב. אחת אומר: המצב רע ביותר. מארצות המערב כמעט אין עלייה, ומברית-המועצות ירד מספר העולים ירידה מדאיגה ביותר. עלינו לבדוק את דרכי הפעולה בעולם החפשי, ואם צריך — ובטוחני שצריך — לשנותו.

ובנוגע לעלייה מברית-המועצות, עלינו להתייבץ בראש המלחמה, עלינו להתייבץ בלי הסתייגות לימינו של הסבטור גיטסון אשר נטל עלינו משימה קדושה. אל לנו לשחק במחבואים, ובעיקר אל לנו לעצור את אחינו

שמשאירים זאת לאנשים פרטיים מתנדבים? יש מסיתים מאורגנים אשר מארגנים את הירידה.

אדוני היושב-ראש, בקצה המזלג נגעתי בבעיות אלו, אך בנפשנו הן, וכך חייבים כולנו להתייחס אליהן. מבקש אני לערוך דיון בנושא זה במליאה.

היו"ר ב. בן-פורת:

רשות הדיבור לשר לקליטת העלייה.

השר לקליטת העלייה ש. ריון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עמוק הכאב על האטת העלייה בשנה האחרונה, ולא אוכל לומר שבידי תשובות ברורות. מינואר עד יולי בשנה זו עלו 19,600 עולים, בתקופה המקבילה אשתקד עלו 29,000 עולים. זו האטה בשיעור של 32%. ממזרח אירופה עלו בתקופה זו אשתקד 19,000, ואילו השנה 13,000, במספרים מעוגלים. זוהי תופעה מדאגה מאוד. אינני רוצה לעסוק בגורם מים שמקורם בגולה, הן במזרח הן במערב. במערב מורכבים מאוד. ליהודים יש חופש עלייה, אבל יש תהליך של האטה בעלייה.

מנחם בגין (הליכוד):

המקורות הם כאן.

השר לקליטת העלייה ש. ריון:

סלח נא, אני אומר זאת. במערב יש תהליך של האטת העלייה משנת 1971, והוא נמשך גם השנה. חבר-הכנסת ספיר, לאחר שנבחר ליושב-ראש הנהלת הסוכנות, מסייר בכל התפוצות, לא רק כדי לגייס כסף, אלא גם כדי לכבוש את מוחותיהם ולבותיהם של יהודים לעלייה. ואני יכול רק לאחל לו הצלחה, במידה שהדבר תלוי בחינוך, בהסברה ובאירגון. אבל יש כמובן גורמים פוליטיים שמש-פיעים על האטת העלייה מברית-המועצות, אם כי גם לתנאי הקליטה יש משקל בעניין זה.

אני מציע לעצמנו שלא נתחלק לאסכולה של ג'קסון ולאסכולה של ניקסון. יש על כך ויכוח בארצות-הברית, יש ויכוח בין יהודים ויש אסכולות שונות בארצות-הברית. אני מציע, וזו גם הצעת ידידנו, כי אנו, הישר-אליים, לא נתחלק לחסידי ג'קסון וחסידי קיסינג'ר. נשאיר להם את הדבר. לדעת שני הצדדים, התערבותנו בעניין זה היא בלתי-רצויה. כך גם אני סבור, ועל כן העירורית יכולה זר. המשרד לקליטת העלייה אינו ממונה על המל-חמה הפוליטית הזאת. עוסק בזה העם היהודי והעם בגולה, יש שרים שאחראיים לעניינים אלה, יש שר אחראי, יש ראש ממשלה אחראי, ולא השר לקליטת העלייה.

אני רוצה להקדיש דברי למרכיבים ולגורמים שתלויים בנו. ויש השפעה לקשי הקליטה שגברו, אולי גם לאווריה בארץ, ואולי גם למצב המדיני-הבטחוני הבלתי-ברור. אינני יכול לקבוע בדיוק מה משקלו של כל גורם.

אבל עד שאני בא לעסוק בקשיים, מן הראוי לראות גם את המאזן החיובי של ארבע שנות הקליטה האחרונות, עד השנה הזאת, מאזן חיובי במידה בלתי-רגילה, יבול מבוך של 190,000 עולים בארבע שנים. לפי הסקרים בשנת 1973, 90% ממשפחות העולים שמלאה שנה לשהותם בארץ סודרו בדירות קבע. 90% של המשפחות, אחרי השנה הראשונה, סודרו בעבודת קבע, ו-75%—80% הביעו את שביעות-רצונם. זהו המאזן של העבר.

לעשות בעניין זה? מי מטפל בכך במישור הארצי, הממשלתי והמדיני, כדי שתהיה הקליטה החברתית משופ-רת יותר מכפי שהיא כיום?

אביא דוגמה כיצד הממשלה מקבלת עולים, כיצד היא רוצה לגרום שתושבי הארץ הוותיקים יאהבו עולים ויקבלו אותם בסבר פנים יפות. באחד הימים הופיעה בעתון "מעריב" ידיעה בנוסח זה: "נתבקשנו על-ידי משרד הבריאות להודיע שנתפס מרפא שניינים, עולה מגרוזיה, שהודה שהוא מטפל בחולים למרות שתעודותיו מזוייפות. לאחר חקירה הודה שגם אשתו לשעבר וגם חותנו לשעבר הם מרפאי שניינים עם תעודות מזוייפות". ובעתון הופיעה הערה: "מכיוון שיש הרבה מקרים כאלה, ביקשנו משרד הבריאות לפרסם זאת. הגשתי שאילתה לשר הבריאות. שאלתי: האם אינך חושב שהעניין הזה מוזק? ענני נא מהו מספר המקרים האלה. תשובתו היתה: שלושה. ובכן, בגלל שלושה עולים שזייפו תעודות מוציאים את דיבת העלייה רעה. מה זה? האם זוהי קליטה חברתית? בגלל שלושה מקרים? זוהי הדוגמה שנותנים?

חיים קורפו (הליכוד):

אלה חשבונות בתוך מפי"ם.

בן-ציון קשת (הליכוד):

וכעת, אדוני היושב-ראש, על הירידה. אמרו לי כמה חברי כנסת: אל תגע בשאלה כאובה זו, לא רצוי לספר על כך בפומבי. אינני מקבל דעתם. עלינו לגלות ולדעת את האמת, ואז נוכל להליחם בתופעה חמורה זו. הבעיה אינה נחלת העולים בלבד, היא מתפשטת גם בקרב הוותיקים וילידי הארץ. אל יספרו לנו ואל ינחמנו בסטטיסטיקה: "2%—3% אין זה גורא, כבר היה לעול-מים, לא כדאי להרעיש עולמות" וכו'. אני זועק ומזעיק ומתיע על הצרה הזאת.

אני טוען שיש להוסיף לאחוזי הירידה גם אותם 20% שיורדים מווינה. כן, חברי הכנסת, אלה אנשים שעלו מברית-המועצות ואבדו לנו בדרך. בווינה פועלים אירגונים, שאינם נקראים עוינים, אבל הם פועלים למען עוינת המסלול ארץ ישראל. נוספו עליהם עתה אנשי קרן עולמית מכובדת ביותר, שהקציבה תקציב לסידורן של 1,200 משפחות מרוסיה בארצות-הברית. האם מישוה עוקב אחר הנעשה? האם מישוה מתעניין בכך? האם מישוה מנסה לעצור את זה? האם מישוה באמת עומד על המשמר כדי שאל עולים אלה לא יגשו הסוכנים של הרשויות האלה?

גם כאן בארץ התופעה מדאגה ביותר, ואמסור לכם רק על שני מקומות. בכרמיאל בימים אלה עומדות חמש-עשרה משפחות עולים לעזוב את הארץ, והתארגנו לעזיבה עוד שלושים משפחות. וזה רק בכרמיאל. מקום שני — ראשון-לציון, זה מפליא, מקום על-ידי תל-אביב, ושם יש ירידה רצינית. אינני רוצה להוסיף ולספר על עוד מקומות. אני אומר לכם, חברי הכנסת, בקרו בבתי עולים ותשמעו מה שאני שומע יום יום: מחשבה על ירידה, הצדקת הירידה, רצון לירידה.

לצער, אין בידי הזמן לנסות לנתח את הגורמים. אך ברור לי שלא נוכל גם אנו לרחוץ בנקיון כפינו. עלינו להילחם בגורמים שפועלים בכיוון זה. יש מסיתים כאן בארץ. אדוני השר לקליטת העלייה, האם אנשיך בודקים עניין זה? האם כבר מצאו את העקבות? או

כשאנחנו "סופרמארקט" שיש לו רק נעליים קטנות, איננו יכולים לפעול, והדבר גורם סבל בלתי-רגיל ושבתות מוצדקות, בנוסף על עבודה קשה מאוד.

הנני מצייין בסיפוק שיחד עם משרד השיכון החלטנו כי משרד השיכון יספק לנו 13,500 דירות בתשעת החודשים הקרובים, ו-25,000 דירות עד סוף 1975. אינני רוצה לומר שאני בטוח ב-100% שמשרד השיכון יעמוד בהתחייבותיו עד הסוף, אולם אני מוכרח לציין שבמקום 500 דירות שקיבלנו אחרי חדשי המלחמה, בחודשים האחרונים קיבלנו 800 דירות, ובחודש הבא נקבל ודאי 1,000 דירות, וכמובן גם זה אינו מספיק, וזה תלוי בממדי העלייה. אך אם יגדלו ממדי העלייה ויגיעו למספרים הקודמים, לא נוכל להקטין את הצרה הזאת. אם תימשך העלייה כמו היום — אני מקווה שהיא תשתנה לטובה —, נגיע להקלה מסוימת.

אני רוצה לעבור לבעיית התעסוקה. העם היהודי הוא עם של אקדמאים, וכוונתי לעם היהודי בגולה, כשם שהוא עם שכולו יושב בארצות רווחה. אין עוד עם יהודי בארצות מצוקה. 40%, הן מן המזרח הן מן המערב, הוא אחוז האקדמאים ובעלי המקצועות החפ-שיים בעם הזה.

בשנה שעברה קלטנו 7,000 אקדמאים עולים, והשנה, עם מלחמת יום הכיפורים, נכנסנו למשבר. יחד עם משרד העבודה הקימונו צוותים וחרשנו את המשק לארכו ולרחבו. בחודש יוני גייסנו 537 מקומות עבודה לאקדמאים עולים, והורדנו את מספר מבקשי העבודה, מבין האקדמאים העולים שהם מעל שלושה חודשים בארץ, עד ל-700.

בן-ציון קשת (הליכוד):

האם ידוע לך כמה מהנדסים עובדים לא במקצועם? זה נקרא בסטאטיסטיקה שהם הסתדרו בעבודה.

השר לקליטת העלייה ש. רון:

אם אתה מוזכר את המהנדסים, לפעמים בא מהנדס רכבות, מהנדס מכרות, מהנדסים לדברים מאוד ספציפיים, הם יכולים להיות מומחים מדרגה עליונה במקצועם, אבל אנחנו מוכרחים להסב את מקצועם ולהתאים אותו למשק הישראלי. זה עוד קל. אם באים אמנים, זמרים, סופרים, במאים, מורים למארכסיסם-לניניסם, היסטוריה, פילוסופיה — כל מדע הרוח והחברה — שם הקושי העיקרי.

מנחם בגין (הליכוד):

"מארכסיסם-לניניסם" עם מקף.

השר לקליטת העלייה ש. רון:

עם מקף, בלי מקף, אני מודה לך על רוח ההומור. המלאכה קשה מאוד. אנחנו משנים מקצועם של כ-2,000 עולים בשנה. בתחום הרופאים יש לנו עודף בקארדיולוגים, או נזירולוגים, ולעומת זה חסרים לנו רופאים פנימיים, או אנאטוטיסטים, או רנטגנולוגים, ואנחנו צריכים להסב את המקצוע של בעלי המקצועות העודפים, ולעיתים זו השתלמות שנמשכת שנתיים. אותו עולה היה בארץ מוצאו קארדיולוג מפורסם, ואילו כן הוא צריך להיות רופא פנימי במרפאה. זהו משבר חמור, כמובן. בשנות השלושים הסבנו את מקצוע הרופאים העולים מגרמניה והם עסקו בחקלאות. איננו יכולים

בן-ציון קשת (הליכוד):

אם יהיה פורום לשוחח על הנושא הזה יש לי הרבה מה לומר.

השר לקליטת העלייה ש. רון:

אני מקדים את המאזן החיובי דווקא, כדי להצביע על הקשיים. זה היה בעבר. אבל בשנת 1973 נתגלו קשיים חמורים בדיור ובתעסוקה, ולהם יש ודאי משקל ניכר בהאטת העלייה. אני קובע כי קשיי הקליטה שצמחו התחילו להופיע בשנת 1973 וגברו ב-1974, ויש להם משקל משמעותי, לפי הערכתי, בהאטת הקליטה. קודם כול, השיכון. לא משום שלא תיכננו, לא משום שלא היו תקציבים, אלא משום שפיגרנו בשל הבנייה המופרות בישראל, מעבר ליכולתו של המשק, בבניית דירות לעולים, וכיום יש לנו 10,000—11,000 משפחות עולים שגרות בדיור זמני. הטילטול הזה מדירות שכורות — דבר שהיה עוד עוגן הצלה —, ומרכזי קליטה ששם שוהים שמונה חודשים עד שנה, ומעונות ובתי-מלון ששם שוהות אלף משפחות של קשישים או יחידים, ומאות משפחות שגרות אצל קרובים עד שיסודרו בדירות — כמובן יש לכך השפעה.

כולנו מאוחדים בדעה שיש לנקוט מדיניות של פיזור האוכלוסיה.

מנחם בגין (הליכוד):

קראנו על אלפי דירות ריקות, מצד אחד, וחוסר מעון לעולים, מצד אחר. איך מסבירים את הפאראדוקס הזה?

השר לקליטת העלייה ש. רון:

מן הדירות הריקות, 25,000...

חיים לנדאו (הליכוד):

משרד השיכון מטפל ולא אתם.

השר לקליטת העלייה ש. רון:

מתוך 25,000 הדירות הריקות שכרנו 7,000 דירות. העולה קיבל דירה או דירה זמנית לשנתיים, ואנחנו צריכים להבטיח לעולה דירת קבע.

חיים לנדאו (הליכוד):

מתוך 7,000 הדירות, כמה ריקות בידי המשרד לקליטת העלייה?

השר לקליטת העלייה ש. רון:

מן הדירות השכורות יש לנו קרוב לאלף דירות במלאי. למה? כי אי-אפשר לעבוד בלי מלאי.

חיים לנדאו (הליכוד):

יש עודף דירות. יש עשרת אלפים משפחות בלי דירה.

היו"ר מ. בן-פורת:

השר משיב על ההצעה לסדר היום של חבר-הכנסת קשת, ואתה מספק לו שאלות שאינו מוכן להן.

השר לקליטת העלייה ש. רון:

חבר-הכנסת קשת מבין בדיוק מה שאני אומר, כי הוא מתמצא בנושא זה. אנחנו צריכים מלאי של 3,000—5,000, כדי שנוכל לתמרן את העולים, האחד לדימונה, שלושה לנצרת, אחד לחל-אביב, אחד לדירה בת שלושה חדרים ואחד לדירה בת חדר וחצי. כשאין לנו מלאי,

אנחנו עושים הכול כדי להעלות את רמתם — בקור-סים, בהכשרה ובהדרכה. אנחנו עושים הכול כדי להעלות את רמתם של העובדים, את איכותם, כדי להפוך אותם לעובדים שיודעים את תפקידם האנושי, שיראו את העולה באמת כאח, גם לצרה, גם כשאינו צודק.

מדבריו של חבר-הכנסת קשת מתקבלת תמונה שה-משרד לקליטת העלייה הוא מרכז הביורוקרטיה בישראל. אני מוכן להזמין את חבר-הכנסת קשת לבוא עמי לאותן מסיבות שעורכים עולים בבאר-שבע, במגדל-העמק, ב-נצרת ובמקומות אחרים ומזמינים אליהן את אנשי המשרד כדי להודות להם.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אני מוכן לבוא, בתנאי שאתה תבוא למסיבות שאני לך אני.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

האמינה לי שאני נמצא גם במסיבות אלו, ושומע ביקורת בוודאי יותר ממך. אני יכול לפטר עובדים רק במידה שיש נגדם סיבות מספיקות המצדיקות פיטוריהם. אתה יודע את סדרי העבודה בישראל. ואם יש לך עוב-דים כאלה, בבקשה.

הנה, חבר-הכנסת קשת הביא את מר פנחס ספיר כהוכחה לטיב העובדים במשרד לקליטת העלייה. הוא לא הרבה כל-כך להסתמך על האימפולסיביות של מר ספיר בעבר. אינני רוצה לעסוק בכך. אבל משכת אותי בלשוני, ורצוני לקבוע: פנחס ספיר, יושב-ראש הנהלת הסוכנות, כתב לעובדים מכתב וביקש סליחה על התפר-צות.

ובכן, אני מקבל ברצון אם אמרת שמישהו במפלגתך או בליכוד רוצה לעבד תכנית לקליטה כוללת של אקדמ-אים. אני מוכן לקבל ברצון כל עזרה. אדרבה; אני מחפש אותה.

עכשיו עוד שני דברים. ראשית, קליטה חברתית. מכיוון שהיינו עסוקים, ראינו בהבטחת תנאי המינימום של גג ופרנסה את העיקר. נכון, בשנים הראשונות לא נתנו דעתנו במידה מספקת על קליטה חברתית. כיום אנחנו מתארגנים מחדש, ונגביר את הקליטה החברתית במחוזות, במקומות ובמרכז. כי אנו רואים בכך דבר קובע ומכריע.

בן-ציון קשת (הליכוד):

כל הכבוד על גילוי-הלב: שעד עתה לא עסקתם בכך.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

עסקנו לא די. ואני רוצה להגיד: לא רק זה. כל כמה שנעשה, לא נעשה די. אין גבול לעשייה בקליטה החברתית.

אנחנו מטפלים במניעת ירידה, או בקשיי קליטה. מטפלים בזה, וערים לזה. אני יכול לומר: לא תמיד יורדים דווקא אלה שלא סודרו, בעבודה ובדיור. לא אחת, לעתים קרובות, יורדים אלה שסודרו בעבודה ובדיור וצברו די כסף שמאפשר להם את ההגירה.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אבל יש אילו מקורות שנותנים כסף.

לדרוש זאת ואינני דורש זאת, ואם נבוא בדרישה כזאת, הרי נשים קץ לעלייה. אנחנו מוכרחים להתאים את המשק, ככל שניתן, להרכבו המקצועי של העם היהודי. יש לנו קרנות, מרכז למחקר וקליטת מדענים. ואנחנו מממנים מחקרים שימושיים בהיקף ניכר, ונוסיף להרחיבם. נק-דים תיכנונים לתכניות גדולות ארציות. אנחנו מממנים חברות ליצוא הנדסי וליצוא ידע. אנחנו משלמים לפרו-פסורים, למורים ולאחרים בדרגות גבוהות משכורת של שנתיים ושלש, ונוסיף לעשות זאת.

עם כל זאת אני אומר: אני אינני יודע תשובה לכול. לדעתי, אנו צריכים להפעיל את מיטב המוחות המדעיים בישראל כדי שיעבדו לנו תכנית כיצד אפשר לבנות משק בישראל לא של 40% אקדמאים, אלא שם-18% נקפוץ ל-25% אקדמאים במשק. זאת מלאכה לא-קלה. יש אמירות כלליות, יש כוונות טובות. אבל איך עושים זאת — אני אינני יודע, אף-על-פי שאנו עוסקים בכך יומם ולילה. אין לעסוק בתחזיות, אלא יש לעסוק בתכניות אופראטיביות.

עכשיו אגיד לחבר-הכנסת קשת: אינני רוצה לעסוק בשאלת הוועדה, ועדת קליטה — כן או לא. אני רוצה להגיד...

בן-ציון קשת (הליכוד):

אתה צריך לדרוש אותה, אדוני השר.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

בענייני קליטה מטפלת ועדת העבודה.

היו"ר מ. בן-פורת:

כבוד השר, אין זה עניינה של הממשלה; זה עניינה של הכנסת. נשאיר זאת לכנסת.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

היא מעסיקה אותי לפעמים, נדמה לי, יותר מדי. אבל זה תפקידה. אבל אני כשר אינני רוצה (גם אם אינני חבר כנסת) להתערב בסדרי הכנסת. הכנסת ריבונית לקבוע שתהיה ועדה לקליטת העלייה, ואז בוודאי תעסוק היא רק בזה, וגם תטריד אותנו וגם תעזור לנו. אני על כל פנים אינני מביע בעניין זה דעה. אין זה בסמכותי ולא מתפקידי להביע דעה, אבל אעבוד עמה ברצון; אני עובד ברצון, מתוך שיתוף-פעולה, עם ועדת העבודה. ואם תחליט הכנסת על ועדה לקליטה, אברך על כך, אועבוד עמה ברצון.

אינני יכול לקבל את דברי חבר-הכנסת קשת בעניין טיב העובדים. אינני חושב שהמשרד לקליטת העלייה נופל, מבחינת הרכב העובדים, ממשרדים אחרים. אני רוצה להניח שאדם שעובד לפעמים שנים בתפקיד קשה כל-כך — וגם אני, כשאני מקבל לפעמים חמש שש משפחות עולים ביום, אני יוצא סחוט, בלי כוח, כי יש טרגדיות לפנינו — כשאנשים עוסקים בזה שנים על שנים...

בן-ציון קשת (הליכוד):

העבר אותם לתפקיד אחר אם אינם יכולים להחזיק מעמד.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:

תנני להביע את הרעיון עד תום. אני חושב שרובם, הרוב הגדול, רואים בזה שליחות, ועובדים באופן מסודר.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

היו"ר מ. בן-פורת :
תודה רבה. חבר-הכנסת קשת, האם אתה מסכים שהנושא יועבר לדיון בוועדת העבודה ?

בן-ציון קשת (הליכוד):
כן, אדוני.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :
כן. יש הסכם.

היו"ר מ. בן-פורת :
הרי דיברת על הפרדה בין הממשלה ובין הכנסת. צריך לשאול אותו.

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת : להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה נתקבלה.

על כל פנים, אנחנו עוקבים אחרי הדבר, וכמובן ננהג בערנות ונעשה הכול כדי להגביר בכלל את הפעילות החברתית, הקליטתית. ולסיום, אני מקווה שתינתן לי האפשרות להביא בקרוב סקירה על המשרד לקליטת העלייה, ונוכל לערוך דיון מפורט יותר. אני מציע אפוא שהפעם נעביר את הנושא ואת הדיון — שאני מחשיב אותו מאוד — לוועדה שקיימת כעת : ועדת העבודה. תודה רבה.

על כל פנים, אנחנו עוקבים אחרי הדבר, וכמובן ננהג בערנות ונעשה הכול כדי להגביר בכלל את הפעילות החברתית, הקליטתית.

ולסיום, אני מקווה שתינתן לי האפשרות להביא בקרוב סקירה על המשרד לקליטת העלייה, ונוכל לערוך דיון מפורט יותר. אני מציע אפוא שהפעם נעביר את הנושא ואת הדיון — שאני מחשיב אותו מאוד — לוועדה שקיימת כעת : ועדת העבודה. תודה רבה.

7. שימוש במעון עולים על-ידי זוג ישראלים

לא נוכל לעמוד במאבק זה אם לא נדע לעקור מן השורש אותן תופעות חריגות — בוודאי חריגות ומעטות, אבל גם המעטות האלה מרובות מדי — תופעות של פרוטקציוניזם, שקיימות בקרבנו, לצערי רווחות בתוכנו. הן עלולות להשחית כל חלקה טובה בקרב הציבור ולהביא לידי דמוראליזציה מאין כמוה בציבור, והרי אין להן כל הצדקה, ואין כל סיבה שנהיה אדישים או סלחניים כלפיהן.

רצוני להתייחס, אדוני היושב-ראש, לתופעה אחת, לפרשה אחת, שלדעתי היא תמורה מאין כמוה. מתברר שבסוכנות היהודית, אשר ברשותה מעונות עולים שנבנו ומוחזקים במיטב התקציב הלאומי — וברגע זה אין הבדל בדבר אם התקציב בא מכאן או משם — ניתנות דירות מגורים לזוגות ישראלים. ולא מקרה אחד אלא שני מקרים כבר נתפרסמו, ויש שמות של אנשים, תאריכים, מקומות, ואפילו מספר הדירה ב"בית מילמן", שם התגורר הזוג גולן. ליתרון הגדול הזה זוכים כשיש קרוב משפחה שהוא עובד בכיר בסוכנות היהודית. כל אחד מאתנו מכיר את בעיית הזוגות הצעירים. אלפי זוגות מתרוצצים כאשר בעייתם החמורה והמעיקה — ובתוכם חיילים וחיילים שהשתחררו, חיילים בצבא הסדיר ואנשי מילואים — היא בעיית הדיור. מאות זוגות צעירים, אם לא יותר מכן, אינם נישאים מפני שאין להם דיור. זו הבעיה מספר אחת במדינה, בעיה רגישה ביותר.

יודעים אנו מה אומרים בציבור, ובכל מקום אני מנסה ללחום נגד דברי האומרים שבמשרד לקליטת העלייה אם אין לך פרוטקציה, לא תוכל להיעזר. שמע-תני זאת מפני עשרות, מפני יותר מעשרות עולים. היו מקרים רבים שפניתי למשרד לקליטת העלייה ולמשרד השיכון. לפני זמן-מה פניתי למשרד השיכון ביחס לב-חורה אשר גרה לא הרחק ממני, אני מכיר אותה כמעט מילדותה, היא היתה מטפלת בילדים שלנו. היא התחתנה מפני שאין להם כסף לקנות דיור. הם לא עמדו בקרי-טריונים ובחנאים שנקבעו. אין זו משפחה מרובת-ילדים,

היו"ר מ. בן-פורת :

הכנסת תעבור להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת בן-מאיר: שימוש במעון עולים על-ידי זוג ישראלים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חסנה של מדינה וחברה תלוי בראש וראשונה ברמתה המוסרית. מבחן מרכזי לדמוקרטיה הישראלית ולכוחה של חברתנו הוא במוסר הציבורי, בטוהר המידות ובשמירה על עקרונות החוק והצדק בכל חלקי השירות הציבורי.

בימים האחרונים ראינו, אדוני היושב-ראש, במדינה גדולה וחזקה, במעצמת-על, שאומה גדולה וחזקה לא היתה מוכנה לסלוח בעניין אשר זיעזע את העולם כולו, בעניין שהיה קשור, לא פחות ולא יותר, בנשיא של אותה מדינה, ושהביא לידי עזווע שכמותו לא נודע במאתיים שנות תולדותיה של ארצות-הברית. אומה, חברה דמוקרטית, לא היתה מוכנה לוותר על הבטחת טוהר המידות והאמת על-ידי נציגיה ובוחריה ועל שמירה על עקרונות החוק. בצדק נכתב ונאמר שמה שקרה שם, בארצות-הברית, הוא נצחון לדמוקרטיה, משום שהוכח שוב שאכן יש שלטון החוק ולא שלטון האנשים, שלטון הצדק ולא שלטון הכוח.

אדוני היושב-ראש, אני סובר שכאן בישראל אסור לנו להיות אדישים, וחוששני שנעשינו אדישים מדי וסלחניים לתופעות של שחיתות ופרוטקציוניזם הקיימים בחברתנו. אנו יודעים שמדינת ישראל נתונה בעיצומו של מאבק חברתי, מדיני, בטחוני וכלכלי גדול וחמור מאין כמוהו, התובע קרבות ומאמצים עצומים מכל חלקי הציבור. לא נוכל לעמוד במאבק זה אם לא נדע לשכנע את הציבור שהממשלה וכל זרועות השלטון — ובשבילי אין הבדל בין הסוכנות ובין הממשלה, ובדעת-הקהל ומבחינת הציבור זה אותו הדבר — פועלות מתוך עשיית הכול להבטחת טוהר המידות בתוך השירות הציבורי.

המשטרה בוודאי שמע על הספר ואולי ראה את הסרט. הסיפור אמיתי, על שוטר במשטרת ניו-יורק ושמו סרפיקו, ועל מאבקו במשך שנים נגד השחיתות הנוראה במשטרת ניו-יורק. סרט מעניין. מסופר על האיש, השוטר הפשוט. חבריו רצו להתחלק אותו בשוחד, הוא לא רצה לקבל והלך אל הממונים, אל האינספקטור, אל האינ-ספקטור הראשי, אל המפקד, וסיפר להם על הידוע לו. הם לא היו שותפים לשוחד, אבל הם לא עשו דבר, "לא כדאי לעורר את העניין", "זה לא-פשוט", כך אמרו. עד לראש העיר הגיע אותו שוטר. בסוף הסיפור, בסוף הסרט, במשפט האחרון, כאשר השוטר נותן את עדותו ומזעזע את עיריית ניו-יורק, הוא אומר: "האשמה והאחריות איננה על שוטרי המקום אשר מקבלים את השוחד. אני סבור שזה משפט נכון. כי השחיתות הזאת לא היתה קיימת אילו איכפת היה לאחראים בדרך הגבוה ביותר, אילו היו הללו מתעניינים בנושא ומתנגדים לכך. אילו התנגדו לכך, לא היתה הדבר קיים. כמו בצבא, אין חייל גרוע ללא מפקד גרוע. והנה, יש מנהל של מחלקת העלייה ...

משה שחל (המערך):

את מי אתה מציע שיענה על ההצעה — שר המשטרה או השר לקליטת העלייה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מי שתחליט עליו הממשלה. אולי צריך היה ראש הממשלה לענות על כך. והנה אנו רואים דוגמה כזו: מנהל מחלקת העלייה יודע את הרגישות שבעניין זה. ואני מביא מדבריו: כאשר נתפרסם הסיפור בעתון, לא ידע על כך. מילא, אם כי צריך היה להיות ער יותר לעניין. אבל כאשר שואל אותו העתונאי, והוא נתבקש להשיב, הטיח מר עוזי נרקיס, כמסופר ב"מעריב", — "שקר וכזב". קודם כל הוא אומר "שקר וכזב". אין זה ז'ורנל ליסס צהוב, העתון ששאל אותו. זהו עתונאי מעתון מכובד. ומר נרקיס אינו בודק ומיד אומר "שקר וכזב. לא שמעתי על דבר כזה. בא אלי מנהל מתוסכל של מרכז קליטה עם הרכילות הזו". שואל אותו העתונאי: "האזנת לתלונתו?" עונה לו מר נרקיס — "שילחתי אותו מחדרי עם הרכילות הזו". כעבור שעה מצלצלת המזכירה ואומרת, אכן יש אמת בסיפור. נחקור את העניין. מה זאת אומרת? בא מנהל מחלקה, שאגב אורחא, מר יצחק בן-אשר. מנהל מרכז הקליטה, אמר שהוא קיבל הוראה בכתב. יש לו מסמך כתוב. הוא אמר — אמנם לאנשים האלה לא מגיע, אבל יש לו מכתב חתום לקבל את בני הזוג גולן. הוא לא היה מוכן למסור מי חתום על המכתב. אז בא אדם שמצער על השחיתות, הוא מחזיק אצלו במעון זוג, והוא פונה למנהל מחלקת העלייה. ובמקום שיוודע מנהל מחלקת העלייה ויבדוק את העניין — פה מעורב סגן מנהל מחלקה, פה מעורבים עובדים בכירים, זו בתו של סגן מנהל המחלקה — במקום שיבדוק את העניין, יחקור את העניין, הוא זרק אותו מחדרו עם ה"רכילות". זו התגובה?

אדם כזה, אם זו גישתו, איננו ראוי להמשיך בתפ-קידו. הוא אחראי, בין ידע בין לא ידע. והרי כל הפקידים יודעים על כך. אותו מנהל מחלקה ודאי אמר להם: אל תלכו לעוזי נרקיס, כי ההקצבה שתקבלו מעוזי נרקיס היא שיורוק אתכם מחדרו. תהיו בעיניו בבחינת "פרסונא-גראטא". איוה מין התנהגות היא זו? איך אפשר לעשות דבר כזה? הגישה לתופעות האלה היא

לא משפחה ענייה במיוחד — זאת אומרת שאביה של הנערה משתכר כדי פרנסתו; היא עבדה כדי שתוכל ללמוד בבית-ספר תיכון, אין להם כסף לקנות דיירה. כאמור, פניתי למשרד השיכון ונעניתי: אין לנו פתרון, אין לנו תשובה לזוג הזה, אין בכוחה של המדינה לספק דיור לכול. למקרים הקשים נותנים עזרה. אבל הזוג הזה שאני מדבר עליו אינם עשירים, הם גרים בגני-תקוה, אינם עשירים ולא בני עשירים, אין להם כסף לרכוש דיירה, אני יכול להעיד על כך, אבל אינם זכאים לא לדיירה, לא למשכנתה ולא לדיירה בשכר-דיירה. הם צריכים ללכת לשוק ולחפש. עד היום לא התחנתה אותה בחורה מפני שאין ביכולתם לרכוש דיירה.

והנה אנחנו נתקלים בתופעה שדירות לעולים, מעור נות יפים שטוב שישנם, המיועדים לעולים, לסוג מסוים של עולים כדי לעזור להם בקליטתם בארץ — שמענו רק עכשיו את ההצעה לסדר היום של חבר-הכנסת קשת ואת דברי השר שאמר שאין הוא טוען שלא קיימות בעיות של מצוקת דיור גם לגבי עולים, ויש הכרח לשכור דירות בשבילים, ונחקקו חוקים מיוחדים בעניין זה — מעוגות אלו לא לעולים הם נמסרים. זוג ישראלי, שמכר את דירתו ברמת-אביב במאות אלפי לירות, עבר לגור במשך חודשים בדירת עולים תמורת שכר-דיירה חדשי של 200 לירות, וזה בניגוד לחוק ובניגוד לצדק. זו הפרשה.

ויש עוד פרשה שנתפרסמה כמה ימים לאחר מכן, ואינני יודע אם מה שלא נתפרסם אמנם אינו קיים. מדובר בזוג נוסף, האשה היא "עולה חדשה" משנת 1960. רובנו, חלק גדול מתושבי המדינה, הם עולים חדשים לפי זה. מי שהגיע בשנת 1960, האם הוא עולה חדש? איוה מין עולה חדש הוא זה? החתן עלה בשנת 1950. אם כן, מדובר בזוג ישראלי ככל דבר, אפילו הבחורה נמצאת בארץ זה ארבע-עשרה שנה, והם גרו במעון עולים באישורו של מנהל מחלקת העלייה ובידיעתו, ועוד אחזור לזה.

פרשה זו, חברי הכנסת, חמורה ביותר. חוששני שלא כולנו מכירים בחומרתה, לא כולנו מעריכים מה היא עושה לדעת-הקהל, בעוד הציבור כורע תחת גטל של מסים ומסי מסים, וידוע לאן הגענו בנקודה זו. נכון, גם אני הצבעתי בעד המסים, כי אין בירה, אבל אלה נוגעים לציבור הכורע תחת גטל של בעיות, שבאים אליו ותובעים ממנו, ובצדק, להוריד את רמת החיים, ובמצב כזה אנחנו עדים לתופעה חמורה של פרוטקציוני-סם: — בגלל שרים משפחתיים מקבלים זוגות ישרא-ליים, שאינם טובים ממאות אלפי זוגות אחרים, תנאים טובים יותר — מוכרים דירת פאר, ואני מצייר בנפשי שאת הכסף שקיבלו השקיעו בריבית גבוהה — ומתגו-רים בדירה של עולים.

פרשה זו, שהיינו צריכים להודעק עליה, היא דוגמה מובהקת של שחיתות במקום שאסור שתהיה, של פרוטק-ציוניסם של נפושטים במקום שאסור שיהיה.

לא הייתי מעלה את העניין כהצעה לסדר היום — אני יודע שהוא נמצא בחקירה —, אלמלא נתקלנו בתופעה חמורה מזו: התייחסותם של האחראים והממו-נים אליה. נקודה זו הייתי חייב להעלות לפני הכנסת, ובה חייבת, לדעתי, הכנסת לדון.

יש ספר שיצא לאור והסיפור שבו מוצג כסרט בהרבה בתי-קולנוע בארץ. שם הסרט "סרפיקו", שר

ברזל. אולם בשאלת השאלה אם ברגע זה הוא תפקידה של הכנסת.

אני רוצה להציג את העניין מבחינה משפטית, ולא רק על דעתי, אלא גם על דעת היועץ המשפטי לממשלת ישראל, מרכזי הקליטה נמצאים בבעלותה של הסוכנות היהודית ...

חיים לנדאו (הליכוד):

הם אקסטריטוריאליים ? ממשלת ארצות-הברית שול-טת עליהם ?

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :
חבר-הכנסת לנדאו, הקשב עד הסוף.

חיים לנדאו (הליכוד):

אני יודע את התירוץ מראש.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

אתה הרי ציוני, הקשב עד הסוף. מרכזי הקליטה הם בבעלותה של הסוכנות היהודית, והם מתנהלים על אחריותה של הסוכנות היהודית. הנהלת הסוכנות היהודית היא האורגן הנבחר בדרך דמוקרטית על-ידי התנור עה הציונית, ורובם המכריע של האירגונים היהודיים הבין-לאומיים רואים בה את מענם, רואים בה כתובת המייצגת את הפעולה למען ישראל, והיא חיה על-פי חוקתה, סדרה וסדרי הביקורת שלה. הסוכנות היהודית אחראית לפני הנהלת הסוכנות שבה משתפוט כל המפלגות, והיא אחראית לפני עצרת הסוכנות היהודית ולפני הוועד הפועל הציוני, — והמבקר של הסוכנות היהודית חייב למסור דו"ח למוסדות אלה.

יש לסוכנות היהודית גם מעמד מובטח כחוק במדינת ישראל. ואין הממשלה ולא השר לקליטת העלייה ממונים על סדרי עבודתה של הסוכנות היהודית. ממונים על כך העם היהודי והתנועה הציונית שבחרו בה. ואנו צריכים לכבד את האוטונומיה ואת הריבונות של התנועה הציונית, מלבד זאת עלינו לזכור שגם ברחבי העולם הסוכנות היהודית חייבת להופיע כמוסד שאיננו נתון להתערבות ולפעילותן של ממשלת ישראל ושל הכנסת.

אני מציע שנתחשב בכך. ואנו מוכרחים להתחשב בכך, אם איננו רוצים לגרום נזק חמור מאוד לתנועה הציונית בעולם מבחינות אלו. היא מוכרחה להיות בלתי-תלויה, בלי התערבות מצד ממשלת ישראל והכנסת, גם כדי לשמור על עצמאותה וגם כדי להופיע כעצמאית כלפי ממשלות העולם.

על כן, מטעמים אלו אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום. אני מקווה שמבקר הסוכנות יביא דין-וחשבון בקרוב, והנהלת הסוכנות היהודית ודאי תסיק את המסקנות הנכונות.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חברי הנהלת הסוכנות הופיעו לא פעם ולא פעמיים לפני ועדות הכנסת, גם יושב-ראש הנהלת הסוכנות, גם גובר הסוכנות ומנהל מחלקת מחלקת העלייה. מדוע אי-אפשר שוועדת העבודה של הכנסת, שעוסקת בענייני עלייה, תשמע גם את העניין הזה ? הדבר מעניין את הציבור הישראלי, ואנחנו מייצגים את כל הציבור הישראלי.

ציניות, והציניות תשחית כל חלקה טובה בקרבנו. הנה מתפרסם בעתון שמו של הפקיד, שנתן את ההוראה. האם הושעה מתפקידו ?

חיים לנדאו (הליכוד):

יש לו סיכוי לעלות בתפקיד.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אינני יודע. סיכויי יכול להיות. אינני מקבל את התשובה שיש חקירה. ראיתי חקירות שנמשכו ימים רבים, מה יש פה כל-כך הרבה לחקור ? הלא מר נרקיס אומר שהוא יודע מי נתן את ההוראה בכתב. זהו דבר שאינו מוטל בספק, אין כאן טעות — זוג שגולד ויושב בארץ ; אם כן יש לנקוט צעדים נגד מי שנושא באחריות.

חיים לנדאו (הליכוד):

על דירה אחת נתן בעצמו הוראה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

כבר אמרתי. על אחת נתן בעצמו ובידיעתו. אבל התגובה לאיש שבא אליו חמורה ממה שנתן. כי אם נעודד גישה סלחנית זו או את האדישות לעניין ; ואם לא נעשה, ואינני חושב שאנו עושים, — תפשה השחיתות עוד יותר. אבל אין שעת פנויה להיכנס לבעיות הקליטה והעלייה ; ואני אומר, אלה מקרים חריגים, רובם המכריע של הפקידים עושים עבודתם בנאמנות. אבל אותם מקרים חריגים מוציאים שם רע ומכתמים את כל ציבור עובדי המדינה. ואין זה רק עניין של חקירה. אדם שהתייחס כך, איננו ראוי להמשיך בתפקידו. התגובה היתה צריכה להיות חריפה, מהירה יותר ורצינית יותר, ולא אותה התשובה שהציבור אין לו עוד אמון בה: העברנו את העניין לחקירה; בעוד שנה איכשהו יישכת העניין.

אני מסיים. בעיה זו היא בעיה ציבורית ראשונה-במעלה. כדי שתוכל המדינה לעמוד במאבק הבטחוני, המדיני והכלכלי הגדול, התובע מאמצים וקרבות מכולנו, צריכות הממשלה והכנסת לפעול ללא אדישות וללא סלחנות ; לגנות כל תופעה של פרוטקציוניזם ושחיתות, לעגוש את האחראים לה בכל חומר הדין, לעקור אותה מן השורש, ולהוכיח שנבטיח טוהר מידות ושמירת הצדק בכל חלקי השירות הציבורי. משום כך, אני מבקש שה-כנסת תערוך דיון על העניין. לא אתנגד אם השר יציע להעביר את הנושא לאחת מוועדות הכנסת. אבל, לדעתי, הכנסת צריכה לדון. היא תעקוב ; זה יבטיח שיהיה מעקב לעניין, היא תקבל את דו"ח החקירה, תחיש את עריכת דו"ח החקירה. והכנסת, או אחת מוועדותיה, תצטרך לקבוע דעתה על האחראים — על מנהל אותה מחלקה, שזו ההתייחסות שלו לשמירת טוהר המידות והסדר במחלקתו.

היוזר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לשר לקליטת העלייה.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא יוכל להיות ויכוח בינינו, לא בין חבר-הכנסת בן-מאיר לביני או בין חבר-הכנסת כל-שהוא, על היחס הביקורתי והחמור המ-נה כל מקרה של פגיעה בטוהר המידות ונקיון הכפיים, של פרוטקציה, של פרוטקציוניזם ושחיתות. אני חושב שאנו מצויים לעקור מן השורש כל מקרה כזה בכל האמצעים, וכפי שאמרתי פעם, לטאטא החוצה במטאטא

— הצעות לסדר-היום (רוון, ישעיהו, זיידל, בן-מאיר); חוק משאל עם על יהודה ושומרון (ישעיהו, לנדאו)—

ואני מציע לשר להסכים שוועדת העבודה תדון בנושא ותזמין את נציגי הסוכנות היהודית לבירור העניין.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אני מסכים להצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה.

השר לקליטת העלייה ש. רוון:
כבוד היושב-ראש, הצעתי בעינה עומדת.

היו"ר י. ישעיהו:
ניגש להצבעה.

הצבעה

ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום לא נתקבלה.
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה נתקבלה.

ט. חוק משאל עם על יהודה ושומרון, תשל"ד—1974 *

(הצעת חברי-הכנסת מ. בגין, י. בדר, י. הורביץ, אברהם יפה, מ. נסים, א. דימלט, א. שוסטק)

ופרודור שם. כמעט כל שריכם הכריזו על כך. אם כן התחילו ביריחו, בחלק מן הבקעה, בחלק משומרון. עשו את הצעד הראשון. בינתיים יישאר צה"ל בחלקה של הבקעה. בכך חשיגו הסדר-ביניים וייפסקו איומי המלחמה לזמן-מה, ואני, קיסניג'ר, אדאג כי חוסיין יקבל זאת. ואמנם נודע כי חוסיין הסכים לשלב א' זה.

שר החוץ המצרי נמצא עתה בוואשינגטון. שלשום פורסם על הסכמתו, כי המשא-ומתן עם ירדן יקדים את השלב השני בסיני, וכי מצרים תומכת בתביעת חוסיין לנסיגה חלקית של צה"ל כעת, והוסיף: "תוך אמונה כי זאת תהיה התחלת הדרך לחנופה בלתי-נמנעת להחזרת הגדה הירדנית לשעבר כולה". פהמי הודיע, אדוני השר, כי המצרים מוכנים לדחות לשעת-כושר מאוחרת את הדיון על עתידה המדיני של מה שהם קוראים הגדה המערבית. התכנית ברורה: נסיגת ישראל לקו ה-4 ביוני 1967, אולי בשינויים מסויימים, לא בבת-אחת, שלבים שלבים, על-פי הסדרים חלקיים. ומי ישלוט ביהודה ובשומרון בסופו ברור? לפהמי ברור: עראפאת. גם לד"ר קיסניג'ר ברור: תחילה תיסוג ישראל וייכנס חוסיין. זה נעכל יותר קל בישראל. אחר כך יחליטו ערביי יהודה ושומרון מי ישלוט בהם. אליבא דד"ר קיסניג'ר, זו ודאי תמציתה של הדמוקראטיה.

חברי הכנסת, היש בתוכנו בר-דעת אחד, שלא יראה כי אם חלילה נפקיר את יהודה ושומרון, עראפאת או חבש ישלטו בהן בסופו של דבר? כך יהיה על כל חלק שנפקיר שם. הוא יתפך מיד לבסיס חבלה נגד ישראל. ואז האיום במלחמה יגבר ממורה, מדרום ומצפון. והלחץ של קיסניג'ר יגבר אף הוא. ושיטת ה"סאלאמי" תוסיף לפעול. עד שנתעורר חלילה ברגע מסוים, ובנינו יעמדו וגבם אל הים, להגן על פתח-תקוה וכפר סבא ונתניה, וכמובן על ירושלים ועל תל-אביב, כאשר האוייב, בין

השר לקליטת העלייה ש. רוון:
היחסים בין הממשלה לסוכנות היהודית מוסדרים על-ידי המוסד לתיאום. אנחנו מתאמים עם הסוכנות היהודית במוסד לתיאום, בוועדה להתיישבות, ברשות הקליטה. אלה פעולות תיאום. כאן אתה מציע שהכנסת תדון ותקבל החלטות על הסוכנות היהודית. דבר זה, לפי דעתי, ולא רק לפי דעתי אלא גם לפי דעת היועץ המשפטי, נוגד את הסדר הטוב.

היו"ר י. ישעיהו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת זיידל, להצעה.

הלל זיידל (המפלגה הליברלית העצמאית):
כבוד היושב-ראש, אני רוצה להציע להעביר את הנושא הזה לוועדת העבודה. אני רוצה לציין שוועדת העבודה עוסקת בענייני עלייה, לא רק בענייני קליטה.

היו"ר י. ישעיהו:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק של קבוצת חברי כנסת: חוק משאל עם על יהודה ושומרון, תשל"ד—1974. ינמק אותה חבר-הכנסת לנדאו.

חיים לנדאו (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני ימים מספר אמר ראש הממשלה שבמצב החירום שלנו יש להציג לפני הציבור את התמונה הנכונה. אמר ולא עשה. אני מרגיש, חברי הכנסת, כי הגענו לרגע של אמת וחובה לומר אותה, גם אם קשה היא.

זה לי ארבעים שנה בארץ ישראל, וכמעט כולן שנים של סכנות, מתחים ומלחמות. בני כבר לחמו בשתי מלחמות. לא קל היה בכל השנים הללו. אך הרגשנו בכולן רוממות-רוח, חזון ואמונה. הלכנו לקראת המחר בבטחון וללא היסוס.

אודה, זו הפעם הראשונה דאגה עמוקה בלבי: מה על המחר? לאן אנו הולכים? נכון יותר: לאן אנו מובלים?

חברי הכנסת מכל חלקי הבית, על סדר יומנו היום — עתיד קיומנו. על כף המאזניים הוטלו יהודה ושומרון. הם הוטלו לא רק על-ידי חוסיין, אלא על-ידי ד"ר קיסניג'ר. בינתיים שלב א'. לא כל יהודה ושומרון. רק חלק — עד לשלב ב'. ד"ר קיסניג'ר הציע לנו עתה, בשיחותיו עם השר אלוך כפי שפורסם בעתונות, הסדר חלקי עם ירדן, נסיגת צה"ל מחלק ביהודה או גם בשומרון, וכני-סת מינהל חוסיין לתוכם עם כוח או"ם ועם כוח שיטור ירדני.

אדוני שר החוץ, לא נכחתי בשיחה, אבל לא קשה על-פי מה שפורסם, לתאר את דבריו של שר החוץ האמריקני לשר החוץ הישראלי. ודאי אמר כך: הרי אתם מוכנים לוותר על יהודה ושומרון, פרט לפס פה

הברית ובקאנאדה: "אל תחששו לומר 'לא' לקסינג'ר, נעמוד אתכם במערכה. תנו לנו לומר 'לא' לקסינג'ר בעבורכם. הוא סכנה לישראל. למה שיתקתם את מועדון הנשיאים היהודיים בארצות-הברית?". הוא בא לכאן כאילו לניחוח אבלים, כך אתם נראים בעיני יהודים.

אתם במבוכה. שבוע אתם מצלצלים בפעמוני מלח-מה, ושבוע לאחריו אתם נותנים את ארבעה, כאשר האויב מוכן כל רגע לצאת למלחמה.

חברי הממשלה, אנא ענו בכנות: האם על כתפיים כאלה ניתן לשאת את המשא הקשה של ימינו? לא, לא, — לא אתם שתוכלו לרפא את חלי עמנו ולהוציא לדרך-המלך. אינא אמן בכם.

יש כמובן מוצא מן המצב. והדרוש — דרך ברורה ועמידה איתנה. עמידה על זכותנו לארץ ישראל ולבטחון לאומי. וחד הם הבטחת שוויון זכויות לערביי יהודה ושומרון, תוך דאגה כנה לדו-קיום טוב, הוגן וצודק. משא-ומתן לחתימת חוזה שלום עם אויבינו. עמידה בפני איומים ולחצים. רק בעמידה איתנה נוכל להגיע לשלום ברבות הימים. דרושה דרך ברורה.

והכרח הוא להחזיר, ובהקדם, את המוראל והאמונה לחייל בחזית ולאזרח בעורף, כי זה עיקרו של כוחנו. ודרוש מאמץ עליון של שעת-חירום של כל אחד מאתנו ונשיאה בעול על-ידי כל אחד ואחד. כי האמת היא, כמו שאמרנו בשנים שנשכחו, — כל הארץ חזית, כל העם צבא.

ועל הכול, חברי הכנסת, דרושה לעם הנהגה מדינית חזקה ומאמינה, הנוסכת אמן בעם, שאינה נבהלת ואינה מתקפלת.

יש מוצא מן המיצר לעתיד גדול ובטוח. אבל לא בידיכם הוא.

אדוני היושב-ראש, לצד חוסר-האונים הממשלה גם מוליכה שולל את העם. היא התחייבה פומבית לתת בידו את ההכרעה בדבר עתיד יהודה ושומרון. לאור התחייבות זו לא תיתכן, לדעתנו — מבחינת האחריות הממלכתית, הסדר הדמוקרטי הטוב ומניעת נזק מדיני חמור — לא תיתכן כל התחייבות לוותור מצד הממשלה ביהודה ושומרון, גם ללא סמכות לחתימה סופית. למרות זאת, הממשלה רואה זכות לעצמה לנהל משא-ומתן עם ד"ר קסינג'ר על עתיד יהודה ושומרון ומביעה הסכמה לווי-תורים חלקיים, גם לוותורים מפליגים. הנזק בדרך זו חמור מאוד. כך מפרקים עם מכוח עמידתו. כך מנסים להתישו. כך סוללים דרך לאסון.

לכן באנו היום להציע לערוך בהקדם משאל-עם שיוכרע בו — האם העם בעד שלטון ישראל על יהודה ושומרון.

באנו לתבוע שהממשלה לא תיתן כל התחייבות למ-סירתם של חלקי ארץ ישראל. יכריע העם.

מה הגון יותר, מה כן יותר ומה ישר יותר, מאשר לשאול את פי העם, כאשר הממשלה עומדת כבר ברא-שיתו של משא-ומתן, העלול לחרוץ את גורל קיומנו ועתידנו? התיתכן דרך דמוקרטית יותר מאשר הכרעת כל אורח בישראל על-פי מצפוננו לגבי עתידו שלו ועתיד ילדיו?

אין זו בעיה לבחירות כלליות, בהן רבות הבעיות להכרעה. כאן בבעיית הבטחת עתידנו מדובר. ובה יש

במידים בין בלי מדים, פוגע עוד לפני כן בכל מרכזי האוכלוסיה שלנו.

אדוני היושב-ראש, נראה לי כי הסכנה החמורה ביותר כיום היא, כי ממשלת ישראל מוכנה לשיטת ה"סאלאמי". זו מדיניותה, כפי שביטא אותה ראש הממשלה לאמור: "ישראל ממשיכה במדיניות של מיצוי כל סיכוי להתקדם בדרכים מדיניות לקראת השלום או לקראת הסדרים נוספים שיקדמו את סיכויי השלום". ועל כך הוסיף שר החוץ בדיווחו לממשלה, עם שובו מוואשינגטון, כי הגיע "להבנה" עם ד"ר קסינג'ר, שאין סיכוי להגיע להסדר כולל בשלב אחד — כאשר על שלום אין מדובר עוד כלל, ולכן יש להתור להסדרים חלקיים.

חברי הכנסת, הנה פתח האסון. — מבית, בשולחן הזה.

למרות הנסיון המר של נסיגות בהסדרי-ביניים בצפון ובדרום, אשר במקום שלום מקריבים אותנו בימים אלה למלחמה חדשה, מדבר ראש הממשלה על הסדרים חלקיים נוספים ש"יקדמונו לשלום". איזו אשליה גוראה. ושר החוץ שלנו עונה לד"ר קסינג'ר, כפי שפורסם, שיש ראל מוכנה "לחלוקה פונקציונאלית" של הגדה המערבית, כלומר כמעט כל יהודה ושומרון יימסרו לשלטון של חוסיין, וצה"ל יישאר שם במשלטים צבאיים, לשמור על שלטונו מפני אנשי ערפאת וחבש. איזו תכנית פאנאסטית. והממשלה מוכנה "לחלוקה פונקציונאלית" זו גם שלבים שלבים ועתה לשלב הראשון. אך על כך, אדוני שר החוץ, כידוע לך, אומר ד"ר קסינג'ר, כי אין זה בא בחשבון. חוסיין לא יסכים. הוא תובע "חלוקה טריטוריאלית" מלאה, בלי צה"ל ביהודה ושומרון.

כן, רבותי חברי הכנסת, מתחיל האסון. מבית. עם הסכמתם לוותר בשלב א' על חלק מיהודה ושומרון, על נשמת החזון הציוני, אתם מערערים את זכות קיומה של המדינה בכל מקומותיה ואת יסודות בטחונה. ואתם מקרבים את המלחמה אל תוך בתינו.

באוגוסט 1974 אתם, ממשלת ישראל, מוכינים את אשר עשו הצ'כים בספטמבר 1938 — מינכן, מינכן מורה-תיכוני. ומינכן, כידוע, לעולם איננה מוליכה לשלום. מינכן אחת תוצאתה — מלחמה.

ומאמת מרה זו לאמת מרה שנייה. שרי ממשלה, הסתכלו סביבכם ותראו: העם במורד, ברות ובחיל. עם אינו מידרדר, אלא אם כן מדרדרים אותו מלמעלה. צה"ל ניצח למרות הכול בשדה הקרב. ממשלתו עדיין עומדת כביום הכיפורים. אתגר הגדולה ניטל מעמנו. נדם חזון בישראל. יומכם, שרי ישראל, יום קטנות. אינכם מקובלים בעולם כמייצגי כוח, עוצמה וגורם רציני באזור.

בשום עמדה מדינית שלכם אינכם עומדים. לא משא-ומתן ישיר, לא משא-ומתן בכלל. איה מהות השלום שאמרתם, כי היא תהיה נקודה ראשונה בכל משא-ומתן, והדיון הטריטוריאלי הנקודה האחרונה? מה נשאר מה-רותכם ומהבטחת נשיא אמריקני — עליה ויתרתם בקלות נזאת — כי לא תהיה נסיגה בלי חוזה שלום אשר ישיב את רצונכם? עמדותיכם מתמוטטות. הפכתם את ישראל מגורם לבעיה, לקליינט, ללקוח.

ראו נא לאן הגיע העם בראשותכם. ראשי ציבור יהודי מארצות-הברית באים לכאן לעודד אתכם, להתחנן לפניכם כי לא תיכנעו ללחצי קסינג'ר. וכה אמר לנו בימים אלה, בביקורו בארץ, יושב-ראש אגודת הרבנים בארצות-

הכנסת לנדאו, אלא הצעת החוק המונחת לפנינו, ועלי החובה לומר דעתי לכנסת על נושא זה.

מה שמוצע לנו הוא, שהכנסת תקבל חוק ובו ייקבע משאל-עם, שבו יישאל העם להשיב ב"הן" או "לאו" על השאלה, ואני מבקש לשים לב לנוסח השאלה: "האם בעד שלטון ישראל על יהודה ושומרון?"

אני אציע לכנסת להסיר את הצעת החוק מסדר היום משלושה טעמים, שמקצתם קונסטטוטיוניים ומקצתם מדיניים, והטעמים אשר עמי הם אלה: (א) המוסד של משאל-עם אינו מתיישב עם שיטת הממשל הפאר-לאמנטארי הנהוגה אצלנו; (ב) גם אם אין שוללים את המוסד של משאל-עם מיסודו, הרי השאלה המוצגת כאן לפנינו איננה שאלה הראויה להישאל במשאל-עם; (ג) הודעת הממשלה מפי ראש הממשלה בזמן כינון הממשלה הנוכחית מבטיחה שלא ייעשה הסכם שלום עם ירדן אשר יכלול ויתור טריטוריאלי על חלקי יהודה ושומרון בטרם יישאל העם בבחירות חדשות.

אדוני היושב-ראש, באנגליה, שהיא ארץ הפאר-לאמנטאריסם הקלאסי, הדעה המכרעת של מדינאים ושל מלומדים היא, שהמוסד של משאל-עם נוגד את שיטת הממשל הדמוקרטי הייצוגי וחותר תחת סמכות הפאר-לאמנט. העמדה הבריטית העקרונית מתמצית בדברים הבאים שכתב אחד המלומדים, ואני מצטט: "אתה חייב לבחור בין ממשל פארלאמנטארי לבין משאל-עם-ישי-רים. ממשל פארלאמנטארי משמעותו, שעל הממשלה מוטלת כל האחריות לקידום טובת האומה ולהגנה עליה. הממשלה חייבת לקבל החלטות מתואמות המצטרפות יחד לאסטרטגיה הגיונית שלמה — קוהרנטית" בגוף המקור — לעתידה של האומה. אבל אי-אפשר לבנות אסטרטגיה הגיונית שלמה אם שלוש מתוך ארבע החלטות נשארות בסמכותו של הפארלאמנט ואת ההחלטה הרביעית מוציאים אל מחוץ לסמכותו. בסופו של דבר, אתה חייב להחליט אם אתה מאמין בשיטת הממשל הפארלאמנטארי או אינך מאמין בה."

אדוני היושב-ראש, דברים מאלפים על הנושא הזה כתובים בספרו של הפרופסור בנימין אקצין "תורת המשטרים", ואני מצטט: "הליך זה (ההליך של משאל-עם) לקוי בחסרונות רציניים. הוא חסר גמישות, אינו משאיר מקום להדגשת ניואנסים ומחייב את המשתתפים להצביע בהתאם ליחסם הכללי אל ההצעה הנדונה בלי לתת להם אפשרות להצביע על חלקיה ועל הוראות ספציפיות. לגבי התוכן המדויק של ההצעה קשור העם אל נוסחה שהוכנה על-ידי גוף אחר, מצומצם יותר. הגשת הצעה למשאל-עם נעשית איפוא מתוך ציפייה כי העם יאשרה. בנסיבות אלה יש ומשאל-עם מקבל אופי סמלי-הפגנתי יותר מאשר אופי של הבעת הסכמה של ממשל להוראות המוצעות או של דחייתן. אופי זה של משאל-עם הוא אשר גרם לכך שההליך הזה מתחבב על משטרים שהם אוטוריטאריים ודיקטאטוריים למעשה." ובהמשך הדברים אומר הפרופסור אקצין: "יש הטוענים שמשאל-עם, שנושאו עניין הקשור באישים בולטים או עניין המסוגל לעורר תגובות רגשיות חזקות, עלול לגרום הכרעה שהיא דמאגוגית יותר מאשר סבירה."

המלומד האמריקני הפרופסור פרידריך מאוניברסיטת הארווארד, כשהוא סוקר את הנסיון האירופי של שנות השלושים, אומר: "הרפרנדום הפך להיות מכשיר ביטוי

להכרעה במישורים. שמנו לב, כי גם במפלגת העבודה הובא לאחרונה בחשבון משאל-עם, בצד בחירות, כדרך להכרעה בבעיה זו.

חברי הכנסת, בהצעת החוק אשר לפניכם מוצעים פרטי הביצוע של משאל-העם על-פי הכללים המקובלים אצלנו בבחירות לכנסת, עם השינויים המתחייבים על-פי העניין.

ברור שהתאריך המוצע לערוך בו את המשאל — ה-25 ביוני שעבר — יש לשנותו. ואני מציע שהוא ייקבע על-ידי הוועדה בכנסת, בצמוד להכנת החוק בהליכים הפארלאמנטאריים, אך בכל ההקדם. הסוגיה המכרעת כאן היום היא בעקרון. ואשר לפרטים, אלה ייקבעו בוועדת הכנסת.

אדוני היושב-ראש, יהודה ושומרון נחלת אבותינו, ובהן בטחוננו. בשכם ובחברון — עריסת עמנו. בעננות ובשילה שרשי וזכותנו, כשם שבירושלים כתר בירתנו ופאר מלכותנו. כל התחייבות לוותר עליהן היא פצצת זמן המוטמנת בירושלים, בתל-אביב, בחיפה ובבאר-שבע.

עתה, חברי מפלגת העבודה, הרשוני נא לפנות אליכם: שימו לבכם, בטרם תתנו יד לממשלה לקטוע אברים מגופה החי של ארץ ישראל, שימו לבכם אל דברי המורה הרוחני והאידיאולוגי שלכם בדור זה, לדב-ריו של ברל כצנלסון, אשר בימים אלה מלאו שלושים שנה לפטירתו. וכך כתב באוגוסט 1937: "כל זמן שאנו עצמנו איננו מוותרים עדיין, אין הדבר אבוד בשבילנו. וסכנת הוויתור הלא אורבת לנו מבית. אך האם די לנו באהבת ארץ ישראל שישנה, מבלעדי ארץ ישראל שעוד איננה? אל נדלדל את יונקות הדברים שבנפשנו. עוד נצטרך להם". הדברים נכתבו כאשר ארץ ישראל עדיין איננה בשליטתנו. עתה היא שלנו. האם תפקירו חלקיה? נשים אל לבנו את דברי המנהיג הדגול של תנועת הציונות הכללית מנחם אוסישקין לאמור: "מדינה יהודית-שמו-ציאים מתוכה את חברון עיר האבות, את המקומות הקדושים לנו מדורי דורות, זו אינה מדינה יהודית, אלא קאריאטורה מדינית. ובשביל קאריאטורה כזאת עלינו לוותר על תקוות האומה? זה יהיה חטא שאין דוגמתו." נשים אל לבנו את דברי זאב ז'בוטינסקי: "בקנה-מידה של זכות מדד העולם בימי הצהרת בלפור. ואז קיבלנו את זכותנו על ארץ ישראל כולה. אל תגע יד נוצריה בזכותנו. אבל קודם כול יד עברית אל תגע בזכותנו — וזכותנו נצח, והיא שלמות ואין עליה ויתור, וציון כולה שלנו."

אדוני היושב-ראש, זכתנו ובטחוננו ושלמות ארצנו — על כף המאזניים. נשאל את פי העם, אני מציע לבית להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמענו מפי חבר-הכנסת לנדאו נאום פוליטי מסוג הנאומים שאנו רגילים לשמוע מפיו מדי פעם בדיון מדיני. לצערי, כמעט לא שמעתי בנאומו כל התייחסות ספציפית להצעה הקונ-קרטית שתבר-הכנסת בגין וקבוצה מחבריו הגיחו על שולחננו. אבל נושא הדיון היום איננו נאום של חבר-

— חוק משאל עם על יהודה ושומרון (צדוק, בארי, שרון, ארידור, אלוני, שריד, בגין, לנדאו, פעיל) —

ללאומנות המונית בלתי-אחראית ותרים את תרומתו להת-פוררות — במועד: לדיסינגראציה — של הסדר הקוב-סטיטוציוני."

השאלה אם עלינו לאמץ לנו את המוסד של משאל-עם הוכרעה בשעת חקיקת חוק יסוד: הכנסת. סיעת תנועת החירות, והיא בלבד, הציעה אז שנאמץ לנו את המוסד הזה, והכנסת כולה, ברוב מכריע, מחוץ לסיעת תנועת החירות, דחתה את ההצעה הזאת.

אדוני היושב-ראש, אמנם יש ארצות, דמוקראטיות לכל הדעות, שהחוקות שלהן מחייבות או מאפשרות משאל-עם בעניינים מסויימים. והארץ הקלאסית של הרפרנדום הלא היא שווייץ. אבל יש תכונה אחת בולטת המציינת את ההוראות בדבר משאל-עם בחוקות של המדינות האלה, והתכונה הבולטת הזאת היא שהדבר המובא להכרעת העם — כגון חקיקת חוקה, שינוי בחוקה, קבלת חוק חשוב, קבלת הסכם בין-לאומי או אמנה בין-לאומית — הדבר המובא להכרעה חייב להיות דבר קונקרטי, מוגמר, מדויק, מנוסח, מגובש, דבר שאינו משאיר מקום אלא לאחת משתי תשובות: האומר "הן" — מחייב את הדבר הקונקרטי, המוגמר והמגובש שהוצג להכרעה; והאומר "לא" — שולל את הדבר הזה.

ידידיה בארי (הליכוד):

לכך היית מסכים, אדוני שר המשפטים, בנושא הנדון?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אני רוצה רק להזכיר שתומך נלהב של רעיון משאל-העם בשאלת הצטרפותה של בריטניה לשוק המ-שותף — ויש כאלה בבריטניה — שהוא גם מחבר של ספר חשוב על המוסד של הרפרנדום, ניסח את העמדה שלו כך: כשישתיים המשאלות וזאת כולו והשאלה היחידה שתישאל תהיה — "האם עלינו לחתום על הסכם זה או לא לחתום עליו?" או — לדעתו — צריך לערוך רפרנדום. לעולם לא תוצג במשאל-עם שאלה תיאורטית, ערטילאית, שאלה בעלמא, כמו השאלה המוצגת לפנינו כאן: האם אתה בעד שלטון ישראל על יהודה ושומרון?

אריאל שרון (הליכוד):

אני שואל. ואם תהיה שאלה?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אם תגיש הצעת חוק חדשה, גידון בה; היום אנו דנים בהצעה הזאת. השאלה הזאת שהוצגה היא אחת מאותן שאלות מנחות-עמוסות, מה שקוראים באנגלית: "loaded questions", מסוג השאלות, כמו למשל: האם אתה בעד הקטנת עומס המסים במדינה? או, האם אתה בעד הצטיידות מירבית של צה"ל? ואני בטוח שאפשר לגייס במדינה הזאת רוב במשאל-עם גם בעד הקטנת עול המסים וגם בעד הצטיידות מירבית של צה"ל, אלא שעדיין תעמוד בעינה השאלה: איך מגיעים להצטיידות מירבית של צה"ל תוך כדי הקטנת עומס המסים?

אדוני היושב-ראש, לכאורה, כאשר שואלים: האם אתה בעד שלטון ישראל על יהודה ושומרון, אז התגובה של כל אחד היא — בעצם, למה לא? יש כיום שלטון ישראל ביהודה ושומרון.

יורם-ארידור (הליכוד):

ובאמת למה לא?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

הרוב הוא בתנאים הקיימים בעד המשכו, באין הסכם. אבל האזרח הנבון — ויהיו לו כמה שאלות שבלעדיהן לא יוכל להשיב על השאלה הזאת המוצגת לפניו — יצטרך לשאול: מהי האלטרנטיבה? מה מוצע כאלטר-גאטיבה? ויתור על כל יהודה ושומרון? ויתור על חלק מיהודה ושומרון? ומה שיעור הוויתור? מה הם המקו-מות שעליהם הוא מוכן לוותר, או אינו מוכן לוותר? הוא יצטרך לשאול את עצמו: האם הוא מוכן לוותר — נניח — לא על חלק מן השטח של יהודה ושומרון, אלא על חלק מן השלטון הישראלי ביהודה ושומרון, ולהגיע להסדר המוסר לירדן את האדמיניסטרציה האזרחית ומשאיר בידי ישראל את השליטה הצבאית הבטחונית ואת זכות ההתנחלות?

שאלות אלה מוליכות לשאלות נוספות: תמורת מה הוא מוכן לוותר כלשהו? תמורת הסדר חלקי? תמורת הסדר כולל? תמורת שלום? והאם שיעור הוויתור אינו מותנה במהות התמורה?

השרה ש. אלוני:

הוא מדבר באופן היפותטי.

יוסי שריד (המערך):

חבר-הכנסת בגין, שר המשפטים שאל כמה שאלות היפותטיות.

מנחם בגין (הליכוד):

אתה סומך על הערבים שלא יקבלו זאת? אל תסמוך יותר מדי.

יורם-ארידור (הליכוד):

יש גם ערבים שסומכים על יהודים.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

לכל השיקולים האלה אין מקום בשאלה — ה- "loaded question", שהוצגה לפנינו. אפשר לקחת אותה השאלה ולהפוך אותה ולהציע משאל-עם על השאלה: האם אתה בעד שלום עם ירדן? והאזרח הנבון ישאל: מה מהות השלום? מה הערובות לשלום? מה הוויתורים הנדרשים מאתנו תמורת השלום? קרוב לוודאי שאפשר לגייס רוב גם בעד שלטון ישראלי ביהודה ושומרון וגם בעד שלום עם ירדן; אלא ששני המשאלים יהיו חסרי משמעות מעשית ותלויים על בלימה באותה מידה ממש. השאלה שהוצגה לפנינו היא, גם לגבי מי שאינו שולל עקרונית את המוסד של משאל-עם, שאלה שאינה ראויה להישאל במשאל-עם. אני חושב שזאת שאלה שאפילו אינה ראויה להישאל במשאל דעת-הקהל, כי אי-אפשר ללמוד דבר מן התשובות עליה. אילו היו חבר-הכנסת בגין וחבריו מנסחים שאלה זו בתרגיל בקורס למתחילים בתורת משאלי דעת-הקהל, בוודאי היו מקב-לים מן המורה את הציון "בלתי-מספיק".

חיי לנדאו (הליכוד):

ואתה הפרופסור, אתה חושב? אני חושש שאתה טועה מאוד.

(שר-המשטרה ש. הלל קורא קרי-את-ביניים.)

מאיר פעיל (מוקד):

אפשר לסכם על מספיק בקושי.

התשובה בנדון היתה ברורה: הממשלה תנהל משא-ומתן עם ירדן ותקבל החלטות בכל שלב משלבי המשא-ומתן, אך לא ייעשה חוזה שלום עם ירדן אם יכלול ויתור טריטוריאלי על חלקי יהודה ושומרון בטרם נשאל את העם בבחירות חדשות. הבטחה זו ניתנת גם על-ידי הממשלה החדשה.

דברים אלה בעינם עומדים כעמדתה המוצהרת של הממשלה.

אני מבקש להסיר את הצעת החוק מסדר היום.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לנדאו, לדברי תשובה במסגרת של חמש דקות.

חיים לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני הפרופסור צדוק, אתייחס לשאלות, גם לפרופסוראליות וגם לאחרות.

משה ורטמן (המערך):

איהו פרופסור?

חיים לנדאו (הליכוד):

השר צדוק מינה עצמו פרופסור. אני מברך אותו על המינוי.

היו"ר י. ישעיהו:

אמנם התואר פרופסור איננו עלבון לשר צדוק, אבל אני מציע לא להשתמש בו.

חיים לנדאו (הליכוד):

אני שמח שיש לנו שר המשפטים הרואה את עצמו פרופסור. אני חושב שזוהי סגולה מצויינת.

איתן לבני (הליכוד):

יש כלל שמעלים בקודש. מה אתם מתרגשים?

חיים לנדאו (הליכוד):

אני רוצה להתייחס למספר בעיות שהעלה שר המשפטים לגופן.

שר המשפטים, השאלה שהצגתי היא ברורה, היא קונקרטית, מאותן השאלות הדורשות הכרעה: למי יהודה ושומרון? מה ברור מזה, מה יסודי מזה, מה מכריע מזה? הלנו אם לצרינו? כך יש להשיב. ברור, חד וחלק.

ושאלה שנייה: אמרת שהעניין איננו ראוי להישאל במשאל עם. גורל יהודה ושומרון, אדוני השר, איננו ראוי להישאל במשאל עם? מה כן ראוי? אני מצטער על קלות הגישה לעניין גורלי זה. אבל אם מדובר בנוסח השאלה, אני מציע שנעביר את ההצעה שלנו לוועדה, בה אולי יידון נוסח אחר. אולי נמצא נוסח מוצלח יותר, בהיר יותר וברור יותר.

הטענה השלישית שלך מטעה, היא מוליכה את העם שולל. הממשלה מביחה שלא ייעשה הסכם שלום תוך ויתור טריטוריאלי בלי שהעם יישאל. אכן, זוהי ההטעיה הגדולה. אתם מנהלים משא-ומתן, אתם מוותרים, אתם מדרדרים את העם הוזה, אתם מתישים את כוחו עד שלא יהיה בו כוח עמידה, ואז תגישו לו הסדר. הרי על שלום ממש חדלכם לדבר. ומה כי תבואו להשלות את העם? הרי שר החוץ אמר שאין סיכוי להסדר שלום. הוא הגיע על כך לידי "הבנה" עם קיסניגר. מה כי תבואו לזרוע חול בעיניים על הסכם שלום שאיננו, שאין סיכוי לו?

חיים לנדאו (הליכוד):

דומני שאין לו אפילו תואר שני.

יצחק רפאל (חזית תחתית לאומית):

נשאיר את הניסוח הסופי לוועדה. נעביר את הנושא לוועדה.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אבל אני מציע את ההצעה שלי, ולא את שלך, חבר-הכנסת רפאל.

השאלה שהוצגה היא, לדעתי, המשך...

אריאל שרון (הליכוד):

למה לא לוועדה לניסוח?

נאולה כהן (הליכוד):

אפשר לשאול את הפרופסור שאלה?

היו"ר י. ישעיהו:

לא בתוך דבריו. שיטה זו אינה נהוגה אצלנו.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

השאלה שהוצגה היא, לדעתי, המשך לקו של התעלה-מות מן המציאות ובריחה לנוסחות ערטילאיות. אני רוצה להזכיר לכנסת שחבר-הכנסת בגין וחבריו היו בעד הסכם הפרדה עם מצרים לפי תנאים שהם העלו במוחם, אבל הם היו נגד הסכם הפרדה הקונקרטי, המגובש, שניתן היה להשיגו ושהובא לאישור הכנסת. הוא הדין לגבי הסכם הפרדה עם סוריה.

אני אומר שלגבי ההסדר עם ירדן אין היום שאלה קונקרטיות שאפשר להציג אותה לפני העם. הממשלה החליטה לעשות למען משא-ומתן עם ירדן; והממשלה תעשה מאמצים להגיע להסכם, אם וכאשר — ואני מדגיש גם את ה"אם" וגם את ה"כאשר" — נגיע להסכם קונקרטי, מוגדר, מגובש, אפשר יהיה להציג לפני העם את השאלה הקונקרטית: הסכם קונקרטי, מוגדר ומגובש זה, אתה מקבל אותו, או אתה דוחה אותו? אז יקבע האורח הנכון את עמדתו אחרי שישקול את ההסכם כולו, על מעלותיו ומגורעותיו, על הישגיו וויתוריו.

זוהי הדרך שבה תלך הממשלה, בלי להזדקק למכשיר המפוקפק של משאל-עם.

ראש הממשלה הקודמת, הגברת גולדה מאיר, אמרה ביום 10 במאיר 1974, כאשר הציגה את ממשלתה לפני הכנסת, את הדברים הבאים, ואני מצטט: "במהלך הבי-רורים על הקמת הממשלה עלתה השאלה כיצד תנהג הממשלה אם לאחר משא-ומתן עם ירדן תגיע שעת ההכרעה. תשובתי בנדון ברורה: הממשלה תנהל משא-ומתן עם ירדן ותקבל החלטות בכל שלב משלבי המשא-ומתן, אך לא ייעשה הסכם שלום עם ירדן אם יכלול ויתור טריטוריאלי על חלקי יהודה ושומרון, בטרם נשאל את העם בבחירות חדשות, אם אחת הסיעות המשתתפות בקואליציה תדרוש זאת."

ראש הממשלה הנוכחי, יצחק רבין, בהמשך לדברים של ראש הממשלה הקודם, אמר בכנסת ביום 3 ביוני 1974 את הדברים הבאים בזמן שהציג את ממשלתו לפני הכנסת, ואני מצטט: "במהלך הביורים על הקמת הממשלה היוצאת. עלתה השאלה: כיצד תנהג הממשלה אם לאחר משא-ומתן עם ירדן תגיע שעת ההכרעה.

כי אין לכם יכולת לעמוד, תש כוחכם. על כף המאזניים מוטל הכל, אך אין לכם כוח להתגונן.

ואני אומר כי דווקא במצב זה, כשהכל על כף המאזניים, לא שאלה צדדית, לא שאלה של מה בכך, אלא גורל עתידנו, חובה לשאול את פי העם ולא להעמידו על עברי פי תהום, שנסיגה ממנה אין קשה ממנה.

אדוני היושב-ראש, זו הדרך. מה שהציע שר המשפ-טים — לא זו הדרך. סכנה ללכת בדרך דירדורו של עם בהסכמים חלקיים ולהעמידו לפני עובדות קיימות. ואני פונה שוב לחברי הכנסת, שלא יתנו ידם שהממשלה תעמיד אותנו לפני עובדות ומאחרי גב העם יוכרע עתידו. אני חושב שמשאל עם הוא המוצא, זאת הדרך הדמוקראטית. דומני שית. ננהג כבריטניה, כנורבגיה, כארצות-הברית. דומני שיש מה ללמוד מהן גם מבחינת הגינותו של הממשל כלפי האזרחים.

(קריאה: משאל גם בעניין שינוי שיטת הבחירות?)

מה עניין שמיטה אצל הר סיני? כבר הוחלט על כך. טענו בחיטין והודה לו בשעורין.

אדוני היושב-ראש, לאור הנימוקים — לצערי, אינני פרופסור ואינני יכול להסתייע בתואר זה כמו שר המשפ-טים, יש לי בסך הכל תואר ראשון — מסיבות ענייניות, ולמען עתידו של העם, כדי לא לאפשר לשלטון להתחמק מאחריות כאשר על הכל כף המאזניים, אני מציע כי תוצג לעם השאלה הראויה להכרעה ישירה, מצפונית, של כל אזרח בישראל.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לשר המשפטים, להערה.

(קריאה) — — —

היו"ר י. ישעיהו:

שר יכול לדבר בכל שלב משלבי הדיון. יש סעיף כזה בתקנון.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להודות לחבר-הכנסת לנדאו על התואר פרופסור שהעניק לי. הייתי שמח יותר אילו התואר הזה הוענק לי על-ידי אחת האוניברסיטאות. לצערי, אינני ראוי לו.

ראיתי חובה לעצמי לעלות על הבמה ולהביע דעתי הנחרצת שהתואר "פרופסור" אינו כינוי גנאי.

היו"ר י. ישעיהו:

זה מוסכם.

הגיעה השעה להצביע.

הצבעה

בעד העברת הצעת החוק לדיון מוקדם

— 42

בוועדה

— 53

נגד

— 1

מנעים

ההצעה להעביר את הצעת חוק משאל עם על

יהודה ושומרון, תשל"ד—1974, לדיון מוקדם

בוועדה לא נתקבלה.

אתה טועה מאוד, אדוני השר, באמרוך שחייבים לבחור בין משטר פארלאמנטארי לבין שיטה של משאל עם. שר המשפטים, עם כל הכבוד, אני לא ציפיתי ממך להסברים סלקטיביים. משר המשפטים אני תובע מסירה נכונה של העובדות.

אתה חושש שמשאל עם בשאלה גורלית ומכרעת כזו יהרוס חלילה את הדמוקראטיה הסופר-תקינה של מדינת ישראל. ובכן, הבה נסתכל ונראה מי הן הדמוקראטיות האחריות שלדיך יש להטיל ספק בשלמותן ובטיבן. למשל, שווייץ. דומני שאין להתבייש בדמוקראטיה שלה.

ישראל קרגמן (המערך):

אין למשאל העם שם כל ערך.

חיים לנדאו (הליכוד):

וארצות-הברית, שם יש לה ערך? בכמה "סטייטס" של ארצות-הברית קיים המוסד של משאל עם בעניינים מיוחדים. והלואי עלינו הדמוקראטיה של ארצות-הברית.

ונורבגיה — שם אין דמוקראטיה תקינה? לפני שנה עלתה בעיה מרכזית להכרעה על הצטרפותה של נורבגיה לשוק המשותף. וממשלת נורבגיה החליטה על עריכת משאל עם והכרעה במשאל עם. הלואי עלינו הדמו-קראטיה של נורבגיה.

בריטניה — עריכת הדמוקראטיה, אם הפארלאמנטים. היום מציע ראש הממשלה, מר וילסון, עריכת משאל עם אם בריטניה לא תיענה בתביעותיה לגבי ההסכם המחודש עם השוק המשותף. אם היא לא תיענה — אומר ראש הממשלה — נלך אל העם ונשאל את פיו. אדוני שר המשפטים, יש דמוקראטיה תקינה בבריטניה? כנראה אין שם חשש שהדמוקראטיה תיהרס על-ידי משאל עם שהממשלה יוזמת אותו.

גם בישראל היתה יזמה לעריכת משאל עם בשאלת שינוי שיטת הבחירות. איש מפלגת העבודה, חבר-הכנסת אלמוגי, הציע בזמנו הצעת חוק בעניין זה ומפלגתו הסכימה למשאל עם.

משה ורטמן (המערך):

אתם התנגדתם.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, כל קריאות הביניים עכשיו הן על חשבון הפגרה של הכנסת. אני מבקש לקצר בהן.

חיים לנדאו (הליכוד):

אדוני שר המשפטים, לא ציפיתי ממך לטענות אשר אינן רציניות כלל ואינן ממין הנושא שהעליתי כאן: להחליט אם השלום הוא טוב או לא. נניח לצד הבידורי. אני גם לא אלק אצל פרופסורים, עם כל הכבוד להם. הבעיה רצינית.

אגיד מה הסיבה העיקרית שבגללה אתם דוחים את הצעתנו למשאל עם. אדוני השר, אתה רמזת עליה: חשש שמא במשאל זה תתקבל תשובת העם לחיוב, שיש זכות לישראל על יהודה ושומרון ושהם צריכים להיות חלק ממולדתנו. זהו בדיוק הדבר שמפניו אתם חוששים. תודו ואל תסתירו, זו הסיבה.

והסיבה השנייה: אתם רוצים בידיים חפשיות לווי-תורים ביהודה ושומרון, לויתורים על יהודה ושומרון,

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ח

— חוק משאל עם על יהודה ושומרון (ורדיגר, ישעיהו); הודעת יו"ר הכנסת (ישעיהו); דברי יושב-ראש הכנסת לסיום המושב הראשון של הכנסת השמינית (ישעיהו) —

אברהם ורדיגר (חזית דתית תורתית):

היו"ר י. ישעיהו:
אתה לא סיעה. תביא לי הודעה מהסיעה. קודם עלי למסור הודעה.

אני מבקש רשות הדיבור להודעה על הימנעות מהצבעה.

י. הודעת יושב-ראש הכנסת

תשל"ד—1974, שפורסמה ברשומות, חוברת הצעות חוק מס' 1114, מיום 6 במאי 1974, והיא תגיש לכנסת הצעת חוק מתוקנת במושב הבא של הכנסת השמינית.

היו"ר י. ישעיהו:
בהתאם לסעיף 106 של התקנון, סעיפים קטנים (א) ו-(ג), עלי להודיע כי קיבלתי הודעה מן הממשלה שהיא חוזרת בה מהצעת חוק מכר דירות (תיקון).

יא. חוק משאל עם על יהודה ושומרון, תשל"ד—1974 (הצעת חברי-הכנסת מ. בגין, י. בדר, י. הורביץ, אברהם יפה, מ. נסים, א. רימלט, א. שוסטק)

אילו לא היתה הצעת החוק של חברי-הכנסת בגין וחבריו נוגעת לעניין כה גורלי כמו עתידם של חלקי ארץ ישראל, יהודה ושומרון, היינו מצביעים נגד הצעה כזאת מהטעם הנזכר. אך הואיל ומדובר בנושא כה יסודי וקובע, הנוגע לנחלת אבות, ולפי השמועה נכנסת הממ- שלה לשיחות ממשיות על ויתורים ונסיגות, ראינו עצמנו חייבים להביע את התנגדותנו לכך גם בדרך זו — ולכן הצביעו שתי הסיעות בעד ההצעה, בגלל כוונתה, על אף התנגדותנו העקרונית, כאמור, להנהגת שיטה של משאלי עם.

היו"ר י. ישעיהו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

אברהם ורדיגר (חזית דתית תורתית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נמנעתי מהצבעה כדי לקבל אפשרות הניתנת על-פי התקנון ולהודיע בשם החזית הדתית הלאומית, והחזית הדתית התורתית, שאנו מתנגדים עקרונית לדרך של משאלי עם, דבר שאינו קיים בחקיקה ובנוהלים הפארלאמנטאריים שלנו.

יב. דברי יושב-ראש הכנסת לסיום המושב הראשון של הכנסת השמינית

שלה. כל שכן שהמושב הזה עשה עבודתו בנסיבות בלתי-רגילות של מתוחות בטחונית, מדינית, כלכלית וחברתית — לרבות כינון הממשלה פעמיים במושב אחד — ואך טבעי הוא שדיוני הכנסת יעמדו בסימן הנושאים הללו.

כפי שזכור לכם נכנסה הכנסת השמינית בסוף חודש טבת תשל"ד. אורך חייו של המושב הזה היה כשישה חודשים לעומת שמונה חודשים בשנה רגילה. אך הפעי- לות הפארלאמנטארית הכוללת במשך שנת תשל"ד היתה ממושכת ורצופה יותר מכל מה שידענו בשנים הקודמות. הכנסת השביעית קיימה כנסים מיוחדים, בתדירות של פעם או פעמיים בשבוע, כלם היוו העשירי של מלחמת יום הכיפורים, בשלהי חודש תשרי תשל"ד, ועד לבחירות ולכינון הכנסת השמינית.

למותר להדגיש שהכנסת היתה סיסמוגרף ומרכז העצ- בים במאורעות הדראמטיים שהתרחשו וכאו על מדינתנו בשנת תשל"ד. אך ראוי לציין שבתוקף המאורעות הללו, מצדם הפנימי כמו מצדם החיצוני, גדלה מאוד אחריותה של הכנסת, התחזק מעמדה וגברה סמכותה. עיני העם והעולם נשאות אל הכנסת כבית הנציגים הנבחרים של העם בישראל שבו באים לידי ביטוי מלוא רצוננו ומגוון דעותיו.

הכנסת השמינית, לא פחות מן הכנסות הקודמות, מבטאה את יציבותו ואת חסנו של משטרנו הדמוקראטי — יהיו ההרכב והציורפים של הקואליציה הממשלתית אשר

היו"ר י. ישעיהו:
חברי הכנסת, הגיעה שעת הסיום. סיימנו את המושב השנתי הראשון של הכנסת השמינית ואנו יוצאים לפגרת קיץ קצרה מן הרגיל. אנחנו עמוסים בעיות ודאגות בתחומי הבטחון, מדיניות החוץ, המשק והכלכלה, העלייה וקליטתה ועוד ועוד. אף-על-פי-כן תיקנה הכנסת את חוק יסוד: הכנסת כדי לאפשר לחבריה, וכמובן גם לעובדי הכנסת, פגרה זו, בהנחה מעוגנת בחוק ובתקנון, שלפי הצורך תתכנס הכנסת לכנס מיוחד, ואולי לכנסים אחרים, בין על-פי דרישת הממשלה ובין על-פי דרישת שלושים חברי כנסת.

לסיכומה של עבודת הכנסת במושב הזה, אזכיר רק מספרים אחדים הראויים במיוחד לתשומת-לבכם, שכן נלמדים מהם לקחים, בייחוד מבחינת נוהלי עבודתה של הכנסת: מתוך כ-100 הצעות חוק שהוגשו מטעם הממ- שלה נתקבלו בקריאה שנייה ושלישית 63, רובם חוקים קטנים, תיקונים לחוקים גדולים. נתקיימו 26 דיונים בנושאים מדיניים שונים. עמדו לדיון 95 הצעות דחופות לסדר-היום, ורק 70 הצעות רגילות. מתוך 25 הצעות חוק של חברי הכנסת הועברו 20 לוועדות הכנסת, ואחת כבר הובאה לקריאה שנייה ושלישית. ניתנו 1200 תשובות לשאלות.

נכון שיבול החקיקה במושב הזה היה דל. אבל בכל הכנסות הקודמות היה יבול החקיקה של המושב הראשון מועט, משום היותו מושב של התארגנות עבודת הכנסת ושל התחלות שפירותיהן מבשילים רק במושבים הבאים

עם זאת איני יכול שלא לחזור ולהדגיש, מה שכבר אמרתי בהודמנויות קודמות, שסדרי העבודה והנהלים של דיוני הכנסת וועדותיה מצריכים רפורמה, לאור הנסיון שרכשנו, כדי להגיע ליתר יעילות ותכליתיות, וכדי שסדרי העבודה והנהלים יהיו מושכים את לבם של חברי הכנסת ויגדילו התעניינות הציבור, העתונות וכלי התקשורת, בכל המתרחש בכנסת.

לצער, לא הצלחנו, או שמא לא הספקנו, במושב הזה לצעוד צעד כלשהו בתחום זה; מורגשים חששו-תיהם של שני צדי הבית שמא השינויים או התיקונים יגרמו לצימצום תחומי זכויותיהם. ואני חושש מפני התמדתם של החששות הללו. הייתי מבקש שהחששות שלכם ושלי יסולקו ויחד נגיש לבחון ולתקן כל הטעון תיקון וכל הראוי לתיקון, לטובת הכנסת כולה.

בשם חברי הסגנים ובשמי הנני מודה לכם על האמון ועל יחס הכבוד שאתם מעניקים לנו בעת מילוי תפקידנו, שזהו כבוד הבית וכבוד כל אחד ואחד מחבריו.

ולבסוף הנני מברך אתכם, ואת כל בית-ישראל, שסכנות חידוש המלחמה יתרחקו וצעדי השלום ילכו ויתקרבו, ותקופת הפגרה תהיה למנוחה ולרגיעה, שב-סיומה נשוב כולנו, במשנה-כוח, כדי להתמודד עם הבעיות והאתגרים העומדים ושיעמדו לפנינו.

שלום ולהתראות.

הישיבה הראשונה של מושב הכנסת בשנת תשל"ה תהיה ביום שני, ה' בחשוון תשל"ה — 21 באוקטובר 1974. ישיבה זו נעולה.

יהיו, והוא קיים ומתקיים במלוא שיעורו על אף היותו שרויים בגסיבות של מלחמות ומצוקות.

עלי לציין בסופו ש"נבואות הזעם" שניבאו לכנסת השמינית, בגלל התמורות שחלו במבנה הסיעתי שלה, ובגלל הבסיס המצומצם של הקואליציה הממשלתית — נתברר. אדרבה, המבנה הסיעתי המגובש והבסיס הפארי-לאמנטארי המצומצם של הממשלה לא זו בלבד שהגדילו את מתח העירנות של חברי הכנסת וסיעות הכנסת, אלא גם הגדילו את מתח הנוכחות במליאת הכנסת ובוועדותיה. מיעוט הנוכחות בכנסת הוא עכשיו מקרה חריג.

אמנם לכל כנסת יש ייחוד משלה. אבל נראה בתקופה המכונה המשותף לכל הכנסות והוא תחושת האחריות ההדדית הרובצת על חברי הבית ועל סיעותיהם, וכן היחס של כבוד, ואפילו ידידות, בין חברי כנסת מסיעות שונות, על אף הקיטוב בדעות. גם הפולמוס החריף ביותר הוא נעדר מרידות. זהו נכס שאין יקר ממנו ועלינו לשמור אותו כבבת-עין. אנחנו מוקפים אויבים, והם עוקבים היטב אחר מעשינו ודברינו, ומת-עניינים ביחסים האישיים והציבוריים במחנותינו, לא מתוך סקרנות אינטלקטואלית אלא כדי למצוא סימוכין לתאוריות שלהם על מה שהם מכנים: התפוררות החברה הישראלית.

יותר מאשר בכל זמן אחר מצווה עלינו להקפיד הקפדה מרובה שעל אף כל הוויכוחים וחילוקי הדעות בייגנו — נתרחק מכל מעשה או דיבור שייראה כאילו הוא סדק או חליה בקע בשלמותנו הלאומית, שהיא משענתנו מול כל משטמה ומזימה.

הישיבה ננעלה בשעה 16.47.

נספחות

א. סדר־היום לשיבות פ"ה-פ"ח

- א. שאלות ותשובות.
- ב. חוק מילווה חסכון, תשל"ל-1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- ה. חוק מילווה חסכון, תשל"א-1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק מילווה חסכון, תשל"ב-1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- ה. חוק מילווה חסכון, תשל"ג-1973 (תיקון מס' 2), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק קרן וולף, תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- ז. חוק העיטורים במשטרת ישראל ובשירות בתי-הסוהר (תיקון), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- ח. חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח (קריאה ראשונה) — המשך הדיון.
- ט. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת-המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה.
- י. הצעות סיעות הליכוד וחזית דתית תורתית שלא יחול דין רציפות על הצעות חוק אלו:
1. חוק האגוד השיטופי, תשל"ב-1971;
 2. חוק ביטוח בריאות, תשל"ג-1973;
 3. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 18), תשל"ג-1972.
- יא. חוק להגנת חיית הבר (תיקון), תשל"ד-1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יב. חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד-1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יג. חוק גוטריזונים למסמכים יוצאי חוץ (הוראת שעה), תשל"ד-1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יד. חוק רואי חשבון (הוראת שעה), תשל"ד-1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- טו. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 4), תשל"ד-1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- טז. חוק מילווה מלחמה (תיקון מס' 2), תשל"ד-1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יז. חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד-1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יח. הצעות לסדר-היום.
- יט. הצעות חוק של חברי כנסת.
- כ. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו — המשך הדיון.
- כא. סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו — תשובת השר.
- כב. סקירת שר המסחר והתעשייה על פעולות משרדו — תשובת השר.
- כג. סקירת שר התחבורה על פעולות משרדו — דיון.
- כד. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו — תשובת השר.
- כה. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו — המשך הדיון.
- כו. המצב בבתי המשפט — דיון.
- כז. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה) — הצעת קבוצת חברי כנסת.
- כח. התערבות שר הפנים בעניין הרכבת הנהלות ברשויות המקומיות — דיון.
- כט. העלאת מחירי התחבורה הציבורית — המשך הדיון.
- ל. מצב התחבורה הציבורית בתקופת חירום — המשך הדיון.
- לא. שביתת הרעב של שלושת פעילי העלייה במוסקבה: רובין אשבל וגאלאצקי — דיון.
- לב. עליית יהודים מארצות המערב וקליטתם — דיון.
- לג. פיזור האוכלוסיה בארץ — דיון.
- לד. הדרכים לביצוע המלצות ועדת ראש הממשלה לנוער במצוקה — דיון.
- לה. הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת.
- לו. חוק הרשויות המקומיות (ייעוץ משפטי), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- לז. חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (מס' 15), תשל"ג-1973 (קריאה ראשונה).
- לח. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 5), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.
- לט. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 6), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- מ. חוק לתיקון פקודת הידיעות הטלגרפיות לעתונות, תשל"ד-1973 (קריאה ראשונה).
- מא. חוק אכיפת פסקי חוץ (תיקון), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- מב. חוק בנק הדואר (תיקון מס' 3), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- מג. חוק הירושה (תיקון מס' 3), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- מד. חוק העזרה המשפטית למדינות זרות (תיקון מס' 2), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- מה. חוק המכר (דירות) (תיקון), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).
- מו. חוק ההסגרה (תיקון מס' 3), תשל"ד-1974 (קריאה ראשונה).

סד. חוק ההתיישבות החקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים) (תיקון), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

סה. החלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחו-רות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו), תשל"ד—1974.

סו. חוק למניעת הונאה בתפילין ובמוזוות, תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה) — הצעת חבר-הכנסת י. מ. אברמוביץ.

סז. חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תיקון מס' 10), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה) — הצעת חבר-הכנסת י. בן-מאיר.

סח. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (משמר אורח), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

סט. חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ע. חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

עא. חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

עב. חוק שירות בטחון (תיקון מס' 10), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

עג. חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

עד. חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

עה. חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

עו. חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

עז. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (משמר אורח), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

עח. חוק לתיקון פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (מס' 6), תשל"ד—1974 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

מו. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 37), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

מח. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 38), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

מט. חוק לתיקון פקודת הרשמים, תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

נ. חוק הסעד (טיפול במפגרים) (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

נא. חוק כפיית קיום פסקי דין, תשל"ד—1973 (קריאה ראשונה).

נב. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"ל—1970 (קריאה ראשונה).

נג. חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תיקון), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

נד. חוק שיפוט בענייני התרת נישואים (מקרים מיוחדים) (תיקון), תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

נה. חוק לתיקון פקודת המבחן (מס' 2), תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

נו. חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 10), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נז. חוק בתי המשפט (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נח. חוק התביעות של קרבנות השואה (הסדר הטיפול) (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נט. חוק בית הדין לעבודה (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

ס. חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

סא. חוק לתיקון פקודת הטלגראף האלחוטי, תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

סב. חוק לתיקון פקודת הדרכים ומסילות הברזל (הגנה ופיתוח) (מס' 4), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

סג. חוק בית-הספר החקלאי מקוה ישראל, תשל"א—1971 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות פ"ה—פ"ח

160. מ. הכהן (המערך): המקרה בבית-הספר לר-פואה.

161. ג'. מועדי (המערך): מצבם של התלמידים בבתי-הספר הערביים בארץ.

162. מ. פרידמן (תנועה לזכויות האזרח): המצב במוסדות לילדים בארץ.

163. א. אולמרט (הליכוד): מצבם של שירותי הסעד במדינה.

164. ב. צ. קשת (הליכוד): בעיות העלייה וקליטת העולים בארץ.

165. י. בן-מאיר (חזית דתית לאומית): שימוש במעון עולים על-ידי זוג ישראלים.

153. י. ארידור (הליכוד): בעיית העובדים היומיים.

154. י. בארי (הליכוד): תכנית הממשלה להקים עיר חדשה בת 80,000 איש בחולות ראשון-לציון.

155. מ. דרובלס (הליכוד): טמיעתם של בני גוער בגלויות ונשירתם של רבים מחיק העם היהודי.

156. מ. בן-פורת (המערך): משימות הגדנ"ע בהיערכות החברתית בישראל.

157. י. שערי (המפלגה הליברלית העצמאית): בדיקת פעולות הגדנ"ע ואיחודו במסגרת אחת.

158—159. שמירת כבוד המת — הצעת חברי-הכנסת מ. פרוש ופ. שינמן.

ג. החלטה בדבר אישור מס קנייה על סחורות ושירותים טעוני מס

בהתאם לסעיף 3א לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים - תים), תשי"ב-1952, מחליטה הכנסת לאשר את הוראות צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו),

ד. הצעת חוק מילווה מלחמה (תיקון מס' 2), תשל"ד-1974

1. תיקון שם החוק
חוק מילווה מלחמה, תשל"ד-1973¹ (להלן - החוק העיקרי), ייקרא "חוק מילווה מלחמה ומימון רכש, תשל"ד-1973".
2. תיקון סעיף 1
בסעיף 1 לחוק העיקרי, בפסקה (2), אחרי "הנחה לפי כל דין" יבוא "ולמעט הכנסה שהיא הענקה בעד פריזון עבודה שחל עליה סעיף 122 לפקודה או הכנסה בעד עבודה בשעות נוספות או במשמרות לילה שחל עליה סעיף 123 לפקודה".
3. תיקון סעיף 2
בסעיף 2 לחוק העיקרי -
(1) בסעיף קטן (א), במקום הרישה עד "מילווה מלחמה" יבוא "אדם יהיה חייב למדינה בשנת המס 1973 מילווה מלחמה ובשנת המס 1974 מילווה מלחמה ומימון רכש (שניהם להלן - המילווה)";
(2) סעיף קטן (ב) יבוא:
" (2) יחיד ישלם לשנת המס 1974 מילווה בשיעור של -
(א) בשל הכנסתו החייבת -
(1) 12½% מהכנסתו החייבת שעד 40,000 לירות;
(2) 14½% מהכנסתו החייבת העולה על 40,000 לירות אך אינה עולה על 60,000 לירות;
4. תיקון סעיף 3
בסעיף 3(א)(1) (ב) לחוק העיקרי, במקום "300 לירות" יבוא "400 לירות".
5. תיקון סעיף 5
בסעיף 5(א)(3)(2) לחוק העיקרי, במקום "לדצמבר 1989" יבוא "לדצמבר 1987".
6. תיקון סעיף 7
בסעיף 7 לחוק העיקרי -
(1) בסעיף קטן (א), במקום "1990" יבוא "1988";
(2) בסעיף קטן (ב), ברישה, הביטוי "חמש-שנתיים" - יימחק.
7. סמכות להגדלת מקדמות
שר האוצר רשאי, בצו, להגדיל את המקדמות שעל פי סעיף 8 לחוק העיקרי.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

- 1 לסעיף
ח. קורפו מציע:
במקום המלים "חוק מילווה מלחמה ומימון רכש" יבוא "חוק מילווה מלחמה ורכש".
- 2 לסעיף
ח. קורפו מציע:
במקום המלים "שחל עליה סעיף 122 לפקודה" יבוא "בשכיל נורמות מאושרות על-ידי המכון לפריזון העבודה והייצור".
- 3 לסעיף
מ. שחל מציע:
בפסקה (2)(2)(ב), במקום "10%" יבוא "8.5%".
- י. בדר מציע
בפסקה (2)(2)(א) -
(א) במקום "12½%" מהכנסתו החייבת שעד 40,000
- לירות" יבוא "7% מהכנסתו החייבת שעד 20,000 לירות ו-12½% מהכנסתו החייבת העולה על 20,000 לירות אך אינה עולה על 40,000 לירות".
- (ב) למחוק פסקה (2)(2)(א)(4) ואת הסיפה של (3)(א)(2).
- לחילופין:
בפסקה (2)(2)(א)(4), במקום "12½%" יבוא "20%".
- (ג) בפסקה (3), במקום "12%" יבוא "10%".
- י. פלומין מציע:
במקום פסקה (2)(2)(א) יבוא
" (א) בשל הכנסתו החייבת -
(1) 11½% מהכנסתו החייבת שעד 15,000 לירות;

¹ ס"ח תשל"ד, עמ' 3, עמ' 59.

- (2) 12% מהכנסתו החייבת העולה על 15,000 לירות אך אינה עולה על 40,000 לירות ;
 (3) 14% מהכנסתו החייבת העולה על 40,000 אך אינה עולה על 80,000 לירות ;
 (4) 17% מהכנסתו החייבת העולה על 60,000 לירות אך אינה עולה על 80,000 לירות ;
 (5) 21% מהכנסתו החייבת העולה על 80,000 לירות."

א. לבנבראון מציע :

בפיסקה (2)(2)(א), במקום "12½%" יבוא "5%", במקום "14½%" יבוא "6%", במקום "17½%" יבוא "7.5%", ובמקום "22½%" יבוא "10%".

מ. פעיל מציע :

(א) במקום פסקה (2)(2) יבוא :

"(2) יחיד ישלם לשנת המס 1974 מילווה בשי-עור של —

- (א) 2% מהכנסתו החייבת עד 10,000 לירות ;
 (ב) 5% מהכנסתו החייבת העולה על 10,000 לירות אך אינה עולה על 20,000 לירות ;
 (ג) 8% מהכנסתו החייבת העולה על 20,000 לירות אך אינה עולה על 40,000 לירות ;
 (ד) 14% מהכנסתו החייבת העולה על 40,000 לירות אך אינה עולה על 60,000 לירות ;
 (ה) 18% מהכנסתו החייבת העולה על 60,000 לירות אך אינה עולה על 80,000 לירות ;
 (ו) 24% מהכנסתו החייבת העולה על 80,000 לירות."

(ב) בפיסקה (3), במקום "12%" יבוא "17%".

ה. הצעת חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד—1974

לעניין זה, "מוסדות ציבור" — מוסדות לדת, לתרבות, לחינוך, למדע, לבריאות, לסעד, לספורט או למטרה ציבורית אחרת, שאינם מיועדים להפקת רווחים ושקבע אותם לעניין זה שר האוצר באישור ועדת הכספים של הכנסת.

4. תיקון סעיף 9

בסעיף 9 לחוק העיקרי, במקום "סך כל" יבוא "53% מסך כל" ובסופו יבוא "ויתרם בשלושה שיעורים שנתיים רצופים ב-1 באוגוסט של כל שנה החל בשנת המס 1983".

הסתייגויות לחוק הנ"ל

מ. פעיל מציע :

במקום "4.75%" יבוא "6%".

לסעיף 4

י. בדר מציע :

למחוק את הסעיף.

לסעיף 2

י. בדר מציע :

במקום "4.75%" יבוא "2.75%".

1. הצעת חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד-1974

1. פרשנות

(ב) המס על מטעים שבעלם אינו חקלאי ושחל עליהם סעיף 44(ב)(2) לחוק מס רכוש יהיה כאמור בתוספת ב', אולם אם שוויים עולה על 25,000 לירות לדונם יהיה המס 20 לירות לדונם בתוספת 1.7% מהשווי העולה על הסכום האמור.

בחוק זה תהא לכל מונח המשמעות שיש לו בחוק מס רכוש וקרן פיצויים, תשכ"א-1961¹ (להלן - חוק מס רכוש), אם אין בחוק זה הוראה אחרת.

2. הטלת מס

(א) מס למימון רכש (להלן - המס) ישולם על מקרקעין ועל רכב המפורט בתוספת א' לחוק זה לכל אחת משנות המס 1974, 1975 ו-1976.

(ב) ואלה ישלמו את המס, בכפוף להוראות סעיף 2(ב) לחוק מס רכוש:

- (1) מי שהוא בעל מקרקעין בשנת המס, למעט מי שחלד להיות בעל לפני פירסומו של חוק זה;
- (2) מי שהוא בעל רכב ביום מן הימים בין ט"ו בתשרי תשל"ה (1 באוקטובר 1974) לבין י"ח בתשרי תשל"ח (30 בספטמבר 1977).

3. שיעור המס על מקרקעין

(א) המס על מקרקעין, למעט מקרקעין שחל עליהם סעיף קטן (ב) או סעיף 4, יהיה שיעור מהשווי שנקבע להם לעניין חוק מס רכוש לשנת המס, כמפורט להלן:

- (1) בניין המושכר בשכירות מוגנת 0.8%
- (2) בניין המשמש בית-מלון 1.25%
- (3) מקרקעין אחרים 1.7%

(ב) המס על דירה שניתן לגביה ניכוי לפי סעיף 4א לחוק מס רכוש יהיה 0.8% מחלק השווי שנקבע לה לעניין חוק מס רכוש, כמפורט להלן:

(1) בדירה שנישומה לשנת המס 1974 - מאותו חלק מהשווי העולה על 400,000 לירות;

(2) בדירה שנישומה לראשונה לשנת המס 1975 או 1976 - מאותו חלק מהשווי העולה על הסכום שיקבע לגבי אותה שנה שר האוצר באישור ועדת הכספים של הכנסת.

(ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב)(1), יהיה לשנת המס 1974 שוויים של מקרקעין שלא נקבע לשנות המס 1973 או 1974 השווי כפי שנקבע לאחרונה כפול במקדם כמפורט להלן:

מקדם

- (1) בניין מגורים ובניין עסקי שאיננו בניין המשמש בייצור תעשייתי 2
- (2) בניין עסקי המשמש בייצור תעשייתי 1.5
- (3) בניין המושכר בשכירות מוגנת 1.25

ובלבד שהבעל רשאי לדרוש שבמקום החישוב האמור יישום הנכס לעניין מס רכוש לשנת המס 1974.

4. המס על נכסים חקלאיים

(א) המס על בניין חקלאי, בניין מאגר וכן על מטעים וקרקע של חקלאי, יהיה כמפורט בתוספת ב' לחוק זה.

5. המס על רכב

המס על רכב יהיה כמפורט בתוספת א' לחוק זה.

6. המועד לתשלום המס

המס ישולם במועדים ובשיעורי התשלומים שנקבעו לתשלום מס הרכוש עליו, ואולם -

(1) המס לשנת המס 1974 בשל מקרקעין ישולם בשני תשלומים שווים בכ"ד בתשרי תשל"ה (10 באוקטובר 1974) ובכ"ז בטבת תשל"ה (10 בינואר 1975), ובלבד שמי ששילם עד י"ד בחשון תשל"ה (30 באוקטובר 1974) בתשלום אחד את כל המס על מקרקעין המגיע ממנו לשנת המס 1974 יהא זכאי להנחה של 7.5% מסכום אותו מס;

(2) מס על רכב ששולם בין ט"ו בתשרי תשל"ה (1 באוקטובר 1974) לבין כ"ה בתשרי תשל"ו (30 בספטמבר 1975) יראוהו כתשלום לשנת המס 1974, מס כאמור ששולם בין כ"ו בתשרי תשל"ו (1 באוקטובר 1975) לבין ו' בתשרי תשל"ז (30 בספטמבר 1976) יראוהו כתשלום לשנת המס 1975 ומס ששולם בין ז' בתשרי תשל"ז (1 באוקטובר 1976) לבין י"ח בתשרי תשל"ח (30 בספטמבר 1977) יראוהו כתשלום לשנת המס 1977.

7. הנחה למקדמים כתשלום המס על מקרקעין

אדם שעד י"ד בחשון תשל"ה (30 באוקטובר 1974) שילם בתשלום אחד פי שלושה מהמס המגיע ממנו על מקרקעין לשנת המס 1974 יהא זכאי להנחה של 7.5% מאותו סכום ולא יהא חייב במס על אותם מקרקעין בשנות המס 1975 ו-1976.

8. פטורים

מי שפטור ממס לפי סעיפים 39, 40(ב) או (ד), 41א או 45(א)(1) לחוק מס רכוש, או על פי חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית - הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, תשי"ג-1952², פטור ממס לפי חוק זה.

9. פדיון מוקדם של תעודות מילווה לשם תשלום המס שר האוצר רשאי בתקנות, באישור ועדת הכספים של הכנסת, להתיר פדיון מוקדם של תעודות מילווה שיקבע, בסכום הדרוש לתשלום המס, וזאת על אף האמור בחוקים שמכוחם ניתנו התעודות, ורשאי הוא בתקנות כאמור לקבוע את תנאי הפדיון, לרבות הוראות בדבר המועדים לקביעת הריבית וההצמדה של המילווה, בדבר הדרך שבה יובטח שהפרעון יישמש לתשלום המס ובדבר מתן תעודות על יתרת המילווה שלאחר תשלום המס.

10. החלת הוראות חוק מס רכוש

הוראות חוק מס רכוש, למעט סעיף 35, יחולו על המס כאילו היה חלק ממס רכוש, והוא אם אין בחוק זה הוראה אחרת לאותו עניין.

¹ ס"ח תשכ"א, עמ' 100.

² ס"ח תשי"ג, עמ' 2.

14. ביצוע ותקנות
שר האוצר ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי
להחקין תקנות בכל הנוגע לביצועו.

11. המס כהוצאה
המס יותר כניכוי מהשבח לעניין תשלום מס שבח
מקרקעין ולא יותר כניכוי לפי פקודת מס הכנסה.⁸

תוספת א'

(סעיפים 2 ו-5)

המס (בלירות) על רכב החייב בתשלום אגרת רשיון
או אגרת רישום לפי פקודת התעבורה.⁴
(1) מוניות ורכב פרטי שניתן לגביו רשיון להולכות
סיוור.

מספר מקומות	עד 1961	שנת ייצור 1962—1963	1964 ואילך
עד 4	65	115	300
5 או יותר	75	185	475

(2) רכב פרטי לרבות רכב כאמור שניתן לגביו
רשיון להשכרה (למעט רכב שדה).

א. רכב יבוא

מספר השנים שחלפו מתחילת שנת הייצור

תפוסת גלילי המונע בסמ"ק	פחות משנה	שנה אך פחות משנתיים	שנתיים אך משלוש	שלוש אך מארבע	ארבע אך מחמש	חמש אך משש	שש אך משבע	שמונה אך מארבע	ארבע עשרה ומעלה
עד 800	250	215	190	175	160	140	135	115	65
801—1,000	285	240	215	190	175	160	150	135	75
1,001—1,300	325	275	240	225	210	185	165	150	90
1,301—1,750	435	365	325	300	275	250	225	200	115
1,751—3,000	695	595	520	475	435	390	360	325	185
3,001—4,000	750	645	570	520	475	425	390	350	200
למעלה מ-4,000	835	710	625	575	525	475	435	390	225

ב. רכב מקומי

עד 800	190	165	140	135	115	110	100	90	50	35
801—1,000	215	185	165	150	135	125	115	100	60	40
1,001—1,300	240	210	185	165	150	140	125	115	65	50
1,301—1,750	325	275	240	225	210	185	165	150	90	60
1,751—3,000	520	445	385	360	325	290	265	240	140	65
3,001—4,000	570	485	425	390	360	325	290	265	150	75
למעלה מ-4,000	625	535	470	435	390	360	325	290	165	85

היא כפי שנקבע בסעיף 2(ג) לחלק ג' לתוספת הראשונה
לתקנות התעבורה, תשכ"א—1961.⁴

לעניין זה יראו רכב פרטי המונע במונע רוטאציוני
מסוג "וונקל" כרכב פרטי שתפוסת גלילי המונע בסמ"ק

⁸ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120.

⁴ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 7, עמ' 173.

⁴ ק"ת תשכ"א, עמ' 1425.

(3) רכב מסחרי ורכב עבודה.

מספר השנים שחלפו מתחילת שנת הייצור									
משקל כולל מותר בק"ג	פחות משנה	שנה אך פחות משנתיים	שנתיים אך משלוש	שלוש אך מארבע	ארבע אך מחמש	חמש אך משש	שש אך משבע	שבע אך פחות משמונה	שמונה ומעלה
עד 2,500	235	185	165	140	115	110	90	85	65
4,000—2,501	315	250	225	190	160	150	125	110	85
6,500—4,001	375	300	265	225	190	165	150	135	90
8,500—6,501	400	315	285	240	200	185	160	140	100
המופעל ע"י מנוע בנזין	500	400	350	300	250	225	200	175	125
8,500—6,501	445	350	310	265	225	200	175	150	100
המופעל ע"י מנוע בנזין	625	500	435	375	310	285	250	215	160
12,000—8,501	720	575	500	435	360	325	285	250	175
המופעל ע"י מנוע דיזל	960	960	960	960	960	960	960	960	960
20,000—12,001	960	960	960	960	960	960	960	960	960
20,001 ומעלה	960	960	960	960	960	960	960	960	960

סגור ותא הנהג מהווה יחידה אחת ובלתי נפרדת מהמר-
כב, בין שמורכבת מחיצה המפרידה בין תא הנהג והמרכב
ובין אם לאו (דליברי ואן), יהיה בסכום המס המפורש
להלן לצד השנים שחלפו מתחילת שנת ייצורו :

(4) רכב מסחרי שמשקלו הכולל המותר עד 2,500 ק"ג עם מרכב סגור.
על אף האמור לעיל המס על רכב מסחרי שמשקלו
הכולל המותר עד 2,500 ק"ג כאשר הרכב הוא מרכב

החייב	מספר השנים שחלפו מתחילת שנת הייצור
250	פחות משנה
200	שנה אך פחות משנתיים
175	שנתיים אך פחות משלוש
150	שלוש אך פחות מארבע
125	ארבע אך פחות מחמש
115	חמש אך פחות משש
100	שש אך פחות משבע
85	שבע אך פחות משמונה
65	שמונה ומעלה

(5) אופנועים ותלת אופנועים.

ב. תלת תופנועים
ואופנועים עם
רכב צר

א. אופנועים

החייב	תפוסת גלילי המנוע בסמ"ק
35	עד 50
60	150—51
85	151 ומעלה

החייב	תפוסת גלילי המנוע בסמ"ק
15	עד 50
40	150—51
65	151 ומעלה

(6) גרורים ונתמכים

מספר השנים שחלפו מתחילת שנת הייצור				משקל כולל ב"ק
שש ומעלה	ארבע אך פחות משש	שנתיים אך פחות מארבע	פחות משנתיים	
50	65	75	85	עד 4,000
140	140	140	140	8,000—4,001
290	290	290	290	8,001 ומעלה

(7) רכב שדה.

מספר השנים שחלפו מתחילת שנת הייצור									
פחות משנה	שנה אך פחות משנתיים	שנתיים אך פחות משלוש	שלוש אך פחות מארבע	ארבע אך פחות מחמש	חמש אך פחות משש	שש אך פחות משבע	שבע אך פחות משמונה	שמונה אך פחות מארבע עשרה	ארבע עשרה ומעלה
140	135	125	110	100	90	85	75	50	35

11.5	תוספת ב'	(ה) גפנים, שקדים, פקאן, חרובים
8.5	(סעיף 4)	(ו) אחרים
	ה מס על נכסים חקלאיים	(2) מטעי בעל
6.5	א. בניין חקלאי — הסכום בלירות המתקבל מהכ- פלת מספר המטרים המרובעים של כל שטח הרצפות שבבניין — להוציא מרפסות פתוחות וגזוזטראות — ב-1.25.	(א) זיתים
6.5	ב. בניין מאגר — הסכום בלירות המתקבל מהכפלת מספר המטרים המעוקבים של נפח הבניין ;	(ב) שקדים, תאנים, שזיפים, משמשים ואפרסקים
8.5	(1) בבור תחמיץ מחוסן בביטון — ב-0.50 ;	(ג) אחרים
8.5	(2) בבור תחמיץ ובבריכת מים שאינה מיועדת בעיקרה לשחייה, אם אינם מחוסנים בביטון — ב-0.05 ;	(3) מטעי בעל בהשקאות עזר
2.5	(3) בבריכת דגים — ב-0.02 ;	(4) יערות וחורשות
	(4) במגדל בר — ב-3.75 ;	ד. קרקע של חקלאי המשמשת לו בחקלאות,
	(5) במגדל מים ובבריכת מים מחוסנת בביטון שאינה מיועדת בעיקרה לשחייה — ב-2.00 ;	לכל דונם או חלק ממנו — (1) בשלחין
	(6) במגדל תחמיץ — ב-0.70.	(א) כותנה
	ג. מטעים — לכל דונם או חלק ממנו —	(ב) פרחים, תות-שדה
	(1) מטעי שלחין	(ג) גידולי מספוא לתצרוכת עצמית
	(א) הדרים	(ד) גידולים בחממות פרט לפרחים ותות-
	(ב) גרעינים, כגון תפוחי עץ, אגסים	שדה
	(ג) גלעיניים (פרט לאפרסקים), כגון משמשים, שזיפים, זיתים ודובדבנים, וכן גויאבות ותבואות	(ה) אחרים
	(ד) סובטרופיים, כגון אבוקדו, מנגו, תמרים, בננות, אפרסמונים, שסק ואחרים	(2) בבעל
	כגון אפרסקים	(א) כותנה וטבק
		(ב) אורזים
		(3) במרעה טבעי
		ה. קרקע של חקלאי שנתייחדה לבניית בניין חקלאי או בניין מאגר וכל קרקע שלדעת המנהל ייחדה לבנייה כזאת — לכל דונם או חלק ממנו — 10 לירות.

הסתיוגויות לחוק הנ"ל

לשם החוק

י. בדר מציע :

למחוק את המלים "(הוראת שעה)".

לסעיף 2

ש. ארליך וי. בדר מציעים :

בסיפה של פסקה (ב)(1) יבוא "לא ישולם המס על מקרקעין שהם דירות שבנייתן התחילה ולא נסתיימה".

ח. קורפו מציע :

במקום המלים "לכל אחת משנות המס 1975, 1976 ו-1977" יבוא "למחצית השנייה של שנת המס 1974, לכל אחת משנות המס 1975 ו-1976 ולמחצית הראשונה של שנת המס 1977".

ש. לורינין מציע :

בסיפה של פסקה ב(1) יבוא "ובמקרה של חוזה שנחתם לרכישת דירה ושולם למעלה מ-50% ממ-חירה — הקונה".

לסעיף 3

י. בדר מציע :

(א) בסעיף קטן (א), למחוק את המלים "סעיף קטן (ב) או" ולמחוק סעיף קטן (ב).
(ב) במקום "0.8%" יבוא "0.6%" ובמקום "1.7%" יבוא "1%".

י. פלומין מציע :

(א) בפסקה (א)(1), במקום "0.8%" יבוא "0.6%".
(ב) אחרי פסקה (א)(2) יבוא :
(3) מקרקעין שהשימוש בהם או הבנייה עליהם הוגבלו על פי הוראת כל דין, כל עוד קיימת ההגבלה — 0.5%.

(ג) אחרי סעיף קטן (ג) יבוא :

"(ד) על אף האמור בסעיף 7א לחוק מס רכוש תיחשב דירה כדירת יחיד אף אם בעליה נעדר ממנה היעדרות ארעית שאינה עולה על שנתיים עקב שירות צבאי או שירות המדינה בחוץ-לארץ".

ח. קורפו מציע :

(א) בסעיף קטן (א) אחרי המלים "לשנת המס" יבוא "1974".
(ב) בפסקה (א)(1), במקום "0.8%" יבוא "0.6%".

(ג) בפסקה (ג)(1), במקום "2" יבוא "1.5".

(ד) בפסקה (ג)(2), במקום "1.5" יבוא "1.2".

(ה) בפסקה (ג)(3), במקום "1.25" יבוא "1.1".

א. לבנבראון מציע :

אחרי סעיף קטן (ב) יבוא :

"(ג) בסעיף זה, 'חקלאי' — כהגדרתו בחוק מס רכוש וקרן פיצויים, ובלבד שבמקום "50%" יבוא "40%".

(ד) מטע של מי שאיננו חקלאי הנטוע על קרקע שיועדה לבנייה ייחשב כקרקע רק אם הקרקע מותרת לבנייה מיידית".

לסעיף 8

י. בדר מציע :

אחרי "41" יבוא "41ב".

לסעיף 11

ש. ארליך וי. בדר וי. פלומין מציעים :

במקום "ולא יותר כניכוי לפי פקודת מס הכנסה" יבוא "ולעניין תשלום מס הכנסה".

לסעיף 12

י. פלומין וח. קורפו מציעים :

למחוק את הסעיף.

הוספת סעיף

י. בדר מציע :

אחרי סעיף 14 יבוא :

"15. לא יוארך תקפו של חוק זה אלא בחוק שתקבל ברוב של שני שלישים של חברי הכנסת בכל שלבי החקיקה".

לתוספת א'

י. פלומין מציע :

בלוח "א" — רכב יבוא" ובלוח "ב" — רכב מקומי", יימחקו שתי השורות הראשונות "עד 800" ו-"801—1,000".

ח. קורפו מציע :

להפחית את כל הסכומים ב-50%.

א. לבנבראון מציע :

(1) במקום הלוחות "א. רכב יבוא" ו-"ב. רכב מקומי" יבואו לוחות אלה :

א. רכב יבוא

מספר השנים שחלפו מתחילת שנת הייצור								
תפוסת גילי המנוע בסמ"ק	שנתיים אך פחות משלוש	שלוש אך פחות מארבע	ארבע אך פחות מחמש	חמש אך פחות משש	שש אך פחות משבע	שבע אך פחות משמונה	שמונה אך פחות מארבע עשרה	ארבע עשרה ומעלה
עד 800	100	75	65	50	40	30	25	20
801—1,000	120	95	80	70	55	40	30	25
1,001—1,300	150	120	95	80	65	50	40	35
1,301—1,750	325	300	275	250	225	200	115	65
1,751—3,000	520	475	435	390	360	325	185	75
3,001—4,000	570	520	475	425	390	350	200	85
למעלה מ-4,000	625	575	525	475	435	390	225	90

ב. רכב מקומי

עד 800	90	70	55	45	35	25	20	15
801—1,000	100	80	70	60	45	35	25	20
1,001—1,300	140	100	85	75	65	50	40	30
1,301—1,750	240	225	210	185	165	150	90	60
1,751—3,000	385	360	325	290	265	240	140	65
3,001—4,000	425	390	360	325	290	265	150	75
למעלה מ-4,000	470	435	390	360	325	290	165	85

(2) במקום הלוח בפסקה (4) יבוא לוח זה :

החייב	מספר השנים שחלפו מתחילת שנת הייצור
206	פחות משנה
150	שנה אך פחות משנתיים
125	שנתיים אך פחות משלוש
150	שלוש אך פחות מארבע
75	ארבע אך פחות מחמש
65	חמש אך פחות משש
50	שש אך פחות משבע
45	שבע אך פחות משמונה
40	שמונה ומעלה

(3) פיסקה (5) תימחק.

ז. הצעת חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974

שר האוצר בתקנות באישור ועדת הכספים של הכנסת; בתקנות כאמור ייקבע דרך הפרעון המוקדם, דרך חישוב הריבית וההצמדה של המילווה, והדרך שבה יובטח כי הפרעון ישמש למטרה שלמענה הותר.

1. תיקון סעיף 13 בסעיף 13 לחוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970¹, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) המילווה ששילם אדם יהיה ניתן, כולו או מקצתו, לפרעון מוקדם למען מטרה מהמטרות שקבע

ח. הצעת חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974

שקבע שר האוצר בתקנות באישור ועדת הכספים של הכנסת; בתקנות כאמור ייקבע דרך הפרעון המוקדם, דרך חישוב הריבית וההצמדה של המילווה, והדרך שבה יובטח כי הפרעון ישמש למטרה שלמענה הותר.

1. תיקון סעיף 13 בסעיף 13 לחוק מילווה חסכון, תשל"א—1971¹, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) המילווה ששילם אדם יהיה ניתן, כולו או מקצתו, לפרעון מוקדם למען מטרה מהמטרות

ט. הצעת חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974

שקבע שר האוצר בתקנות באישור ועדת הכספים של הכנסת; בתקנות כאמור ייקבע דרך הפרעון המוקדם, דרך חישוב הריבית וההצמדה של המילווה, והדרך שבה יובטח כי הפרעון ישמש למטרה שלמענה הותר.

1. תיקון סעיף 8 האמור בסעיף 8 לחוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972¹ יסומן "(א)" ואחרי יבוא:

"(ב) המילווה ששילם אדם יהיה ניתן, כולו או מקצתו, לפרעון מוקדם למען מטרה מהמטרות

י. הצעת חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974

שקבע שר האוצר בתקנות באישור ועדת הכספים של הכנסת; בתקנות כאמור ייקבע דרך הפרעון המוקדם, דרך חישוב הריבית וההצמדה של המילווה, והדרך שבה יובטח כי הפרעון ישמש למטרה שלמענה הותר.

1. תיקון סעיף 9 האמור בסעיף 9 לחוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973¹ יסומן "(א)" ואחרי יבוא:

"(ב) המילווה ששילם אדם יהיה ניתן, כולו או מקצתו, לפרעון מוקדם למען מטרה מהמטרות

יא. הצעת חוק להגנת חיית הבר (תיקון), תשל"ד—1974

שים או קנס מאתיים וחמישים לירות" יבוא "מאסר שישה חודשים או קנס אלף וחמש מאות לירות"; (3) בסעיף קטן (ג), במקום "מאסר חודש או קנס מאה לירות" יבוא "מאסר חודשיים או קנס חמש מאות לירות".

1. תיקון סעיף 14 בסעיף 14 לחוק הגנת חיית הבר, תשט"ו—1955¹ —
 - (1) בסעיף קטן (א), במקום "מאסר שישה חודשים או קנס חמש מאות לירות" יבוא "מאסר שנה או קנס חמשת אלפים לירות";
 - (2) בסעיף קטן (ב), במקום "מאסר שלושה חוד-

יב. הצעת חוק לתיקון מקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974

באלה, ובלבד שמבצעים אותן אגב הקמת בניין או אגב הקמתו של מבנה שהקמתו הוגדרה כבנייה הנדסית"; (2) הגדרת "חצרים לשכירות כוח" — תימחק; (3) אחרי ההגדרה "עבודה רצופה" יבוא: "עובד" — לרבות עובד עצמאי";

1. תיקון סעיף 1 בסעיף 1 לפקודת הבטיחות בעבודה (נוסח חדש), תשל"ל—1970¹ (להלן — הפקודה) —
 - (1) האמור בהגדרת "בנייה" יסומן (1) ואחרי יבוא:

"(2) עבודות להתקנת מערכות למים, לביו, לחשמל, להסקה או לתקשורת ועבודות כיוצא

¹ ס"ח תשל"ל, עמ' 52; תשל"א, עמ' 79; תשל"ב, עמ' 64; תשל"ג, עמ' 241.

¹ ס"ח תשל"א, עמ' 76; תשל"ב, עמ' 64; תשל"ג, עמ' 242.

¹ ס"ח תשל"ב, עמ' 62; תשל"ג, עמ' 98, עמ' 243.

¹ ס"ח תשל"ג, עמ' 96, עמ' 244.

¹ ס"ח תשט"ו, עמ' 10.

פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974 — מאחד-עשר יחזי מטרים מעוקבים".

7. תיקון סעיף 25

בסעיף 25 לפקודה, אחרי "מעל הרצפה" יבוא "ובמפ-על או בחלק ממנו שלא היה קיים ביום תחילתו של חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974 — משלושה מטרים מעל הרצפה".

8. תיקון סעיף 28

בסעיף 28 לפקודה, במקום "עסוקים" יבוא "עובדים".

9. תיקון סעיף 37

בסעיף 37 לפקודה —

(1) אחרי פסקה (6) יבוא:

"(7) בכל מנוע, מיתקן או ציוד אחר האמורים בפסקאות (1) עד (6) שהם מוצרי המפעל, בין שהם מיועדים לשיווק ובין שהם מיועדים לשימוש במפעל, כשהם מופעלים לשם התאמה, הרצה, ניסוי או הצגה — כל חלק שלהם הטעון גידור בהתאם לפסקאות (1) עד (6), לפי העניין";

(2) בסיפה, במקום "או (5)" יבוא "(5) או (7)", והמלים "או העסוק" — יימחקו.

10. תיקון סעיף 38

בסעיף 38(א) לפקודה, המלים "או העסוק" — יימחקו.

11. החלפת סעיף 49

במקום סעיף 49 לפקודה יבוא:

49" גישה למקום עבודה

אמצעי גישה בטוחים לכל מקום שאדם צריך לעבוד בו אי-פעם יותקנו ויקיימו ככל שהדבר מעשי במידה סבירה; בלי לגרוע מכלליות הוראה זו —

(1) בחדר עבודה יותקנו ויקיימו מעברים נאו-תים;

(2) המעברים בחדרי העבודה ויתר המעברים והמדרכות בבניין יהיו ללא הפרעה של חמרים, חפצים, ציוד או כלים;

(3) המקום שבו מבצע העובד את עבודתו יותקן ויקיימו במצב בטוח.

12. הוספת סעיף 59א

אחרי סעיף 59 לפקודה יבוא:

59א. הפעלה ראשונה

לא תוכנס לשימוש מעלית חדשה אלא אם נוסחה ונבדקה ביסודיות בידי בודק מוסמך ונתקבל תסקיר ובו מפורש עומס העבודה הבטוח שלה.

13. החלפת סעיף 60

במקום סעיף 60 לפקודה יבוא:

60" בדיקה תקופתית

לא ישתמשו במעלית אלא אם נבדקה בדיקה יסודית בידי בודק מוסמך תוך ששת החודשים שקדמו לשימוש ונתקבל תסקיר על תוצאות הבדיקה.

(4) בהגדרת "קיים", בסופה יבוא "ובמקום המיועד למדרג אדם — במצב המונע החלקה".

2. תיקון סעיף 2

בסעיף 2 לפקודה —

(1) במקום "מועבדים" יבוא "עובדים";

(2) במקום פסקה (2) יבוא:

"(2) אם מועבדים שם עובדים שכירים — יש למעבידים זכות גישה או זכות שליטה."

3. תיקון סעיף 3

בסעיף 3 לפקודה —

(1) ברישה, במקום "מועבדים" יבוא "עובדים";

(2) בפסקה (11)(א), בסופה יבוא: "או בכרוך למוסד ציבורי או לשירות ציבורי";

(3) בפסקה (11)(ה), המלים "תוך שימוש בכוח מכאני" — יימחקו, ובסופה יבוא "או בכרוך למוסד ציבורי או לשירות ציבורי";

(4) בפסקה (11)(ז), בסופה יבוא "או שירות ציבורי";

(5) לאחר פסקה (12) יבוא:

"(13) חדר אוכל, חדר מנוחה או חצרים אחרים המיועדים לרווחת העובדים במפעל, ובלבד שהם בחצרי המפעל או בגידרתם או מסביב להם;

(14) חצרים שבהם עושים פעולות תכנון, עי-צוב, שרטוט, ניסוי חמרים, מוצרים ותהליכים, ניהול ומסחר וכיוצא באלה בכרוך למטרותיו של מפעל, ובלבד שהם בחצרי המפעל או בגידרתם או מסביב להם;

(15) חצרים שבהם מבצעים מבחנים במצרכים שלא למטרות מחקר בלבד;

(16) בית-מטבחיים או משחטת עופות;

(17) מסעדה צמודה למפעל; לעניין זה —

(א) "מסעדה" — כל מקום שבו מכינים מאכ-לים לצריכה במקום;

(ב) ראשי שר העבודה לקבוע תנאים לעניין תפוסתו של מלון או לעניין היקף השירות הניתן במסעדות הצמודות לו, שלפיהם יראו מסעדה הצמודה למלון כמפעל;

(18) מכבסה ובה מכונות כביסה לשירות עצמי של הלקוחות."

4. תיקון סעיף 4

בסעיף 4 לפקודה, במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) מקום שבו עובד אדם ברשותו של תופש המקום או לפי הסכם עמו בעבודה שהיתה עושה את המקום למפעל אילו היה אותו אדם עובדו של התופש, יראו אותו כמפעל לעניין פקודה זו."

5. ביטול סעיף 10

סעיף 10 לפקודה — בטל.

6. תיקון סעיף 22

בסעיף 22 לפקודה, בסופו יבוא "ובמפעל או בחלק ממנו שלא היה קיים ביום תחילתו של חוק לתיקון

14. הוספת סעיף 860
אחרי סעיף 60 לפקודה יבוא:
"860א. אישור המעלה
נמצא על פי תסקיר כאמור בסעיפים 59א או 60
פגם שבגללו אין המעלית ראויה לשימוש, לא
תופעל המעלית עד לתיקונו".
15. ביטול סעיף 78
סעיף 78 לפקודה — בטל.
16. תיקון סעיף 79
בסעיף 79 לפקודה, בהגדרות "מכונת הרמה", אחרי
"עגורין" יבוא "מלגזה".
17. ביטול סעיף 82
סעיף 82 לפקודה — בטל.
18. תיקון סעיף 99
בסעיף 99(א) לפקודה, אחרי "או דליק" יבוא "או
חומצה, או חפץ הנתמך במכל כאמור או מונח עליו".
19. הוספת סעיף 100
לפני סעיף 101 לפקודה יבוא:
"100א. אישור להתקנה
לא יותקן דוד קיטור אלא במקום שניתן לגבי
היתר מאת המפקח האזורי, ובכפוף לתנאי ההיתר".
20. תיקון סעיף 101
בסעיף 101(א) לפקודה, בסופו יבוא "הכל בהתאם
לכללים המקובלים במקצוע".
21. תיקון סעיף 104
בסעיף 104 לפקודה, סעיפים קטנים (ד) ו-(ה) —
בטלים.
22. תיקון סעיף 105
בסעיף 105(ב) לפקודה —
(1) אחרי "נבדק" יבוא "לפי סעיף 104";
(2) אחרי "לסעיף 104" יבוא "לסעיף 119א".
23. תיקון סעיף 110
בסעיף 110 לפקודה, סעיף קטן(ב) — בטל, והסימן
"(א)" יימחק.
24. תיקון סעיף 111
בסעיף 111(ב) לפקודה —
(1) אחרי "נבדק" יבוא "לפי סעיף 110";
(2) במקום "לסעיף 110" יבוא "לסעיף 119א".
25. תיקון סעיף 115
בסעיף 115(ג) לפקודה, הסיפה המתחילה במלים
"ולפנס המפעל" — תימחק.
26. תיקון סעיף 116
בסעיף 116(ב) לפקודה, אחרי "סימן זה" יבוא "סעיף
119א".
27. הוספת סעיף 119
אחרי סעיף 119 לפקודה יבוא:
"סימן י"ד-1: הוראות כלליות לעניין תסקירים
119א. תסקירים
(א) בודק מוסמך או בודק דוודים מוסמך שעשה
בדיקה לעניין הוראות סימנים ה' עד ז' או י' עד
י"ג לפרק זה ימסור, תוך 14 ימים מעשיית הבדיקה,
תסקיר על תוצאות בדיקתו לתופש המפעל, והעתקו
למפקח העבודה האזורי, ואולם לגבי מפעלים של
מערכת הבטחון יועבר העתק התסקיר למפקח עכו-
דה אזורי שאישר לכך שר הבטחון.
(ב) התסקיר יהיה ערוך בטופס שנקבע לסוג הב-
דיקה ובו יהיו הפרטים שנקבעו, והוא יחתם בידי
מי שעשה את הבדיקה; לעניין תסקירים לפי
סימנים ו' ו-ז' יכול שייקבע טופס לתסקיר מאוחד.
(ג) התסקיר יצורף לפנסק המפעל תוך 20 ימים
אחרי עשיית הבדיקה".
28. תיקון סעיף 126
בסעיף 126 לפקודה, אחרי "צעדים יעילים" יבוא
"לרבות תרגילי הימלטות, הבאים".
29. החלפת סעיפים
במקום סעיפים 128 עד 135 לפקודה יבוא:
"128. התקנת מימלטות וקיומם
יותקנו ויקיימו כל מפעל מימלטות מדליקה נאו-
תים ומספיקים בהתחשב במספר העובדים, בחמרים
ובתהליכי העבודה.
129. צו מימלטות
(א) מפקח עבודה אזורי רשאי להורות בצו לתופש
מפעל לעשות שינויים במימלטות הקיימים או
להוסיף מימלטות; צו כאמור יצורף לפנסק המפעל.
(ב) בצו כאמור בסעיף קטן (א) (להלן — צו
מימלטות) יכול שייקבע —
(1) המספר המאקסימאלי של העובדים אשר
מותר שיהיו במפעל או בחלק פלוני או בחדר בו;
פיסקה זו לא תחול לגבי מפעלי מערכת הבטחון;
(2) תהליכי העבודה במפעל או בחלק פלוני
או בחדר בו והכמות וצורות ההחסנה של חמרים
שמותר להחזיק או להחסיין בהם; פיסקה זו לא
תחול לגבי מפעלי מערכת הבטחון;
(3) כל עניין אחר שהביא המפקח האזורי
בחישובו בקביעת המימלטות מדליקה במפעל;
(4) התקופה שבה על התופש למלא את דרישות
הצו והוראות לתקופת הביניים.
(ג) התופש רשאי לערער על צו מימלטות בדרך
תובענה לפני בית-הדין האזורי לעבודה תוך 30
יום מיום מסירת הצו לידי, ועד לפסק הדין
הסופי בתובענה לא תיחשב הפרת הצו כעבירה.
130. בקשה לשינוי צו מימלטות
ביקש תופש מפעל כי מפקח העבודה האזורי יבטל
או ישנה צו מימלטות, מחמת שינוי שחל בנסיבות
מוזמן שניתן הצו, וסירב המפקח לעשות כן, רשאי
תופש המפעל לערער על הסירוב בדרך תובענה

(5) הוראות פרק ה', סימן א': אבק ואדים, סימן ב': הוראות בדבר אכילה ושתייה, סימן ג': הגנה על עיניים, וסימן ט': תקנות בטיחות ובריאות;

(6) הוראות פרק ח': ביצוע;

(7) הוראות פרק ט': עבירות, עונשין והליכים משפטיים.

(ב) שר העבודה יקבע, בצו באישור ועדת העבודה של הכנסת, בדרך כלל או לסוגי סדנאות או מוסדות, את מועד תחילתן של הוראות סעיף קטן (א).

38. תיקון סעיף 210

בסעיף 210 לפקודה —

(1) בסעיף קטן (א), המלה "מוסמך" — תימחק;
(2) בסעיף קטן (ב), במקום הסיפה המתחילה במלה "ממשלתי" יבוא "לשם ייעוץ בעניינים רפו-איים".

39. תיקון סעיף 211

(א) בסעיף 211 לפקודה —

(1) במקום סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ג) אנאלוזה לפי סעיף זה תיעשה בידי מי ששר העבודה הסמיך אותו לכך, אולם לגבי מפעל שבמערכת הבטחון היא תיעשה בידי אדם שאישר לכך שר הבטחון או בידי מי שאותו אדם הסמיכו לכך";

(2) בסעיף קטן (ד), במקום "כימאי ממשלתי" יבוא "מי שהוסמך או אושר לפי סעיף קטן (ג)";

(3) במקום סעיף קטן (ה) יבוא:

"(ה) לא יפרסם אדם את תוצאותיה של אנאליזה שנעשתה לפי סעיף זה, ולא יגלה אותן לאדם שאינו מוסמך לקבלן";

(4) אחרי סעיף קטן (ה) יבוא:

"(ו) מפקח רשאי ליטול דוגמה של חומר גלמי, או של חומר או חפץ מעובדים, לאחר שהודיע על כך לתופש או לשלוחו, וכן רשאי הוא לצלם כל חומר, מיתקן, מכונה או תהליך עבודה; אולם שר הבטחון או אדם שאישר לכך רשאי לאסור נטילת דוגמה או צילום כאמור אם ראו מניעה לכך מטעמי בטחון".

40. תיקון סעיף 224

בסעיף 224 לפקודה, במקום "הועבדו" יבוא "עבדו".

41. תיקון סעיף 225

בסעיף 225 לפקודה —

(1) במקום "מאסר חודש או קנס 1,000 לירות" יבוא "מאסר שלושה חודשים או קנס 5,000 לירות";
(2) במקום "100 לירות", פעמיים, יבוא "300 לירות";

(3) במקום "מאסר שלושה חודשים או קנס 3,000 לירות" יבוא "מאסר שישה חודשים או קנס 10,000 לירות";

(4) המלים "למותו של אדם או לחבלה בגופו" — יימחקו.

לפני בית-הדין האזורי לעבודה תוך 30 יום מיום שנמסרה לו הודעה בכתב על הסירוב.

30. תיקון סעיף 154

בסעיף 154 לפקודה, במקום "המעשיים" יבוא "הדרו-שים".

31. החלפת סעיף 156

במקום סעיף 156 לפקודה יבוא:

"156. הגדרה

"תהליך מסוכן לבריאות", לעניין סימן זה —

(1) שימוש בעופרת, בורניק או בחומר רעיל אחר;

(2) תהליך או עבודה שבהם נפגעים אבק או אדים העלולים לפגוע באדם."

32. תיקון סעיף 157

בסעיף 157 לפקודה, במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ב) חדר שמבוצע בו תהליך מסוכן לבריאות, לא יורשה אדם לאכול, לשתות או לעשן בו."

33. החלפת סעיף 158

במקום סעיף 158 לפקודה יבוא:

"158. מקום לאכילה

בכל מפעל שמבוצע בו תהליך מסוכן לבריאות יועמד לרשות העובדים מקום מתאים לאכילת ארוחותיהם, ובו שולחנות וכסאות במספר מספיק."

34. תיקון סעיף 168

בסעיף 168 לפקודה —

(1) בסעיף קטן (א), במקום הסיפה החל במלים "לביט-משפט שלום" יבוא "בדרך תובענה לפני בית-הדין האזורי לעבודה; כל עוד לא ניתן פסק-דין סופי לא יראו כאילו הופרה הוראה של סימן זה לגבי החדר הנדון בתובענה";

(2) סעיף קטן (ב) — בטל, והסימון "(א)" — יימחק.

35. ביטול סעיף 171

סעיף 171 לפקודה — בטל.

36. ביטול סעיפים 176 עד 178

בפרק ו' לפקודה, סימן ב' — בטל.

37. הוספת סעיף 183

אחרי סעיף 183 לפקודה יבוא:

"סימן ג'—1: סדנאות במסגרות חינוך

183. תחולת הפקודה על סדנאות במסגרות חינוך (א) הוראות פקודה זו המפורטות להלן יחולו, בתיאומים הדרושים לפי העניין, על סדנאות בבתי-ספר ובמוסדות, לחינוך או להכשרה חקלאיים, ימיים או מקצועיים כאילו היו מפעל:

(1) הוראות פרק א': פרשנות ותחולה;

(2) הוראות פרק ב': בריאות;

(3) הוראות פרק ג': בטיחות;

(4) הוראות פרק ד': רוחה לעובדים;

42. תיקון סעיף 226
בסעיף 226 (ג) לפקודה, במקום "150 לירות" יבוא "500 לירות".
43. תיקון סעיף 227
בסעיף 227 לפקודה, במקום "קנס 3,000 לירות או מאסר שלושה חודשים" יבוא "קנס 10,000 לירות או מאסר שישה חודשים".
44. תיקון סעיף 228
בסעיף 228 לפקודה, אחרי "בדק דוודים מוסמך" יבוא "או בדק מוסמך" ובמקום "לפי סעיף 104(ה)" יבוא "לפי סעיף 119א".
45. החלפת סעיף 229
במקום סעיף 229 לפקודה יבוא:
"229. עריכת בדיקה או תסקיר שלא כראוי
בדק דוודים מוסמך או בדק מוסמך שעשה בדיקה שלא ביסודיות הנדרשת לפי הוראות פרק ג' או שערך תסקיר לקוי בפרט חיוני, דינו — קנס 2,000 לירות או מאסר שלושה חודשים, ואם ערך תסקיר כוזב בידועין, דינו — קנס 10,000 לירות או מאסר שנה."
46. החלפת סעיף 230
במקום סעיף 230 לפקודה יבוא:
"230. שימוש במפעל ללא מימלטים מדליקה או או בניגוד לצו מימלטים
השתמשו במפעל שאין לו מימלטים גאותים ומספיקים מדליקה, או השתמשו במפעל או בחלק ממפעל בניגוד לצו מימלטים, דין התופש — קנס 5,000 לירות או מאסר שלושה חודשים, וקנס נוסף 300 לירות או מאסר נוסף שבעה ימים לכל יום שבו נמשכת העבירה."
47. תיקון סעיף 231
בסעיף 231 לפקודה, במקום "500 לירות" יבוא "1,500 לירות" ובמקום "20 לירות" יבוא "150 לירות".
48. תיקון סעיף 232
בסעיף 232 לפקודה, במקום "150 לירות" יבוא "500 לירות".
49. תיקון סעיף 234
בסעיף 234 לפקודה, במקום "1,500 לירות" יבוא "5,000 לירות".
50. תיקון סעיף 235
בסעיף 235 לפקודה —
(1) בסעיף קטן (א), במקום "300 לירות" יבוא "1,500 לירות" ובמקום "600 לירות" יבוא "3,000 לירות";
(2) בסעיף קטן (ב), בסופו יבוא "אלא אם הוכיח שלא ידע על העבירה או שנקט בכל האמצעים הסבירים כדי למנעה".
51. תיקון סעיף 236
סעיף 236 לפקודה יסומן (א) ובו במקום "3,000 לירות או מאסר שלושה חודשים" יבוא "10,000 לירות או מאסר שישה חודשים", ואחרי יבוא:
"(ב) בסעיף זה, "תעודה" — לרבות תסקיר."
52. ביטול סעיף 244
סעיף 244 לפקודה — בטל.
53. החלפת מונח
בסעיפים 76, 86, 105, 111, 115 (ב), 116 ו-119 לפקודה, בכל מקום שנאמר "תעודה" או "תעודת ניסוי ובדיקה" יבוא "תסקיר" והצורות הדקדוקיות שבעקבות המלה ישונו לפי זה.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

43. בסעיף 227 לפקודה, במקום "קנס 3,000 לירות או מאסר שלושה חודשים" יבוא "קנס 10,000 לירות או שלושה חודשי מאסר".
41. בסעיף 225 לפקודה —
(1) במקום "מאסר חודש או קנס 1,000 לירות" יבוא "מאסר חודש או קנס 3,000 לירות";
(2) במקום "מאסר שלושה חודשים או קנס 3,000 לירות" יבוא "מאסר שלושה חודשים או קנס 10,000 לירות".
43. לסעיף 41
ל. ריצואן מציע:
הסעיף ינוסח כך:
"41. בסעיף 225 לפקודה —
(1) במקום "מאסר חודש או קנס 1,000 לירות" יבוא "מאסר חודש או קנס 3,000 לירות";
(2) במקום "מאסר שלושה חודשים או קנס 3,000 לירות" יבוא "מאסר שלושה חודשים או קנס 10,000 לירות".
43. לסעיף 43
ל. ריצואן מציע:
הסעיף ינוסח כך:

יג. הצעת חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ (הוראת שעה), תשל"ד—1974

תדון ועדת ההמלצות בבקשת אדם לקבלת רשיון כאמור, וזלא אם עד יום י"ז בסיון תשל"ב (30 במאי 1972) נתנה ועדת ההמלצות את המלצתה או הוגשה אליה הבקשה, הכל לפי העניין.

1. הוראת שעה

עד יום כ"א בסיון תשל"ה (31 במאי 1975) לא יינתן לאדם רשיון לכהן כנוטריון למסמכים יוצאי-חוץ לפי חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ, תש"י—1950¹, ולא

יד. הצעת חוק רואי חשבון (הוראת שעה), תשל"ד—1974

2. שמירת דינים
הוראת סעיף 1 לא יגרעו מהוראות חוק הארכת מועדים, תשי"ז—1957².

3. תחילה
תחילתו של חוק זה ביום ל' בתשרי תשל"ד (26 באוקטובר 1973).

1. דחיית תשלום אגרה שנתית

רואה חשבון בעל רשיון הרוצה לשמש רואה חשבון בשנת תשל"ד, שלא שילם אגרה שנתית לפי האמור בסעיף 5 (א) לחוק רואי חשבון, תשט"ו—1955¹, רשאי לשלם את האגרה האמורה עד סוף שנת תשל"ד; שילם את האגרה תוך אותו מועד, רואים אותו כאילו שילם אותה בחודש תשרי תשל"ד.

טו. הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974

3. תיקון סעיף 117
בסעיף 117 לחוק העיקרי, בסופו יבוא "אזור סמכותו של מפקח יכול שיהיה שטח המדינה כולו או חלק או חלקים ממנו".

4. תיקון סעיף 118
בסעיף 118 לחוק העיקרי —

(1) בסעיף קטן (א), בסופו יבוא "ורשאי הוא למנות אדם הכשיר כאמור כסגן הממונה על המרשם";

(2) בסעיף קטן (ב), במקום "הממונה על המרשם" רשאי ליטול לעצמו" יבוא "הממונה על המרשם" וסגן הממונה על המרשם רשאים ליטול לעצמם";

(3) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) שר המשפטים רשאי להסמיך מפקח בסמ-כויות של הממונה על המרשם, כולן או מקצתן."

1. תיקון סעיף 1
בסעיף 1 לחוק המקרקעין, תשכ"ט—1969¹ (להלן — החוק העיקרי) —

(1) בהגדרת "רשם", בסופה יבוא "לרבות סגן רשם שנתמנה לאותה לשכה ומי שהוסמך בסמ-כויות של רשם לפי סעיף 116";

(2) אחרי הגדרת "מפקח" יבוא:

"הממונה על המרשם" — לרבות סגן הממונה על המרשם ומי שהוסמך בסמכויות של ממונה על המרשם לפי סעיף 118";

2. תיקון סעיף 116
האמור בסעיף 116 לחוק העיקרי יסומן (א) ואחריו יבוא:

"(ב) שר המשפטים רשאי למנות סגן רשם ללשכה או ללשכות אחדות, ורשאי הוא להסמיך אדם בסמ-כויות של רשם, כולן או מקצתן."

טז. הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7), תשל"ד—1974

או לבש ביודעין מדים או חלקי מדים שנועדו לשימוש הצבא, והוא אינו מורשה לכך, דינו — מאסר שנה אחת."

1. הוספת סעיף 518
בחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו—1955¹, אחרי סעיף 518 יבוא:

"518. לבישת מדי צבא

מי שלבש מדים או חלקי מדים שהם רכוש הצבא

¹ ס"ח תשי"י, עמ' 141.

² ס"ח תשט"ו, עמ' 26; תשל"א, עמ' 110.

¹ ס"ח תשי"ז, עמ' 42.

¹ ס"ח תשכ"ט, עמ' 259; תשל"א, עמ' 164; תשל"ג, עמ' 18.

¹ ס"ח תשט"ו, עמ' 171; תשי"ח, עמ' 122; תשכ"ג, עמ' 120; תשכ"ד, עמ' 148; תשכ"ט, עמ' 193; עמ' 20; תשל"ב, עמ' 140.

ז. הצעת חוק שירות בטחון (תיקון מס' 10), תשל"ד-1974

1. תיקון סעיף 5
במקום סעיף 5(ב) ו-1(ג) לחוק שירות בטחון, תשי"ט-1959 (נוסח משולב)¹ (להלן - החוק העיקרי), יבוא:
 - "(ב) הסמכות הנתונה לפקד לפי סעיף קטן (א) נתונה לו גם לגבי יוצא צבא ששירת שירות סדיר, או היה נמנה עם כוחות המילואים, וניתן לו פטור משירות סדיר או משירות מילואים מחמת שנמצא בלתי כשר לשירות או בלתי כשר ארעית לשירות.
 - (ג) מי שנמצא בלתי כשר לשירות ובבדיקה חוזרת נמצא כשר לשירות, הרי אם טרם נקרא לשרות סדיר, או אם נקרא לשירות סדיר אך טרם השלים את תקופת השירות שהוא חייב בה לפי חוק זה, רשאי פקד בצו לקרוא לו -
 - (1) להתייצב לשירות סדיר או להשלמת תקופת פת השירות - אם טרם מלאו לו 23 שנים;
 - (2) להתייצב לשירות סדיר או להשלמת תקופת השירות לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים או על תקופה שיש בה כדי להשלים את תקופת השירות שהוא חייב בה לפי חוק זה, הכל לפי התקופה הקצרה יותר - אם מלאו לו 23 שנים;
 - (3) להתייצב לשירות סדיר או להשלמת תקופת השירות לתקופה כאמור בסעיף 11 או 12, לפי גילו, אם הוא מורשה או זכאי להיות מורשה לעסוק ברפואה לפי פקודת המתעסקים ברפואה, 1947², או לעסוק ברפואה שיניים, 1945³ - בין שמלאו לו 23 שנים ובין שטרם מלאו לו;
 - ומי שנקרא - חייב להתייצב כאמור.
 - (ד) מי שנמצא בלתי כשר ארעית לשירות ובבדיקה חוזרת נמצא כשר לשירות, הרי אף אם נקרא לשירות סדיר, אך טרם השלים את תקופת השירות שהוא חייב בה לפי חוק זה, רשאי פקד, בצו, לקרוא לו להתייצב להשלמת תקופת השירות שהוא חייב בה לפי חוק זה, ומי שנקרא - חייב להתייצב כאמור.
 - (ה) בכל בדיקה חוזרת שתמש הוועדה הרפואית במבחנים שהם בתוקף בשעת ביצוע הבדיקה החוזרת.
2. תיקון סעיף 9
בסעיף 9 לחוק העיקרי -
 - (1) בפסקה (1), אחרי "על פי פקודת המתעסקים ברפואה, 1947", יבוא "או לעסוק ברפואה שיניים על פי פקודת רופאי שיניים, 1945";
 - (2) בפסקה (2), אחרי "לעסוק ברפואה" יבוא "או ברפואה שיניים".
3. תיקון סעיף 11
בסעיף 11 לחוק העיקרי -
 - (1) בפסקה (1), אחרי "על פי פקודת המתעסקים ברפואה, 1947", יבוא "או לעסוק ברפואה שיניים על פי פקודת רופאי שיניים, 1945";
 - (2) בפסקה (2), אחרי "לעסוק ברפואה" יבוא "או ברפואה שיניים".
4. תיקון סעיף 12
בסעיף 12 לחוק העיקרי -
 - (1) בפסקה (1), אחרי "על פי פקודת המתעסקים ברפואה, 1947", יבוא "או ברפואה שיניים על פי פקודת רופאי שיניים, 1945";
 - (2) בפסקה (2), אחרי "לעסוק ברפואה" יבוא "או ברפואה שיניים".
5. הוספת סעיף 14
אחרי סעיף 14 לחוק העיקרי יבוא:

"14א. נענש אדם כדין, לאחר שיחרור משירות סדיר, בשל היעדרות מן השירות שלא כדין או בשל היעדרות ברשות שהושגה בטענות כוזבות, ובית-הדין הצבאי או קצין השיפוט הבכיר לא הורה כי לעניין חישוב זמן השירות יראו את תקופת ההיעדרות כתקופה שבה מילא אותו אדם חובת שירות סדיר, רשאי הפקד לקרוא להתייצב להשלמת תקופת השירות הסדיר שהיה חייב בו לפי חוק זה לולא שוחרר."
6. תיקון סעיף 15
בסעיף 15 לחוק העיקרי, בסופו יבוא:

"(ד) סעיף קטן (א) לא יחול על מי שנקרא להתייצב לשירות סדיר לפי סעיפים 5(ג) או (ד) או 14א."
7. ביטול סעיף 18
סעיף 18 לחוק העיקרי - בטל.
8. תיקון סעיף 26
בסעיף 26 לחוק העיקרי -
 - (1) בסעיף קטן (א), אחרי "ולשרת כל זמן שהצו יעמוד בתקפו" יבוא: "או להסמיך בצו פקד או מפקד כאמור בסעיף 19(ג) לקרוא בצו ליוצא-צבא להתייצב ולשרת כאמור";
 - (2) בסעיף קטן (ב), במקום "צו שניתן על פי סעיף קטן (א)" יבוא: "צו של שר הבטחון שניתן על פי סעיף קטן (א)".
9. החלפת סעיף 33
במקום סעיף 33 לחוק העיקרי יבוא:

"33. דרישת ידיעות
(א) שר הבטחון רשאי, בתקנות, לחייב בני אדם מסוגים שנקבעו בהן למסור לפקד לפי דרישתו פרטים שנקבעו בתקנות, ככל שהם ידועים להם,

¹ ס"ח תשי"ט, עמ' 286.

² ע"ר 1947, תוס' 1, עמ' 262.

³ ע"ר 1945, תוס' 1, עמ' 1.

בית-דין צבאי מכוח החובה לענות על שאלות שמציג לו מי שמוסמך לערוך חקירות על ביצוע עבירות.

(ה) סעיף 28 לחוק לטיפול בחולי נפש, תשט"ו—1955⁵, לא יחול על מי שחייב למסור ידיעות לפי סעיף קטן (א)."

10. תיקון סעיף 43 בסעיף 43(א) לחוק העיקרי, במקום פסקה (3) יבוא: "(3) הסמכות לתת צווים לפי סעיף 26(א) רישה."

11. הוראת מעבר יוצא צבא שנקרא להתייבב לשירות סדיר או לשי-רות מילואים לפי סעיף 26 לחוק העיקרי, בין אם ביום תחילתו של חוק זה הוא משרת בשירות האמור ובין שנקרא אך עדיין לא התייבב לשירות, יראו אותו כאילו נקרא להתייבב לשירות מילואים או לשירות סדיר לפי סעיף 26 בנוסחו לפי חוק זה.

בנוגע לאדם המיועד לשירות בטחון או שהוא יוצא צבא שנמצא כשר לשירות, או בנוגע לסוג בני אדם כאמור.

(ב) דרישה לפי סעיף קטן (א) למסור פרטים רפו-איים לא תופנה אלא למי שמורשה לעסוק ברפואה על פי פקודת המתעסקים ברפואה, 1947, לא תתייחס אלא לפרטים הדרושים לקביעת כושר לשירות, ולא תטיל חובה למסור פרטים כאמור אלא לפוקד שהוא חייל כמשמעותו בחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו—1955⁴, המורשה לעסוק ברפואה.

(ג) לא תידרש לפי סעיף זה מסירת פרטים על מחלת נפש אלא אם המחלה נקבעה בתקנות שהת-קין שר הבטחון בהתייעצות עם שר הבריאות.

(ד) מי שהגיעה אליו לפי סעיף זה ידיעה בדבר מחלה חייב לשמרה בסוד ולא לגלותה אלא במידה שיש בכך צורך לשם ביצוע חוק זה והתקנות על פיו, או אם הורשה לכך מאת בית-משפט או מאת

יח. הצעת חוק לתיקון מקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (מס' 6), תשל"ד—1974

בשנת הכספים 1974, בשל כל מקום שבו הוא עוסק במלאכה או בעסק כאמור באותו סעיף, בסכום נוסף העולה על 50% מההפרש שבין חמשת אלפים לירות לבין סכום המס שהוטל בחוק עזר מכוח חוק זה.

1. תיקון סעיף 3 בסעיפים (1) ו(2) לפקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים), 1945¹ (להלן — הפקודה), במקום "חמשת אלפים לירות" יבוא "עשרת אלפים לירות".

2. הוראת שעה על אף האמור בסעיף 3 לפקודה לא יחוייב אדם

הסתייגויות לחוק הנ"ל

בחק עזר ושלא יעלה על חמשת אלפים ואחת לירות בהתאם לגובה ההכנסה ובצמידות למס הכנסה שעל אותו אדם לשלם."

לחילופין:

במקום "עשרת אלפים לירות" יבוא "חמשת אלפים ואחת לירות".

לסעיף 2

מ. פעיל מציע:

במקום "50% מההפרש" יבוא "150% מההפרש".

לסעיף 1 מ. פעיל מציע:

במקום "עשרת אלפים לירות" יבוא "עשרים וחמש אלף לירות".

י. בארי וי. תמיר מציעים:

במקום סעיף 3 לפקודה יבוא:

"3. סמכות רשות מקומית לחטיל מס על הכנסה רשות מקומית רשאית בחוק עזר להטיל על כל אדם המפיק הכנסה בתחומה מס בשיעור שייקבע

יט. הצעת חוק משאל עם על יהודה ושומרון, תשל"ד—1974

(הוגשה על-ידי חברי-הכנסת מ. בנין, י. בדר, י. הורביץ, אברהם יפה, מ. נסים, א. רימלט, א. שוסטק)

1. ייערך משאל עם שבו ייקראו אזרחי המדינה להשיב לשאלה: "האם אתה בעד שלטון ישראל על יהודה ושומרון?".
2. המשאל יתקיים ביום ג', ה' בתמוז תשל"ד 25 ביוני 1974).

⁴ ס"ח תשט"ו, עמ' 171.

⁵ ס"ח תשט"ו, עמ' 121.

¹ ע"ר 1945, תוס' 1 מס' 1436, עמ' 115; ס"ח תש"ט, עמ' 43; תשי"ב, עמ' 296; תשט"ו, עמ' 38; תשי"ח, עמ' 35; תשי"ז, עמ' 2.

בהתאם לסימנים (1)(2) לסעיף 84(א) לחוק הבחירות ותפרסם תוצאות המשאל — תוך 14 יום מיום המשאל.

9. כל אדם רשאי לערער על תוצאות המשאל בפני בית-המשפט העליון תוך 14 יום מיום פירסום התוצאות בטענה שהיה פגם העלול להשפיע על תוצאות המשאל.

10. המשאל בקרב החיילים והשוטרים יהיה על-פי פרק ט' לחוק הבחירות בשינויים המתחייבים לפי העניין.

11. המשאל בכלי השיט ייערך על פי תקנות כפי שתקבע הוועדה המרכזית תוך שאיפה להבטיח שהמשאל ייערך למעשה ושתוצאותיו יגיעו לידיעת הוועדה המרכזית במועד.

12. הפרק עונשין מחוק הבחירות ייקבע כאילו בכל מקום בו נאמר: "הבחירות" — כתוב: "משאל העם".

13. הוראות פרק י"ב לחוק הבחירות יחייבו לצורך חוק זה — בשינויים המתחייבים לפי העניין.

כוועדת משאל מרכזית, כוועדת משאל אזורית וכוועדות קלפי.

5. זכות ההצבעה במשאל — לכל מי שביום המשאל הזכות לבחור לכנסת, על פי פנקס הבוחרים.

6. הוועדות האזוריות וועדות הקלפי ייקבעו בהתאם לסעיפים 19—25 לחוק הבחירות. הוועדות האזוריות יתמנו לא יאוחר מ-20 יום לפני יום המשאל; ועדות הקלפי — לא יאוחר מהיום ה-10 לפני יום המשאל.

7. הוראות סעיפים 68—80 לחוק הבחירות יחולו על ההצבעה וספירת הקולות במשאל — בשינויים אלה:

(א) מקומות הקלפי יהיו — כפי שקבעה לאחרונה הוועדה המרכזית.

(ב) יהיו שני פתקי הצבעה: פתק שעליו השאלה כאמור בסעיף 1 לחוק והמלה "כן", ופתק שעליו השאלה כאמור והמלה "לא".

8. הוועדה המרכזית תסכם את תוצאות המשאל

כ. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה על החלטה להתיר הצגת הסרט "ישו כוכב עליון"

שהוא מחזמר על נושא היסטורי ויש לראותו כאפיוודה קולנועית.

2. הוועדה מחליטה לא להתייחס לאיסור הצגתו של הסרט הגדון. עם זאת רואה הוועדה כי יש בסרט כדי לפגוע ברגשות הציבור.

3. הוועדה פונה אל המועצה לביקורת סרטים ומחזות ואל המועצה לעידוד הסרט הישראלי במשרד המסחר והתעשייה לבחון בעתיד ביתר זהירות את סוגיית הרשיונות והתמיכה בסרטים.

בישיבת הכנסת ביום י"ב בתמוז תשל"ד (2 ביולי 1974) העלה חבר-הכנסת ז. שובל את הנושא דלעיל על סדר-יומה.

מליאת הכנסת החליטה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. הוועדה, לאחר ששמעה את יושב-ראש המועצה לביקורת סרטים ומחזות ונציגי משרד המסחר והתעשייה וצפתה בהצגת הסרט הנדון, באה לידי המסקנות הבאות:

1. הוועדה נמנעת מלחוות דעתה על אפיו של הסרט

כא. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בעניין הדאגה לשטחי קרקע לשם פתיחת בתי-עלמין בגוש דן

א. הוועדה קובעת כי השטחים הפנויים לקברים בבתי-העלמין בגוש דן צומצמו והדבר מחייב פתרון מיידי.

ב. הוועדה פונה לרשויות המדינה ולרשויות המקומיות לעשות מאמצים מיוחדים להקצאת שטחים נוספים בשביל בתי-העלמין הנוכחיים.

ג. על הגורמים הנוגעים בדבר להקדים ולתכנן מיקומם של בתי-עלמין נוספים בהתאם לצורך.

ד. הוועדה פונה למשרד הפנים להכין תכנית, לטווח ארוך, לבתי-העלמין ואיתורם של השטחים הדרושים. מינהל מקרקעי ישראל ישתלב בהכנת תכנית אלו.

בישיבת הכנסת מיום י"ב בתמוז תשל"ד (2 ביולי 1974) הגיש חבר-הכנסת פ. שינמן הצעה לסדר-היום בעניין הנ"ל. הכנסת העבירה את הנושא לדיון בוועדת הפנים.

בדיון הוכח המצב הקשה השורר בכל הקשור להרחבת שטחי בתי-העלמין בגוש דן, המתמלאים והולכים. בעדותם לפני הוועדה הדגישו נציגי חברה קדישא שכעבור שישה חודשים לא יהיו מקומות קבורה לנפטרים אם לא יימצא פתרון מיידי לבעיית הקצאת שטחים נוספים לבתי-העלמין בגוש דן וסביבתו. אולם גם השטחים האמורים יהיו פתרון חלקי בלבד.

לפיכך באה הוועדה לידי המסקנות הבאות:

כב. מסקנות ביניים של ועדת השירותים הציבוריים בעניין עתידו של בית-החולים פוריה

השירותים הציבוריים את ההצעה לסדר-היום שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת ד. לוי ומ. פעיל בנושא הנ"ל. הוועדה קיימה שלוש ישיבות בנושא ושמעה את שר-הבריאות ו. שם-טוב ואת מנהל שירותי הריפוי במשרד הבריאות וכן את ראש עיריית טבריה, ראש המועצה

ביום 9 בינואר 1974 החלה ועדת השירותים הציבוריים לריום לדון, ביזמתה, במצבם של בתי-חולים הסמוכים לאזורי ספר (פוריה ונהריה). הדיון בא בעקבות סיור הוועדה בדרום רמת-הגולן ובשלומי. בישיבת הכנסת מיום כ"ה בתמוז (15 ביולי 1974) הוחלט להעביר לוועדת

ב. משרד הבריאות בודק עתה על-ידי ועדה מקצועית את המבנה הרפואי של בית-החולים פוריה במטרה לגבש מדיניות ריפוי משולבת לשלושת בתי-החולים באזור: פוריה, עפולה וצפת — ובהתאם לכך את פיתוחו וקידומו של בית-החולים.

ג. לא תבוצע שום תכנית לשינוי יעדן של המחלקות בבית-החולים בטרם תקויים התייעצות עם ועדת השי-רותים הציבוריים של הכנסת, וכן תוצג התכנית ותובא לידיעת ראשי המועצות המקומיות באזור.

ו. עוד החליטה ועדת השירותים הציבוריים כי היא תשוב ותדון בעניין בית-החולים פוריה ותשלים את מסקנותיה למליאת הכנסת לאחר שהוועדה המקצועית שהקים שר הבריאות לבדיקת הנושא תגבש את הצעותיה.

האזורית עמק הירדן, ראש המועצה האזורית הגליל התחתון ואת ראש מועצת מנחמיה.

בעקבות הסיוור והדיונים הוברר לוועדה כי אין עירעור על נחיצותו של בית-חולים באזור הכולל את ישובי רמת הגולן, את העיר טבריה וישובים רבים. בעתיד צפוי האזור לגידול אוכלוסין נוסף. חברי הוועדה שמעו מפי נציגי האזור כי חלק ממחלקות בית-החולים פוריה שוכנות בצריפים וכי הבינו מתנהל בעצלתיים. הנציגים דואגים שמא יהיה שינוי ביעדו של בית-החולים או שהוא ייסגר.

ועדת השירותים הציבוריים החליטה בתום הדיון לרשום לפניה את דברי שר הבריאות:

א. בית-החולים פוריה לא ייסגר אלא ימשיך להת-קיים כבית-חולים כללי ולשרת את תושבי האזור.

סיכום הישיבות

- ישיבה פ"ה (כ"ד באב תשל"ד — 12 באוגוסט 1974)
היו"ר — י. ישעיהו; ב. צ. קשת.
- א. היושב-ראש י. ישעיהו הודיע על החלטות ועדת הפירושים בקשר לשני עירעורים שהוגשו.
- ב. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.
- ג. שר-התיירות מ. קול השיב על 2 שאילתות של חברי-הכנסת: פ. גרופר, ח. קורפו; שר השיכון א. עופר השיב על 17 שאילתות של חברי-הכנסת: א. אפרת, א. לבנבראון, פ. שינמן, א. הרליץ, מ. פעיל, ש. ארכלי-אלמולינו, ח. קורפו, מ. שחל, ב. מואב, מ. ידיד, י. שערי, ח. שמעוני, מ. כהן, י. מודעי.
- ד. שר-האוצר י. רבינוביץ הביא לקריאה ראשונה חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974; חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974; חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974; חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1974 (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974, בוויכוח השתתפו: י. פלומין, מ. פעיל, שר האוצר השיב להם.
- הוחלט: להעביר את החוקים לוועדת הכספים.
- ה. ע. אמורי (בשם ועדת הכספים) הביא החלטה בדבר אישור הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הסלת מס ושיעור), תשל"ד—1974.
- הוחלט: להקבל את ההחלטה.
- ו. שר-המשטרה ש. הלל הביא לקריאה ראשונה חוק העיטורים במשטרת ישראל ובשירות בתי-הסוהר (תיקון), תשל"ד—1974.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.
- ז. י. מודעי הגיש הצעה לסדר בקשר להפסקת ישיבת המליאה. היושב-ראש י. ישעיהו השיב לדבריו.
- ח. בהמשך הדיון על חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח, קריאה ראשונה, השתתפו: פ. שינמן, מ. שחל, ב. הלוי וז. ורהפטיג השיבו למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
- א. רונן מסר הודעה בדבר הימנעותו מהצבעה.
- ישיבה פ"ו (כ"ה באב תשל"ד — 13 באוגוסט 1974)
היו"ר — פ. שינמן; מ. בן-פורת; י. ישעיהו; י. דרנצקי (יחיד).
- א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.
- ב. א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על הרכב הוועדה המשותפת בעניין הצורך בפעולה דחופה להבטחת יחסי הידידות בין דרוזים ויהודים.
- ג. שר-הבריאות ו. שם-טוב השיב על 10 שאילתות של חברי הכנסת: ב. מואב, ש. לורנץ, א. ורדיגר,
- י. מ. אברמוביץ, י. ארידור, י. בארי, ה. זידל, א. כץ, ל. דיציאן.
- שר-המשפטים ח. י. צדוק השיב על 7 שאילתות של חברי הכנסת: א. אפרת, ע. גוף, ז. שובל, מ. כהן, א. אפרת, י. בארי וז. המר.
- שר-הדתות ח. י. צדוק השיב על 6 שאילתות של חברי הכנסת: נ. אליעד, י. מ. אברמוביץ, א. לבני-בראון, ח. גרוסמן, ג. כהן, ד. זכין.
- ד. י. בדר, יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, ואביעד יפה, ברשות יו"ר הוועדה, פתחו את הדיון בסיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה. בוויכוח השתתפו: י. שמיר, ש. ארכלי-אלמולינו, א. מלמד, י. מודעי, א. ורדיגר, י. גולן, מ. בן-פורת, ז. שובל, א. לבנבראון, ע. גוף, מ. פעיל. אביעד יפה השיב למתווכחים.
- הוחלט: לקבל את סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה.
- ה. ב. צ. קשת נימק את התנגדות סיעתו להחלת דין רציפות על הצעת חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973. שר-הבריאות ו. שם-טוב השיב לדבריו.
- הוחלט: להחיל את חוק הרציפות על החוק הנ"ל.
- ו. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.
- ז. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה חוק מילווה מלחמה (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974. בוויכוח השתתפו: מ. שחל, ח. קורפו, י. בדר, י. פלומין, א. לבנבראון.
- י. קרגמן השיב להם.
- הוחלט: לקבל את החוק.
- ח. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד—1974. בוויכוח השתתפו: י. פלומין, י. קרגמן השיב לו.
- הוחלט: לקבל את החוק.
- ט. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד—1974. בוויכוח השתתפו: י. בדר, ח. קורפו, י. פלומין.
- י. קרגמן השיב להם.
- הוחלט: לקבל את החוק.
- י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שנייה חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד—1970; חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974; חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974; חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974.
- הוחלט: לקבל את החוקים הנ"ל.

- יא. פ. גרופר (בשם ועדת הכלכלה) הביא לקריאה שנייה חוק להגנת חייית הבר (תיקון), תשל"ד—1974.
הוחלט: לקבל את החוק.
- יב. ש. ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה) הביא לקריאה שנייה חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974. בוויכוח השתתף ל. דיציאן. ש. אר-בלי-אלמוזלינו השיבה לו.
הוחלט: לקבל את החוק.
- יג. ז. ורהפטיג (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שנייה חוק נוטריונים למסמכים יוצאי חוץ (הוראת שעה), תשל"ד—1974.
הוחלט: לקבל את החוק.
- יד. ז. ורהפטיג (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שנייה חוק רואי חשבון (הוראת שעה), תשל"ד—1974.
הוחלט: לקבל את החוק.
- טו. ז. ורהפטיג (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שנייה חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974.
הוחלט: לקבל את החוק.
- טז. י. נבון (יו"ר ועדת החוץ והבטחון) הביא לקריאה שנייה חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7), תשל"ד—1974.
הוחלט: לקבל את החוק.
- יז. י. נבון (יו"ר ועדת החוץ והבטחון) הביא לקריאה שנייה חוק שירות בטחון (תיקון מס' 20), תשל"ד—1974.
- יח. שר-המשטרה ש. הלל הביא לקריאה ראשונה חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (משמר אור-חי), תשל"ד—1974. בוויכוח השתתף א. לין. שר המשטרה השיב לו.
הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוץ והבטחון.
- יט. י. מ. אברמוביץ הביא לקריאה ראשונה חוק למניעת הונאה בתפילין ובמוזות, תשל"ד—1974.
הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
- ישיבה פ"ח (כ"ז באב תשל"ד — 14 באוגוסט 1974)
היו"ר — ש. ז. אברמוב; מ' בן-פורת; י. דרניצקי (יודין).
י. ישיבה.
- א. שר-החינוך והתרבות א. ידלין הביא לקריאה ראשונה חוק קרן וולף, תשל"ד—1974. בוויכוח השתתפו: י. כדר, י. פלומין, א. אפרת, אביעד יפה. שר החינוך והתרבות השיב למתווכחים.
הוחלט: להעביר את החוק לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות. הרכב הוועדה ייקבע על-ידי ועדת הכנסת.
- ב. מ. פעיל מסר הודעה בדבר הימנעות סיעתו מהצבעה.
- ב. שר-הבטחון ש. פרס השיב על 22 שאלות של חברי הכנסת: י. פלומין, א. אפרת, ח. שמעוני, י. שערי, ד. זכין, א. לבנבראון, י. ארידור, ת. טובי, ה. זיידל, ת. זיאר, מ. פעיל, י. שריד, י. בארי, י. בן-מאיר, י. גולן, י. ארידור, ג. כהן, ח. קורסו.
- ג. ש. ארליך הגיש הצעת חוק מס עובון (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974.
הוחלט: להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.
- ד. י. ארידור הגיש הצעה לסדר-היום בדבר בעיית העובדים היומיים. שר-העבודה מ. ברעם השיב לה צעה.
הוחלט: להביא את העניין לדיון במליאת הכנסת.
- ה. בהמשך הדיון בסקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו השתתפו: א. כץ, ג. אליעד, א. נמיר, ח. שמעוני, י. פרץ, ת. זיאר, א. הרליץ, ח. אבו-רביעה, מ. פרידמן, י. שריד, מ. פעיל.
- ו. שר-האוצר י. רבינוביץ השיב על 11 שאלות של חברי הכנסת: מ. בן-פורת, ש. ארבלי-אלמוזלינו, ע. נוף, י. גולן, י. שערי, מ. כהן, ה. זיידל, ב. מואב, י. מודעי.
- ז. בהמשך הדיון הוגשו על-ידי: ח. שמעוני בשם סיעת המערך, המפלגה הליברלית העצמאית, תנועה לזכויות האזרח; י. פרץ בשם סיעת הליכוד; א. לבנבראון בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה.
הוחלט: לקבל את ההצעה שהוגשה על-ידי ח. שמעוני.
- ח. מזכיר הכנסת ג. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ט. שר-התחבורה ג. יעקבי מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: י. קרמרמן, א. אבטבי, י. דרניצקי (יודין), י. מודעי, י. מ. אברמוביץ, ה. זיידל, א. לבנבראון, א. אולמרט, ב. מואב, מ. פעיל.
- י. בן-מאיר הביא לקריאה ראשונה חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תיקון מס' 10), תשל"ד—1974.
הוחלט: להעביר את החוק לוועדת העבודה.

במוסדות לילדים בארץ. שר-הסעד ו. שם-טוב השיב להצעה.

הוחלט: להביא את הנושא לדיון במליאת הכנסת.

יג. א. אולמרט הגיש הצעה לסדר-היום בדבר מצבם של שירותי הסעד במדינה. שר-הסעד ו. שם-טוב השיב להצעה. ב. צ. קשת הציע להעביר את הנושא לוועדה. שר הסעד השיב לדבריו.

הוחלט: לא לכלול את הנושא בסדר-היום.

יד. ב. צ. קשת הגיש הצעה לסדר-היום בדבר בעיות העלייה וקליטת העולים בארץ. השר לקליטת העלייה ש. רוזן השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת העבודה.

טו. י. בן-מאיר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר שימוש במעון עולים על-ידי זוג ישראלים. השר לקליטת העלייה ש. רוזן השיב להצעה. פ. זיידל הציע להעביר את העניין לוועדה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת העבודה.

טז. ח. לנדאו הגיש הצעת חוק משאל עם על יהודה ושומרון, תשל"ד—1974. שר-המשפטים ח. י. צדוק השיב להצעה. ח. לנדאו השיב לדברי השר. שר המשפטים השיב לו.

הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

יז. יושב-ראש הכנסת י. ישעיהו הודיע כי הממשלה חורת בה מהצעת חוק המכר (דירות) (תיקון), תשל"ד—1974.

יח. בהמשך הדיון בהצעת חוק משאל עם על יהודה ושומרון, תשל"ד—1974, מסר חבר-הכנסת א. ורדיגר הודעה בדבר הימנעותו מהצבעה.

יט. יושב-ראש הכנסת י. ישעיהו טקר את עבודת הכנסת עם סיום המושב הראשון של הכנסת השמינית ועמד בדבריו על עומס הבעיות בתחומי הבטחון והכלכלה, העלייה והקליטה. מושב זה ארך רק שישה חודשים במקום שמונה בשנה רגילה, אף-על-פי-כן קיימה הכנסת פעילות ממושכת ורצופה, אף יותר ממה שהיה בשנים קודמות. כן הדגיש היושב-ראש את הצורך ברפורמה של סדרי העבודה והנהלים בדיוני הכנסת וועדותיה. הוא נעל את הישיבה בברכה לכל בית ישראל שסכנות המלחמה יתרחקו ושצעדי השלום ימהירו להתקרב.

ה. י. בארי הגיש הצעה לסדר-היום בדבר תכנית הממשלה להקים עיר חדשה בת 80,000 איש בחולות ראשון-לציון. שר-הפנים ש. הלל השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת הפנים לאיכות הסביבה.

ו. מזכיר הכנסת ג. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ז. מ. דרובלס הגיש הצעה לסדר-היום בדבר טמיעתם של בני נוער בגלויות ונשירתם של רבים מחיק העם היהודי. שר-החינוך והתרבות א. ידלין השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.

ח. מ. בן-פורת וי. שערי הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר משימות הגדנ"ע בהיערכות החברתית בישראל, בדיקת פעולותיו ואיחודו במסגרת אחת. שר-החינוך והתרבות א. ידלין השיב להצעות.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.

ט. י. תמיר (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה) הביא לקריאה שנייה חוק לתיקון פקודת הרשויות המקומיות (מס עסקים) (תיקון מס' 6), תשל"ד—1974. בוויכוח השתתפו: מ. פעיל, י. בארי, י. תמיר השיב להם.

הוחלט: לקבל את החוק.

י. מ. פרוש, פ. שינמן ומ. הכהן הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר שמירת כבוד המת והמקרה בבית-הספר לרפואה. שר-החינוך והתרבות א. ידלין השיב להצעות. מ. פעיל הציע לא לכלול את הצעת מ. פרוש ופ. שינמן בסדר-היום.

הוחלט: להעביר את הנושאים לוועדת החינוך והתרבות.

יא. ג'. מועדי הגיש הצעה לסדר-היום בדבר מצבם של התלמידים בבתי-הספר הערביים בארץ. שר החינוך והתרבות א. ידלין השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החינוך והתרבות.

יב. מ. פרידמן הגיש הצעה לסדר-היום בדבר המצב